

ПРОБЛЕМАТИКА

ЗМІ

КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Інститут журналістики

ПРОБЛЕМАТИКА ЗМІ

Навчальний посібник

У 2-х томах

Том 1

Київ
2011

УДК 07 : 304 : 659
 П 53
 ББК 659.4

Рекомендовано до друку вченою радою Київського міжнародного університету
 (протокол № 3 від 31 жовтня 2011 року)

Рецензенти:

С. І. Горевалов, доктор філологічних наук, професор Київського міжнародного
 університету
 В.Ф. Іванов доктор філологічних наук, професор Київського національного університету
 імені Тараса Шевченка

П 53 **Проблематика ЗМІ:** навч. посіб. : у 2 т. – т. 1. [ред. і упоряд. О. Холод ; автори:
 О. Баришполець, М. Веклик, О. Холод та ін.]. – К., 2011. – .
 Т. 1 : Вступ. Концептуальні засади та зміст курсу. Політична журналістика.
 Економічна проблематика. Екологічна проблематика. Медіаекологія. Наука
 і техніка. Проблеми культури на сторінках сучасних видань. Соціальна
 проблематика ЗМІ. – К. : Київський міжнародний університет, 2011. –
 440 с.

ISBN 978-617-651-017-8
 ISBN 978-617-651-018-5

У томі 1 навчального посібника подано теоретичний і практичний матеріали з
 проблематики засобів масової інформації.

Автор пропонує оригінальний теоретичний матеріал щодо концептуальних засад
 навчального курсу, аналізу політичної, економічної, екологічної проблематики ЗМІ.
 Розглядає проблеми, пов'язані з медіаекологією, спортом, культурою. Аналізу підлягає
 соціальна проблематика.

Навчальний посібник розрахований на студентів, що навчаються за спеціальністю
 6.030301 – журналістика.

ISBN 978-617-651-017-8
 ISBN 978-617-651-018-5

УДК 07 : 304 : 659
 П 53
 ББК 659.4

ЗМІСТ

Передмова

РОЗДІЛ 1. ВСТУП. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ТА ЗМІСТ КУРСУ

1. Проблематика ЗМІ як елемент змісту журналістського матеріалу, що певною мірою визначає творчий процес.
2. Предмет, мета і завдання курсу.
3. Знання і вміння студентів, набуття яких передбачаються завдяки курсу.
4. Основний категоріальний апарат курсу
5. Структура курсу.
6. Загальна характеристика проблемно-тематичних напрямків періодичного видання, програми.
7. Проблема з точки зору рівня соціальної реальності, протяжності у часі, націленості публікацій.
8. Чотири аспекти аналізу проблематики: формальний, змістовий, функціональний і соціально-оціночний.
9. Література до курсу. Пошук літератури в бібліотеках та читальних залах.
10. Конспектування лекцій та першоджерел.

РОЗДІЛ 2. ПОЛІТИЧНА ЖУРНАЛІСТИКА

(автор матеріалу – Литвинова М. К., адаптація і редагування – Холод О. М.)

1. Політична журналістика.
2. ЗМІ як чинник демократизації суспільно-політичного життя: українські реалії.
3. Свобода слова.
4. Роль та місце ЗМІ у відносинах між громадянським суспільством та правовою державою.
5. Політична комунікація та політична журналістика.
6. Співвідношення між журналістськими та політичними полями.
1. Політична журналістика в новітній історії України.
2. Преса і електорат: специфіка взаємовідносин.
3. Політична кампанія у пресі.
4. Постановка політичної проблеми та окреслення шляхів її розв'язання у ЗМІ.
5. Фактори ефективності впливу журналістського тексту.
6. Сучасна українська політична портретистка.
7. Політична журналістика в інформаційному суспільстві
8. Аналіз журналістських матеріалів політичної проблематики.

РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА

(автор матеріалу – Мальцева В.В., адаптація і редагування – Холод О. М.)

1. Економічна преса: поняття, спеціалізація, особливості.
2. Суспільні функції економічної журналістики.
3. Українська спеціалізована економічна преса.
4. Економічна проблематика на сторінках загальнонаціональних ЗМІ.
5. Питання економіки на сторінках районних газет.

6. Основні напрямки економічної політики України на шпальтах суспільно-політичних видань.
7. Сукупність джерел інформації економічного аналізу
8. Історія та тенденції розвитку економічної преси.
9. Суспільні функції економічної журналістики.
10. Українська спеціалізована економічна преса.
11. Економічна проблематика на сторінках загальнонаціональних ЗМІ.
12. Основні напрямки економічної політики України на шпальтах суспільно-політичних видань.
13. Фінанси. Підприємництво. Інвестування.
14. Сільське господарство.
15. Нерухомість.
16. Методи і прийоми висвітлення економічних тем.
17. Аналіз журналістських матеріалів економічної проблематики.

РОЗДІЛ 4. ЕКОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА

1. Актуальність проблеми захисту навколишнього середовища.
2. Розвиток екологічної журналістики.
3. Деградаційний антропогенний вплив на природу.
4. Основні чинники екологічного лиха в Україні.
5. Урбанізація. Екологічні проблеми міста.
6. Жанрові форми в екожурналістиці
7. Завдання журналістів у висвітленні екологічної тематики
8. Основні тенденції сучасної екожурналістики
9. Основні групи екожурналістики
10. Чинники, що впливають на діяльність екожурналістів
11. Жанри екологічної журналістики
12. Мовностилістичні прийоми екожурналістики
13. Засоби підвищення ефективності висвітлення екопроблематики
14. Аналіз журналістських матеріалів екологічної проблематики.

РОЗДІЛ 5. МЕДІАЕКОЛОГІЯ

(автори: Олексій Баршшполец, Михайло Веклик, Марина Кучеренко, Борис Потятиник, Ярослава Прихода, Ніна Станкевич)

1. Екологія ноосфери, або осереддя екологічного руху та ноосфера
2. Патогенний текст.
3. Медіанасильство: психологічна привабливість зла.
4. Психологія впливу медіанасильства.
5. Чинники впливу засобів масової інформації на аудиторію
6. Аналіз журналістських матеріалів медіаекологічної проблематики.

РОЗДІЛ 6. НАУКА І ТЕХНІКА

1. Інноваційні технології.
2. К-суспільство (Knowledge society).
3. Фундаментальні дослідження у галузі найважливіших проблем природничих, суспільних та гуманітарних наук.
4. Проблеми демографічної політики, розвитку людського потенціалу і формування громадянського суспільства.
5. Збереження навколишнього середовища і стабільний розвиток.
6. Новітні біотехнології; діагностика і методи лікування найпоширеніших захворювань.
7. Аналіз журналістських матеріалів науково-технічної проблематики.

РОЗДІЛ 7. ПРОБЛЕМИ КУЛЬТУРИ НА СТОРІНКАХ СУЧАСНИХ ВИДАНЬ

1. Музика. Кінематограф. Театр. Образотворче мистецтво.
2. Сучасні мистецькі напрями.
3. Сприйняття мистецького твору: відбір і фіксація (виписки, нотатки, цитати, власні враження). Теоретичні засади філологічного аналізу художнього тексту в ЗМІ.
4. Літературно-мистецька критика на сторінках спеціалізованих та загальнополітичних часописів.
5. Аналіз журналістських матеріалів, які висвітлюють проблеми культури.

Розділ 8. СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМАТИКА ЗМІ

1. Соціальна норма і престиж преси.
2. Соціальні програми.
3. Інвалідність.
4. Безробіття.
5. Бідність.
6. Проблеми молоді.
7. Сім'я.
8. Аналіз журналістських матеріалів соціальної проблематики.

Питання для іспиту (заліку)

Бібліографічний список

Предметний покажчик

Іменний покажчик

ПЕРЕДМОВА

Навчальний посібник «Проблематика ЗМІ» в двох томах призначений для студентів, які навчаються за спеціальністю 6.030301 – журналістика.

У навчальному посібнику містяться 16 тем (розділів), що складають матеріал трьох семестрів для студентів, які навчаються за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр».

До тому 1 включено розділи 1–9, а саме:

«Вступ. Концептуальні засади та зміст курсу», «Політична журналістика», «Економічна проблематика», «Екологічна проблематика», «Медіаекологія» (автори: *Баршполець О., Веклик М., Кучеренко М., Потятиник Б., Прихода Я., Станкевич Н.*), «Наука і техніка», «Проблеми культури на сторінках сучасних видань», «Соціальна проблематика ЗМІ».

До тому 2 включено розділи 10–16: «Релігійна проблематика ЗМІ» (автори: *Комінко Ю., Крамаренко Т., Скленар І., Яневський О.*), «Морально-етична проблематика засобів масової інформації», «Проблеми правового виховання в сучасних ЗМІ», «Міжнародна проблематика», «Військова проблематика», «Спортивна проблематика», «Особливості висвітлення спортивної інформації в газеті “газета по-українськи”» (автор – *Козюпа І.*), «Розважальна проблематика».

Наприкінці кожного розділу пропонуються журналістські матеріали та їхній аналіз, здійснений молодими науковцями-практичними журналістами за методикою, запропонованою автором.

Після кожного розділу пропонуються рубрики: «Питання для самоперевірки», «Завдання для самоперевірки» і «Тест для перевірки поточних знань».

Автор дякує молодим науковцям, чії праці допомогли укласти рубрику «Аналіз журналістського матеріалу», поданої після теоретичного матеріалу кожного розділу (Андрійчук Ніна, Антонюк Наталія, Братусь Оксана, Гончаренко Аня, Гордієнко Тетяна, Гребінь Максим, Губа Наталія, Дичко Ольга, Кабанець Олена, Климентова Олена, Коваль Людмила, Ковтун Ксенія, Корнієнко Катерина, Кричківська Світлана, Кузнєцова Олександра, Мандзюк Надія, Михайлюк Юлія, Муратова Анастасія, Опанасенко Максим, Підгорецька Марія, Плахотний Володимир, Рибак Марія, Степанець Дмитро, Хоменко Вікторія, Шестопад Наталія, Шibaєва Олена).

Без цінних зауважень, які поліпшили рукопис, рецензентів докторів філологічних наук, професорів ГОРЕВАЛОВА Сергія Івановича й ІВАНОВА Валерія Феліксівича навчальний посібник не набув би належної форми і змісту. Автор висловлює колегам щире подяку!

Також автор вдячний постійним своїм партнерам-фахівцям видавничої справи і редагування, а саме: технічному редакторові БАГІРОВІЙ Наталії В'ячеславівні та її чоловікові БАГІРОВУ Борису Сергійовичу, літературному редакторові ПІСКОВІЙ Раїсі Володимирівні.

Будь-який навчальний посібник відстає від жорстокого темпу розвитку наукових знань. Тому матеріал, запропонований автором у навчальному посібнику, швидко буде «застарівати». До того ж, жодний науковець не здатний охопити широку палітру сучасних знань. У подальшому автор має намір удосконалювати текст і буде вдячний за висловлені зауваження і побажання, які просить надсилати на електронну адресу akholod@ukr.net, або телефоном 050-957-24-40.

*Доктор філологічних наук,
професор Холод Олександр Михайлович*

РОЗДІЛ 1

ВСТУП

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ТА ЗМІСТ КУРСУ

1. Проблематика ЗМІ як елемент змісту журналістського матеріалу, що певною мірою визначає творчий процес

Слід пам'ятати, що журналістський матеріал (твір, продукт) повинен мати форму (структуру) й зміст (тематичне і проблемне наповнення). Без двох згаданих складників неможливо говорити про творчість або творчий процес як такий. Саме тому ми починаємо зі змісту як того, що обов'язково набуває відповідної форми під впливом творчих здібностей журналіста.

Необхідно розібратися з двома наріжними поняттями, а саме: “проблема” й “проблематика” (зокрема, “проблематика ЗМІ”).

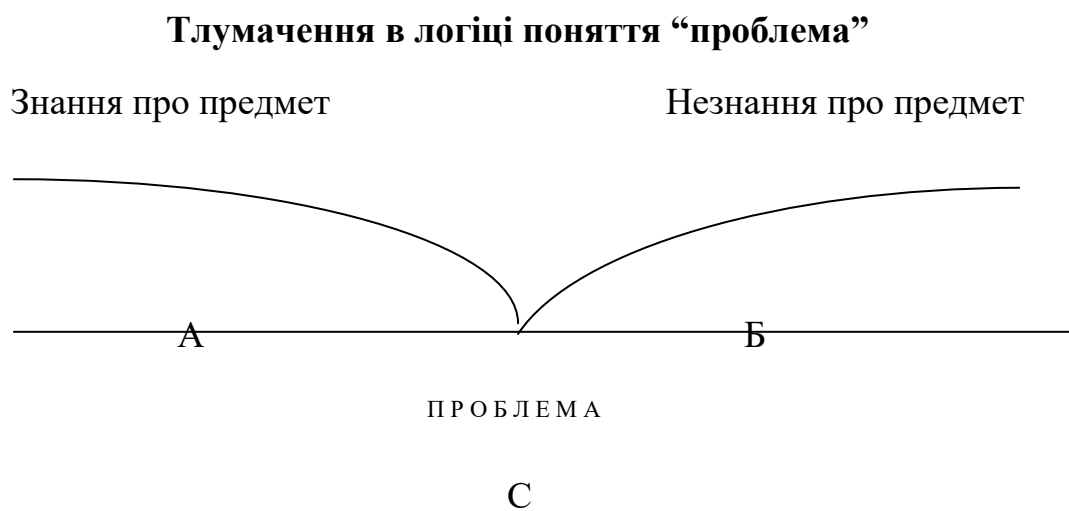
Звернемося до логіки. Під проблемою в логіці називають такий стан, коли закінчується знання про предмет (явище, процес) і починається незнання про нього. Якщо, наприклад, ми знаємо тільки про те, що хвороба ВІЛ/СНІД має смертельний фінал, а не знаємо, що заразитися цією хворобою можна через статеві стосунки, внутрішньосудинну ін'єкцію, попадання крові

хворого на пошкоджене місце на шкірі тіла людини, це означає, що проблемою є незнання шляхів зараження.

Схематично можна зобразити тлумачення в логіці поняття “проблема” таким чином (див. схему 1 далі).

Слово “**проблема**” означає існування знання і незнання про *один* предмет обговорення. Множина згаданого слова (“**проблеми**”) свідчить про *дві або декілька проблем*.

Схема 1

Примітки:

- А – зона знання про предмет,
- Б – зона незнання про предмет,
- С – проблема.

Слово “проблематика” має інший смисл і означає набір, певну кількість проблем, оскільки слово “theke” з грецької мови означає “вмістилище, або систематизоване зібрання карток із якими-небудь відомостями, матеріалами, інформацією”. Отже, **проблематика** – це систематизоване *зібрання проблем* певної тематики.

Проблематикою засобів масової інформації (далі – ЗМІ) слід називати таке систематизоване зібрання проблем, яке висвітлюється в ЗМІ. Це означає,

що будь-яка проблема або проблематика, якій присвячено репортаж, інтерв'ю, огляд, аналіз, замітка тощо, може бути визначена як одна з проблематик (або проблем) ЗМІ.

2. Предмет, мета, завдання, курсу

Мета навчання: формувати у студентів систему поглиблених знань про історію, сучасний стан і перспективи висвітлення основних проблем життєдіяльності суспільства загалом і конкретної особи зокрема; забезпечити єдність теоретичної і практичної підготовки студентів, оволодіння ними навичками проблемно-тематичного аналізу ЗМІ з метою подальшої розробки відповідних тем у власних публікаціях. Сприяти осмисленню студентами сучасного стану висвітлення основних проблем життя і діяльності громадянського суспільства; забезпечити чітке розуміння студентами впливу історичних, суспільно-політичних, комунікаційних, науково-теоретичних та ін. чинників на способи і тенденції висвітлення тієї чи іншої соціально значимої проблематики; дати уявлення студентам про питомі частки представлення тієї чи іншої проблематики в структурі сучасного інформаційного простору України; висвітлити основні принципи формування окремих спеціалізацій у ЗМІ, як-от політична журналістика, економічна, правова, екологічна та ін.; закріпити вміння студентів (здобуті під час вивчення курсів “Журналістські жанри” та “Практична стилістика сучасної української мови”) використовувати у власній практиці лінгвістично-комунікативні методи та прийоми для висвітлення тієї чи іншої соціально значимої проблематики.

Завдання вивчення курсу: залучити студентів до творчої роботи і сприяти засвоєнню ними методики професійної оцінки діяльності ЗМІ з точки зору завдань, що стоять перед пресою.

3. Знання і вміння студентів, набуття яких передбачаються завдяки курсу

За результатами вивчення курсу студенти повинні *знати*:

- загальний стан і перспективи висвітлення основних проблем життєдіяльності суспільства;
- основні чинники впливу на особливості висвітлення тієї чи іншої соціально значимої проблематики;
- структуру сучасного інформаційного простору України й питомі частки в ньому, що припадають на висвітлення тих чи інших суспільних проблем;
- основні принципи формування окремих спеціалізацій у ЗМІ для представлення тієї чи іншої проблематики.

За результатами вивчення курсу студенти повинні *вміти*:

- застосовувати на практиці набуті в курсі теоретичні знання;
- критично мислити, самостійно аналізувати різноманітні процеси в сучасних ЗМІ;
- структурувати й систематизувати свої знання у галузі проблематики ЗМІ;
- аналізувати публікації на задану тематику в різних типах преси;
- професійно оцінювати (насамперед під кутом зору ефективності/неефективності) використання жанрових форм та мовностилістичних прийомів для висвітлення тих чи інших суспільно важливих проблем;
- використовувати у власній практиці весь спектр лінгвістично-комунікативні методи та прийоми для висвітлення тієї чи іншої соціально значимої проблематики;
- адекватно інтерпретувати тенденції розвитку сучасного інформаційного суспільства.

4. Основний категоріальний апарат курсу

Основний категоріальний апарат курсу становлять загальні та спеціальні журналістикознавчі поняття, а саме:

журналістика, журналіст, засоби масової інформації, газети, журнали, телебачення, радіо, інформаційні агентства, Інтернет-видання, принципи журналістики, функції журналістики, творчі засади журналістики, творчий процес, тема, текст, публіцистика, образність, дієвість та ефективність, соціальне управління, журналістикознавство.

Застосування журналістикознавчих понять дає змогу з позицій сучасної теорії масової комунікації простежити закони і закономірності масовоінформаційних процесів у суспільно-політичній, правовій, соціально-економічній, світоглядній, морально-етичній, художньо-культурній галузях. Розглянути проблематику преси як можливість реалізації функцій журналістики.

Курс дає змогу вивчити основні проблемно-тематичні напрямки діяльності ЗМІ, особливості організації та підготовки матеріалів з відповідних тем до опублікування.

5. Структура курсу

Оскільки навчальний курс є одним з основних у підготовці майбутнього журналіста, його обсяг сягає 316 навчальних годин. Отже, побудова (структура) навчального курсу передбачає лекційні й семінарські заняття, залікові контрольні роботи (ЗКР) та іспит наприкінці навчального циклу.

Схематично структуру курсу слід зобразити таким чином (див. схему 2 далі).

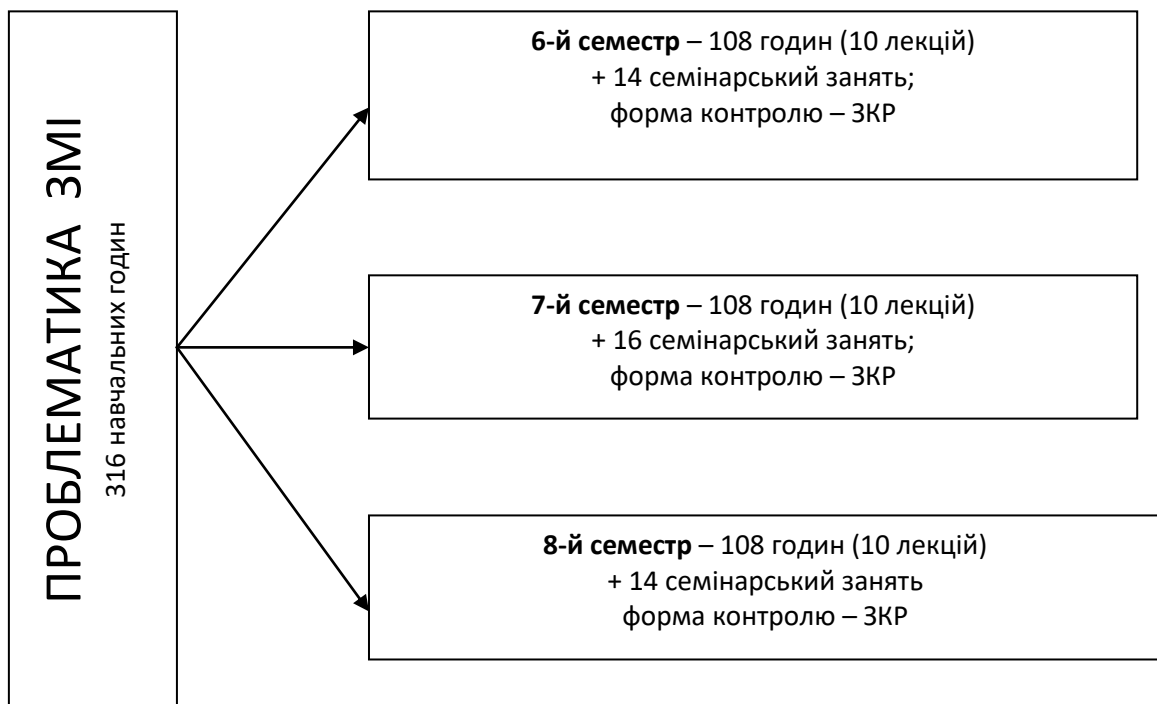
6. Загальна характеристика проблемно-тематичних напрямків періодичного видання, програми

У вступі до навчального курсу слід ознайомитися з предметом і завданнями курсу “Проблематика ЗМІ”. Прослухати інформацію про основні джерела вивчення даної дисципліни та основні праці науковців.

У 6-му семестрі (змістовий модуль 1 “Проблематика ЗМІ як елемент змісту журналістського твору”) передбачається вивчити п’ять таких тем.

Схема 2

Структура навчального курсу “Проблематика ЗМІ”

Тема 1. Концептуальні засади та зміст курсу.

Проблематика ЗМІ як елемент змісту журналістського матеріалу, що певною мірою визначає творчий процес. Предмет і завдання курсу. Структура курсу. Загальна характеристика проблемно-тематичних напрямків періодичного видання, програми. Проблема з точки зору рівня соціальної реальності, протяжності у часі, націленості публікацій. Чотири аспекти

аналізу проблематики: формальний, змістовий, функціональний і соціально-оціночний. Література до курсу. Пошук літератури в бібліотеках та читальних залах. Конспектування лекцій та першоджерел. Порядок проведення семінарських занять, виконання самостійних завдань, написання курсових робіт.

У 6-му семестрі (змістовий модуль 2 “Політична та економічна проблематика”) передбачається вивчити такі теми.

Тема 2. Політична проблематика.

Політична журналістика. ЗМІ як один з найважливіший чинників розвитку політичної системи. Динаміка розвитку ролі ЗМІ в політичних процесах. Принципи об'єктивності, гласності, демократизму ЗМК. Свобода слова. Роль та місце ЗМІ у відносинах між громадянським суспільством та правовою державою. Політична комунікація та політична журналістика. Співвідношення між журналістськими та політичними полями. Політична журналістика в новітній історії України. Преса й електорат: специфіка взаємовідносин. Політична кампанія в пресі. Постановка політичної проблеми та окреслення шляхів її розв'язання в ЗМІ. Фактори ефективності впливу журналістського тексту. Сучасна українська політична портретистка. Політична журналістика в інформаційному суспільстві.

Тема 3 “Проблемно-жанрові особливості аналізу й підготовки матеріалів з економічної тематики”.

Історія та тенденції розвитку економічної преси. Суспільні функції економічної журналістики. Українська спеціалізована економічна преса. Економічна проблематика на сторінках загальнонаціональних ЗМІ. Основні напрямки економічної політики України на шпальтах суспільно-політичних видань. Фінанси. Підприємництво. Інвестування. Сільське господарство. Нерухомість. Пільгове оподаткування. Проблеми роздержавлення. Переділ власності. Рейдерство. Захист споживачів. Методи і прийоми висвітлення економічних тем. Джерела економічної інформації. Написання економічних текстів для різних типів видань.

У змістовному модулі 3 “Екологічна проблематика” передбачається вивчити такі теми.

Тема 4. Проблемно-жанрові особливості аналізу та підготовки матеріалів на теми екології.

Актуальність проблеми захисту навколишнього середовища. Розвиток екологічної журналістики. Деградаційний антропогенний вплив на природу. Основні чинники екологічного лиха в Україні. Урбанізація. Екологічні проблеми міста. Екологічна небезпека воєнних дій. Запобігання ядерній катастрофі. Забруднення довкілля відходами хімічної та ін. видів промисловості. Марнотратне ставлення до природних ресурсів. Проблеми заповідних територій. Міжнародні конфлікти через стан навколишнього середовища. Жанрові форми та мовностилістичні прийоми масовоінформаційної діяльності у висвітленні екотематики. Використання термінології в екологічних матеріалах.

Тема 5. Медіаекологія.

Екологія ноосфери. Патогенний текст. Медіанасильство: психологічна привабливість зла; психологія впливу медіанасильства; романтизація насильства; екранний тероризм; аргументи прихильників екранного насильства; метафізичний вимір насильства; профілактика.

У 7-му семестрі (змістовий модуль 1 “Наука та інновації”) передбачається вивчити такі теми.

Тема 6. Наука і техніка.

Інноваційні технології. К-суспільство (Knowledge society). Фундаментальні дослідження у галузі найважливіших проблем природничих, суспільних та гуманітарних наук. Проблеми демографічної політики, розвитку людського потенціалу й формування громадянського суспільства. Збереження навколишнього середовища й стабільний розвиток. Новітні біотехнології; діагностика й методи лікування найпоширеніших захворювань. Нові комп’ютерні засоби й технології інформатизації суспільства. Новітні технології і ресурсозберігаючі технології в енергетиці, промисловості й

агропромислового комплексу. Новітні речовини і матеріали. Жанрові особливості публікацій із заданої тематики.

Тема 7. Проблема науково-популярної журналістики і популяризації науки.

Скорочення кількості публікацій і передач на теми науки. Відсутність глибокого публіцистичного освоєння сучасного стану наукової сфери. Недофінансування галузі. Наука і влада. Наука і держава. Особистісний потенціал у науці. “Відтік мізків”. Підвищення суспільного престижу наукової діяльності.

У 7-му семестрі (змістовий модуль 2 “Проблеми культури”) передбачається вивчити такі теми.

Тема 8. Проблеми культури на сторінках сучасних видань.

Музика. Кінематограф. Театр. Образотворче мистецтво. Сучасні мистецькі напрями. Сприйняття мистецького твору: відбір і фіксація (виписки, нотатки, цитати, власні враження). Зіставлення сприйнятого з реальним життям, формування попередніх висновків. Розуміння естетичної природи мистецтва, його різновидів. Літературно-мистецька критика на сторінках спеціалізованих та загальнополітичних часописів.

Тема 9. Проблемно-жанрові особливості аналізу та підготовки матеріалів на теми мови й літератури.

Мовна проблематика. Двомовність. Надмір лексичних запозичень. Суржик. Сленг. Висвітлення питань літератури та літературної критики. Обізнаність з історією і сучасним станом літератури. Розуміння тенденцій сучасного світу, обізнаність із запитам та потребами сучасної публіки. Вміння зіставляти мистецькі твори з вимогами життя. Володіння образним стилем. Організація планомірного огляду літературного процесу. Літературна критика на сторінках спеціалізованих та загальнополітичних якісних видань.

У 7-му семестрі (змістовий модуль 3 “Соціальна й релігійна проблематика”) передбачається вивчити такі теми.

Тема 10. Проблемно-жанрові особливості аналізу та підготовки матеріалів із соціальної тематики.

Соціальна норма і престиж преси. Інформаційний процес і соціокультурна реальність. Соціальні програми. Безробіття. Перекваліфікація кадрів. Бідність. Безпритульність. Освіта: державні та приватні навчальні заклади. Проблеми молоді. Збереження історичної спадщини. Проблеми депопуляції. Сім'я. Здоров'я. Пропаганда здорового способу життя.

Тема 11. Релігійна проблематика.

Проблеми взаємин церкви і держави, церкви і влади. Міжконфесійні неузгодження. Релігійна нетерпимість. Фанатизм. Релігійні війни і роль ЗМІ (інспірація, ескалація, розв'язання конфліктів). Релігійна проблематика на шпальтах загальнополітичних видань. Проблеми релігії на сторінках спеціалізованих часописів. Роль спеціалізованих часописів у формуванні світогляду суспільства й особистості, специфіка і концептуальні особливості висвітлення подій і фактів суспільного та культурного життя.

У 8-му семестрі (змістовий модуль 1 “Морально-етична проблематика”) передбачається вивчити такі теми.

Тема 12. Проблемно-жанрові особливості аналізу та підготовки матеріалів з морально-етичної проблематики.

Мораль як духовно-культурний механізм регуляції поведінки особистості та соціальних груп за допомогою уявлень про належне, у яких узагальнені норми. Цінності, зразки поведінки, принципи ставлення до інших індивідів та соціальних груп. Специфіка моральної свідомості. Регулятивні можливості моралі. Роль ЗМІ у формуванні вселюдського, універсального масштабу морального світосприйняття й виходу за межі групових, етнічних, національних інтересів до обр'їв людства як єдиного цілого. Роль преси в духовному відродженні нації. Титульна нація і національні меншини: толерантність/нетерпимість. Національні конфлікти. Прояви шовінізму, расової, етнічної ворожнечі. Звичаї. Традиції. Нормативна етика. Розробка нових принципів нормативної етики – стримування, обмеження, пересторога

– у зв’язку із загостренням глобальних планетарних проблем. Журналістська етика.

У 8-му семестрі (змістовий модуль 2 “Правова проблематика. Висвітлення міжнародної та військової проблематики”) передбачається вивчити такі теми.

Тема 13. Проблеми правового виховання в сучасних ЗМІ.

Поняття права. Джерела права. Українське законодавство та міжнародні договори. Право ЗМІ. Інститут права ЗМІ в Україні. Поняття оціночних суджень. Звільнення від відповідальності за висловлювання оціночних суджень. Звільнення від відповідальності за поширення суспільно значимої інформації. Особливості правового захисту репутації певних категорій осіб: політики, судді, державні службовці. Захист приватного життя. Поняття публічної особи. Співвідношення особистого й приватного. Потенційні позови до журналістів. Проблематика авторського права в роботі журналістів. Кримінальний процес. Презумпція невинності. Особливості висвітлення судових процесів та діяльності суддів. Співвідношення права на свободу слова та права на неупереджений суд. Цивільний процес. Порядок розгляду справ за участю журналістів.

Тема 14. Міжнародна проблематика.

Висвітлення у ЗМІ взаємовідносин: Україна – ЄС та Україна – Росія. Вплив мас-медіа на зовнішню політику. Легалізація (“відмивання”) доходів, отриманих злочинним шляхом як міжнародна проблема. Екологія України як міжнародна проблема. Міжнародне розв’язання глобальних проблем. Міжнародна співпраця розвідок. Міжнародна проблема нерозповсюдження ядерної зброї. Проблема міжнародного тероризму.

Тема 15. Військова проблематика.

Висвітлення ЗМІ воєнної політики держави в умовах трансформаційних процесів. Обороздатність регулярної армії. Оновлення матеріально-технічної бази. Утилізація застарілих видів озброєнь. Проблеми створення професійної армії. Роль воєнної науки в реформуванні збройних сил. Вплив

економічного чинника на збройні сили України. Національний та релігійний фактори в збройних силах України. Роль ЗМІ в сприйнятті суспільством збройних сил.

У 8-му семестрі (змістовий модуль 3 “Проблеми спортивного життя та дозвілля”) передбачається вивчити такі теми.

Тема 16. Спортивна проблематика.

Роль ЗМІ в розвитку Олімпійського спорту. Особливості висвітлення спорту в суспільно-політичних і спортивних виданнях. Компетентність спортивних журналістів: професійна і предметна. Актуальні проблеми сучасного спорту: фізкультура і спорт; спорт масовий і професійний; пошук і підготовка молодих кадрів для різних видів спорту, тренерів і суддів, менеджерів спортивних організацій. Випадки неправильного суддівства. Допінг. Травматизм. Матеріально-технічне й кадрове забезпечення підготовки спортсменів. Морально-етичні проблеми. Система й стратегія у висвітленні спорту, тематична спрямованість, жанрова палітра. Відмінні риси спортивного огляду та коментарю.

Тема 17. Розважальна проблематика.

Релаксаційні можливості якісних і популярних друкованих ЗМІ: кросворди, карикатури, гумористичні оповідання, вікторини, тести, світські хроніки, сенсаційно-викривальні репортажі, інтерв'ю-сповіді “зірок” естради, кіно, спорту і політики (іноді – на межі кітчю). Реалізація розважальної функції в телепросторі: гедоністичний напрям (еротичні телепередачі, комічні, травестійні, маріонетково-травестійні); епікурогедоністичний напрям (музичні передачі, кулінарні, про світ моди, інтелектуальні ігри, реаліті-шоу, комерційні ігри, комунікативні, жахи та фантастика).

7. Проблема з точки зору рівня соціальної реальності, протяжності у часі, націленості публікацій

Протягом навчального курсу вивчатимуться журналістські матеріали різного спрямування, різної тематики й проблематики. Оскільки навчальний курс є наскрізним для трьох семестрів (6, 7 і 8-го), слід врахувати такі три специфічні виміри матеріалу, а саме:

- 1) рівень соціальної реальності,
- 2) протяжність у часі,
- 3) націленість публікацій.

За кожним специфічним виміром матеріалу слід вбачати особливі риси його викладання і сприйняття. За виміром “рівень соціальної реальності” розрізняються:

- 1) відповідність/невідповідність нинішній соціальній реальності журналістського матеріалу про проблему, яку висвітлює ЗМІ;
- 2) соціальна узгодженість проблеми, яку висвітлюють ЗМІ, з тією, яку потребує аудиторія;
- 3) глибина й фаховість висвітлення проблеми щодо рівня соціальної реальності.

Висвітлення проблеми в ЗМІ за виміром “протяжність у часі” пропонується розрізняти такі особливості:

- 1) невідповідність сучасного стану висвітлюваної проблеми тому, якій був на час її появи;
- 2) запізніле висвітлення проблеми;
- 3) змінення з часом складників висвітлюваної проблеми;
- 4) змінення з часом характеру висвітлюваної проблеми;
- 5) упередження проблеми (висвітлення ситуації, яка ще не є проблемою, але може стати нею);
- 6) неактуальність висвітлюваної проблеми;

7) штапований, стандартний, модний на певний час підхід до висвітлення проблеми.

Висвітлення проблеми в ЗМІ з позицій виміру “націленість публікації” також має особливості, серед яких слід назвати такі:

1) актуальне/неактуальне (своєчасне/несвоєчасне) спрямування уваги суспільства на проблему;

2) “точечна” (вдало спрямована на локальному рівні) націленість публікації на проблему;

3) “розмита” (неточна, неконкретна й на глобальному рівні) спрямованість публікації на проблему;

4) позитивна націленість на висвітлення проблеми (тягне за собою позитивні зміни в суспільстві й вирішення проблеми);

5) негативна націленість на висвітлення проблеми (тягне за собою негативні зміни в суспільстві, негативне збудження, стимулювання до негативних наслідків у суспільстві);

6) суб’єктивна націленість на висвітлення проблеми (журналіст у такому випадку має зиск) і, як наслідок, проблема висвітлюється на користь замовника;

7) об’єктивна націленість на висвітлення проблеми (журналіст звертається до всебічної розповіді проблеми та її багатогранного коментування фахівцями й експертами).

8. Чотири аспекти аналізу проблематики: формальний, змістовий, функціональний і соціально-оціночний

Протягом навчального курсу, під час лекцій, практичних і семінарських занять передбачається здійснювати аналіз висвітлення проблем у ЗМІ через

конкретні тексти, написані конкретними авторами, як журналістами, так і політиками, відомими особистостями різних галузей життя. Аналіз будемо здійснювати за чотирма критеріями.

Чотири аспекти аналізу будь-якої проблематики ЗМІ:

- *формальний* (лексико-семантичний, синтактико-стилістичний; психолінгвістичний, соціолінгвістичний);
- *змістовий* (структурно-смісловий),
- *функціональний* (рольовий);
- *соціально-оціночний* (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки).

Кожний з аспектів аналізу висвітлення проблеми тягне за собою достатньо детальний опис одиниць, інструментів, якими користувалися журналісти для висвітлення тієї або тієї проблеми.

9. Література до курсу.

Пошук літератури в бібліотеках та читальних залах.

Перелік джерел, рекомендованих для вивчення навчального курсу, на жаль, обмежений, хоча окрему потрібну інформацію можна почерпнути з таких джерел:

1. Здоровега В. Теорія і методика журналістської творчості: підруч / В. Здоровега ; [2-ге вид., переробл. і доп.]. – Львів : ПАІС, 2004. – 267 с.
2. Калмыков А. А., Коханова Л. А. Интернет-журналистика : учеб. пособ. / А. А. Калмыков, Л. А. Коханова. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2005. – 383 с.

3. Кузнєцова О. Аналітичні методи в журналістиці: навч. посіб. / О. Кузнєцова. – Л. : Вища школа, 1997. – 110 с.
4. Ла Рош Вальтер фон. Вступ до практичної журналістики: навч. посіб. / За заг. ред. В. Ф. Іванова та А. Коль / Ла Рош Вальтер фон. – К. : Академія Української Преси, 2005. – 229 с.
5. Моисеев В. А. Журналистика и журналисты / В. А. Моисеев. – К. : Дакор, 2002. – 400 с.
6. Москаленко А. Сучасна українська преса: навч. посіб. / А. Москаленко. – К. : Центр вільної преси, 1999. – 170 с.
7. Основи масово-інформаційної діяльності / А. З. Москаленко та ін. – К. : ВЦ “Київ. ун-т”, 1999. – 634 с.
8. Популяризація науки в Україні: Історія і сучасність [під ред. А. З. Москаленка, О. Ф. Коновця]. – К. : Хрещатик, 1992. – 238 с.
9. Потятиник Б. Медіа: ключі до розуміння / Б. Потятиник [сер. : Медіакритика]. – Львів : ПАІС, 2004. – 298 с.
10. Проблематика СМІ: Информационная повестка дня : учеб. пособ. [под ред. М. В. Шкондина, Г. С. Вычуба, Т. И. Фроловой]. – М. : Аспект Пресс, 2008. – 316 с.

10. Конспектування лекцій та першоджерел

Конспектування варто здійснювати регулярно, записуючи тільки ту інформацію, яка, на погляд студента, варта того.

Конспектування першоджерел здійснюється за завданням викладача і вимагає певних навичок.

Далі подаються основні вимоги до оформлення конспектів навчального курсу “Проблематика ЗМІ”.

1. Конспектування слід здійснювати акуратно, занотовуючи на правому боці зошиту те, що є доцільним для студента (доцільність конспектування того або іншого матеріалу визначає сам студент).

2. Лівий бік зошиту варто залишати чистим з метою додавання інформації, здобутої власними зусиллями, конспектуючи додатковий матеріал у бібліотеках та занотовуючи зауваження викладача на семінарських заняттях.

3. Конспект лекцій не передбачає запису кожного слова та речення викладача, а вимагає аналітичної роботи студента і фіксації тільки необхідної для нього інформації.

4. Під час конспектування слід витримувати порядок записів: починати записи варто з назви пункту або питання, яке розглядає викладач.

5. Визначення ключових термінів варто записувати дослівно, підкреслюючи його або виокремлюючи іншим чином.

6. Варто занотовувати один характерний приклад після визначення, щоб за зразком знайти схожі під час підготовки до семінарського заняття.

7. Список рекомендованих джерел варто записувати точно, із вказуванням сторінок, щоб пізніше легко знайти потрібний фрагмент тексту першоджерела.

8. Бажано оформлювати висновки наприкінці записів щодо кожного питання, розглянутого під час лекції. Такі висновки частіше робить викладач-лектор.

9. Якщо у студента виникають питання щодо матеріалу, який викладає лектор, слід занотувати питання з метою вирішення їх під час усної бесіди з викладачем або його асистентом.

Конспектувати першоджерела варто тільки за списком, який подає викладач. Конспект першоджерел відрізняється від конспекту лекцій і має такі особливості:

1) на початку записів слід точно зафіксувати прізвище та ініціали автора джерела, назву його, вид документу, місто видання, назву видавництва, діапазон сторінок, на яких подано конспектований матеріал;

2) назву кожного підрозділу першоджерела варто записувати, щоб знати звідки занотовано думку автора;

3) конспектувати варто праворуч у зошиті, не записуючи на лівій частині нічого, крім власних думок та питань, які виникають і які можна поставити асистентові лектора на семінарському занятті;

4) записи слід робити стислими й акуратними;

5) не варто конспектувати весь текст першоджерела: визначте для себе, що є важливим, що є для вас відомим і що потрібно обов'язково законспектувати;

6) пам'ятайте, що конспект – це стислі записи основних думок автора першоджерела;

7) з метою швидкого пошуку фрагментів, які вам подобаються або які варто цитувати під час відповіді на семінарському занятті, слід підкреслити їх або виокремити іншим кольором.

Будь-яка самостійна праця щодо укладання конспекту першоджерел пізніше, в житті, відіб'ється для студента виграшним боком, оскільки покаже освіченість у проблемі й знання її деталей.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Предмет і завдання курсу “Проблематика ЗМІ”. Основні джерела вивчення даної дисципліни. Основні праці науковців.
2. Проблематика ЗМІ як елемент змісту журналістського матеріалу, що певною мірою визначає творчий процес.
3. Предмет і завдання курсу “Проблематика ЗМІ”. Структура курсу.
4. Загальна характеристика проблемно-тематичних напрямків періодичного видання, програми.

5. Проблема з точки зору рівня соціальної реальності, протяжності у часі, націленості публікацій.
6. Чотири аспекти аналізу проблематики: формальний, змістовий, функціональний і соціально-оціночний.
7. Література до курсу «Проблематика ЗМІ». Пошук літератури в бібліотеках та читальних залах.
8. Конспектування лекцій та першоджерел навчального курсу «Проблематика ЗМІ». Порядок проведення семінарських занять, виконання самостійних завдань, написання курсових робіт.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Сформулюйте загальні характеристики проблемно-тематичних напрямків періодичного видання, програми.
2. Проаналізуйте будь-яку проблему, що висвітлюється в ЗМІ, з точки зору рівня соціальної реальності, протяжності у часі, націленості публікацій.
3. Назвіть чотири аспекти аналізу проблематики: формальний, змістовий, функціональний і соціально-оціночний та характеризуйте кожний.
4. Назвіть літературу до вивчення навчального курсу «Проблематика ЗМІ».
5. Запропонуйте шляхи пошуку літератури з навчального курсу «Проблематика ЗМІ» в бібліотеках та читальних залах, на інтернет-порталах тощо.

ТЕСТ

для перевірки поточних знань

1. Журналістський матеріал (твір, продукт) повинен мати:
 - 1) форму (структуру),
 - 2) форму (структуру) й зміст (тематичне і проблемне наповнення).
 - 3) зміст (тематичне і проблемне наповнення).
2. Основний категоріальний апарат навчального курсу «Проблематика ЗМІ» становлять такі поняття:
 - 1) журналістика, журналіст, засоби масової інформації, газети, журнали, телебачення, радіо, інформаційні агентства, Інтернет-видання, принципи журналістики;
 - 2) журналістика, пропагандист, технології, телебачення, партії, держава, інформаційні інструменти впливу;
 - 3) балістика, зброя, військова дисципліна, гармати, далекобійна зброя, рація, генералітет, штаб, тактика бою, військовий статут, офіцери, солдати.
3. Структура навчального курсу «Проблематика ЗМІ» має:
 - 1) лекції, навчально-ознайомча практика, практичні заняття, іспит, залікова контрольна робота;
 - 2) лекції, семінари, залік, залікова контрольна робота;
 - 3) лекції, семінари, практичні заняття, іспит, залікова контрольна робота;
4. До структури навчального курсу «Проблематика ЗМІ» входить навчання під час:
 - 1) 2-х семестрів,
 - 2) 3-х семестрів,
 - 3) 4-х семестрів.
5. Специфічними вимірами навчального матеріалу «Проблематики ЗМІ» слід вважати:

- 1) рівень соціальної нерівності, протяжність у просторі, приціленість публікацій;
- 2) рівень соціальної реальності, протяжність у часі, націленість публікацій;
- 3) рівень антисоціальної реальності, протяжність у часі, націленість публікацій;

6. Чотири аспекти аналізу будь-якої проблематики ЗМІ – це:

- 1) неформальний, змістовий, функціональний, соціально-оціночний;
- 2) формальний, змістовий, фундаційний, соціально-оціночний;
- 3) формальний, змістовий, функціональний, соціально-оціночний;

РОЗДІЛ 2

ПОЛІТИЧНА ПРОБЛЕМАТИКА

1. Політична журналістика

*(автор матеріалу – Литвинова М. К.,
адаптація і редагування – О. М. Холод)*

Інформаційний стан суспільства – визначальний фактор політичного і соціального розвитку та суверенітету країни. Від того, як відбувається збирання, збереження і поширення інформації, як функціонують системи передачі інформації, залежить ефективність державного управління, взаємини влади і суспільства. З цієї причини всі розвинуті країни приділяють увагу створенню та розвитку незалежної політичної журналістики. Ця проблема актуальна й для нашої країни.

Концепції політичної журналістики передбачають визначення двох термінів – "політика" і "журналістика".

❖ політика (від "politica" – державна діяльність) – це особливий вид людської діяльності, пов'язаний зі здійсненням влади в інтересах усієї спільноти (суспільства) або над нею;

❖ журналістика (від фр. "leJournal" – щоденник, газета) – вид громадської діяльності щодо виробництва і поширення інформації.

Отже, політична журналістика це вид громадської діяльності щодо виробництва і поширення інформації про діяльність владних структур, політиків, державне управління і здійснення влади в суспільстві.

Система політичної журналістики має допомагати громадянам у вивченні державних питань, роз'яснювати альтернативні варіанти державної політики і сприяти формуванню обґрунтованої громадської думки.

Журналісти виступають як посередники між політикою та суспільством. Вони змістовно і зважено інформують, а також адресують політикам критичні питання від своєї аудиторії. Журналістика дбає про суспільний інтерес до політичних питань і тому є важливим елементом демократії.

Вивчаючи передачі українського телеюачення з професійної точки зору, можна помітити брак політичних програм як таких. Винятком може бути хіба що Перший національний.

Щодо таких каналів, як «Новий», «Інтер», «СТБ», «Студія 1+1», «ICTV», вони "тримають руку на пульсі" подій, намагаються бути досить об'єктивними, у них є відчуття злободенності моменту. Усі вони надзвичайно оперативні. Але аналізуються політичні події доволі поверхово, без заглиблення в конкретику. Політичні програми як такі не виробляються. Політична журналістика працює тільки на новини.

Взагалі, на каналах спостерігається брак сильних політичних оглядачів, політичних коментаторів. Немає особистостей, яким би глядач вірив. Найбільшим постачальником політичної інформації є новини, але і в них спостерігається певна заангажованість.

Такий стан політичної журналістики бачимо в наш час.

Найкраще політична журналістика працює під час виборів, коли рівень інформації сягає 80 % всього ефірного часу.

Вільні вибори – це ключ до демократії. "Влада народу" залежить від поінформованого вибору, саме тому роль ЗМІ у висвітленні виборів є такою

важливою. Щоб результати голосування були дійсними, політична журналістика має працювати належним чином, реалізуючи власні права на свободу слова, на вільний доступ до інформації та права виборців на інформацію.

Висвітлення виборів має на меті вказати на проблеми та вивчити шляхи їхнього вирішення, порушити спірні питання, озвучити думки та турботи. Вибори – критичний час для політичних журналістів, коли вони мають довести свою надійність. Щоб бути джерелами інформації, яким довіряють, політичні журналісти мають щодня показувати свою чесність, точність та відкритість для всіх точок зору.

Але, на жаль, в Україні ЗМІ не піклуються про свій авторитет у суспільстві. Журналісти, трапляється, порушують етичні норми, закони висвітлення діяльності влади та виборчих перегонів. Про честь і гідність говорять перед виборами, а під час кампаній журналісти чомусь забувають про щойно складені та затверджені кодекси і з політичних перетворюються на партійні.

Аналізуючи останні вибори, заступник речника Держдепартаменту США, Філіп Рікер зазначив, що незважаючи на прогрес, "значні недоліки" все ще є. Одним таким недоліком Рікер називає велику упередженість ЗМІ у висвітленні подій, тим часом як кандидати не мали рівного доступу до ЗМІ. Наприклад, про вибори 2004 року в інтерв'ю для "Телекритики" В. Ющенко сказав: "Як показують моніторинги, блоку "Наша Україна" загальнонаціональні канали приділяли набагато менше уваги, ніж блоку Вітренко, об'єднанню "Жінки за майбутнє", блоку Демсоюзу–Демпартії. А майже 70 відсотків інформації про "Нашу Україну" мали негативний характер".

На думку політика, все це свідчить про те, що в Україні на той час ще не склалися цивілізовані правила висвітлення виборчих кампаній. Не всі політичні сили мають рівний доступ до телебачення та газет, деякі учасники процесу взагалі були позбавлені можливості спілкуватися з виборцями через

ЗМІ. Навіть випуски новин не стільки інформують виборців, як агітують їх за певну політичну силу. Більшість політичних діячів ще й досі експлуатують радянські методи пропаганди.

Усе це віддаляє українське суспільство і журналістику зокрема від демократії.

Говорячи про роль ЗМІ у виборчому процесі, провідні вітчизняні та зарубіжні аналітичні центри й дослідники доходять до думки, що журналістика в Україні далека від незалежності.

Свого часу директор Інституту політики Микола Томенко висловився про те, що сучасна політична журналістика не витримала іспиту виборчою кампанією. Загальна ситуація зі ЗМІ, за його словами, показала необхідність радикального реформування українського інформаційного поля. "Спроба багатьох відомих журналістів за допомогою участі в парламентській кампанії привернути увагу до проблем свободи слова виявилася безуспішною", – свідчив політолог. Українська журналістика потрапила в якусь політичну пастку, з якої вона не може виборсатися. Тому основними її рисами є заангажованість та упередженість.

Нині в Україні журналіст спотворює дійсність, спотворює характер і зміст виборчого процесу, його аналіз не є продуктивним. Фіксуючи порушення свободи слова в період від 1 грудня 2001 до 26 березня 2002, представники Українського незалежного центру політичних досліджень дійшли висновку, що структура порушень мала такий вигляд:

- 20 % – перешкоджання збору інформації;
- 54 % – перешкоджання поширенню інформації (зокрема відмова друкувати видання);
- 46 % – застосування фізичного насильства щодо журналістів та працівників, причетних до поширення ЗМІ;
- 11 % – переслідування журналістів через виконання ними професійних обов'язків.

У багатьох випадках спостережено наявність декількох видів тиску, тому сумарний відсоток видів порушень перевищує 100.

У той час перед виборами журналісти розробили "Звернення журналістської ініціативи "Журналісти – за чисті вибори", за якою під час виборчих перегонів працівники ЗМІ мали дотримуватись у своїй діяльності встановлених принципів. Але дотримання цих норм було дуже сумнівне. Аналізуючи якість інформаційних випусків за жовтень 2001 – березень 2002, співробітники інтернет-видання "Телекритика" зійшлися на думці, що ми живемо в період "найбрудніших" теленовин виборчих технологій у нашій країні. Можна сказати, що деякі телеканали як то мовиться, кістками просто "лягли", щоб виконати політичне замовлення партії, котра їх ангажувала. Ця обставина серйозно вплинула на якість теленовин у бік погіршення.

Подальший розвиток політичної журналістики, а з нею і демократії в державі можна буде прослідкувати під час майбутніх виборів.

Однак не слід звинувачувати в порушенні права громадян на інформацію лише журналістів. Бо політична цензура на даному етапі – невід'ємна риса нашої держави. Свобода слова є одним із головних чинників розвитку громадянського суспільства та неодмінна складова права громадян на отримання інформації. Саме наявність свободи слова перетворює засоби масової інформації на ефективний інструмент контролю громадян – платників податків – над державою.

З іншого боку, вона забезпечує зворотний зв'язок між суспільством і державою, що дозволяє діючій владі приймати рішення більш виважені та відповідні сподіванням громадян, а отже такі, що користуються суспільною підтримкою і сприяють встановленню та зміцненню довіри громадян до влади.

Яким є рівень забезпечення свободи слова в Україні? Чи є політична цензура в Україні? Чи можуть ЗМІ критикувати діяльність інститутів державної влади?

Краще за всіх це знають самі політичні журналісти. А вони свого часу констатували існування політичної цензури на установчих зборах українських журналістів "Політична цензура в Україні".

На думку журналістів, перш за все політична цензура проявляється з боку Адміністрації Президента, органів виконавчої влади та фінансово-підприємницьких структур, які їх підтримують. Спираючись на закони України та власний досвід, визначили, що є політичною цензурою.

Наприклад, у жовтня 2002 було проголошено МАНІФЕСТ УКРАЇНСЬКИХ ЖУРНАЛІСТІВ З ПРИВОДУ ПОЛІТИЧНОЇ ЦЕНЗУРИ.

Він мав психологічне значення, оскільки став поштовхом до проведення Парламентських слухань з питань свободи слова. Це спричинило внесення змін до законодавства, які відтоді збільшили права журналістів.

Але сьогодні більшість українських журналістів дає низькі оцінки рівню свободи слова в Україні. Середня оцінка за п'ятибальною шкалою становить 2,7 бали, тобто не дістає рівня "задовільно". Порівняно з аналогічними показниками попередніх опитувань, середня оцінка не має тенденції до підвищення.

Журналіст Галини Терещук інформувала про те, що «за даними американської неурядової організації «Дім свободи», практично усі ЗМІ в Росії підконтрольні владі». На 2010 рік Росія посідала 175–те місце щодо рівня свободи преси. Україна – 108-ме місце. «Але міжнародна організація «Репортери без кордонів», – занотовує журналіст, – «звертала тоді увагу української влади на загрозову ситуацію щодо згортання свободи слова і уже того ж року Україна могла опинитись на місці поближче до Росії».

На думку Галини Терещук, з приходом до влади Віктора Януковича у 2010 році «є факти залякування і нападів на журналістів». Журналіст упевнена у тому, що наступ на свободу слова фіксувався тоді, оскільки «президент ліквідував Національну комісію зі становлення свободи слова і розвитку інформаційної галузі при главі держави, політичні лідери опозиції мають обмежений доступ до ефірів, чимало журналістів не допускають на

події за участю першої особи держави». Збільшується, порівняно з попередніми опитуваннями, відсоток респондентів, які констатують наявність політичної цензури в Україні. Переважна більшість професію журналіста вважають небезпечною.

На думку журналістів, критика владних структур може мати негативні наслідки. Найбільше опитаних відзначають можливість негативних наслідків публікації критичних матеріалів про Президента України та Адміністрацію Президента.

Найімовірнішим наслідком публікації критичних матеріалів вважається фізична розправа над журналістом.

Ситуація зі свободою слова в Україні негативна і нині має тенденцію до погіршення.

Можна констатувати (можливо, чи не надто сміливо?): якщо ситуація в країні не зміниться, журналісти–професіонали зникнуть або перетворяться на камікадзе, які все ж дотримуватимуться етичних норм і принципів, не зважаючи на перешкоди і загрози власному життю.

Як уже зазначалося, найбільше про світ політичної журналістики знають політичні журналісти–практики. Тому варто навести їх думки щодо цього питання.

Аналізуючи причини погіршення стану свободи слова, Сергій Рахманін ("Дзеркало тижня") зазначив: "Влада сприймає журналістику як обслуговуючий персонал. Влада не сприймає мас-медіа як бізнес, не сприймає як засіб інформації. Вона вважає її тільки інструментом впливу на громадську думку. Якщо журналістика – обслуга, то про яку свободу слова можна говорити?"

На "Телекритиці" проходило опитування на тему: "Що замовчує політична журналістика". В'ячеслав Піховшек, журналіст, колишній ведучий "Епіцентру", канал "1 + 1" впевнений у тому, що «відповідь, напевно, полягає у фразі Геракліта: "Той, хто знає, не говорить, той, хто говорить, не знає". У дуже багатьох людей, поінформованих щодо реального рівня корупції в

країні (я себе відношу до таких людей), немає жодного стимулу про це говорити. І навпаки, у людей, котрі мають стимул про це говорити (вони навіть пишуть про це), просто різке незнання реальних процесів у цій сфері.

Отже, преса, радіо і телебачення України перебувають у глибокій кризі. Нині в країні майже немає газет, телекомпаній і радіостанцій, які отримали б справжню економічну незалежність. Економічний успіх видання, теле-, радіопрограм України внаслідок діючого законодавства, існуючих правових і економічних регламентів ринку ЗМІ майже зовсім не залежить від кількості читачів, глядачів, слухачів. Нормою стали дотації та спонсорські вкладення в ЗМІ за так зване інформаційне забезпечення, ангажованість видань і теле-радіопрограм, порушення етичних норм серед журналістів.

Потік інформації у світі і такий різноманітний, різновекторний та суперечливий, що самостійно розібратися в ньому не в змозі ані окрема людина, ані група спеціалістів.

Теоретичне дослідження політичної журналістики – принципова умова створення практичної теорії; очікувати від теорії мас-медіа ефективної допомоги у розв'язанні конкретних проблем можна лише за однієї умови – рішучого підвищення теоретичного рівня досліджень, який забезпечував би міцну наукову базу для практичних рекомендацій.

2. ЗМІ як чинник демократизації суспільно-політичного життя: українські реалії

Невід'ємною ознакою правової демократичної держави є забезпечення свободи слова громадян, свободи інформаційної сфери, право на висловлювання власної думки та позиції, право на отримання й поширення інформації без перешкод. Свобода слова виступає тим підґрунтям, на якому будується демократія і без якого існувати демократичні інститути не можуть.

Ще автор проекту Декларації незалежності США Т. Джефферсон, окреслюючи роль мас-медіа у розвитку держави, говорив, що якби перед ним стояв вибір: уряд без газет чи газети без уряду, – то він, безумовно, обрав би газети без уряду, оскільки без свободи слова суспільство може прийти до диктатури.

У сучасному цивілізованому світі свобода слова виступає однією з найістотніших демократичних норм конституційного ладу. Навіть короткий огляд конституцій держав світу, яким притаманні стійкі демократичні традиції, засвідчує це. Для прикладу, стаття 21 Конституції Італії зазначає: “Преса не може підлягати дозволу або цензурі...”; стаття 21 Конституції Японії: “...гарантовано свободу зборів, об’єднань, а також свободу слова, преси і всіх інформаційних форм вираження думок... жодна цензура недопустима”. Крім того, свобода слова є визнаною нормою міжнародного права. Так, у статті 10 Європейської Конвенції з прав людини визначено: “... кожен має право на свободу самовираження. Це включає свободу мати свою думку, отримувати та поширювати інформацію та ідеї без втручання з боку влади та незалежно від кордонів...” тощо.

У демократичних державах взаємодія влади і суспільства базується на механізмах зв’язку з громадськістю та наданні інформаційних послуг населенню. Обмін інформацією є важливою ланкою в системі державного управління, оскільки повнота, якість і вірогідність інформації, що використовується для прийняття соціально-політичних рішень визначає і правдивість та дієвість таких рішень. Особливого значення проблема відкритості інформаційних систем набуває в сучасних умовах – умовах побудови в Україні демократичного суспільства. Очевидно, що розвиток економіки, науки, культури, техніки, сфери соціальних відносин, а також розвиток і вдосконалення політичної системи безпосередньо залежать від якості інформації, її повноти, оперативності і форми подання.

Засоби масової інформації тлумачаться словниками як розгалужена мережа установ, які займаються збором, обробкою, та поширенням

інформації. До цієї мережі входять теле-, радіопрограми, газети, журнали, інформаційні агентства, кінодокументалістика. Нині в політичних процесах багатьох країн світу активно використовується Інтернет, особливість якого полягає в тому, що він дозволяє встановити зворотний зв'язок політиків із своїми виборцями. Саме політика як сфера суспільної діяльності найбільше потребує засобів масової інформації для встановлення і підтримки постійних зв'язків між її суб'єктами, оскільки вона неможлива без опосередкованих форм спілкування і спеціальних засобів зв'язку між різними носіями влади, а також між державою та громадянами. Тому ЗМІ все більше виступають не лише необхідною ланкою передачі інформації у системі механізмів політики, але й нерідко її творцем.

ЗМІ є однією із складових частин демократичного світобачення, а роль, яку вони відіграють у процесі становлення демократичних перетворень, є набагато важливішою, ніж це може здатися на перший погляд. Свідченням впливу мас-медіа на суспільство можуть бути численні мовні штампи, якими протягом минулих десятиріч вони характеризувалися: “четверта влада”, “ланцюговий пес демократії”, “великий арбітр”, “очі та вуха суспільства” тощо. Спроба проаналізувати вказані характеристики лише підкреслює їхню справедливість: за умов демократії особливого значення набуває швидкість, ефективність та якість здійснень повноважень представниками державного апарату. Коли відсутній контроль за їхньою діяльністю, у цілому ряді випадків виникає небезпека зловживання владними повноваженнями. Тому в демократичному суспільстві мас-медіа є “ланцюговим псом”, “великим арбітром”, який виконує функцію нагляду за діяльністю органів державної влади, попереджує розгул корупції та виродження демократії.

Щодо визначення засобів масової інформації як “четвертої влади” в суспільно-політичному житті, то з ним погоджуються далеко не всі науковці. Наприклад, О. Гриценко обґрунтовує думку про те, що оскільки журналістика, на відміну від владних структур, не керує суспільством, не видає законів, підзаконних актів та інших нормативних документів і не

вирішує судових справ, то вживання терміну “четверта влада” відриває журналістів від справжнього покликання – ролі посередників між суспільством у цілому, громадськими організаціями та окремими громадянами і державою, політичними та владними структурами. Тому вживання згаданої метафори лише дезінтегрує журналістів. Водночас для більшості громадян ЗМІ є найважливішим джерелом інформації про діяльність органів державної влади, події та процеси, що відбуваються в державі та в світі. Виходячи з цього, О. Гриценко підкреслює, що будь-яка інформація, незалежно від того, якої сфери вона стосується, спрямована не тільки на інформування аудиторії, але й на формування ціннісних орієнтацій особи і суспільства – отже, ЗМІ виступають одночасно і продуктом громадської думки, і силою, що її формує. Саме в цьому полягає специфіка діяльності мас-медіа.

Важливу роль ЗМІ у життєдіяльності суспільства відзначали вже здавна: Ігор та Ярослав Паськи наголошують, що в Англії VII століття друковане слово відігравало помітну роль у формуванні вартостей та громадських орієнтирів, оскільки читаюче населення вже тоді складало 60–70 відсотків. Карл Дойч, розробляючи проблему ролі комунікації у становленні націй та народів, прийшов до висновку, що “...процеси комунікації є основою зв'язності суспільств, культур і навіть особистостей...”. Вчений вважає, що будь-яка співпраця людських істот потребує комунікації і чим більш організоване суспільство, тим більша потреба в комунікації, а отже – в інформації.

Отже, в ідеалі ЗМІ повинні відігравати роль комунікативного засобу суспільства та бути зв'язуючою ланкою між громадянським суспільством та державою. Держава – це публічна влада, сфера загальних інтересів, громадянське-суспільство – це сфера індивідуальних свобод і приватних інтересів, а між ними – засоби масової інформації, роль яких у розбудові демократії є визначальною. За умови, що ЗМІ виражають думку інститутів демократії, політичних партій, груп тиску і через вільну пресу підносять

громадянське суспільство над державою – слід говорити про розвинену демократичну державу. Якщо ж ЗМІ сліпо виконують волю владних структур і підкорюють громадянське суспільство (справедливіше було б говорити про суспільство громадян) державі, це тоталітарний режим. Отже, ЗМІ є тією величиною, що може або заперечувати можливість становлення тоталітарного режиму, або сприяти його творенню.

Для побудови “відкритого суспільства”, як зазначають Б. Рассел, К. Поппер, Дж. Сорос, обов’язковою умовою є відкритість мас-медіа: оскільки таке суспільство ґрунтується на засадах самозбереження та безпеки нації, на визнанні самоцінності особистості, людських спільнот. У відкритому суспільстві і преса має бути вільною, тобто, саме вона має забезпечувати прозорість державних, політичних, економічних та культурних інституцій для громадянського суспільства – у цьому й полягає унікальність та винятковість ролі засобів масової інформації у демократичній державі. Крім того, вільна преса та демократичне суспільство взаємовпливають одне на одного: свобода слова допомагає утвердженню відкритого демократичного суспільства, а останнє, у свою чергу, забезпечує подальший розвиток і гарантії свободи ЗМІ. Основою будь-якого громадянського суспільства, навіть того, що ще тільки зароджується, повинна бути свобода та безпека кожної окремої особи. Акцентування уваги на свободі як складовій громадянського суспільства можна пояснити тим, що саме свобода була поштовхом до народження вільної думки, слова, а згодом – і такого явища, як засоби масової інформації. У середньовічній свідомості – історичний етап становлення свободи совісті – “слово” трактується як певний “ключ” до “діла”; отже, хто володіє словом, той панує над дійсністю, панує над світом. Зрештою таке трактування дійшло до наших часів у наступній загальновідомій формулі: “Хто володіє інформацією, той володіє світом”.

Роль мас-медіа особливо зростає в періоди глибоких соціально-політичних та економічних перетворень, які характеризують суспільно-політичні процеси в сучасній Україні. Прикладом такого впливу (далеко не

завжди позитивного) можуть бути “інформаційні війни” (або інформаційно-психологічний вплив), що мають місце у вітчизняному інформаційному просторі і спровоковані саме мас-медіа. На жаль, в Україні й досі бракує розуміння суспільством і самою владою того факту, що ЗМІ повинні бути демократичною противагою офіційній владі і самі офіційні кола повинні бути зацікавлені в становленні незалежної інформаційної системи в державі. Доводиться констатувати, що українське суспільство, як і більшість пострадянських суспільств, і досі не спромоглося здолати тих позицій, які були проголошені ще теоретиком комунізму Володимиром Леніним і які сповідувались протягом всього радянського періоду щодо засобів масової інформації як “...засобу ідейно-політичної боротьби, управління і пропаганди, що здійснює вплив на поведінку людей і залежить від матеріально-фінансового забезпечення...”.

Актуальність потреби забезпечення відкритості інформаційних систем у сучасній Україні пов’язана також і з тим, що інформаційний простір є тим середовищем, у якому реалізується державна політика, приймаються державні рішення, діє механізм управління суспільством. Саме інформаційний простір забезпечує умови для участі громадян у прийнятті суспільно-значущих рішень і визначається рівень доступності правової інформації для окремих категорій осіб. Від рівня відкритості інформаційного простору значною мірою залежить і відкритість суспільного устрою для демократичних перетворень. Крім того, мас-медіа забезпечують представникам різних суспільних груп можливість публічно виражати свої думки, знаходити та об’єднувати однодумців, чітко формулювати та представляти в громадській думці свої інтереси. Без преси, телебачення, радіомовлення жоден громадянин не зможе правильно зорієнтуватися у політичних процесах, визначити свою політичну орієнтацію, прийняти відповідальне рішення тощо. Як не згадати в даному контексті вислів відомого українського дипломата, ученого і журналіста Євгена Онацького про те, що “...ЗМІ – це мозок нації, який думає за націю, обдумує всі її

справи, підказує ті чи інші рішення..., серце, що відчуває націю, б'ється в такт мільйонам сердець...”.

Отже, наявність демократично організованих ЗМІ, здатних об'єктивно висвітлювати політичні події, – одна з найважливіших гарантій стабільності демократичної держави. Основні аспекти участі ЗМІ в забезпеченні відкритості й демократичності суспільства можуть бути виражені в таких тезах: по-перше, вони подають інформацію про події, що впливають на повсякденне життя, по-друге, подають аналіз подій, їхню оцінку й прогноз, встановлюють та розвивають відносини між громадськими організаціями, політичними партіями і неурядовими організаціями, і, нарешті, вони рекламують певних політичних діячів. Історичний досвід також свідчить про те, що ЗМІ можуть служити різним (не тільки демократичним) політичним цілям і силам.

Динамічні процеси, що відбуваються в сучасній Україні, віддзеркалюються в суперечливому характері взаємодії політичної та медіа-систем. У сучасному світі умови функціонування ЗМІ є показником розвитку демократії, а модель взаємодії політики і мас-медіа – важливою ознакою існуючого політичного режиму. Цілком закономірно, що після проголошення незалежності України преса стала могутнім джерелом широкого діапазону інформації, способом вільного вираження думок. В Україні на загальнодержавному рівні були закладені політико-правові основи, що відповідають сучасним світовим стандартам для забезпечення функціонування преси на принципах демократії (відповідно до ст. 34 Конституції України “кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в іншій спосіб – на свій вибір”). Маючи намір створити правове поле для розвитку свободи слова в Україні, вже в перші роки існування незалежної України, Верховна Рада України прийняла понад два десятка законодавчих актів, що в той чи інший спосіб регулюють діяльність ЗМІ.

Аналіз змісту ряду нормативних актів вітчизняного законодавства дає можливість стверджувати, що на державному рівні гарантовано право на інформацію, її відкритість, доступність, на свободу обміну нею, її об'єктивність, достовірність, повноту й точність інформації. Також держава гарантує економічну самостійність і забезпечує економічну підтримку діяльності друкованих ЗМІ, запобігає зловживанням і можливості встановлення монопольного становища на ринку видавців та розповсюдження друкованої продукції тощо.

Водночас зміст згаданих законодавчих актів, а особливо практика застосування, залишають бажати кращого. Про це свідчать оцінки авторитетних міжнародних інституцій, зокрема, Парламентської Асамблеї Ради Європи. За висновками Комітету захисту прав журналістів США, Україна фігурує серед тих країн, де влада придушує свободу слова за допомогою заходів адміністративного тиску. Результати соціологічного опитування, проведеного тижневиком "Дзеркало тижня" демонструють, що 42 % представників провідних українських ЗМІ вважають законодавство, яке регулює діяльність мас-медіа, задовільним, але практику його використання – такою, що обмежує свободу слова, ще 39 % – переконані, що закони реально не гарантують свободи слова. Що стосується принципу "цензура заборонена", який декларується в Конституції, про її відсутність у реальному житті навряд чи можна однозначно говорити. Діяльність редакцій досі пов'язана з втручанням окремих політичних сил у зміст інформаційних повідомлень. Присутня також і "внутрішня цензура" окремих журналістів, виплекана в радянські часи та заснована на страхові зайняти опозиційну щодо офіційної позицію.

Інший момент: сьогодні влада продовжує використовувати протекціоністські заходи щодо підтримки власних ЗМІ. Проводячи політику протекціонізму щодо державних ЗМІ, влада вживає різні форми економічних санкцій до опозиційних медіа. Серед найбільш поширених – накладання штрафів контрольно-ревізійними і податковими органами, невиправдано

високі суми відшкодування моральної шкоди тощо. Досить прогресивному законодавчому забезпеченню свободи слова в Україні протистоять недосконалість механізмів покарання за порушення законодавства про свободу слова, залежність судів від виконавчої влади, а самих мас-медіа – від політичного патронату і фіскальних органів держави.

Останніми роками українські ЗМІ стали реальним засобом політичної комунікації між владою і суспільством. Проте, оскільки вони активно залучилися до політичної боротьби між різними політичними партіями і громадськими організаціями, у сучасному українському суспільстві політична комунікація часто має суперечливий характер, що призводить до дезінтеграції суспільства. На думку науковців, у журналістиці повинен діяти принцип: більше свободи – більше відповідальності. Слід чітко розрізняти такі поняття, як журналістська помилка (за яку доречно й достатнє вибачення) і навмисне спотворення фактів (за які необхідно визначити покарання), які можуть спричинити до зростання напруги в суспільстві. За умов нерозвиненості інституцій громадянського суспільства в нинішній Україні годі й сподіватись на сильні і незалежні мас-медіа, оскільки держава таких не потребує, а суспільство навіть не намагається контролювати владу в жодній формі. Така ситуація дає широкі можливості для маніпуляції засобами масової інформації.

Щодо питання довіри населення до ЗМІ, то вона тримається на досить високому рівні: за даними Інституту соціології НАН України у січні 2000 року засобам масової інформації довіряли 28,9 % респондентів (Президенту України – 26,9 %, уряду – 13,7 %, Верховній Раді – 7,1 %, політичним партіям – 3,8 %).

Фонд «Демократичні ініціативи» та фірма «Юкрейніан соціолоджі сервіс» оприлюднили результати соціопитування: «Громадська думка населення України – грудень 2007 року». У грудні 2007 року громадяни України переважно не довіряли органам державної влади та державним інституціям. Найбільше громадян не довіряють правоохоронним органам:

міліції (баланс довіри-недовіри становить – 38 %), судам (– 37 %) та прокуратурі (– 30 %). Конституційному суду теж переважно не довіряють (– 22 %). Дещо менші показники недовіри до Верховної Ради (– 19 %), Президента України (– 17 %), місцевої влади (– 15 %) та уряду Януковича (– 14 %).

Довіра переважає в основному до неполітичних інституцій – церкви (баланс довіри-недовіри (+ 59 %), Збройних сил України (+ 38 %) та українських ЗМІ (+ 23 %). Дещо переважала й довіра до СБУ (+ 3%).

За результатами опитування, яке в Україні провели Фонд «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва та соціологічна служба Центру Разумкова 5–10 червня 2010 року, найвищий рівень довіри серед усіх соціальних інституцій стабільно має Церква (баланс довіри-недовіри становить + 52 %), високий рівень довіри також в українських ЗМІ (+ 35 %), далі за рівнем довіри йдуть: Збройні сили України (+ 17 %), Президент Віктор Янукович (+ 22 %), уряд України (+ 9 %), СБУ (+ 9 %).

Аналізуючи дані різних дослідницьких центрів та інститутів у різні роки від 2000 до 2010 року, не важко помітити, що найбільшою довірою населення користуються (в порядку зменшення): загальноукраїнські телеканали, місцева преса, українські друковані ЗМІ, місцеві радіостанції, місцеві телеканали, українське центральне радіо. Значна кількість ЗМІ досі перебуває під державним контролем і, відповідно, ставлення таких мас-медіа до дій влади не може бути об'єктивним та критичним. В інформаційному полі України існують ЗМІ, що дістають повну або часткову фінансову підтримку від окремих осіб та політичних (фінансово-економічних) організацій, що також впливає на якість їх інформаційної продукції. Серед засновників українських ЗМІ переважають олігархи, які ще не мають достатньої економічної та політичної автономії від президентської влади. На думку вітчизняних журналістів, залежність від влади вітчизняних бізнесменів, які здатні утримувати ЗМІ, є значною мірою тим фактором, що суттєво обмежує свободу слова в Україні. Незважаючи на досить велике представництво в

інформаційному просторі України недержавних мас-медіа, держава зберігає значну присутність на ринку ЗМІ і має великий вплив на його формування, що не відповідає досвіду розвинутих демократій і створює потенційні можливості для маніпулювання громадською думкою.

Тиск із боку окремих органів державної влади на опозиційні ЗМІ. Даний факт є чи не найкращою ілюстрацією того, що демократичні перетворення в Україні лише започатковані. Наповнення їх реальним змістом – справа майбутніх поколінь, громадянська соціалізація яких відбувається в умовах державно-політичної незалежності України. Протягом 90-х років ХХ століття незалежними аналітичними центрами Заходу Україна неодноразово визнавалася як держава, у якій права ЗМІ та право громадян на доступ до інформації систематично порушувались. Негативною реальністю національного державотворення стали вбивства журналістів.

Серед проблем, пов'язаних із свободою слова в Україні також наголосимо на невитребуваності якісного викладу інформації національним читачем. У зв'язку з економічними негараздами, вплив яких на пересічного українця є доволі відчутним, у виборі ЗМІ як джерела інформації споживач часто керується критеріями не якості, об'єктивності, незаангажованості, а критерієм ціни і доступності.

Варто узагальнити причини, які гальмують або навіть унеможливають процес набуття українськими ЗМІ відповідного місця в суспільно-політичній системі суспільства: економічна залежність ЗМІ від держави та політичних, фінансових угруповань; партійно-клановий диктат, який роз'їдає українську журналістику зсередини; відсутність у українських журналістів відчуття корпоративної солідарності та професійної згуртованості; нестача потужного єдиного українського інформаційного простору; географічна обмеженість читацького електорального поля; брак сталих традицій політичної культури та політичної відповідальності як політиків, так і журналістів; відсутність правової держави, де б інші "гілки влади" вбачали в особі ЗМІ рівноправного партнера, а не ворога чи конкурента тощо.

Очевидно, що створення в Україні правової, демократичної держави неможливе без переходу від інформаційної закритості до інформаційної системи відкритого суспільства, що передбачає нові форми взаємодії держави і суспільства. Державна влада повинна здійснюватися відкрито і чесну взаємодію з громадськістю через ЗМІ, які повинні перетворитися на виконавчий механізм «четвертої влади» – громадської думки.

Попри констатування негараздів в інформаційній сфері України варто наголосити, що демократичні орієнтири її розвитку – не випадковий вибір народу, проголошений ним на початку 1990–х років, не ситуативна поведінка національної державотворчої еліти, а довготривала програма повернення України до давніх демократичних традицій українського народу і навернення до демократичних цінностей сучасного цивілізованого світу. Для формування в Україні справді демократичного громадянського суспільства необхідно, щоб і суспільні організації, і окремі громадяни могли оперативно та своєчасно отримувати достовірну й об'єктивну інформацію. Таке вільне одержання інформації є основою захисту прав людини.

3. Свобода слова

Приклад обговорення поняття «свобода слова» надає публікація «Свобода слова по-днепропетровски», яка опублікована на сайті dv-gazeta.info (подається мовою оригіналу – російською).

Свобода слова по-днепропетровски

<http://dv-gazeta.info/politic/svoboda-slova-po-dnepropetrovski.html>

9 февраля, 11:31

Об инциденте, имевшем место в Ленинском районе Днепропетровска, журналисты ИА «Новый мост», газеты «Левый берег» и студии «Акцент медиа» рассказали на пресс-конференции в минувшую субботу

На пресс-конференции журналисты рассказали, что в день, когда по закону Украины о выборах запрещена любая агитация, представитель экс-

кандидата в президенты Сергея Тигипко лидер «Громадської сили» Загид Краснов встречался с избирателями Ленинского района.

Встреча проходила в местном кинотеатре. У журналистов появилась информация, что на акции может проводиться агитация относительно второго тура голосования. Чтобы проверить эту информацию, журналисты прибыли на место события. Однако их не только не пропустили в зал, а с применением физической силы вывели на улицу представители «Громадської сили».

Еще вчера к нам поступило сообщение о том, что с утра будет проводиться массовое собрание, на которое приглашено несколько сот горожан, и будет это собрание проводиться одной из общественных организаций, лидер которой в первом туре поддерживал одного из кандидатов в президенты, – рассказывает автор и ведущая передачи «Акцент тижня» Наталья Власова. – Поскольку, по нашей информации, там могла проводиться политическая агитация, мы хотели там присутствовать и разобраться, в чем же дело. Каково же было наше удивление и негодование, когда журналистов в ультимативной форме не то что не пустили на это собрание, а вообще приказали покинуть помещение, где мероприятие проходило.

– Нас абсолютно не интересовало, за кого из двух кандидатов велась бы агитация. Вопрос лишь в том, что она бы велась, и это противозаконно. В конце концов, нас просто взяли под руки и сопроводили к выходу. Я более трех лет работаю в сфере СМИ и подобного хамского отношения к прессе не встречал ни разу, – подчеркнул выпускающий редактор ИА «Новый мост» Игорь Божченко.

По словам руководителя днепропетровской редакции газеты «Левый берег» Ирины Дубининой, этот конфликт должен стать предметом пристального внимания международных и общественных наблюдателей, а также правоохранительных органов Украины.

Если человек проводит мероприятие общественной организации и не пускает туда СМИ – это мероприятие становится тайным и, соответственно, можно сделать вывод, что все то, что происходило в зале, может являться агитацией за одного из кандидатов. Если это скрывается – значит, это незаконно, – считает Ирина Дубинина. – Я хочу обратиться и к международным обозревателям, и ко всем тем организациям, которые контролируют законность проведения выборов в стране, пресечь такие вот мероприятия.

Данная конфликтная ситуация уже начала набирать обороты. Целый ряд политиков, депутатов, коллег-журналистов, экспертов и общественных деятелей Днепропетровска выступили в защиту прав журналистов. По словам исполнительного директора Днепропетровского регионального комитета избирателей Украины Станислава Жолудева, недопуск журналиста на публичное мероприятие политика – это нарушение закона о СМИ.

Не пустить журналиста на публичное собрание – это ущемление журналиста в правах на информацию и нарушение законов о СМИ. Подобные вещи – это последняя ласточка, которая говорит о том, что в дальнейшем будет активное воздействие на прессу, – сказал по этому поводу Станислав Жолудев.

Журналисты – это та профессиональная группа, чьи функции в любом обществе являются очень важными. И уважение к их правам является залогом нормального функционирования любого общества, которое хочет стать демократическим. И если такие ситуации случаются, то это минус и той стране, и тем регионам, где они случаются. Это минус тем политикам, которые такие ситуации провоцируют. Конечно, когда мероприятие получает закрытый характер, сразу возникает вопрос – что это было? И в канун выборов этот вопрос становится очень актуальным, – высказал свою точку зрения политолог Виктор Пащенко.

Если этот факт имел место и было нарушено право журналиста на получение информации – тем более, если журналистская группа

расследовала возможные нарушения законодательства, – это усугубляет, конечно, проблему. Тут нужно обращаться в соответствующие органы, в милицию писать заявление. Потому что, если факты подтвердятся – привлекут к ответственности виновных, – отметил глава правления Комитета избирателей Украины Александр Черненко.

Этот случай должен научить уважать журналистов, – заявил областной лидер партии «Фронт перемен» Андрей Павелко.

В свою очередь журналисты, которым представители «Громадської сили» препятствовали выполнять свои служебные обязанности, уже обратились в правоохранительные органы.

Редакция «ДВ» будет следить за развитием событий и готова выслушать версию противоположной стороны субботнего инцидента.

А. БЕЛЫЙ

Про стратегію подолання загроз національній безпеці України на початку ХХІ століття

"Дзеркало тижня": 30-11-2009 10:25

(Микола МАЛОМУЖ, голова Служби зовнішньої розвідки України)

Сьогодні, як ніколи раніше, глибокого об'єктивного аналізу потребують процеси, пов'язані з реалізацією стратегії розвитку України, довгострокові наслідки економічної та політичної кризи, стан оборони, енергетики, їх вплив на національну безпеку. У зв'язку з цим необхідне відпрацювання комплексних програм загальнодержавного масштабу та системних рішень щодо їх імплементації.

Якою буде Україна, яким буде її місце у посткризовому глобальному світі ХХІ століття, як подолати загрози державі? Ці питання не залишають байдужими нікого.

На підставі глибокого аналізу подій у нашій країні і загальносвітових тенденцій пропонується бачення стратегічних підходів до розвитку України,

що базуються не на створенні фронтів протистояння, а на гармонізації суспільства, співпраці еліт, політичних сил, об'єднанні на конструктивних і прагматичних засадах з міжнародними організаціями, країнами-сусідами та партнерами у світі.

Україна у глобальному світі, що динамічно змінюється

Фінансово-економічна криза, ніби лакмусовий папір, проявила й по-новому висвітлила чимало больових точок як у світі, так і в нашій державі. Вона стала знаковим етапом тривалого періоду невизначеності у міжнародній системі політичних, економічних і відносин безпеки, започаткованого в момент завершення холодної війни.

Не буде перебільшенням стверджувати, що останні майже два десятиліття стали ерою руйнації міфів, які впродовж тривалого часу домінували на планеті.

По-перше, досвід переконливо засвідчив помилковість ідеалізації певної соціально-економічної моделі світоустрою.

По-друге, необхідно визнати, що сучасний єдиний і взаємопов'язаний світ не може регулюватися з одного центру, хоч би яким потужним він був.

По-третє, жоден національний досвід, навіть накопичений державою чи групою країн, які досягли вагомих результатів у своєму розвитку, не може розглядатися як універсальний і такий, що має абсолютну цінність для інших країн, особливо з іншими культурою, традиціями, етнорелігійними засадами та власною унікальною історією.

Проте стратегія опори виключно на власні сили як форма прояву національного егоїзму прирікає будь-яку країну на збиткову для неї ізоляцію та, зрештою, – на поразку. У свою чергу, глобалізація є історично обумовленим і природним процесом, який водночас потребує певних коректив у бік кращої керованості та соціальної справедливості.

Наразі проблема полягає в тому, чи стане усвідомлення цих реалій відправною точкою для якісно нового цивілізаційного прориву, чи людство

продовжуватиме потерпати від розбалансованості засад співіснування у безпековій, політичній, економічній, екологічній і гуманітарній сферах.

У цих умовах для нас надзвичайно багато важить реальне бачення місця і ролі України у глобальному світі, що динамічно змінюється. Неупереджений же аналіз розвитку подій свідчить: головна зовнішня небезпека для нашої країни полягає у тому, що посткризова міжнародна модель, зокрема такі її елементи як оновлена фінансово-економічна система та нова архітектура глобальної і європейської безпеки, може скластися без урахування інтересів України. При цьому наша держава все одно буде інтегрована у світовий політико-економічний простір, але вже не як повноправний суб'єкт, а як об'єкт зацікавленості або впливу тих чи інших сил.

Нескладно передбачити, що посилення різнопланових зовнішніх впливів на Україну та деструктивні дії її контрагентів із підриву потенційних геополітичних вигод Української держави можуть призвести до втрати нею ініціативи в регіональній політиці, а також стабільно позитивних відносин із низкою країн та альянсів.

У цілому, міжнародні відносини в наш час не менш загрозливі і містять не менше викликів як світовій спільноті, так і кожному окремому її суб'єкту, ніж будь-коли за період нової і новітньої історії людства. Йдеться лише про зміну характеру загроз, а не їх загальне зникнення і тотальне убезпечення світу.

Для України це означає, що в середньостроковій перспективі особливого значення набуватиме зростання військової активності іноземних держав та їх блоків поблизу українських кордонів в умовах обмеженої ефективності міжнародних договорів у сфері роззброєння та контролю над озброєннями. При цьому істотну роль відіграватимуть недовіра нинішніх зовнішніх гарантій безпеки нашій державі, відтермінування перспектив її вступу до ефективних міжнародних систем колективної безпеки, нестабільність військово-політичної ситуації у зоні стратегічних інтересів України.

Негативно позначатимуться на безпековій обстановці також поширення політичного екстремізму, ісламського фундаменталізму, активізація міжнародного тероризму і піратства, збільшення масштабів нелегальної міграції, торгівлі людьми, протиправного обігу зброї та наркотичних речовин.

В економічній сфері найбільшими зовнішніми загрозами інтересам нашої держави будуть: наступні цикли кризових явищ у світовій фінансово-економічній системі в умовах значного скорочення їхніх часових інтервалів; відсутність масштабної виробничої, науково-технічної та фінансової кооперації і побудованого на довгострокових взаємних зобов'язаннях торговельно-економічного співробітництва України з іншими країнами світу; низька, обумовлена конкурентними міркуваннями, зацікавленість «світових грандів» у системній модернізації інфраструктури України, їхня націленість лише на реалізацію локальних короткотермінових проектів, використання дешевих людських, земельних та інших ресурсів нашої держави.

Ідеологія і стратегія сталого розвитку України

Водночас, говорячи про зовнішні загрози, варто визнати міжнародне середовище, в якому відбувається розвиток України, все ж таки відносно сприятливим, порівняно з потужними внутрішніми ризиками, викликами та загрозами. Їх сукупність дозволяє констатувати: Україна перебуває в умовах системної довгострокової кризи з такими критичними за своїми можливими негативними наслідками ознаками:

– політична нестабільність, глибинною системною причиною якої є дуалізм виконавчої влади, що загрожує занепадом усіх сфер життя суспільства;

– разюча невідповідність одного з найкращих у Європі природно-ресурсного й людського потенціалу темпам зростання реального валового внутрішнього продукту, які не забезпечують навіть наближення рівня життя населення України до середньоєвропейських показників;

– фактична вичерпаність внаслідок світової фінансово-економічної кризи механізмів і ресурсів економічного розвитку, які забезпечували зростання впродовж попередніх років і були пов'язані насамперед зі сприятливою міжнародною ціновою кон'юктурою;

– застарілість і зношеність основних виробничих фондів, особливо в експортно орієнтованих галузях, вугільній, металургійній, енергетичній, машинобудівній промисловості, що призводить до науково-технологічного відставання нашої держави від індустріально розвинених країн;

– загроза енергетичній безпеці України, яка обумовлена енергоємністю економіки, низьким рівнем використання альтернативної енергетики, надмірною залежністю від зовнішніх джерел енергії, що стрімко вичерпуються, неадекватною структурою та географією імпорту енергоносіїв, особливо природного газу і ядерного палива;

– значний, майже 50 %, обсяг економіки з істотними кримінальною та корупційною складовими, низький рівень боротьби зі злочинністю, рейдерством, що породжує безкарність, свавілля, суспільну апатію і байдужість;

– реальне безробіття, особливо серед молоді, галузеве та регіональне;

– низька купівельна спроможність населення, неможливість для більшості громадян реально вирішити житлові та побутові проблеми за рахунок масово доступних кредитів;

– сталі негативні демографічні тенденції, значне погіршення здоров'я нації, зменшення середньої тривалості життя, динаміка поширення СНІДу, алкоголізму, наркоманії, серцево-судинних захворювань і туберкульозу, що послаблює людські активи суспільства;

– погіршення екологічної ситуації, забруднення значної частини території України (зокрема радіаційне, хімічне, відходами металургійного виробництва), висока ймовірність масштабних техногенних і природних катастроф;

– підвищення рівня етноконфесійної конфліктності, особливо у «депресивних» регіонах.

Вище перелічене обумовлює необхідність вжиття негайних заходів для кардинального підвищення ефективності Української держави та суспільства. Адже, зволікаючи з реалізацією системних завдань державного розвитку, політичні еліти створюють «парниковий ефект» напівстабільності, який уже найближчим часом може викликати значні негативні наслідки.

Отже, Україна знову опинилася на перехресті траєкторій розвитку. Потрібно вирішити, яким шляхом рухатися далі: чи запозичувати рецепти успіху в інших країн і тим самим значно обмежувати можливість реалізації національних інтересів, чи поставити амбітну мету – досягти максимальної самодостатності у прийнятті доленосних для держави та нації рішень, проторувавши свій власний шлях у майбутнє. Цей шлях, на мою думку, базується на стратегії суб'єктності України, тобто здатності країни самостійно моделювати розвиток відповідно до національних інтересів, у широкій кооперації з іншими суб'єктами брати активну участь у формуванні міжнародної політики, мати достатній імунітет до глобальних загроз і коливань світової кон'юнктури.

Неупереджений аналіз експертами української розвідки світових тенденцій і власне загроз національній безпеці України дозволяє зробити висновок, що основою довгострокової стратегії розвитку держави мають стати: 1) інноваційна модель зростання економіки; 2) раціональне і ефективне використання власних природних багатств, вигідного геополітичного розташування, потужного інтелектуального ресурсу; 3) мінімізація залежності від зовнішніх джерел енергоносіїв; 4) збалансована модель системи національної безпеки; 5) прагматична й економізована зовнішня політика; 6) розгалужена міжнародна кооперація у передових галузях і високих технологіях; 7) врегулювання конфліктних ситуацій у зовнішньому оточенні на базі ефективних міжнародно-правових механізмів.

У сфері економічного розвитку потрібно націлитися на перехід до моделі економіки з високою доданою вартістю і дорогою робочою силою, що забезпечить розвиток продуктивного потенціалу суспільства. Стратегічні ж завдання мають полягати у формуванні інститутів нової економіки і суспільства знань, переході від переважно експортно-сировинного до інвестиційно-інноваційного типу економічного розвитку, нарощуванні конкурентного потенціалу української економіки за рахунок вітчизняних досягнень науки, освіти і високих технологій. При цьому за пріоритет слід узяти розвиток освіти і науки, рішучу реструктуризацію базових галузей економіки шляхом створення спільних фінансово-промислових та виробничих структур, активного вливання внутрішніх та зовнішніх інвестицій.

Для реалізації конкурентних переваг на глобальних ринках природно формувати масштабні високотехнологічні виробництва у тих сферах, в яких Україна має достатній науково-технологічний потенціал. Зокрема, впровадження технологічних інновацій у вітчизняні авіаційну промисловість, металургію, суднобудування, космічну та оборонну галузі, точне машинобудування, у сфері атомної енергетики, транспорту й аграрного сектору, інші високотехнологічні виробництва з високим експортним потенціалом здатне забезпечити не лише їхній прискорений розвиток, а й реальний прорив в інших галузях української економіки.

За влучним висловом Т. Рузвельта, «Великою націю роблять не її багатства, а те, як вона їх використовує». У контексті цього, перед Україною стоїть гостра необхідність запровадження режиму тотальної економії фінансових і природно-сировинних ресурсів, забезпечення енергетичної незалежності держави, у т.ч. шляхом зниження рівня енергоємності ВВП як мінімум на 30 %, всебічного розвитку енергетичного потенціалу, енергозберігаючих технологій, розробки власних покладів мінеральних і енергоресурсів та нових видів енергії.

На часі – подолання кризових явищ у системі законності, правопорядку та судочинства, адже ще Сенека попереджав: «Несправедлива влада – недовговічна». Потрібна не декларативна, а реальна боротьба з корупцією, особливо у сферах торговельно-економічних, фінансових відносин, державної служби. Слід визнати, що ця тема впродовж багатьох років стоїть на порядку денному, але все ще далека від вирішення в реальному житті. У цьому контексті слід задіяти ефективний механізм правоохоронного сектору України, який потребує реформування відповідно до європейських стандартів.

Україна не може собі дозволити розпорошувати зусилля на широкий спектр географічних і тематичних напрямів, а повинна сконцентрувати власні й зовнішні інвестиційні ресурси на реалізації обмеженої кількості конкретних програм, насамперед тих, що стосуються цілеспрямованої інтеграції вітчизняної економіки в європейські та регіональні масштабні проекти в енергетичній і транспортно-транзитній сферах.

Поряд зі сталим, стабільним розвитком суспільства, пріоритетом державної політики і влади має залишатися людина, забезпечення її безпеки та гарантування свобод. Найактуальніші питання — захист населення від наслідків фінансово-економічної кризи, передусім забезпечення людей робочими місцями, захист їхніх заощаджень у банківській системі, створення максимально сприятливого середовища та умов для розвитку малого і середнього бізнесу.

Формування сприятливого зовнішнього середовища

Для забезпечення стабільного внутрішнього розвитку України необхідні сприятливі зовнішні умови. На сьогодні складається унікальна ситуація, коли на світовому і європейському рівнях обговорюються й формуються нові системи, моделі та архітектури, що в майбутньому визначатимуть основні засади і принципи міжнародного та континентального співробітництва.

Причиною такого переформатування стали останні процеси у світовій економіці та політиці, які продемонстрували обмежену здатність наявних

систем безпеки (ООН, ОБСЄ, НАТО, ЄС, СНД) ефективно реагувати на нові глобальні й регіональні виклики та загрози. Всі ці організації не тільки конкурують між собою і зорієнтовані на конфронтацію, а й розвиваються за стандартними законами механіки, коли збільшення елементів системи з різними рівнями надійності призводить до зниження стійкості всієї структури.

Для нашої країни сучасні трансформації на глобальному і європейському рівнях актуальні у двох вимірах – зовнішньої та внутрішньої політики, що взаємопов'язані і обумовлюються необхідністю формувати на основі активної взаємодії з діючими системами гарантії безпеки України. Наша держава особливо зацікавлена в тому, аби було враховано її інтереси в майбутній міжнародно-правовій системі, яка створюється навколо реформованої ООН та G-20, а також включено її саму у світовий військово-політичний та економічний простір як повноправного суб'єкта, а в ідеалі – і як одного з лідерів цих процесів.

Україна має всі об'єктивні передумови і незаперечні переваги для того, щоб посісти належне їй по праву місце впливового регіонального гравця/лідера. Зокрема це її потужний коопераційний і коаліційний потенціал, що охоплює вигідне геополітичне розташування у центрі Європи та слов'янського світу, потужні запаси природних і мінеральних ресурсів, статус комунікаційного вузла Євразії, ємний внутрішній ринок, високий рівень освіти і виробничої культури населення, конкурентоспроможний рівень розвитку фундаментальних наук і деяких унікальних високотехнологічних виробництв, зокрема у сфері освоєння космосу, кооперативну аграрну культуру, адекватну інфраструктуру тощо.

Водночас набір стратегій зовнішньої політики України зведений на сьогодні до таких варіантів: 1) євроатлантизм (орієнтація на США і НАТО з можливим подальшим приєднанням до ЄС); 2) проєвропейська стратегія (пріоритет інтеграції в ЄС); 3) опора на власні сили; 4) проросійська політика. Але все це не відповідає повною мірою ані запропонованим вище

цілям внутрішнього розвитку, ані характеристикам міжнародного оточення, ані реальним і потенційним ресурсам нашої держави.

ПОЛІТИЧНА ПРОБЛЕМАТИКА

ЗМІНА ДЕКОРАЦІЙ

*Автор матеріалу – Віталій Портников
12.02.2010 15:44*

Вибори-2010 не змінять нічого: Україна залишиться нахабною корпоративною державою з байдужим суспільством і загальним нерозумінням необхідності реформ, пише Віталій Портников у своїй колонці в тижневику «Кореспондент».

Дві України, які звично вже проголосували кожна за свого кандидата, завмерли в очікуванні неминучих змін. Прихильники Віктора Януковича – в очікуванні того, що нарешті буде наведено порядок, настане поліпшення економічного життя, повернуться дружні відносини з Росією. Прихильники Юлії Тимошенко – що відбудеться монополізація влади донецькими політиками і донецькими бізнесменами, зникне європейська перспектива, виникнуть проблеми зі свободою слова... Ще напередодні виборів прихильники обох кандидатів лякали самих себе і своїх опонентів. Ось прийде Янукович – і почнеться! Ось прийде Тимошенко – і таке буде!

Ніби не були і Тимошенко, і Янукович прем'єр-міністрами країни, як ніби ми жили не при них, а при якихось невідомих супостатах, наміри і – що найголовніше – можливості яких нам невідомі. Як ніби не знаємо, що обом кандидатам та їхнім командам гроші замінюють найсвітліші наміри. Як ніби не розуміємо, що заради влади вони готові домовлятися з ким завгодно і про що завгодно. Саме тому одразу ж після виборів представники Партії регіонів цілком серйозно заговорили про створення коаліції ні з ким-небудь, а з Нашою Україною. І не просто з Нашою Україною, а з тією її частиною, яка не увійшла до коаліції з БЮТ з патріотичних міркувань і зорієнтована на Президента, країни, що йде з посади, – того самого "супостата" і

"націоналіста", що викликає таке роздратування у багатьох виборців Віктора Януковича. І що, думаєте, не об'єднуються, якщо треба буде? Ще й як об'єднуються!

А що, раніше не об'єднувалися? А хіба БЮТ і Партія регіонів майже не злилися в зворушливому екстазі за кілька місяців до цих доленосних президентських виборів. Хіба Янукович вже не був буквально за крок від крісла глави держави – лише обирається не народом, а парламентом? Чому ж тоді ніхто нічого не боявся, ніхто нікого не залякував, а всі просто домовлялися. І якщо б не небажання нинішнього переможця президентських виборів опинитися в ролі декоративного монарха при енергійному прем'єрові, давно б вже портрети Януковича висіли б на видних місцях у державних установах.

Україна – одна і вона мало чим відрізняється від Ужгорода до Харкова, щоб там про себе не думали її мешканці.

Тому апокаліпсису не буде. Бо ніяких двох Україн у природі немає. Україна – одна і вона мало чим відрізняється від Ужгорода до Харкова, щоб там про себе не думали її мешканці. Кримінальних авторитетів відстрілюють не тільки в Донецьку, а й у Львові. На підтримку держави сподіваються в кожному українському регіоні. Кожен український виборець вважає свого кумира справжнім рятівником і захисником – і впевнений, що кумир претендента – бандит (бандитка), ворог і брехун. А тих, хто звик сподіватися на власні сили і не створювати собі кумира, хто хоче будувати свою країну, а не сподіватися на обіцянки чергового вождя, досі настільки мало, що стверджувати, що вони щось можуть змінити, було б дуже самовпевнено.

Саме тому всі надії на зміни, що активно впроваджувалися у громадську свідомість у 2004 році, так і залишилися марними. Так, одні гасла – на певний час, як бачимо – змінилися іншими. Так, сталася справжня кадрова революція, коли на місце одних корумпованих чиновників прийшли інші, ближчі переможцям, менш професійні, більш бідні і не менш схильні до хабарництва. Так, тотальний державний контроль над ЗМІ змінився

свавіллям кланових інтересів – деякі найбільш наївні громадяни на чолі з Президентом Віктором Ющенком вирішили, що це і є свобода слова. Але в цілому, все залишилося як і було при улюбленому дідусеві Леоніду Даниловичу – нахабна корпоративна держава, байдуже суспільство, повне небажання будь-яких реформ, повне невміння їх проводити і повне нерозуміння, навіщо ці реформи взагалі потрібні.

Ось що відбулося насправді у 2004 році, дорогі співгромадяни: Україна залишилася на місці. Ось що відбудеться в результаті виборів 2010 року: Україна залишиться на місці. Найбільш замріяні з вас – що зі Львова, що з Києва, що з Донецька – думають, що Україна це такий корабель, що мчить по бурхливих хвилях океану і від того, хто буде капітаном цього судна, залежить, куди воно поверне – чи пристане до щасливого берега достатку або ж опиниться розбитим біля скель неблагополуччя.

Немає не те щоб нікого, хто зважився б нарешті вивести наш корабель у відкрите плавання, але навіть того, хто турбувався б його ремонтом.

Годі! Україна, звичайно ж, корабель. Але цей корабель давно стоїть у доці. З радянських часів він з цього доку не вибирався. Ми просто встановили на цьому судні наш прапор, оголосили док суверенною територією і чекаємо чогось, іноді розкачуємо корабель, іноді бунтуємо на ньому ж, але найчастіше сидимо і мріємо про диво. Вже вода в доці давно зацвіла, вже обшивка погана, а нам все здається, що пливемо ми кудись, що боремося з хвилями. І при цьому немає не те щоб нікого, хто зважився б нарешті вивести наш корабель у відкрите плавання, але навіть того, хто турбувався б його ремонтом – такого теж не знайти. Бо кожен з капітанів, штурманів і боцманів норівить поцупили те, що ще залишається на ходу, що ще не прогнило остаточно, що цокає і ворухиться. І якщо знайдеться який-небудь божевільний капітан, який ось так одразу захоче наш корабель вивести з доку – він потоне в першому ж зіткненні із реальністю. Корабель Україна потрібно спочатку відремонтувати. Але вся проблема в тому, що

ніхто з нас не збирається займатися ремонтом – ми звикли змальовувати колективне плавання...

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МАТЕРІАЛУ

Автор аналізу – Андрійчук Ніна

Проаналізуємо матеріал з чотирьох аспектів проблематики ЗМІ:

- 1) *формальний* (лексико-семантичний, синтактико-стилістичний; соціопсихолінгвістичний);
- 2) *змістовий* (структурно-смісловий),
- 3) *функціональний* (рольовий);
- 4) *соціально-оціночний* (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки).

Формальний аналіз

Під час лексико-семантичного дослідження виявлені такі особливості тексту:

1. Матеріал насичений словами і словосполученнями, які мають негативне лексичне значення: *нахабною, байдужим суспільством, лякали самих себе, супостат, націоналіст, апокаліпсис, кримінальних авторитетів відстрілюють, бандит (бандитка), ворог, брехун, марними, корумпованих чиновників, схильні до хабарництва, свавіллям, неблагополуччя, норовить поцупити.*
2. Часто вжиті слова з часткою не: *не змінять, нерозумінням, неминучих, не були, невідомих, не знаємо, не розуміємо, не просто, не ввійшла, не об'єднуються, не злились, не боявся, не залякували, небажання, не думали, не створювати, не розраховувати, неблагополуччя, не вибирався, не прогнило, не збирається, невміння.*

3. Велика кількість паралелізмів і аналогій (в останньому абзаці автор називає Україну кораблем, який стоїть у доці).

Все вище зазначене свідчить про навіювання автором негативного настрою щодо кандидатів і наявної політичної ситуації в країні.

Синтаксично-стилістичний аналіз

1. Перший абзац – лід, складається з одного складного речення – непрямої мови. Речення поширене другорядними членами речення.
2. Другий абзац – зачин. Складається з трьох синтаксично-складних поширених речень. Вживаються окличні речення, що підкреслює експресивність викладу.
3. Третій абзац – сім складних поширених речень. Риторичне запитання та відповідь на нього, експресивність якої підкреслена знаком оклику.
4. Четвертий абзац містить шість речень, чотири з яких риторичні запитання. Вжиті для привернення уваги до конкретних наголошуваних елементів. Дозволяють залучити читача до мисленнєвої дискусії, діалогу.
5. П'ятий і шостий абзаци аналогічно складаються зі складних поширених речень, не містять риторичних запитань і окличних речень.
6. Останній шостий абзац розпочинається з простого односкладного непоширеного окличного речення, яке представлено вигуком («Годі!»). Містить одинадцять простих і складних поширених речень, різних за обсягом.

Психолінгвістичних і соціолінгвістичний аналіз дозволяє зафіксувати прагнення автора до експресивного викладу проблеми, негативної критики діяльності влади. Це підтверджується такими фразами: «*Вибори 2010 не змінять нічого...*», «*Ось прийде Янукович – і почнеться!*», «*Ось прийде Тимошенко – і таке буде!*», «*...обом кандидатам і їх командам гроші замінюють самі світлі наміри.*», «*...заради влади вони готові домовлятися з ким завгодно і про що завгодно...*», «*Кримінальних авторитетів відстрілюють...*», «*...на місце одних корумпованих чиновників прийшли інші...*», «*...нахабна корпоративна держава...*». Автор наголошує на

безвихідності країни у наявній ситуації, при діючій владі, чи потенційними кандидатами в президенти.

Часте вживання риторичних запитань та окличних речень має психолінгвістичний вплив: автор примушує читача підсилити увагу до певних елементів тексту, залучає його до діалогу.

Змістовий (структурно-смісловий) аналіз

1. Текст немає чіткої структури, аргументи чергуються з доказами, останній абзац – висновок та рекомендації.
2. Аналіз проблеми автор подає не чітко, більше насичує фактами.

Функціональний (рольовий) аналіз

- 1) заспокоїти суспільство під час післявиборчого ажіотажу,
- 2) критикує діяльність діючої влади, кандидатів і суспільства, намагаючись викликати відповідну реакцію, прагнення до змін.

Соціально-оціночний аналіз

1. Матеріал є соціально актуальним.
2. Автор відкрито виражає негативне ставлення до влади, критикує її дії.
3. Намагається викликати таке ж негативне відношення у читача.
4. Автор порушує морально-етичні норми – виражає зверхнє ставлення до суспільства, політичної ситуації, яка склалася в ньому: *«Україна залишиться нахабною корпоративною державою з байдужим суспільством і загальним нерозумінням необхідності реформ.»*, *«...проблема в тому, що ніхто з нас не збирається займатися ремонтом – ми звикли змальовувати колективне плавання..»*

ПОЛІТИЧНА ПРОБЛЕМАТИКА

КУЧМА-2?

Автор матеріалу: Гарань Олексій

Джерело: Український тиждень. – № 10 (123); а також:

<http://www.ut.net.ua/art/164/0/3642/>

З'явилася низка ознак того, що регіонали готові ламати країну через коліно.

Ще до офіційного оприлюднення результатів президентських виборів секретар РНБО Раїса Богатирьова патетично заявила, що «перемогла прогнозованість курсу на збереження інститутів демократії, а також політика зовнішніх компромісів та порозуміння». Це про програму і політику Януковича?

Іміджмейкери доклали чимало зусиль, щоб представити Партію регіонів цивілізованою силою. І ніби спрацювало. Європейці швидко визнали результати виборів – боялися нестабільності. Запросили Януковича до Брюсселя, заявили про «відчинені двері» для України. Не обійшлося без парадоксів: те, що європейці мали зробити п'ять років тому, після перемоги Помаранчевої революції, вони зробили лише зараз. Одна з причин «відкритості» Європи – те, що Янукович використовував під час виборів проросійську риторичку, слів про інтеграцію з ЄС у його передвиборчій програмі взагалі не було! Тому, щоб новий президент не повторив шляху Кучми (який після касетного скандалу став ізгоєм для Заходу) і не схилився в бік Москви, європейці й вирішили показати йому, що готові до діалогу.

За логікою європейців, Янукович та ПР також мали б демонструвати толерантність і здатність до компромісів. Із символічного погляду добре, що він зробив перший візит до Брюсселя. Але також з'явилася низка символів, як регіонали готові «ламати країну через коліно».

Російський напрям. Благословення патріарха РПЦ Кирила перед інавгурацією в парламенті – демонстративний політичний плювок у бік половини населення країни. Так не вчиняли навіть Єльцин, Путін та Медведєв, які йшли до храму РПЦ уже після прийняття президентської присяги.

Із сайту новообраного президента зник розділ «Голодомор».

Розуміючи, що зробити російську другою державною практично

неможливо, регіонали обрали інший шлях: зробити російську регіональною. Зокрема, на половині території країни (де українська і так у загоні) українські школи перетворюються на двомовні, а університети будуть здебільшого російськомовні.

Янукович не виключає, що в Севастополі після 2017 року може залишитися російська база.

І ось його перший візит до столиці РФ, заява, що «всі дороги ведуть до Москви», що путінську Росію нам треба «наздоганяти». Янукович може повторити шлях Кучми: обраний у 1994 році на проросійських гаслах, той потім почав складне балансування і навіть проголосив курс на ЄС і НАТО. Але в Кучми, принаймні під час першого його терміну, був Горбулін, який, зокрема, порадив не записувати у Конституцію «позаблоковість». Це вже потім прийшли Медведчук і Ко. А хто зараз радитиме Януковичу? Лобісти RosUkrEnergo?

Згортання демократії. Усе більше «донецьких» у прокуратурі: столичну днями очолив Юрій Ударцов, відомий обвинуваченням безневинного у справі вбитого 2001 року в Слов'янську журналіста Александрова (а перед тим Ударцов висував обвинувачення і проти самого Александрова).

Партія регіонів голосує за скасування призначених, згідно з Конституцією, на 30 травня місцевих виборів.

І ось тепер зміна процедури формування коаліції всупереч вимогам ст. 83 Конституції і її тлумаченню Конституційним Судом від 17 вересня 2008 року. В українському політичному лексиконі з'являється новий термін: депутатські «тушки», які додаватимуть до фракцій.

Професор Ратгерського університету (США) Олександр Мотиль у нещодавній статті в *Moscow Times* порівняв Януковича і Буша-молодшого: обидва розколювали країну, Буш отямився «занадто пізно, щоб урятувати власну репутацію». Чи зможе Янукович діяти інакше, пожертвувавши частиною власної електоральної бази заради об'єднання країни? У

протилежному випадку його очікує ганебний провал.

На жаль, на кону не тільки репутація нового президента – безпеки занадто серйозні для всієї країни.

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МАТЕРІАЛУ

Гараня Олексія «Кучма-2?»

Автор аналізу – Дмитро Степанець

Здійснимо аналіз публікації "Кучма-2?" О. Гараня за чотирма критеріями, запропонованими проф. О. М. Холодом.

Чотири аспекти аналізу будь-якої проблематики ЗМІ:

– *формальний* (лексико-семантичний, синтактико-стилістичний; психолінгвістичний, соціолінгвістичний);

– *змістовий* (структурно-смісловий),

– *функціональний* (рольовий);

– *соціально-оціночний* (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки).

Формальний аспект.

Стиль тексту має яскраво виражені ознаки публіцистичності, виклад характеризується порівняною простотою, легкістю, має достатнє емоційне забарвлення, покликане відобразити суб'єктивне ставлення автора до предмета розгляду. Такий вибір стилю зумовлений жанром матеріалу, який можна визначити як публіцистичний коментар, що підтверджується і рубрикою, в якій він розміщений – "Особиста думка". Тобто основна мета автора – показати своє бачення останніх політичних подій, і це звільняє його від необхідності неухильно дотримуватися принципів об'єктивності та здійснювати всеохоплюючий аналіз проблеми.

Досить виразно ставлення автора видно з добору деяких лексико-семантичних засобів:

1) неформальні, розмовні найменування певних політичних сил свідчать

про невисоку до них повагу з боку автора (*регіонали; Янукович, Кучма* (замість "президент В. Янукович", "екс-президент Л. Кучма"); *Медведчук і Ко*);

2) часом це доходить до фамільярності: *"усе більшає «донецьких» у прокуратурі"*;

3) використання експресивних фразеологізмів з негативним забарвленням: *"ламати через коліно", "політичний плювок"*;

4) іронія: *"Раїса Богатирьова патетично заявила", "відкритість Європи"*;

5) автор підхоплює також іронічний вислів, що набув розповсюдження останніми днями: *"депутатські тушки"*;

б) слова та вирази з негативною конотацією: *"ізгой", "ганебний провал", "парадокс"* тощо.

Синтактико-стилістичний аспект. Текст має 13 абзаців, 4 з яких складаються з єдиного речення; складні речення, як правило, мають у собі 2-3 простих речень, поширених невеликою кількістю другорядних членів. Ускладнених речень небагато, здебільшого це речення з однорідними членами (*"Так не вчиняли навіть Єльцин, Путін та Медведєв"*) та вставленими конструкціями (*"столичну [прокуратуру] днями очолив Юрій Ударцов, відомий обвинуваченням безневинного у справі вбитого 2001 року в Слов'янську журналіста Александрова (а перед тим Ударцов висував обвинувачення і проти самого Александрова)"*).

Все це покликане пришвидшити динаміку, зробити мову більш легкою, доступною, близькою до розмовної.

Емоційності, крім того, додає використання риторичних фігур: передусім риторичних питань (*"Це про програму і політику Януковича?", "А хто зараз радитиме Януковичу? Лобісти RosUkrEnergo?"*) та окличного речення (*"Янукович використовував під час виборів проросійську риторіку, слів про інтеграцію з ЄС у його передвиборчій програмі взагалі не було!"*).

Є в тексті зразки цитації, що має на меті продемонструвати обізнаність

автора з політичним життям держави та думками його учасників. Іноді цитата наводиться задля іронічного ефекту, як у першому абзаці.

Статистикою та фактичними даними текст не переобтяжений, вона тут ні до чого, лише кілька дат, прізвищ, посилання на статтю Конституції.

Психолінгвістичний та соціолінгвістичний аспект. Зважаючи на вищесказане та на зміст тексту загалом, можна констатувати критично-скептичну позицію автора щодо політики нового уряду та президента. Це видно хоча б з цього фрагменту: *"Іміджмейкери доклали чимало зусиль, щоб представити Партію регіонів цивілізованою силою. І ніби спрацювало"*. Ключові слова тут – *"представити"* (тобто, автор сумнівається, чи є ПР цивілізованою силою насправді), а також *"ніби"* (тобто, автор сумнівається і в тому, що таку позитивну репутацію їм вдалося створити).

В останньому реченні, як підсумок, висловлюються побоювання за долю країни, якою керуватимуть несимпатичні авторові політичні сили: *"На жаль, на кону не тільки репутація нового президента – небезпеки занадто серйозні для всієї країни"*.

На підтвердження цієї точки зору наводяться окремі факти з діяльності влади за останні дні (щодо непевності зовнішньої політики, щодо проросійської орієнтації та стосунків з ЄС, щодо недемократичних ігор з Конституцією і т.д.). Наприклад, короткий факт, поданий у тексті без тлумачення: *"Із сайту новообраного президента зник розділ «Голодомор»"*, – але читач може самостійно домислити, як цей факт характеризує політику президента Януковича.

Показовими є також паралелі між особою новообраного президента і такими непопулярними діячами, як Л. Кучма та Дж. Буш: *"Олександр Мотиль у нещодавній статті в Moscow Times порівняв Януковича і Буша-молодшого: обидва розколювали країну..."*. Цитування в аналізованому тексті не рідкість, що може розцінюватися як прагнення автора посилити та підкріпити свою позицію думками інших.

Таким чином, в основі тесту – критика політики нової влади, і критика

ця ведеться не скільки з позицій ґрунтового аналізу, скільки в ракурсі суб'єктивного авторського ставлення, що, втім, цілком виправдано жанром та ідеєю матеріалу.

Змістовий (структурно-смиловий) аналіз.

За структурою, у тексті чітко виділяються чотири частини: перша – короткий лід, в якому виражається основна думка – нова влада "ламає" Україну, підлаштовуючи під свої інтереси; друга частина підводить до загальної характеристики нової влади через іронічну цитацію Раїси Богатирьової, а потім – через коментар візиту президента до Брюсселю. Друга частина дає характеристику стосункам Янукович – Росія, а третя – критикує перші кроки внутрішньої політики нової влади. Формально текст ділиться на три частини двома підзаголовками, а лід виділяється іншим шрифтом.

Функціональний (рольовий) аналіз. Матеріал "Кучма-2" виконує роль мінімального, загального інформування, аналіз проблемної політичної ситуації поверхневий. Тому основна його функція – спонукати до роздумів, до полеміки, сформуванню у читача його власне бачення проблеми, яке може співпадати або не співпадати з авторським.

Соціально-оцінний аналіз (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки). Основну спрямованість тексту добре видно з останніх речень: *"Чи зможе Янукович діяти інакше, пожертвувавши частиною власної електоральної бази заради об'єднання країни? У протилежному випадку його очікує ганебний провал.*

На жаль, на кону не тільки репутація нового президента – небезпеки занадто серйозні для всієї країни". З цих слів випливає суспільне значення публікації: автор, виходить, критикує владу не через особисту неприязнь до її представників, а через свідому турботу про долю держави, як і личить справжньому журналістові та громадянину.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

(розділ «Політична проблематика ЗМІ»)

1. Політична журналістика. ЗМІ як один з найважливіший чинників розвитку політичної системи.
2. Динаміка розвитку ролі ЗМІ в політичних процесах.
3. Принципи об'єктивності, гласності, демократизму ЗМК.
4. Свобода слова та висвітлення проблем, пов'язаних зі свободою слова.
5. Роль та місце ЗМІ у відносинах між громадянським суспільством та правовою державою.
6. Політична комунікація та політична журналістика.
7. Співвідношення між журналістськими та політичними полями.
8. Політична журналістика в новітній історії України.
9. Преса і електорат: специфіка взаємовідносин.
10. Політична кампанія у пресі.
11. Постановка політичної проблеми та окреслення шляхів її розв'язання у ЗМІ.
12. Фактори ефективності впливу журналістського тексту.
13. Сучасна українська політична портретистка.
14. Політична журналістика в інформаційному суспільстві.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

(розділ «Політична проблематика ЗМІ»)

1. Наведіть декілька визначень терміну «політична журналістика» Порівняйте їх та оберіть те, що ближче для Вас. Обґрунтуйте свій вибір.
2. Доведіть, що ЗМІ є одним із найважливіший чинників розвитку політичної системи.
3. Доведіть думку про те, що роль ЗМІ в політичних процесах має власну динаміку розвитку.

4. Перелічіть основні принципи об'єктивності, гласності, демократизму ЗМК.
5. Поясніть проблему свободи слова та висвітлення проблем, пов'язаних зі свободою слова в українській журналістиці.
6. Доведіть важливість ролі ЗМІ у відносинах між громадянським суспільством та правовою державою.
7. Порівняйте поняття «політична комунікація» та «політична журналістика». Знайдіть спільне й розбіжне. Поясніть.
8. Обґрунтуйте роль політичної журналістики в новітній історії України.
9. Доведіть думку про те, що преса й електорат мають специфіка взаємовідносин.
10. Розкажіть про особливості останньої політичної кампанія у пресі.
11. Назвіть основні фактори ефективності впливу журналістського тексту.
12. Характеризуйте сучасну українську політичну портретистку. Наведіть приклад політичного портрету.
13. Доведіть тезу про те, що політична журналістика в інформаційному суспільстві виконує визначну роль.

ТЕСТ

для перевірки поточних знань

(розділ «Політична проблематика ЗМІ»)

1. Інформаційний стан суспільства – це:
 - 1) визначальний фактор військового і соціального розвитку та суверенітету країни,
 - 2) визначальний фактор політичного і соціального розвитку та суверенітету країни,
 - 3) визначальний фактор політичного і партійного розвитку та суверенітету країни.

2. Концепції політичної журналістики передбачає визначення двох термінів:
 - 1) «держава» і «журналістика»,
 - 2) «політика» і «комунікація»,
 - 3) «політика» і «журналістика».
3. Політика (від "politica" - державна діяльність) – це:
 - 1) особливий вид людської діяльності, пов'язаний зі здійсненням влади в інтересах усієї спільноти (суспільства) або не для неї;
 - 2) особливий вид людської діяльності, пов'язаний зі здійсненням влади в інтересах усієї спільноти (суспільства) або над нею;
 - 3) особливий вид людської діяльності, не пов'язаний зі здійсненням влади в інтересах усієї спільноти (суспільства) або над нею.
4. Журналістика (від фр. "leJournal" - щоденник, газета) – це:
 - 1) вид громадської діяльності щодо збирання і поширення інформації,
 - 2) вид громадської діяльності щодо виробництва і поліпшення інформації,
 - 3) вид громадської діяльності щодо виробництва і поширення інформації.
5. Політична журналістика це вид громадської діяльності щодо виробництва і поширення інформації про:
 - 1) діяльність владних структур, політиків, державне управління і здійснення влади у суспільстві;
 - 2) діяльність приватних структур, політиків, державне управління і здійснення влади у суспільстві;
 - 3) діяльність владних структур, акторів, державне управління і здійснення влади у суспільстві.
6. Система політичної журналістики має допомагати громадянам у вивченні державних питань, роз'яснювати альтернативні варіанти державної політики і:
 - 1) сприяти формуванню обґрунтованої громадської думки,

- 2) сприяти формуванню необґрунтованої громадської думки,
 - 3) сприяти руйнуванню обґрунтованої громадської думки.
7. Журналісти виступають як посередники між:
- 1) політиками та суспільством,
 - 2) політикою та суспільством,
 - 3) політикою та спільнотою.
8. Журналістика дбає про суспільний інтерес до політичних питань і тому є:
- 1) важливим елементом демократії,
 - 2) неважливим елементом демократії,
 - 3) важливим елементом партократії.
9. Політична журналістика нині працює тільки:
- 1) на новини,
 - 2) на ток-шоу,
 - 3) на аналітичні програми.
10. Нині на українських телеканалах спостерігається брак:
- 1) сильних політиків, політичних кореспондентів;
 - 2) сильних політичних оглядачів, політичних коментаторів;
 - 3) сильних спортивних оглядачів, спортивних коментаторів.
11. Нині найкраще політична журналістика працює під час виборів, коли рівень інформації сягає:
- 1) 60 % всього ефірного часу,
 - 2) 70 % всього ефірного часу,
 - 3) 80 % всього ефірного часу.
12. Політичний журналіст повинний пам'ятати, що вільні вибори – це:
- 1) ключ до свободи слова,
 - 2) ключ до демократії,
 - 3) ключ до порядку.
13. "Влада народу" залежить від:
- 1) поінформованого вибору,
 - 2) неінформованого вибору,

3) поінформованого народу.

14. Щоб результати голосування були дійсними, політична журналістика має працювати належним чином, реалізуючи власні права на свободу слова, на вільний доступ до інформації та:

- 1) права виборців на інформацію,
- 2) права журналіста на інформацію,
- 3) права редактора на інформацію,

15. Висвітлення виборів має на меті:

- 1) вказати на проблеми та забути шляхи їх вирішення, порушити спірні питання, озвучити думки та турботи;
- 2) вказати на проблеми та вивчити шляхи їх вирішення, порушити спірні питання, озвучити думки та турботи;
- 3) виключити проблеми та вивчити шляхи їх вирішення, порушити спірні питання, озвучити думки та турботи.

16. Вибори – критичний час для політичних журналістів, коли вони мають довести свою:

- 1) мобільність,
- 2) надійність,
- 3) валідність.

17. Щоб бути джерелами інформації, яким довіряють, політичні журналісти мають щодня показувати свою:

- 1) лояльність, точність та відкритість для всіх точок зору,
- 2) чесність, швидкість та відкритість для всіх точок зору,
- 3) чесність, точність та відкритість для всіх точок зору.

18. Нині в Україні ЗМІ про свій авторитет у суспільстві:

- 1) не піклуються,
- 2) піклуються,
- 3) не знаю.

19. Аналізуючи останні вибори, заступник речника Держдепартаменту США, Філіп Рікер зазначив, що незважаючи на прогрес, "значні недоліки" все ще є. Одним таким недоліком Ф. Рікер називає:
- 1) велику обережність ЗМІ у висвітленні подій,
 - 2) велику необмеженість ЗМІ у висвітленні подій,
 - 3) велику упередженість ЗМІ у висвітленні подій.
20. Говорячи про роль ЗМІ у виборчому процесі, провідні вітчизняні та зарубіжні аналітичні центри й дослідники доходять до думки, що журналістика в Україні:
- 1) близька до незалежності,
 - 2) далека від незалежності,
 - 3) стоїть посередині на шляху до незалежності.
21. Свобода слова є одним з головних чинників:
- 1) занепаду громадянського суспільства,
 - 2) стагнації громадянського суспільства,
 - 3) розвитку громадянського суспільства.
22. Саме наявність свободи слова перетворює засоби масової інформації на ефективний інструмент контролю громадян - платників податків – над:
- 1) державою,
 - 2) політикою,
 - 3) народом.
23. ЗМІ забезпечують зворотний зв'язок між:
- 1) підприємництвом і державою,
 - 2) суспільством і державою,
 - 3) суспільством і народом.
24. Мас-медіа користуються суспільною підтримкою і сприяють встановленню та:
- 1) зміцненню довіри громадян до влади,
 - 2) послабленню довіри громадян до влади,
 - 3) зруйнуванню довіри громадян до влади.

25. Маніфест українських журналістів з приводу політичної цензури було проголошено:

- 1) у жовтні 2002 року,
- 2) у жовтні 2006 року,
- 3) у жовтні 2010 року.

26. Переважна більшість фахівців професію журналіста вважають:

- 1) безпечною,
- 2) небезпечною,
- 3) майже небезпечною.

27. На думку журналістів, критика владних структур може мати:

- 1) позитивні наслідки,
- 2) негативні наслідки,
- 3) приємні наслідки.

28. Найімовірнішим наслідком публікації критичних матеріалів вважається:

- 1) психічна розправа над журналістом,
- 2) фізична розправа над журналістом,
- 3) адміністративна розправа над журналістом.

29. Найбільше про світ політичної журналістики знають:

- 1) політичні журналісти-практики,
- 2) політики,
- 3) депутати ВР України.

30. Аналізуючи причини стану свободи слова в Україні, Сергій Рахманін ("Дзеркало тижня") зазначив: "Влада сприймає журналістику як:

- 1) «обслуговуючий персонал»,
- 2) «червону хустину для вола»,
- 3) «п'яту колону».

РОЗДІЛ 3

ЕКОНОМІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА

ПРОБЛЕМНО-ЖАНРОВІ ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ТА ПІДГОТОВКИ МАТЕРІАЛІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ

1. Економічна преса: поняття, спеціалізація, особливості

*(матеріал належить В. В. Мальцевій: [Електронний ресурс]. –
Режим доступу : <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/31847.html>;
редакторська правка – Холод О. М.)*

На сучасному етапі економічний потенціал будь-якої держави, усе більше залежить від рівня використання інформаційних ресурсів у господарському обігу, від їх надійності, структурованості, уніфікованості, а також від ступеня розвитку інформаційної інфраструктури.

Слабке інформаційне забезпечення органів державної влади і керування неповною, недостовірною і несвоєчасною інформацією унеможливорює прийняття оптимальних рішень. Нерозвиненість механізмів регламентації діяльності в інформаційній сфері дозволяє маніпулювати інформацією на догоду зацікавленим структурам. Відсутність механізму включення

інформаційного ресурсу в господарський обіг дезорієнтує суб'єктів господарської діяльності, призводить до економічних втрат.

Доцільність вивчення ринку економічної інформації і пов'язаної з ним системи преси зумовлюється переходом України до ринкової форми господарювання в 90-х роках ХХ століття і внаслідок цього різким дефіцитом насамперед економічної інформації (економічна інформація – це необхідний для людей продукт, що існує в друкарській або електронній формі, і так чи інакше пов'язаний із діловим життям країни). Дефіцит спостерігався практично в усіх галузях економіки. Усе зростаючий попит на такого роду інформацію – це результат нової політичної, соціально-економічної обстановки в державі, суть якої полягає в переході до ринкових відносин.

Сьогодні економічна тематика – ключова тема в суспільстві. Економічні та економічно-політичні рішення уряду так чи інакше коригують життя кожного читача, глядача або слухача чи то в робочій, чи то домашній сферах.

Дискусії щодо світової економіки й Євросоюзу, питання про майбутнє ринку праці, роздуми про розташування країни й актуальні реформи – уся інформація зі сфери економіки і фінансів у критичному розгляді набуває центрального значення для політичної й суспільної еліти. Економічні й економіко-політичні питання є центральними в громадських дискусіях і мають велике значення для суспільства. Враховуючи поточні події на ринку акцій та цінних паперів і все зростаючу популярність бірж для капіталовкладень, економічна і фінансова інформація починає цікавити широкий загал.

Поява та розвиток економічної журналістики зумовила і появу вимог до неї. Як і всі засоби масової інформації спеціалізована преса в Україні долала чимало перешкод. Подібна картина спостерігалася й за межами нашої держави. Зокрема, у минулому становлення економічних періодичних видань більшості країн Західної Європи й Америки в умовах розвитку ринкових структур проходило дуже болісно.

2. Суспільні функції економічної журналістики

У працях з теорії журналістики традиційно важливе місце приділяється аналізу функцій журналістики. Це – невипадково. Розгляд і аналіз функцій будь-якої системи соціальної діяльності - найважливіший момент її теорії. Це пов'язано з тим, що "процеси, що відбуваються в кожній системі соціальної діяльності, визначаються, кінець кінцем, тим, що вона здійснює певну функцію в ширшому цілому. Ця функція виступає як зовнішня необхідність, як чинник що детермінує цю систему діяльності".

Наприклад, Е. П. Прохоров, вважаючи журналістику поліфункціональною системою, розрізняє наступні шість функцій журналістики :

- комунікативну – функцію спілкування, налагодження контакту, яку автор називає "початковою функцією журналістики";
- безпосередньо-організаторську, в якій "найнаочніше проявляється роль журналістики як "четвертій владі" в суспільстві";
- ідеологічну (соціально-орієнтує), пов'язану з прагненням "зробити глибокий вплив на світоглядні основи і ціннісні орієнтації аудиторії, на самосвідомість людей, їх ідеали і прагнення, включаючи мотивацію поведінкових актів";
- культурно-освітню, яка полягає на думку автора, в тому, "щоб, будучи одним з інститутів культури суспільства, брати участь в пропаганді і поширенні в житті суспільства високих культурних цінностей, виховувати людей на зразках загальносвітової культури, тим самим, сприяючи усебічному розвитку людини";
- рекламно-довідкову пов'язану з "задоволенням утилітарних запитів у зв'язку зі світом захоплень різних шарів аудиторії (сад, город, туризм, колекціонування, шахи і так далі і тому подібне)";

– рекреативну (розваги, зняття напруги, отримання задоволення).

С. Г. Корконосенко пропонує розділяти поняття "Соціально-ролева характеристика журналістики" під якою він розуміє "виконання ряду соціальних обов'язків відповідно до громадських запитів і очікувань" і поняття "Функція журналістики" (визначення якого він, втім, не дає, обмежуючись посиланням на латинське коріння самого терміну "функція").

При цьому "ролева характеристика будується залежно від кількості і якісних особливостей цих сфер (інакше вони називаються соцієтальними системами): економічною, політичною, духовно-ідеологічною і соціальною".

Таким чином, він виділяє чотири соціальні ролі журналістики :

- виробничо-економічну,
- інформаційно-комунікативну,
- регулюючу,
- духовно-ідеологічну.

При цьому, у межах цих ролей, тобто в межах тієї або іншої соціальної сфери, журналістика, на його думку, "виконує специфічні ролеві функції, які наказані їй, як і іншим учасникам процесів, що йдуть в цій сфері.

Так, в економічній області вона стає елементом системи виробництва, придбаває якості товару. У соціальному вимірі головним є збір, накопичення, зберігання, переробка і поширення інформації. У духовній сфері преса виконує пізнавальну, освітню, виховну, мобілізуючу функції, властиві усім ідеологічним інститутам".

Автор вважає, що ролевий підхід дає можливість описати складний комплекс функціонування ЗМІ. При цьому він, очевидно, розуміючи теоретичну слабкість цього підходу, обмовляється, що "це як би не власні функції журналістики як унікального громадського інституту, а віддзеркалення законів і умов діяльності, що склалися поза нею, не за її ініціативою".

Вважати, що бути товаром є функція журналістики – це, видно, перебільшення, так само як і висновок про те, що функціями журналістики є

збір, зберігання і т. д. інформації, навіть якщо під журналістикою розуміти тільки "унікальний громадський інститут". Тут, очевидно, змішані уявлення про функції журналістики і, наприклад, про етапи циркуляції інформації в інформаційних процесах, які властиві зовсім не тільки журналістиці.

пропонує, далі суб'єктний підхід до вичленення системи функцій журналістики, тобто спробу класифікувати функції на основі потреб суб'єктів, "які вступають у взаємодію з пресою". Суть цього підходу, згідно з автором, "полягає, передусім, у визнанні того факту, що структура функцій журналістики багатогранна і багат шарова. На об'єктивні можливості ЗМІ накладаються суб'єктивні інтереси, воля, можливості тих, хто вступає у взаємодію з пресою".

3. Українська спеціалізована економічна преса

На думку О. Д. Школьної, спеціалізована преса – цікаве явище суспільного життя, що перебуває на перетині інтересів і впливів власне журналістики як одного з самодостатніх інститутів будь-якого суспільства та найрізноманітніших галузей людської діяльності. Дослідження цього пласта періодики дає чимало фактів, необхідних для розуміння процесів, що відбуваються як у медіапросторі, так і в різних професійних сферах. В історичному контексті картину функціонування спеціалізованих видань із погляду розвитку журналістики намагався докладно відтворити російський дослідник О. Акопов. Неодноразово до цього питання зверталася О. Д. Школьна.

4. Економічна проблематика на сторінках загальнонаціональних ЗМІ

(автор огляду – Холод О. М.)

За даними інтернет-сайту <http://biz-center.kiev.ua/>, нині в Україні виходять такі економічні журнали:

- Бізнес-клуб Луганська і області
- Управління компанією
- Бібліотека Головбуха
- Споживач Ринок
- Управління магазином
- Рекомендації журналу Менеджер по персоналу
- ФІНАНСИСТ
- Довідник кадровика
- СТРАТЕГІЇ
- Офісні рішення
- Ріелтор
- Будівельний облік
- Ріелтор
- Кадровик України
- Менеджер по персоналу
- Європа-Центр
- ГРОШ
- Діловою
- Заробітна плата
- Укррудпром
- Секретар Референт
- Головбух Праця і Зарплата
- Маркетинг і реклама
- Корпоративні системи
- Генеральний директор
- The CAPITALIST
- Marketing Media Review

Наведемо декілька прикладів загальної характеристики економічних журналів України:

«**ФІНАНСИСТ**» – щомісячний діловий професійний журнал, якому, на сьогоднішній день, в Україні не існує аналогів. Видання пропонує практичний досвід управління фінансами компанії, надаючи інформацію для роздуму і аналізу діяльності безпосередньо на своєму підприємстві, що робить його цікавим і, що особливо важливе, корисним для читача.

Журнал орієнтований на фінансових директорів і фінансових менеджерів, котрі безперервно шукають нові можливості підвищити якість

управління корпоративними фінансами. Журнал буде також корисний прогресивно мислячим керівникам компаній і всім фахівцям, залученим в процес ухвалення фінансових рішень.

Основні рубрики журналу:

- «Тренди» (підрубрики «В Україні», «В світі»)
- «Індикатори» (опит)
- «Професіонал» (інтерв'ю)
- «Управління» (фінансовий і корпоративний менеджмент)
- «Ситуація» (міні-кейс)
- «VS» (експертні думки)
- «Можливості» (кар'єрне зростання)
- «Ідеї» (нові знання, свіжі книги)

Журнал «СТРАТЕГИИ» охоплюють весь спектр питань, з якими власники і топ-менеджери працюють щодня. Журнал допомагає читачам бути в курсі самих передових технологій і інструментів, вживаних в ключових областях управління.

Читачі журналу – власники, топ-менеджери, а також висококваліфіковані фахівці національних компаній – ті, хто професійно ухвалює ключові рішення, розробляє бізнес-стратегії і упроваджує їх на практиці.

Місія журналу СТРАТЕГИИ - сприяти розвитку практики стратегічного управління в національному бізнесі.

Редакційна команда зайнята постійним пошуком і публікацією тих ідей і бізнес-рішень, які пропонують лідерам національних компаній стратегічну перспективу, необхідну для розвитку їх бізнесу. Статті СТРАТЕГИИ - виключно авторські. Непохитно слідуючи цій політиці, журнал створює для своїх читачів можливість безпосереднього спілкування з експертами в різних сферах національного бізнесу. &СТРАТЕГИИ гарантують актуальність, цілісність і довгострокову цінність наших публікацій.

Основні рубрики і теми СТРАТЕГИИ:

- “Гість номера” (інтерв’ю з першими людьми компаній, що мають багатий досвід в ухваленні ефективних і деколи нестандартних стратегічних рішень).

- “Стратегії бізнесу”
- “Стратегії маркетингу”
- “Стратегії фінансів”
- “Стратегії формування і управління командою”
- “Стратегії PR”

- “Ідеї кращих” (авторські думки від провідних світових і українських стратегів, гуру бізнесу)

- “Точка зору” (авторські думки від українських експертів, топ-менеджерів, підприємців)

- “Сторінки з Harvard Business Review”

- “Бізнес-клас” (матеріали в допомогу менеджерам в питаннях самоосвіти, кар’єрного зростання).

Діловий освітній журнал, бізнес-видання **«Капіталіст»** видається в Україні з 2003 року. Періодичність видання - щомісячний.

Журнал виходить в двох форматах **«The CAPITALIST»** і **«The CAPITALIST Review»**.

Загальний тираж українського видання (з **«The CAPITALIST Review»**) 130 000 екземплярів.

Читацька аудиторія - власники крупного і середнього бізнесу, високо освічені забезпечені представники бізнес-класу, провідні менеджери найбільших компаній України.

Журнал доступно і детально розповідає про анатомію і успіху, як розширити підприємство, передає досвід управління персоналом. Розповідає про складових стабільного і прибуткового бізнесу.

Матеріал заснований на конкретних прикладах людей, в реальності тих, що добилися всього завдяки своїм знанням і умінню застосувати їх на практиці.

ПЕРЕВАГИ «The CAPITALIST» :

- об'єктивність і незалежність
- публікація виключно перевіреної інформації, заснованої на фактах і цифрах
- аналітичний погляд на бізнес-процеси
- коментарі авторитетних експертів і консультантів
- доступність інформації, що подається, Різноманітні способи розповсюдження журналу гарантують повний обхват спектру читацької аудиторії від економічно активних мас населення, до керівника крупного підприємства.

Аудиторія розширюється за рахунок залучення до круга читачів і партнерів журналу середніх і малих підприємств, приватних підприємців, середньої ланки менеджменту, економічно активних мас населення.

РЕКЛАМНА ПІДТРИМКА «The CAPITALIST / Crimea» :

- реклама на сіті-лайтах в містах Криму;
- реклама на дорожніх банерах;
- реклама на автотранспорті (автопарк Daewoo таксі Волга-Волга);
- стійкі, стенди, інші рекламні носії у партнерів і клієнтів журналу.

5. Питання економіки на сторінках районних газет

(матеріал належить В. В. Мальцевій: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/31847.html>; редакторська правка – Холод О. М.)

ЗМІ залишаються не лише лідером в отриманні щоденної інформації про події в країні й світі, а важливим джерелом основних знань і уявлень про навколишній світ і життя взагалі.

У період побудови незалежної держави, велике значення має економічне життя. Одне з основних завдань ЗМІ, інформувати суспільство про економічні події України.

Прикладом роботи районних друкованих ЗМІ у висвітлення економічних проблем ми обрали газети таких міст Сумської області (Шостка, Конотоп, Ромни, Глухів, Лебедин). Ми хочемо з'ясувати: чи отримує населення міста і району об'єктивну інформацію про реальний стан економічних проблем держави. Також потрібно з'ясувати, чи достатньо районні газети висвітлюють питання економіки на своїх сторінках.

Чи не найбільшою особливістю в роботі районних газет є те, що будь-які соціальні, політичні й економічні проблеми сприймаються виключно через призму того, як може та чи інша подія вплинути на життя даного району. Чим ближча інформація до людини, до її домівки, тим цікавіше для неї.

Об'єктом даного дослідження стають районні газети Сумської області, зокрема, газета «Вісті Роменщини» (Ромни), «Життя Лебединщини» (Лебедин), «Сільські горизонти» (Конотоп), «Полісся» (Шостка), «Глухівщина» (Глухів). Усі вони міськрайонні газети. До аналізу нами було залучено 5 районних газет.

Газета «Вісті Роменщини», міськрайонна газета. Видається з січня 1918 року. Газета нагороджена грамотами Президії Верховної Ради України та Спілки журналістів України. Головний редактор Дмитро Правдюк. Газета виходить у середу і суботу. Друк – офсетний. Мова – українська. Тираж – 9021 примірників. Друкується на 4 або 6 сторінках. Формат – А 4. У цій газеті немає постійних рубрик. Якщо висвітлюються економічні питання, то вони окремо виділяються під рубриками – Економіка, Фінанси, Соцзахист, Бюджет, Комуналка. Переважно економічні питання висвітлюються в жанрах – стаття, замітка або інтерв'ю і порівняно з матеріалами на інші теми, займають невелику частину газети.

Газета «Життя Лебединщини», міськрайонна газета. Заснована 26 січня 1919 року. Головний редактор В.Г.Дацько. Виходить у середу і суботу. Друк – офсетний. Мова – українська. Обсяг – 1 умовний аркуш. Формат А 4. Тираж – 3217 примірників. Є постійні рубрики: Соціальний захист, Місто

моє, Семінари, Минуле і сучасне, На теми дня, Офіційне. А також існують не постійні рубрики.

Економічні питання висвітлюються під рубриками – Офіційне, Чим живе село?, Районне фінансове управління повідомляє, Статистика, На тему дня. Переважно ці матеріали пишуть в жанрі статті або замітки і займають невелику частину газети.

Газета «Сільські обрії», часопис Конотопщини. Заснована в 1991 році. Головний редактор О. Ф. Бровенко. Тираж постійно змінюється. Мова – українська. Виходить двічі на тиждень. Є постійні рубрики: Кримінальні хроніки, Актуально, Спортивні новини, Офіційно, Пульс життя. Ця газета також має непостійні рубрики.

Питання економіки переважно друкують під рубриками – Поточний момент, Проблеми енергозбереження, Податкова, Фінанси, Офіційно, Хоч і є проблеми, Пульс життя. У цій газеті економічні питання висвітлюються частіше, ніж в інших газетах, що ми аналізуємо. Також треба зауважити, що саме в цій газеті матеріали з економіки займають більшу частину газети, ніж інші матеріали.

Газета «Полісся», шосткінська міськрайонна газета. Заснована 7 листопада 1920 року. Головний редактор Б. Вейсберг. Тираж завжди змінюється. Відмінність цієї газети у тому, що матеріали друкуються українською та російською мовами.

Є постійні рубрики – Офіційно, Влада, Консультації, Подія, Статистика, Анонс, Гаряча лінія, Соцзахист. А також рубрики можуть змінюватися.

Економічні питання друкуються під рубриками – Подія, Офіційно, Консультації, Гаряча лінія. Серед проаналізованих газет, в цій газеті економіка висвітлюється менше, ніж в інших газетах. Тому усі економічні питання пишуться переважно у жанрі замітка, з цього можна зробити висновок, що ці матеріали займають зовсім невелику частину у газеті.

Газета «Глухівщина», районна громадсько-політична газета. Заснована в 1992 році. Головний редактор Ю. І. Кебець. Переважно друкуються на 4

сторінках. Не має постійної рубрикації. Але можна зустріти такі рубрики – Актуально, Пенсійний фонд, Твої люди, Глухівщина, Духовність, Гаряча лінія, НДПУ повідомляє, Колегія, Творчість земляків, До уваги!, Статистика свідчить, У господарствах району, Сесія районної Ради.

Економічні питання висвітлюються під рубриками - Пенсійний фонд, До уваги!, Гаряча лінія. Переважно питання економіки пишуться у жанрі статті та замітки. Займають невелику частину сторінки газети.

Великою проблемою більшості районних газет залишається брак кваліфікованих кадрів. Тому, що питання економіки заслуговує на більшу увагу, а також на більш детальний розгляд.

Існує також проблема того, що переважно співзасновниками ЗМІ районів Сумської області є районні та міські ради. Саме вони диктують редакціям що і як писати. Таким чином, населення міста і району не отримує об'єктивної інформації про місцеві органи влади. Саме тому, можна зробити висновок, що реальні економічні проблеми області або району можуть приховуватися.

Слід вважати, що районні газети не достатньо висвітлюють питання економіки, не в кожному номері газети пишуться матеріали на економічні питання, а якщо і зустрічаються, то у вигляді замітки або невеликої статті.

6. Основні напрямки економічної політики України на шпальтах суспільно-політичних видань

(матеріал підготовлено Холодом О. М.)

Згідно зі статей 10 «Основні напрями економічної політики держави» Конституції України основними напрямками економічної політики, що визначаються державою, є:

- структурно-галузева політика, спрямована на здійснення державою прогресивних змін у структурі народного господарства, удосконалення

міжгалузевих та внутрішньогалузевих пропорцій, стимулювання розвитку галузей, які визначають науково-технічний прогрес, забезпечують конкурентоспроможність вітчизняної продукції та зростання рівня життя населення. Складовими цієї політики є промислова, аграрна, будівельна та інші сфери економічної політики, щодо яких держава здійснює відносно самостійний комплекс заходів стимулюючого впливу;

- інвестиційна політика, спрямована на створення суб'єктам господарювання необхідних умов для залучення і концентрації коштів на потреби розширеного відтворення основних засобів виробництва, переважно у галузях, розвиток яких визначено як пріоритети структурно-галузевої політики, а також забезпечення ефективного і відповідального використання цих коштів та здійснення контролю за ним;
- амортизаційна політика, спрямована на створення суб'єктам господарювання найбільш сприятливих та рівноцінних умов забезпечення процесу простого відтворення основних виробничих і невиробничих фондів переважно на якісно новій техніко-технологічній основі;
- політика інституційних перетворень, спрямована на формування раціональної багатоукладної економічної системи шляхом трансформування відносин власності, здійснення роздержавлення економіки, приватизації та націоналізації виробничих фондів, забезпечення на власній основі розвитку різних форм власності і господарювання, еквівалентності відносин обміну між суб'єктами господарювання, державну підтримку і захист усіх форм ефективного господарювання та ліквідацію будь-яких протизаконних економічних структур;
- цінова політика, спрямована на регулювання державою відносин обміну між суб'єктами ринку з метою забезпечення еквівалентності в

процесі реалізації національного продукту, дотримання необхідної паритетності цін між галузями та видами господарської діяльності, а також забезпечення стабільності оптових та роздрібних цін;

- антимонопольно-конкурентна політика, спрямована на створення оптимального конкурентного середовища діяльності суб'єктів господарювання, забезпечення їх взаємодії на умовах недопущення проявів дискримінації одних суб'єктів іншими, насамперед у сфері монопольного ціноутворення та за рахунок зниження якості продукції, послуг, сприяння зростанню ефективної соціально орієнтованої економіки;
- бюджетна політика, спрямована на оптимізацію та раціоналізацію формування доходів і використання державних фінансових ресурсів, підвищення ефективності державних інвестицій у народне господарство, узгодження загальнодержавних і місцевих інтересів у сфері міжбюджетних відносин, регулювання державного боргу та забезпечення соціальної справедливості при перерозподілі національного доходу;
- податкова політика, спрямована на забезпечення економічно обґрунтованого податкового навантаження на суб'єктів господарювання, стимулювання суспільно необхідної економічної діяльності суб'єктів, а також дотримання принципу соціальної справедливості та конституційних гарантій прав громадян при оподаткуванні їх доходів;
- грошово-кредитна політика, спрямована на забезпечення народного господарства економічно необхідним обсягом грошової маси, досягнення ефективного готівкового обігу, залучення коштів суб'єктів господарювання та населення до банківської системи, стимулювання використання кредитних ресурсів на потреби функціонування і розвитку економіки;

- валютна політика, спрямована на встановлення і підтримання паритетного курсу національної валюти щодо іноземних валют, стимулювання зростання державних валютних резервів та їх ефективне використання;
- зовнішньоекономічна політика, спрямована на регулювання державою відносин суб'єктів господарювання з іноземними суб'єктами господарювання та захист національного ринку і вітчизняного товаровиробника.

2. Держава здійснює екологічну політику, що забезпечує раціональне використання та повноцінне відтворення природних ресурсів, створення безпечних умов життєдіяльності населення.

3. У соціально-економічній сфері держава здійснює соціальну політику захисту прав споживачів, політику заробітної плати і доходів населення, політику зайнятості, політику соціального захисту та соціального забезпечення.

7. Сукупність джерел інформації економічного аналізу

Ефективність організації проведення економічного аналізу багато в чому залежить від наявності інформації, її обсягів, можливостей її оперативного отримання, її достовірності.

У перші роки існування економічного аналізу як сфери наукових знань, його головною інформаційною базою був бухгалтерський баланс. І тільки в п'ятдесяті роки, коли аналіз балансу трансформувався в економічний аналіз, він почав відносно широко використовувати дані бухгалтерського, оперативного й статистичного обліків, а також технічну, технологічну інформацію, інформацію про організацію виробництва і праці, навіть дані соціального, психологічного і правового характеру.

Для ефективного управління та прийняття відповідних рішень використовується передовсім економічна інформація як частина соціальної,

котра є систематизованим відображенням соціальної дійсності (реальності), життєдіяльності суспільства у відповідних документах.

Сучасний стан обліку в достатній мірі забезпечує потреби економічного аналізу, що розширює можливості останнього щодо своєчасного виявлення багатьох видів резервів виробництва.

Слід мати на увазі, що аналізуються не окремі показники, а їхня сукупність, система показників, яка адекватно характеризує господарську діяльність суб'єкта в цілому й окремі її сторони.

В аналізі використовуються:

- планові джерела – усі типи планів, що розробляються на підприємстві, а також нормативні матеріали, кошториси, проектні завдання;
- облікові джерела – усі дані, які є в документах бухгалтерського, статистичного та оперативного обліків, а також усі види звітності, первинна облікова інформація;
- позаоблікові джерела – документи, що регулюють господарську діяльність підприємства.

Повну і всебічну характеристику джерел інформації економічного аналізу було дано в попередньому розділі.

Нагадаємо лише, що відповідно до Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, вона має відповідати таким вимогам:

- бути зрозумілою для користувачів за умови, що останні мають необхідний рівень знань з бізнесу, фінансів, економічної діяльності, бухгалтерського обліку, інших економічних дисциплін і заінтересовані у сприйманні цієї інформації. Спроби спрощення звітності до елементарного рівня є недопустимими. З другого боку, необхідно повно і всебічно пояснити природу і зміст окремих показників, особливо структурно складних. Водночас і виключати інформацію зі звітності тільки тому, що вона є занадто складною для розуміння, не дозволяється;
- інформація має бути потрібною, тобто основною для прийняття рішень користувачами і такою, що дає можливість своєчасно оцінювати

минулі, поточні й майбутні події, підтвердити або заперечити їхню оцінку, зроблену в минулому. Потрібність бухгалтерської звітної інформації визначається її своєчасністю, змістовністю, порівнянністю, придатністю для прогнозування.

На прийняття рішень користувачами впливає лише суттєва інформація. Суттєвість – це, власне, рівень точності інформації, що потрапляє до звітності. Цей рівень можна визначати на підставі як кількісних, так і якісних факторів. Найпростішим прикладом застосування кількісного обмеження рівня точності є складання звітності у тис. грн з одним знаком після коми. У цьому разі суми в десятки та одиниці гривень у ній відображені не будуть. Достовірність інформації передбачає брак у ній суттєвих помилок, упередженості та перекручень, які можуть негативно вплинути на рішення користувачів звітності. І нарешті, порівнянність інформації означає її придатність для порівнювання діяльності як одного суб'єкта господарювання в різні періоди, так і різних суб'єктів, що, у свою чергу, забезпечить прогнозування тенденцій фінансового розвитку окремих підприємств і економіки в цілому.

Отже, зміст інформації має задовольняти всі необхідні для прийняття управлінських рішень і регулювання діяльності підприємства потреби користувачів інформації.

Після проведення аналізу всіх документів і усних повідомлень нескладно буде визначити обсяги потоків інформації в розрізі функцій аналітичної роботи.

Для визначення окремих характеристик несистематизованої інформації, спричиненої виробничими збуреннями, необхідний попередній аналіз частоти виникнення й передавання інформації про виробничі збурення за допомогою фотографії і самофотографії робочого дня, які проводяться в різні проміжки часу, у різні зміни та на різних виробничих дільницях. Необхідно враховувати, що на практиці в документах фіксується незначна частина збурень, передовсім ті, які мають довгостроковий характер або призводять до

великих виробничих витрат (невиправний брак, аварія устаткування та ін.). Оформлення відповідних документів відбувається, як правило, через заздалегідь обумовлений період часу. При цьому необхідно використовувати лише ту інформацію, яка потрібна для визначення стану об'єкта управління і підготовки відповідного управлінського рішення. Здебільшого для цих цілей достатньо інформації про місце, причину і час події. Такий підхід застосовується не лише в аналітичних дослідженнях.

Органічною складовою аналітичної роботи є перевірка вірогідності джерел інформації. Достовірність аналітичних висновків за результатами проведеного економічного аналізу залежить передовсім від якості звітних матеріалів. Помилки, недоліки, неузгодженості, які іноді мають місце у звітності, можуть негативно і суттєво вплинути на результати аналітичної роботи, у процесі якої можна користуватися тільки об'єктивними, реальними даними.

Об'єктивність інформації забезпечується її періодичним контролюванням (ревізіями), а також установленням відповідальності за перекручування (фальсифікацію) звітності.

Уся сукупність інформаційних джерел підлягає ретельній перевірці за формою і змістом: з'ясовують точність арифметичних підрахунків та обчислень, відповідність правилам заповнення звітності, наявність необхідних підписів, узгодження даних у різних формах звітності, дотримання термінів її подання, повноту, якість і техніку проведення інвентаризацій; встановлюють відповідність звітних даних чинному стану підприємства, діяльність якого аналізується, доброякісність інформаційних джерел.

8. Історія та тенденції розвитку економічної преси

Історія розвитку економічної преси має своє давнє коріння в історії преси (друкованих ЗМІ). З перших газетних повідомлень людство

дізнавалося саме про економічні новини: про те, де і коли банки приймають гроші, міняють їх та дають позику населенню.

Нині проблеми української економіки широко й різнобарвно висвітлюється у різних ЗМІ як друкованих, електронних, так і телевізійних та радіо.

Прикладом огляду преси є огляд, зроблений журналістом Іриною Білою і розміщений на сайті “Радіо Свободи”:

УКРАЇНЬСЬКА ЕКОНОМІКА ВИБОРСУЄТЬСЯ З КРИЗИ, ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ПОЖВАВІШАЛА

Ірина Біла

(Огляд преси)

10.11.2009

<http://www.radiosvoboda.org/author/17566.html>

Київ – Упродовж кількох останніх місяців українська економіка почала потроху вибиратися з кризи, стверджують експерти газети «Діло». Традиційний локомотив вітчизняної економіки – металургія – почала освоювати азійські ринки, а ціни на метали стабілізуються на рівні 2007 року, що на думку фахівців, є непоганим показником.

Ознайомивши читачів з конкретними цифрами, видання зазначає, що позитивні тенденції багато в чому обумовлені зовнішніми процесами. Якщо б уряд сфокусував роботу на модернізації державного управління і на впровадженні комплексних реформ, результати могли б бути суттєвішими.

Газета «День» прогнозує, як вплине на ситуацію в Україні тимчасова відмова у позиції від МВФ. Це, на думку експертів видання, призведе до зростання заборгованості із зарплат, пенсій, стипендій, оскільки черговий транш Фонду мав покривати дефіцит держбюджету, а отже, й витрати на підвищення соціальних стандартів. «Якщо найближчим часом будуть ухвалені рішення в бюджетній сфері й щодо «Нафтогазу» в тарифній

політиці, то до весни (коли можна буде розраховувати на транш), Україна протримається. Якщо ж у цих напрямках нічого не робитимуть, то хоч би скільки Україні давали кредитів, державу навряд чи вони врятують», кажуть експерти.

Останніми днями українська зовнішня політика пожвавилася. Після восьми місяців роботи без повноцінного міністра МЗС відомство нарешті «з головою». Прихід на цю посаду Петра Порошенка додав дипломатам передусім моральної підтримки: незалежно від конкретних прізвищ, працювати без очільника важко і в моральному, і в політичному, і в фінансовому сенсі. Випадково чи ні, цими ж днями відбувся стрімкий прорив у відносинах України з Білоруссю: до Києва приїхав «бацька» Олександр Лукашенко. Про те, що він приніс Україні і які його наслідки, пише газета **«Україна молода»**.

Головне зараз в українській політиці – насолити один одному. Фактично йде політична розправа над опонентами. Наслідки такої поведінки, як пише газета **«Нова»**, будуть доволі невеселими. Після виборів важко буде домовитися про перемир'я. Переможець, хто б ним не став, фактично не зможе одноосібно впливати на ухвалення доленосних рішень у країні. Якщо ж новому Президентові не вдасться домовитися з опонентами, українці стануть свідками ще жорстокішого розколу в політиці, ніж зараз. Докладніше про це йдеться в статті **«В Україні вибори не виграють, а програють»**.

(Київ – Прага)

<http://www.radiosvoboda.org/author/17566.html>

Аналіз тексту огляду за чотирма критеріями дає нам можливість занотувати певні особливості.

1. Огляд здійснюється за матеріалами чотирьох друкованих ЗМІ, а саме: газет **“Діло”**, **“День”**, **“Україна молода”** і **“Нова”**.

2. Автор виокремлює головну думку і привідкриває сутність певної однієї статті в конкретній газеті.

3. Аналіз здійснено неглибокий, побіжний, але розрахований на зацікавленого читача, на те, що останній самостійно прочитає матеріал після того, як придбає газету.

4. У матеріалі огляду зустрічається більшість простих речень, що забезпечує простоту його сприйняття.

5. Абзаци тексту вміло пов'язані між собою і не викликають зауважень з боку лінгвістичної ознаки зв'язності тексту.

6. Досить стислий виклад основної ідеї журналістських матеріалів в різних газетах не дає повної уяви про глибину аналізу тієї або тієї проблеми, що не дозволяє зосередитися на проблемі.

Про тенденції розвитку сучасної економіки в Україні (за станом на 25 лютого 2010 року) свідчить журналістський матеріал, який подає автор Євген Солонина.

ПРОДОВОЛЬЧИЙ КОШИК ПОЛЕГШАВ І ПОДОРОЖЧАВ

НАДОВГО

Євген Солонина

25.02.2010

<http://www.radiosvoboda.org/content/article/1967994.html>

Київ – Продуктовий кошик пересічного українця за рік відчутно подорожчав – це підтверджує й офіційна статистика. Високі ціни на окремі популярні продукти зробили їх предметом розкошу. Фахівці вбачають у цьому занепад українського аграрного сектору та порушення здорової конкуренції. В Мінекономіки ж вважають, що ціни стабілізує система дотацій аграріям. Проте назад ціни навряд чи повернуться.

На ринках Києва та інших великих міст уже не знайдеш молока, дешевшого за сім гривень, картопля ж за рік зросла в ціні удвічі. Подорожчання відчули всі покупці, опитані Радіо Свобода. Проте рецепт виходу з продовольчої кризи в кожного свій.

Сергій, системний адміністратор, Київ: «Все дорожчає, і особливого виходу я не бачу. Рятує лише те, що зараз піст, і більшість із того, що подорожчало, їсти не можна».

Віталій, підприємець, Київ: «Ціни зростають, тому купую лише здорові, корисні продукти, інші просто відкидаю».

Інна, менеджер, Кіровоград: «Більшість продуктів привозимо з села, з власного підсобного господарства. Купуємо лише крупи».

Сергій, будівельник, Житомир: «Став підходити до покупок більш аналітично. Обдумую кожен товар – потрібен чи ні. На їжу витратити став більше. В дечому собі доводиться відмовляти...»

Причина – нездарна політика?

За рік продукти в Україні подорожчали більш ніж на 3 відсотки – такими є січневі підрахунки Держкомстату. Найвище стрибнули ціни на цукор, городину та молочні продукти. Молоко, сир та вершкове масло подорожчали на більш як 7 відсотків, картопля й інші овочі – удвічі-втричі більше. Подорожчання торкнулося навіть хліба, попри високий минулорічний врожай зернових, і лише ціни на м'ясо та птицю суттєво не змінюються. За цей же період майже на п'ять відсотків зросли ціни на паливно-мастильні матеріали.

Проте здорожчання продовольства більше залежить не від цього, а від стану сільськогосподарського виробництва, пояснює директор українського клубу аграрного бізнесу Алекс Ліссітса.

«Держава не виплачує субсидій, по 750 гривень на гектар цукрового буряку, тому його посіви невеликі. Держава нічого не робить для стимулювання індустріального молочного виробництва. Що ж до овочів, то високі ціни викликані тим, що за 18 років Україна збудувала вкрай мало комплексів для їхнього зберігання», – говорить експерт.

Станом сільського господарства пояснює стрибок продовольчих цін і заступник Міністра економіки Михайло Поживанов. Проте на його думку, розв'язати проблему можна досить швидко.

«Якщо буде правильна розумна дотаційна політика, а не лише спроби регулювання, ціни можна буде тримати – щоб ми не лише курятину дотували, а рівномірно всі виробництва, а не лише обіцяли й нічого не робили», – підсумовує заступник міністра.

Дорогі гречка та цукор, імовірно, є наслідком змови

Натомість виконувач обов'язків голови Антимонопольного комітету України Олександр Мельниченко пояснює подорожчання частини продуктів не так економічними чинниками, як змовою на ринку.

«Вбачаючи в діях основних гравців на ринку цукру ознаки порушення законодавства про конкуренцію, ми порушили справу, у підсумку якої назвемо конкретних винуватців. Що до ринку гречки – ми розслідуємо, чи є підстави говорити про нечесну конкуренцію і хто є причетним до можливих порушень законодавства», – каже він.

Фахівці, опитані Радіо Свобода, відзначають, що подорожчання продовольчої корзини держава зупинити зможе, якщо розумно підтримає сільського виробника.

Проте більшість сходиться на думці, що до попереднього рівня ціни однаково не повернуться, за винятком сезонного здешевлення молока у квітні та фруктів у липні.

<http://www.radiosvoboda.org/content/article/1967994.html>

Неглибокий аналіз дозволяє пересвідчитися в тому, що основні елементи журналістського матеріалу підпадають як під похвалу, так і під критику.

1. Автор подає загальну характеристику стану економіки, що б'є по кишені пересічного українця, який мешкає в Києві.

2. Ілюструє свій глобальний зачин у матеріалі цитацією – фрагментами опитування, яке провели журналісти “Радіо Свобода”.

3. Автор звертається до доказів своїх висновків, залучаючи авторитетні думки експертів, службовців, чиновників, які обіймають ключові посади в державі, що дозволяє їм констатувати кризову ситуацію в економіці країни.

4. Журналіст занотовує, що не всі експерти думають так і наводить приклади думок про те, що на ринку харчових товарів фіксується змова конкурентів, що й відслідковують українці через спустошення власних кишень.

5. Журналістський матеріал має значення підказки читачеві та слухачеві радіо про те, що реально відбувається на ринку харчів в Україні.

6. У тексті наявні складні речення з пояснювальними підрядними, що свідчить про прагнення журналіста розтлумачити аудиторії стан проблеми наповнення продовольчого кошика в Україні.

9. Суспільні функції економічної журналістики

Економічна журналістика виконує в суспільстві такі функції:

1) *регулюючу*, оскільки дає можливість регулювати перебіг проблем і подій в головних секторах економіки країни;

2) *пізнавальну*, оскільки надає досить специфічну інформацію для пересічного українця, дозволяючи йому дізнатися про спеціалізовані речі;

3) *пов'язуючу*, оскільки дозволяє пов'язувати між собою досить розрізнені галузі економіки через висвітлення близьких проблем і пошук шляхів їхнього вирішення;

4) *екзистенційну* (сутнісну), оскільки надає можливість існувати кожному читачеві, глядачеві, слухачеві, користувачеві електронними ЗМІ у просторі, що наповнений життєвими проблемами й інтересами;

5) *прогностичну*, оскільки дозволяє прогнозувати майбутнє країни, її економіки і політики.

10. Українська спеціалізована економічна преса

“Нині в Україні, за даними сайту “Університет “Новий світ” (<http://novysvit.ucoz.ru/load/22>), виходять такі економічні журнали:

- 1) “Економіка. Соціологія. Менеджмент”;
- 2) Економіка & Держава”;
- 3) “Економіка & Інформація”;
- 4) “Economy.com.ua” – інформаційно-аналітичний часопис.

Окрім зазначених спеціалізованих економічних журналах на шпальтах багатьох газет і щотижневиків друкується інформація про економічні проблеми. Одним з прикладів висвітлення економічних проблем в Україні є огляд публікацій про економіку в пресі Західної України, поданий журналістом Василем Хом’яком на сайті “Острів” (<http://ostro.org/society/1/articles/article-65129/>)

Економічна криза породжує кризу духовну.

Огляд преси

2009.07.03 18:01

Економічна криза «підкорює» все нові і нові горизонти і грозить перерости в інші кризи. Про все це дізнаємося в огляді Івано-Франківської преси за минулий тиждень. Газета «**Галицький кореспондент**» пише:

«З 1 травня, відколи набрала чинності постанова Кабінету міністрів «Про сплату внесків на загальнообов’язкове державне пенсійне страхування фізичними особами-суб’єктами підприємницької діяльності» понад 300 підприємців Івано-Франківська, що працюють на єдиному податку, подали заяви на закриття.

Реєстраційні органи, чи не вперше за останні роки, фіксують тенденцію до зменшення лав єдиноподатників... В черговий раз уряд вирішив латати діри в бюджеті Пенсійного фонду за рахунок пересічних підприємців, мотивуючи це тим, що вони не доплачують до мінімального страхового внеску».

У той же час певні підприємці вже взагалі припили свою роботу. Часопис «**Івано-Франківський оглядач**» повідомляє:

«Казино та гральні заклади офіційно позакривали двері... Усі приміщення в Івано-Франківську під ці заклади орендовані, а підприємці

витрати рахують миттєво.... Власниця ігрових залів Наталія скаржиться що однозначно виходу із теперішньої ситуації не бачить... Багато хто планує свій бізнес перепрофілювати: на місці ігрових автоматів відкрити більярди, бари, комп'ютерні клуби. Ніхто не може заперечити, що підпільні ігрові автомати успішно працюватимуть далі, щоправда, а прийдеться їх трохи замаскувати під молодіжні клуби».

Внаслідок переходу такого роду бізнесу в підпілля надходження в бюджет напевно що зменшаться. І це в той час, коли бюджет Івано-Франківська й так не наповнюється. В газеті **«Західний Кур'єр»** читаємо:

«Виконання так званого бюджету розвитку Івано-Франківська під загрозою. Із запланованих від продажу землі 32 мільйонів гривень наразі до нього надійшло 3,5 мільйона. Про це повідомив начальник відділу земельних ресурсів Дмитро Піщак.

За його словами, з продажем землі зараз виникає «ряд проблем у зв'язку з неплатоспроможністю покупців». Разом з тим він припустив, що бюджет розвитку можна виконати, якщо відбудеться черговий аукціон з продажу земельних ділянок. Втім, за його ж словами, стартова ціна лотів у півтора рази дорожча, ніж пропозиції на вторинному ринку землі.

На думку начальника управління економічного та інтеграційного розвитку міськвиконкому Богдана Білика, проведення земельних аукціонів Івано-Франківськ мало рекламує в інших регіонах: «В нашому місті земельних «магнатів» нема, які могли б ці землі викупувувати, але є в інших регіонах. Ми б мали провести рекламну кампанію і могли б отримати від цього дивіденди».

Але, насправді, у нас є магнати, але викупувувати землю вони не збираються, оскільки отримати її можна й на халяву. Газета **«Прикарпатська правда»** пише:

«Поступово в суспільстві насаджується феодальний порядок. Прибираючи до рук ліси, поля. Водойми, які за Конституцією, «об'єкти права власності українського народу». Відгороджують усе це колючим

дротом, високим парканом чи умовними кордонами із грізними вивісками – «приватна територія охороняється законом!» наслідки для того, хто сюди ступить, можуть бути фатальні. Новітні поміщики вдумрилися ценжівський ліс неподалік Івано-Франківська роздерібанити між собою, звівши там дороги фазенди... Чи могли вони без участі місцевої та центральної влади заволодіти лісовим фондом? Звичайно, ні. Усі в темі».

В темі також представники органів місцевої влади, що приймають рішення про передачу в оренду приміщень, які потім місцеві магнати зносять і використовують під будівництво. Таких випадків чимало, але ось невдовзі може розгорітися ще один скандал. Газета **«Вечірній Івано-Франківськ»** порушує пікантну тему:

«Скарбницею військової доблесті називають в Івано-Франківську музей «Герої Дніпра». Його відкрили в 1966 році як Музей бойової слави 38-ї загальновійськової армії... Найяскравішою сторінкою історії армії було форсування Дніпра і звільнення Києва... У фондах музею більше 20 тисяч експонатів...особливе місце в експозиції займає... діорама «подвиг на Дніпрі». Її мальовниче полотно має площу 68 кв. м...будинок, в якому розміщений музей є пам'яткою архітектури...

Товариство «Маодот-1» планує до 2012 року звести новий мікрорайон...і веде переговори з керівництвом міста, Міноборони про передачу будинку музею в їхню власність з метою знесення для розчищення території під будівельний майданчик».

Поки музеї потроху закриватимуть, єдиними пам'ятками залишаться хіба що церкви, але й ті останнім часом горять як сірники. Газета **«Галичина»** пише:

«Протягом 12 років через пожежі втрачено 14 дерев'яних церков, а 12 церков – пам'яток архітектури місцевого значення – громади самовільно розібрали через аварійність несучих конструкцій. В області також були спроби заміни історичних іконостасів на нові, маловартісні.

Негайного проведення ремонтно-реставраційних робіт вимагають 129 унікальних пам'яток – дерев'яних церков... За попередніми розрахунками, на ліквідацію аварійного стану та проведення ремонтно-реставраційних робіт необхідно 8,5 млн. грн.».

Тим часом самі священнослужителі часто переймаються більше мирським життям, а ніж вічними цінностями, і не рідко позичають цінності у сучасного світу.

«Меморіальний сквер в центрі Івано-Франківська вже давно славиться різноманітними історіями. Хтось плитку біля каплички лупає, хтось лавки ламає, – пише газета «Репортер». – Сидячи одного разу на лавочці біля каплички, ми помітили, як туди дуже впевнено заїхав мерседес. Маленькі діточки заметушилися, мами з переляку поїдбїгали до дітей і посадили їх на лавочки. Хто б собі придумав, що сюди отак, з «понтом» заїде автомобіль. Матюклива підліткова шпана, яка сидїла на сусїдній лавці, аж трохи приїднїлася зі словами «Дав би йому в рило». Яке здивування охопило всїх присутніх, коли вони побачили, що з авто вийшов... священник і покрокував до каплички правити службу.»

Одразу з'явилося купа запитань в нікуди. Чому священнику можна? Чому діти від цього мають страждати? Чому нинїшня шпана іноді виявляється поряднішою від церковнослужителїв? згодом ми доїдалися, що це робиться не вперше: цей священник постійно так заїжджає і йому за це нічого нема. Навїть штрафу. А шкода».

Василь Хом'як, «Острів»

11. Економічна проблематика на сторінках загальнонаціональних ЗМІ

Відомий сайт “РБК-Україна: Інформаційна агенція” досить часто повідомляє про останні публікації в галузі економіки на сторінках

загальнонаціональних ЗМІ. Одним з таких ЗМІ є щотижневик "Дзеркало тижня". Піддамо побіжному аналізу анонімну публікацію від 3 жовтня 2009 року.

"Дзеркало тижня": У найближчі тижні НБУ зведе до мінімуму підтримку гривні на міжбанку

<http://master.rbc.ua/ukr/top/economic/2009/10/03/594187.shtml>

Згідно з одним з обумовлених з МВФ критеріїв ефективності виконання програми, чисті валютні резерви НБУ повинні складати еквівалент 16,6 млрд. дол. на кінець вересня ц.р., пише "Дзеркало тижня". За даними Нацбанку, станом на 1 вересня у розпорядженні регулятора залишалось 28,87 млрд. дол. За вирахування кредитних коштів у розмірі 10,9 млрд. дол., що поступили від МВФ в рамках перших трьох траншів, у розпорядженні центробанку до кінця першого кварталу мало залишитися близько 17,97 млрд. дол. резервів. Таким чином, у вересні на підтримку курсу Нацбанк міг витратити 1,37 млрд. дол. До кінця вересня з цієї суми було витрачено близько 1,3 млрд. дол., з яких на задоволення потреб банківських клієнтів пішла майже половина асигнувань - 530 млн. дол.

Виходячи з критерію ефективності резервів, який за четвертий квартал знижується з 16,6 до 14,9 млрд. дол., до кінця року НБУ може витратити всього лише 1,7 млрд. дол. З яких як мінімум 100–250 млн. буде потрібно НАК "Нафтогаз України" для оплати закачування газу в сховища.

За словами в. о. міністра фінансів Ігоря Уманського, в четвертому кварталі необхідно буде знайти ще близько 400 млн. дол. для проведення планових виплат за зовнішнім боргом України. Проте ці витрати, швидше за все, будуть профінансовані не з резервів НБУ, а за рахунок 400 млн. дол. кредиту від Світового банку. Координатор фінансових проектів Світового банку в Україні, Білорусі і Молдові Маріус Вісмантас говорить, що ці гроші вже поступили до України і зараховані на рахунки уряду.

У резерви ж Нацбанку безпосередньо потрапляють тільки 457 млн. дол., що залишилися від частки України в запозиченнях МВФ, які днями також були перераховані до Києва. Таким чином, до початку жовтня у розпорядженні НБУ залишилися близько 2 млрд. дол. для проведення інтервенцій на валютному ринку – сума безумовно недостатня, щоб повноцінно впливати на міжбанківський валютний ринок. Тільки цільові аукціони для погашення кредитних зобов'язань приватних клієнтів висмоктують з резервів близько 200 млн. дол. в місяць (загальна потреба – 600-650 млн. дол. до кінця року). Ще близько 400 млн. дол. буде потрібно банкам для погашення своїх зовнішніх зобов'язань ("Укрсиббанк" і "Альфа-Банк" з синдікованими кредитами на 55 і 57,5 млн. дол.; банк "Форум" з єврооблігаціями на 100 млн. дол. з погашенням в жовтні, а також "Укрсоцбанк" з синдикатом на 200 млн. дол. з погашенням в грудні 2009 р.).

Отже, у четвертому кварталі на згладжування різких стрибків курсу на міжбанківському валютному ринку практично залишається всього біля 1 млрд. дол. ресурсів. Витративши велику суму з резервів на підтримку гривні, Нацбанк проб'є нижню межу допустимого об'єму валютних резервів, обумовлену з МВФ, що може спричинити відмову або затримку у наданні четвертого траншу. Тому в найближчі декілька тижнів НБУ, найімовірніше, зведе до мінімуму свою участь в підтримці курсу гривні на міжбанку.

03.10.2009

Одна з центральних опозиційних газет України "Коммунист" часто торкається питань економіки. В одному з випусків автор Петро Симоненко надрукував матеріал, який ми піддаємо побіжному аналізу (мова оригіналу – російська).

ПЁТР СИМОНЕНКО:

УКРАИНА СТОИТ ПЕРЕД УГРОЗОЙ СИСТЕМНОЙ КАТАСТРОФЫ

09/02/10 16:17

Определяя своё отношение к перечню проектов законов и постановлений, предлагаемых к рассмотрению на шестой сессии Верховной Рады Украины, фракция КПУ исходила из учёта следующих угрожающих обстоятельств.

Украина вступила в 2010-й год в условиях глубокой экономической стагнации, отложенного социального кризиса и внешнеполитической изоляции.

Тотальный износ основных фондов базовых отраслей промышленности составляет:

- в горно-металлургическом комплексе – почти 80 %. А если говорить конкретно, то износ коксовых батарей – 54 %, доменных печей – 89 %, мартеновских – 87 %, прокатных станов – 90 %;

- в химической промышленности изношено около 70 % основных фондов, при этом химпром практически полностью зависит от иностранного сырья, заводские склады забиты произведенной продукцией, а крестьяне вносят минеральных удобрений в 10–14 раз меньше от нормы;

- на сегодня материально-техническая база машиностроения в целом изношена на 70 %, продукция украинских машиностроителей неконкурентоспособна как на внешнем, так и на внутреннем рынке. По итогам 2009 года спад производства в этой отрасли составил 45,1 %. За 11 месяцев прошлого года было собрано 1,2 тыс. тракторов (в 1990 году – больше 100 тыс.).

В АПК износ основных фондов составляет до 90 %. В сёлах практически не встретишь тракторной бригады или работающей фермы, 51 % сёл не имеют школ, 80 % – библиотек и клубов.

Из 4 млн. 800 тыс. рабочих мест осталось 690 тыс. Село перестало быть сырьевой базой для перерабатывающей отрасли.

Молоко – из польского порошка, колбаса – из аргентинской, австралийской или бразильской говядины.

На 1 декабря 2009 г. поголовье крупного рогатого скота составляло 5,3 млн. голов, что меньше, чем в 1934 г. (т.е. после голода). При этом необходимо учесть, что в состав УССР тогда не входили 7 западных областей.

В катастрофическом состоянии находится сахарная отрасль. В 1990 г. сахара в Украине производилось до 6 млн. тонн, в 2009 г. – только 900 тыс. тонн.

Особенно опасными являются процессы в ЖКХ, где больше 60% фондов стопроцентно пришли в негодность. Это уже привело к тому, что больше трети водопроводных и канализационных сетей находятся в критическом состоянии.

Ко всему сказанному следует добавить, что бюджет 2009 года был провален, а финансирование расходов осуществилось за счет траншей МВФ. Общеэкономические перспективы формирования бюджета на 2010 год выглядят угрожающими. Падение производства продолжается, налоги изъяты на 3 месяца вперед. Государственная казна пуста, а казначейство залезло в карман к местным органам власти и блокирует их финансовые счета.

Банковская система превратилась в мафиозный клан, убивающий производителя безумными кредитными ставками (до 30 % в условиях кризиса).

Кстати, эту мафию возглавляет гражданин Ющенко. Власть утратила контроль над системой государственных финансов.

Страна находится на грани не только гуманитарной катастрофы, но и реального дефолта. Уже в 2010 году Украина должна платить по процентам и возвращать кредиты в объеме 30 млрд. долларов, т. е. 240 млрд. грн по сегодняшнему курсу, что практически равнозначно бюджету 2009 года.

Таким образом, государство Украина теряет свой суверенитет.

Над страной нависла реальная угроза паралича социальной инфраструктуры. Задолженность по зарплате составляет

2 млрд. гривен. Во многих регионах отмечается задержка по выплате пенсий. Безработица, по прогнозам специалистов, к концу года достигнет 3,5 млн. человек, при этом уже сегодня Государственный пенсионный фонд на грани банкротства и на треть зависит от перечислений из госбюджета.

Замораживание уровня доходов трудящихся и пенсионеров на фоне постоянного роста цен и тарифов увеличивает число граждан, находящихся за чертой бедности.

Тотальная коррупция, нищета и бесправие, продажные суды и произвол чиновников резко усиливают социальную напряженность.

Очевидно, что шестая сессия должна дать ответ о путях и механизмах решения этих и других очень серьезных проблем. Очевидно, что традиционными, либеральными методами их решать не только нельзя, но и опасно. Клановые олигархи продолжают грабить Украину. Страна стоит перед угрозой системной, социальной, экономической и гуманитарной катастрофы. И меры должны быть адекватными, направленными на предотвращение катастрофы. Не обслуживать интересы олигархов, а защищать трудовой народ.

Предлагаем немедленно принять решение, закрепив законодательно:

- банковские кредиты до 3–5 %;
- ликвидацию НДС;
- государственную монополию на водку и табак, добычу газа и нефти, реализацию зерна за рубеж;
- приостановку действий Закона о вступлении в ВТО;
- финансирование в полном объеме законов о ветеранах войны и труда, детях войны;
- введение смертной казни за особо опасные преступления.

Фракция КПУ предлагает отказаться от гигантомании – большого количества рассматриваемых проектов, а исходить из необходимости решать конкретные острые проблемы.

По этим и другим первоочередным вопросам мы внесли соответствующие проекты и предлагаем их рассмотреть.

Пётр Симоненко

Відомий в Україні щотижневик “Корреспондент” пропонує свої власні версії аналізу економічного стану країни, як, наприклад, це робить анонімний автор (подається мовою оригіналу – російською).

Корреспондент:

Украинцы получают самые низкие зарплаты в Европе

Зарплата граждан Украины в прошлом году упала до рекордного минимума. Теперь меньше украинцев в Европе не зарабатывает никто – даже у ближайших соседей из Беларуси и Молдовы дела обстоят лучше, пишет в новом номере еженедельный журнал Корреспондент. В октябре 2009 года украинец, по данным Госкомстата, получал в среднем чуть более \$ 240 в месяц. В Молдове этот показатель был на \$ 10 выше, в Беларуси равнялся \$ 375, в России достигал \$ 670. В Польше средняя зарплата составляла в два раза больше российской, в Германии равнялась \$ 4,5 тыс., а в Дании и вовсе была на уровне \$ 5,2 тыс.

"Реальные доходы украинцев, конечно, больше – если учесть зарплаты в конвертах, но и с ними они получают денег меньше всего в Европе", – говорит Элла Либанова, директор Института демографии и социальных исследований (ИДСИ) НАН Украины.

Как пишет издание, первые последствия снижения зарплат социологи уже зафиксировали: уровень бедности в конце прошлого года, по данным экспертов Киевского международного института социологии (КМИС) по сравнению с 2008–м вырос с 11 % до 17 %.

По словам специалистов, падение уровня доходов отразилось, прежде всего, на самой перспективной прослойке украинского общества – его езплат классе.

Надеяться на улучшение ситуации украинцам не стоит до той поры, пока не повысится производительность их труда или вновь не начнется бурный рост отечественного ВВП.

С началом экономического спада, чтобы остаться на плаву, отечественные работодатели вынуждены были пойти на жертвы. Сохранить прежние ставки ездл сотрудникам смогли ез езла компании, да и то не все, отмечает Кореспондент. Кроме того, руководству предприятий пришлось свести к минимуму и премиальную часть заработков персонала – бонусы и поощрения, а также различные преференции в виде медицинского страхования или езлатних тренингов.
&nb sp;

О том, как компании экономят на сотрудниках, какие перспективы повышения зарплат и премий в этом году, читайте в новом номере журнала Кореспондент от 19 февраля 2010 года.

Без автора

12. Основні напрямки економічної політики України на шпальтах суспільно-політичних видань

Для аналізу основних напрямків економічної політики України на шпальтах суспільно-політичних видань слід визначитися з тим, які саме напрямки є основними в економічній політиці країни.

За даними сайту “Юридичні послуги Online” [<http://jurist-online.com/ukr/uslugi/yuristam/kodeks/016/10.php>] та згідно з 10 статтею Конституції України основними напрямками:

1) **економічної політики**, що визначаються державою, є:

□ структурно-галузева політика, спрямована на здійснення державою прогресивних змін у структурі народного господарства, удосконалення міжгалузевих та внутрішньогалузевих пропорцій, стимулювання розвитку галузей, які визначають науково-технічний прогрес, забезпечують

конкурентоспроможність вітчизняної продукції та зростання рівня життя населення. Складовими цієї політики є промислова, аграрна, будівельна та інші сфери економічної політики, щодо яких держава здійснює відносно самостійний комплекс заходів стимулюючого впливу;

□ інвестиційна політика, спрямована на створення суб'єктам господарювання необхідних умов для залучення і концентрації коштів на потреби розширеного відтворення основних засобів виробництва, переважно у галузях, розвиток яких визначено як пріоритети структурно-галузевої політики, а також забезпечення ефективного і відповідального використання цих коштів та здійснення контролю за ним;

□ амортизаційна політика, спрямована на створення суб'єктам господарювання найбільш сприятливих та рівноцінних умов забезпечення процесу простого відтворення основних виробничих і невиробничих фондів переважно на якісно новій техніко-технологічній основі;

□ політика інституційних перетворень, спрямована на формування раціональної багатокладної економічної системи шляхом трансформування відносин власності, здійснення роздержавлення економіки, приватизації та націоналізації виробничих фондів, забезпечення на власній основі розвитку різних форм власності і господарювання, еквівалентності відносин обміну між суб'єктами господарювання, державну підтримку і захист усіх форм ефективного господарювання та ліквідацію будь-яких протизаконних економічних структур;

□ цінова політика, спрямована на регулювання державою відносин обміну між суб'єктами ринку з метою забезпечення еквівалентності в процесі реалізації національного продукту, дотримання необхідної паритетності цін між галузями та видами господарської діяльності, а також забезпечення стабільності оптових та роздрібних цін;

□ антимонопольно-конкурентна політика, спрямована на створення оптимального конкурентного середовища діяльності суб'єктів господарювання, забезпечення їх взаємодії на умовах недопущення проявів

дискримінації одних суб'єктів іншими, насамперед у сфері монопольного ціноутворення та за рахунок зниження якості продукції, послуг, сприяння зростанню ефективної соціально орієнтованої економіки;

□ бюджетна політика, спрямована на оптимізацію та раціоналізацію формування доходів і використання державних фінансових ресурсів, підвищення ефективності державних інвестицій у народне господарство, узгодження загальнодержавних і місцевих інтересів у сфері міжбюджетних відносин, регулювання державного боргу та забезпечення соціальної справедливості при перерозподілі національного доходу;

□ податкова політика, спрямована на забезпечення економічно обґрунтованого податкового навантаження на суб'єктів господарювання, стимулювання суспільно необхідної економічної діяльності суб'єктів, а також дотримання принципу соціальної справедливості та конституційних гарантій прав громадян при оподаткуванні їх доходів;

□ грошово-кредитна політика, спрямована на забезпечення народного господарства економічно необхідним обсягом грошової маси, досягнення ефективного готівкового обігу, залучення коштів суб'єктів господарювання та населення до банківської системи, стимулювання використання кредитних ресурсів на потреби функціонування і розвитку економіки;

□ валютна політика, спрямована на встановлення і підтримання паритетного курсу національної валюти щодо іноземних валют, стимулювання зростання державних валютних резервів та їх ефективне використання;

□ зовнішньоекономічна політика, спрямована на регулювання державою відносин суб'єктів господарювання з іноземними суб'єктами господарювання та захист національного ринку і вітчизняного товаровиробника.

2. Держава здійснює **екологічну політику**, що забезпечує раціональне використання та повноцінне відтворення природних ресурсів, створення безпечних умов життєдіяльності населення.

3. У **соціально-економічній сфері** держава здійснює соціальну політику захисту прав споживачів, політику заробітної плати і доходів населення, політику зайнятості, політику соціального захисту та соціального забезпечення.

13. Фінанси. Підприємництво. Інвестування.

Публікацію про фінанси в Україні пропонує журналіст Ю. Сколотяний (див. статтю “Нацбанк і нова мітла”). Піддамо текст матеріалу побіжному аналізу.

НАЦБАНК І НОВА МІТЛА

Автор: Юрій СКОЛОТЯНИЙ

<http://www.dt.ua/2000/2040/68676/>

У Нацбанку, як і в багатьох інших відомствах, чекають на призначення нового керівництва. Ще цілком реальні нещодавно шанси, що біля керма залишаться або нинішній перший заступник голови НБУ Анатолій Шаповалов, або навіть сам Володимир Стельмах, цього тижня почали танути. Фінансова громадськість знову пожвавішала, перебираючи і перемиваючи кісточку можливим кандидатам. Гідних не так уже й багато, якщо врахувати, які «завали» доведеться розчищати новому керівникові відомства.

Очолити монетарне відомство в нинішніх умовах – місія не така вже й приємна, як це може видатися на перший погляд. Попри видиме відносне благополуччя, у банківській сфері накопичилася величезна кількість законсервованих, але невирішених проблем, які вимагають системного і дуже зваженого підходу. Без якісного реформування системи регулювання та нагляду в банківській галузі фінансову систему очікують серйозні неприємності у не такому вже й далекому майбутньому. До того ж новому

голови НБУ, крім реформаторських здібностей, доведеться виявляти ще й хист «проходити між крапельками».

У колі претендентів...

Якщо коло претендентів на посаду нового глави уряду вже окреслене досить чітко (Азаров та Яценюк), то з кандидатурами на посаду голови Нацбанку ситуація набагато туманніша. Хочеш – не хочеш, а керувати таким серйозним відомством, що здійснює регулювання грошово-кредитної політики і банківський нагляд одночасно, має людина, яка знається на цих питаннях. Тобто досить авторитетний і фаховий банкір.

У партійних лавах регіоналів кандидатур з такими характеристиками, які ще й влаштовують усіх в оточенні нового президента, немає. Сергій Львовчкін, котрий числився головою НБУ в опозиційному уряді Януковича – надто вже одіозна фігура. Та й, за великим рахунком, не банкір зовсім, хоча й мав стосунок до кількох досить скандальних банківських історій. Тому багато хто (і не тільки банкіри) зітхнули з полегкістю, коли пан Львовчкін одержав цього тижня посаду голови адміністрації нового президента.

Банальний розмін посади голови НБУ під час коаліційних торгів – теж не найбільш імовірний варіант. Адже справжнє значення контролю над Нацбанком і його підопічними виявилось у всій красі під час останньої кризи. Особливо добре це усвідомила Юлія Тимошенко. Після низки невдалих спроб закликати перших осіб НБУ до послуху батогом – публічним шантажем і парламентськими наїздами, вона була змушена в пошуках джерела для латання бюджетних дірок обдаровувати Нацбанк пряниками. Причому з простягнутою рукою на уклін довелося йти не тільки до своїх колег-чиновників, а й до широких кіл банкірської громадськості («ДТ», № 3 від 30 січня 2010).

Втім, то була дещо інша ситуація. При тому розкладі у Володимира Стельмаха був надійний дах – не хто інший, як екс-президент Віктор Ющенко, один із найзатятіших антагоністів Юлії Володимирівни. Серед вельми урізаних повноважень глави держави усе ще залишається одне дуже

важливе – вносити кандидатуру та ініціювати відставку голови Національного банку.

До речі, саме тому регіонали цілком можуть цією посадою поступитися: керівникові монетарного відомства все одно доведеться бути поступливим із главою держави. Так само, як Володимиру Семеновичу з Віктором Андрійовичем.

За таких умов відсутність тісної зв'язки перших осіб НБУ з кимось з потенційних прем'єрів зовсім не завадила б. Адже управу на Нацбанк, у разі його надмірної норовливості, прем'єрові доведеться шукати на Банковій. А це, якщо згадати механізм стримувань і противаг, на принципах роботи якого пан Львовчкін має добре знатися з власного досвіду роботи в президентській адміністрації, – досить непоганий важіль впливу в руках президента і його апарату. З тієї самої причини остаточно не відкидався варіант, що біля керма НБУ можуть залишитися і його нинішні перші особи – Шаповалов або навіть Стельмах, котрі на болючі мозолі регіоналам ніколи не наступали. Радше навпаки.

Проте цього тижня джерело в Партії регіонів повідомило агентству «РБК-Україна», що Сергій Тігіпка та Анатолій Шаповалов відмовилися від отриманої пропозиції очолити НБУ. Чутки щодо Миколи Азарова теж спростовуються: на нього чекає величезний фронт робіт, якщо не на першій, то вже точно на другій посаді в Кабміні.

А як щодо першого заступника глави в секретаріаті Ющенка Олександра Шлапака? Джерело з Партії регіонів стверджує, що він «справді міг би стати головою НБУ... якби сьогодні на інавгурацію прийшов Віктор Ющенко». Схоже, що Олександр Віталійович, котрий останні два роки був головним речником глави держави з економічних питань, став аж надто асоціюватися з Віктором Андрійовичем. Очевидно, що й близькість Шлапака до Тігіпка та Яценюка грає не на користь цієї кандидатури в очах оточення Януковича.

За даними джерела, главою НБУ буде призначено не представника Партії регіонів, а «тихого і спокійного банкіра». «Можу сказати, – це буде досить несподіване призначення», – сказав співрозмовник «РБК-Україна».

У Нацбанку минулого тижня аж гуло – обговорювалася можливість приходу на посаду глави відомства голови правління «Дочернього банку Сбербанку Росії» (Україна) Ігоря Юшка. Вже традиційно, при кожному новому розподілі повноважень Ігоря Олеговича називають серед кандидатів – на пост чи то міністра фінансів, чи то голови Нацбанку. Добре, що претендувати на обидва крісла цілком дозволяють професійні якості екс-міністра фінансів та заступника голови фінансово-банківського комітету ВР, який керував свого часу ще й одним із найбільш просунутих в Україні банків. Але дотепер не складалося. Неабияке вміння торгуватися, виявлене паном Юшком під час продажу групі UniCredit Укрсоцбанку, певне, не поширюється на торгівлю посадами, яка ведеться за «дещо іншими принципами».

Навряд чи у цій справі серйозно набив руку і ще один учасник угоди з італійцями, безумовний авторитет у банкірському середовищі Борис Тимонькін. Пост голови правління одного з найбільших банків у країні за умовчанням передбачає неабияке вміння знаходити спільну мову з апаратними бюрократами. Та от високих посад у держструктурах Борис Владиславович не обіймав, тому статус банкіра-бізнесмена, а не чиновника – не на його користь в очах апаратників-бюрократів.

У цьому контексті вищі шанси в голів правлінь держбанків – Укрексімбанку (Віктора Капустіна) та Ощадбанку (Анатолія Гулея).

У них і зі статусом «державних людей» краще, й інтереси уряду їм ближчі та зрозуміліші. А банківського професіоналізму ні Віктору Володимировичу, ні Анатолію Івановичу не позичати.

До того ж обидва звикли опинятися між молотом і ковадлом. З одного боку, статус голови правління держбанку зобов'язує прислухатися до побажань чиновників і всіляких впливових осіб. З іншого – виявляти дива

дипломатії, коли треба сказати головне банкірське слово «ні», захищаючи від надмірних чиновницьких апетитів інтереси установи, чиє управління довірене.

Отакий на сьогодні у загальних рисах перелік претендентів на пост глави НБУ. Втім, за великого бажання у банківському середовищі можна підшукати ще кілька кандидатур, які підходять на цю посаду. Серед таких цілком могли б розглядатися і голова правління ВТБ-Банку Вадим Пушкарьов, який має досвід роботи в Нацбанку, і топ «Райффайзен Банку Аваль» Володимир Лавренчук з його досвідом роботи в держбанках. Але це – якщо вибирати за критеріями досвіду та банківської фаховості. Що за українських умов, на жаль, малоімовірно.

...із оберемком проблем

Тим часом більш актуальне запитання – куди местиме нова мітла в Національному банку. І в цьому контексті перед новим керівником НБУ стоять складні завдання.

Головне з них, мабуть, репутаційне. На жаль, за останні півтора року довіра до Національного банку як державного інституту дуже похитнулася. Хай там як, не виходить повністю перекласти на уряд провину за інфляцію, яка жодного разу, починаючи з 2004 року, не опускалася нижче за 10 % (у 2008–му приріст індексу споживчих цін досяг пікових значень: 31,1 % у річному вимірі за підсумками травня, 22,3 % — за рік).

Ще одна болюча тема – спочатку ревальвація, потім – наймасштабніша в Європі девальвація, які йшли одна за одною з проміжком усього в півроку. Логічність і послідовність цього болючого «дуплету», стократ посиленого ще й мораторієм на дострокове повернення депозитів, більшості українців і зрозуміти, і сприйняти дуже складно.

Загалом антикризову політику НБУ, особливо з погляду населення, яке найбільшою мірою постраждало від неї, складно назвати успішною навіть із великою натяжкою.

Головний тут об'єкт для критики – рефінансування НБУ, контроль за цільовим використанням якого не зміг (чи не захотів) забезпечити банківський регулятор. У Нацбанку не змогли створити навіть видимість прозорості процедур при виділенні рефінансування. Усі численні звинувачення на адресу керівництва НБУ, зокрема, й від одного з колишніх його представників, так і залишилися фактично голослівними, не отримавши документального підтвердження. Однак чому тоді банкіри з такою гіркотою в приватних розмовах констатують, що лише за якийсь рік їхній регулятор із розряду ледь не зразково-показових відомств перейшов до розряду найбільш корумпованих?

Головна причина гріхопадіння – те саме злощасне рефінансування. І якщо зовсім уже безпідставні, то чому так вперто циркулюють чутки про закордонні рахунки, десятки гектарів придбаних чиновниками лісових угідь, скупку нерухомості тощо?

Тут очевидний дефіцит або прозорості, або грамотних комунікацій із суспільством, хоч би скільки представники НБУ твердили, що банківський регулятор, публікуючи величезні обсяги даних на своєму веб-сайті, є одним із найбільш відкритих та інформаційно прозорих відомств не лише в країні, а й серед світових аналогів. Однак хоч скільки цифр публікуй, головним критерієм якості комунікацій НБУ буде розуміння і довіра до його політики в суспільстві. На жаль, за цим критерієм Нацбанк поки що дуже далекий не лише від простих громадян, а й від професіоналів ринку. Адже скільки разів за останні два роки на адресу НБУ від імені фінансистів сипалося закидів щодо непослідовності й нечіткості його валютно-курсової та грошово-кредитної політики!

Ще одним із ключових викликів для монетарного відомства, хай як непопулярно це звучить, є недостатня політична, фінансова та операційна незалежність. Нечіткість законодавчо визначених цілей монетарної політики і розподілу повноважень між правлінням і радою НБУ, а також між НБУ та урядом.

На жаль, Нацбанку бракує незалежності, хоч би скільки його опоненти торочили про зворотнє. І саме в цьому – ключова причина багатьох «дивних» рішень монетарного відомства.

З іншого боку, незалежність, як уже не один десяток разів говорили, не означає безконтрольності й безвідповідальності. І коли у відомства проблеми з суспільними комунікаціями (див. вище), йому, вочевидь, доведеться починати із самого себе в боротьбі за відповідність кращим світовим стандартам.

Добре, що цими проблемами в Нацбанку начебто переймаються всерйоз. 10 лютого ц.р. там стартував проект Європейського Союзу «Посилення потенціалу Національного банку України через наближення до стандартів ЄС щодо діяльності центральних банків». Курирує і фінансує цей проект із боку європейців консорціум Дойче Бундесбанку та Національного банку Польщі.

Основні компоненти проекту – оперативне планування і бюджет, посилення комунікацій і міжнародні відносини, монетарна політика та її реалізація, валютна політика і рух капіталу, грошово-кредитна статистика, моніторинг платіжних систем та систем розрахунків, наближення правової бази до стандартів ЄС.

Ну що ж, тільки поаплодуємо, якщо із допомогою європейських колег Нацбанк зможе-таки наблизитися до кращих європейських стандартів. Хіба це не поле для діяльності нового голови НБУ?

Втім, до переліку найсерйозніших викликів входить і зростання частки проблемних кредитів у портфелях банків (за деякими оцінками, воно сягає 30–35 %), і потенційна можливість виникнення практично в будь-який момент нового масового відтоку депозитів, і неповернення банками рефінансування (його обсяг наприкінці минулого року перевищував 80 млрд. грн.). Зростає доларизація як депозитів, так і всієї економіки – значна її частина пішла з банківської системи в тінь.

За минулий рік обсяги банківського кредитування, попри великомасштабну кредитну підтримку НАК «Нафтогаз України»,

скоротилися більш як на 15 млрд. грн. (2,1 %). При цьому банкіри, за їхнім власним визнанням, практично не видають середньотривалих довгострокових кредитів, фінансуючи лише поточну діяльність підприємств. Та й самі позичальники, фінансове становище абсолютної більшості котрих значно погіршилося, відверто не тягнуть ставок за кредитами понад 25 % річних. А не видаючи нових позичок, банки позбавляються свого основного джерела заробітку. Коло замикається...

Минулий рік банківська система завершила зі збитками в 38,5 млрд. грн., що перевищують сукупний обсяг прибутку за всі роки незалежності України. Дорожняча банківських пасивів накладається на необхідність формувати резерви під зростаючі проблемні кредити (частка хороших знижується, оскільки відбувається їхнє погашення). Тому якщо в найближчому майбутньому не буде знайдено інструментів для радикального зниження вартості гривневих ресурсів, і банківську систему, і економіку загалом чекають нові великі неприємності.

На жаль, довгоочікуване «Положення про рефінансування та надання кредитів банкам України з метою стимулювання економіки на період її виходу на докризові параметри», що набуло чинності 21 лютого ц.р., не виправдало покладених надій. Новий порядок занадто громіздкий і непрактичний, він не вирішує проблем із видачею рефінансування і навряд чи здатен оживити кредитування економіки. Як дуже влучно зауважив один із банкірів-співрозмовників «ДТ», ця постанова дуже нагадує використовуваний у термінології правоохоронців термін «відволікання на негідний об'єкт», що відволікає увагу від суті процесів. «Нацбанк напевно сам розуміє, що цей документ навряд чи запрацює, тому дав життя цій ініціативі, аби відвести очі і створити видимість реальної діяльності», – вважає наш візаві.

«Наш регулятор так нічого й не навчився за період кризи, не усвідомив необхідності реалізації принципу рівності всіх гравців на ринку. Банки продовжують ділити на групи і касти за геть незрозумілим і неочевидним

принципом. Чиновники продовжують маніпуляції з видачею нових інструкцій, які обов'язково комусь дають привілеї, а когось дискримінують. Більшість банків, що отримали те саме непродуктивне рефінансування, його або вже благополучно подовжили, або подовжать завдяки появі цієї постанови.

Але до чого тут інтереси економіки та банківської системи – розібратися складно. Тож поки нинішнє керівництво НБУ не піде у відставку, очікувати на позитивні зміни у відомстві дуже складно», – резюмує фінансист.

14. Сільське господарство

В нинішньому інформаційному просторі журналістські матеріали, присвячені проблемам у сільському господарстві мають гострий зміст і критику. Одним прикладом таких публікацій є журналістський матеріал В. Чопенко “Рай для села”. Згаданий матеріал ми аналізуємо за чотирма основними параметрами.

РАЙ ДЛЯ СЕЛА

Автор: Володимир ЧОПЕНКО

<http://www.dt.ua/2000/2080/67915/>

«А у селах у веселих і люди веселі...» – під таким заголовком було надруковано («ДТ», № 9 від 8 березня 2007 року) розлоге інтерв'ю з міністром агропромислової політики Юрієм Мельником та заступником Юрієм Лузаном. Чиновники запевняли, що із виконанням «Комплексної програми підтримки розвитку українського села на період до 2015 року» сільська глибинка розкошуватиме у раю. Документ після затвердження Кабміном 19 вересня 2007 року возвеличили до рангу Державної цільової програми розвитку українського села.

Минуло два роки. Що змінилося у розв'язанні виробничих та соціальних проблем села? Із таким запитанням редакція тижневика офіційно звернулася до Юрія Мельника. Нам зрозуміла зайнятість Юрія Федоровича, пов'язана із підготовкою до урочистостей з нагоди Дня працівників сільського господарства. Можливо, пан міністр не хотів псувати собі настрій перед одержанням Героя, тому відповіли інші. Та навіть скупа статистика засвідчує: зарано радіти як аграрним функціонерам, так і селянам.

Цьогорічний День працівників сільського господарства, хоч і змістили його у часі через епідемію грипу, кожного обдарував гостинцями. Селян – звичною мізерною пайкою за орендовані паї, сільгоспідприємства – кризовими показниками, а тих, хто на передку аграрної гарби, — орденами й медалями.

Головному ватажкові українського селянства Юрію Мельнику президент, не червоніючи, «за визначні особисті заслуги у реалізації державної аграрної політики, організації забезпечення продовольчої безпеки Української держави» 25 листопада присвоїв звання Героя України з врученням ордена Держави. Отут, як співав Володимир Висоцький, «шах расписался в полном неумении...». А точніше – Віктор Ющенко визнав занепад аграрного сектору процвітанням і благословив міністра Зіркою на остаточну його руйнацію.

«За що?» – здивовано перешіптуються у коридорах аграрного відомства. «За що?» – вголос обурюються прості селяни, котрі через злидні змушені продавати корів і купувати «дешевших» кіз. Ось чим треба вимірювати заможність українського села! «Колиски нації, оберегу традицій, джерела народної творчості», як любить повторювати Віктор Андрійович.

Власне, підстав плодити зореносців немає. Це визнала навіть прем'єр, вітаючи аграріїв із професійним святом. Нинішніми показниками Юлія Тимошенко не хвалилася (бо нічим!), тому ностальгійно згадала пройдене: «Саме ви, наші неперевершені хлібороби, минулого року зібрали рекордний врожай зернових за всі часи існування України, включаючи радянську добу.

Саме ви, дорогі хлібороби, в цьому році практично повторили цей блискучий результат та вивели Україну на третє місце в світі за обсягом експорту зерна, здивувавши всіх».

Ну, по-перше, «практично повторили» – це різниця у 7 млн. тонн. Прогалина доволі відчутна. По-друге, 24,4 млн. тонн вивезеного за межі України зерна – це, знову ж таки, експортний ужинок минулого маркетингового року. І, по-третє, радіючи третьому місцю на світовому п'єдесталі, слід все-таки уточнювати: Україна опинилася на ньому завдяки експорту фуражного зерна. А за вивозом пшениці і пшеничного борошна ми на шостому місці. Тому секретаріат СОТ чітко класифікував Україну як постачальника сировини.

Ми такими і залишимося, якщо орієнтуватимемося лише на те, щоб «бомбувати» країни світу, навіть коли їх і понад 50, фуражем. Якщо нас цікавить виключно вал, а не якість зерна, то статистики з міністерськими «бухгалтерами» і надалі вимальовуватимуть справні цифри на кшталт того, що майже третину зерна намолочують особисті селянські господарства. Того збіжжя, яке ніхто не поділить на класи, яке не рухається у бік портів, на експорт. Це – «мертве» зерно, яке уряд задля фанфарних показників зараховує до продовольчого активу.

За час дії Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року МінАП так і не навернулося у зерновиробництві до якості ужинку. Запитаймо в чиновників відомства: скільки зберемо наступного року продовольчої пшениці, фуражного зерна? Тільки не починайте від Адама: зерно лягло у сухий ґрунт... 85% сходів перебувають у доброму стані. Скажіть краще: скільки аграрії внесли мінеральної поживи, щоб визрів якісний урожай-2010? Аміачної селітри, комплексних добрив... Тут уже не про класність зерна слід говорити, а про можливий недобір третини очікуваного урожаю. Ну, а те, що зберуть, – знову вал.

Так, ми можемо дивувати світ будь-чим. У жовтні вітчизняні олійно-жирові підприємства виробили майже 290 тис. тонн соняшникової олії –

абсолютний рекорд України з випуску означеної продукції за місяць. Цим самим олійники перевершили попереднє досягнення – більш як 260 тис. тонн у березні цього року. І, що характерно, домоглися таких результатів не завдяки, а всупереч діям уряду, котрий недолугими рішеннями намагався загальмувати експорт олії.

Водночас інша олійна культура – ріпак – майже вся опинилася за кордоном, де не голослівно займаються виробництвом біодизелю. Із зібраних 3,2 млн. тонн в Україні залишилася дещиця – на розплід. Між тим, наші заводи можуть хоч сьогодні виробляти 600 тис. тонн біопалива європейської якості на рік. Є потужності – бракує волі уряду. Тому доволі водянистими видаються у Державній цільовій програмі показники використання біодизелю як рушія: 5,75 % у 2010 році і 15 % у 2015–му в загальних обсягах використання пального.

Власне, у вітальному слові Тимошенко сказала те, що мав би робити очолюваний нею уряд, але не робить:

«Я знаю, що саме українська влада мусить для вас зробити.

По-перше, забезпечити правильну, довгострокову політику кредитування під мінімальні відсотки для повного технічного переозброєння, для проведення сільгоспробіт на найвищому технологічному рівні та побудови заводів з повним циклом переробки сільгосппродукції. Ми покінчимо з тим, що Україну хтось хоче бачити сировинним придатком.

По-друге, влада зобов'язана відкрити всі оптові та роздрібні ринки збуту аграрної продукції саме вам, хто її виробляє, прибравши посередників та дармоїдів. Щоб український народ отримував продукти найвищої якості безпосередньо з ваших рук.

По-третє, влада мусить підняти якість життя у селі, залишивши всі податки в тому селі, де ви їх сплачуєте, не забирати їх в центральний бюджет, звідки гроші до вас ніколи не повертаються. Саме такий проект бюджету на 2010 рік ми внесли до Верховної Ради та приймемо його відразу після виборів.

Сьогодні у мене ще не вистачає повноважень, щоб повністю втілити цей короткий, але революційний план у життя, та незабаром вже вистачить!

Ми з вами покажемо високий клас, як можна повністю нагодувати свою країну та ще й півсвіту. Це найближча перспектива, яка вже наступає».

І традиційна віншувальна кінцівка: «Низький уклін і шана вам, дорогі аграрії, за вашу мужність, волю і вміння щиро любити рідну землю. Саме ви справжні Герої України!»

Але Віктор Андрійович знехтував узагальнюючим образом і облюбував конкретні постаті. Як для прославлення, так і критики. Щодо останньої, то тут за «блискавковідвід» президенту незмінно слугує прем'єр. На урочистостях з нагоди Дня працівників сільського господарства гарант зазначив, що замість розв'язання конкретних проблем галузі уряд займається популізмом, проводить великі піар-акції з прийняття десятків нормативно-правових актів на порятунок села, які виявляються абсолютно непотрібними.

Президент, мабуть, забув, як «відроджував» глибинку 2006 року, оголосивши його Роком села. А який набуток? Тільки виляск від декларованих програм розвитку соціально-культурної сфери, сільської медицини, освіти, державного пільгового кредитування сільського будівництва, поліпшення якості сільських доріг... Віктор Андрійович говорив і про захист вітчизняного сільгоспвиробника, і формування цивілізованого аграрного ринку, і про лідерство аграрної України в Європі...

Яка різниця між тирадами Юлії Володимирівни та Віктора Андрійовича? Хіба що у словесних конструкціях... Тому не здивувався б, якби президент після вручення Зірки Героя Юрію Мельнику власноруч начепив найвищу нагороду і собі на лацкан. А для повного консенсусу – ще й Юлії Володимирівні. «За визначні особисті заслуги...» За зруйновану бурякоцукрову галузь, за конаюче тваринництво, змертвіле вітчизняне сільгоспмашинобудування, за насмішкуватий бюджет АПК, за виродження селянства як класу...

Обоє зозулясті! І скільки б вони не сокотили, ліпшим життя на селі не стане. Скоріше навпаки. Принаймні до убозтва аграрний сектор штовхає проект бюджету–2010. Якщо зіставляти його із засадами Державної цільової програми розвитку українського села, то АПК профінансують лише на 3 % замість унормованих 5,5 % загальних доходів. І то за умови використання коштів як загального фонду, так і стабілізаційного.

Сподіватися на останній, думаю, намарне. Бо в поточному році із передбачених у ньому 2,2 млрд. грн. станом на кінець вересня виділено лише 264,3 млн., або 12 % річних призначень. А 2010 року у ньому планують сконцентрувати на мільярд більше: на здешевлення кредитів, фінансування інвестиційних проектів в агропромисловому комплексі... Власне, аграріям доведеться молитися про наповнення стабфонду, оскільки видатки загального фонду на державну підтримку галузі порівняно із 2009 роком скоротилися майже вчетверо (із 935,2 млн. грн. до 235,5). А що менші обсяги фінансування, то активніше включає «гальма» чиновницький ручний розподіл бюджетних коштів.

Ні, якщо читати проект бюджету зліва направо, то видасться, що державна підтримка АПК на 1,7 млрд. грн. більша, ніж цьогорічна. Та коли зіставляєш цифри справа наліво, то, виявляється, згадуваний «приріст» у 1,7 млрд. грн. – це, в основному, видатки, пов'язані із діяльністю Аграрного фонду. Сільгосп підприємства ж реально можуть розраховувати лише на прибавку у розмірі 356 млн. грн. А загалом – це переполовинена потреба фінансування бюджетних програм щодо здешевлення кредитів, підтримки тваринництва, племінної справи, селекції у рослинництві... «Схудла», власне, і кількість бюджетних програм – на 13, що «зеконмить» для уряду 7,7 млрд. грн.

Навряд чи можна назвати другорядними такі програми, як фінансування заходів із захисту, відтворення та підвищення родючості ґрунтів, бюджетна тваринницька дотація, державна підтримка виробництва продукції

рослинництва... Але якщо у зерновиробництві ми щось таки та сіємо, молотимо і вивозимо, то у м'ясо-молочній галузі – вирізаємо і завозимо.

Отож не кваптеся наснажувати кілокалоріями-джоулями півсвіту! Спершу нагодуйте українців: м'ясом, молоком, маслом. Не привізним – власним. Подивіться на криву поголів'я корів – з початку року зменшилося на 6 %. А надоєного молока? Сметана подорожчала на 1,20 грн., сир – на три. І це, кажуть, ще не межа. Міліє сировинна база... Порівняно з минулим роком скорочення виробництва молока зафіксовано у 18 областях.

Зате у Державній цільовій програмі розвитку українського села крива у розділі «Тваринництво» стрімко пнеться вгору. Самі прирости... Насправді ж, як нинішнього, так і 2008 року, меншало корів, свиней, скорочувалося виробництво молока, м'яса. Одначе президент, який так переймається критичним станом галузі, не запитав міністра: «Юро! Чому не все так ладно у нашому хліві?» Не поцікавився ні тоді, коли вручав йому орден «За заслуги» III ступеня, ні тоді, коли удостоїв звання заслуженого працівника сільського господарства, ні тепер, коли здійняв свого протезе до «зіркової» Говерли. Не запитав не якогось там профана, а кандидата сільськогосподарських наук, члена-кореспондента Української академії аграрних наук, лауреата Державної премії у галузі науки і техніки, зооінженера за фахом, котрий по життю нерозривно пов'язаний із тваринництвом і мусить відповідати за нього на всі сто.

Можна кивнути на кризу: винна, мовляв... Гроші «злизала». В Америці вона проковтнула більше, ніж у нас. Проте у США бюджет міністерства сільського господарства на наступний рік порівняно з нинішнім зріс, досягнувши 121 млрд. дол. Окрім цього закон передбачає надання позачергової одноразової допомоги у розмірі 350 млн. доларів фермерам, котрі виробляють молоко і вирощують м'ясну худобу. 60 млн. із цієї суми спрямують на закупку сиру та інших молочних продуктів для формування запасів і фінансування програм підтримки фермерів. Решта коштів у вигляді

прямої фінансової підтримки надійде «молочним» фермерам. Це на доважок до вже наданих у серпні 2009 року 243 млн. дол.

У Державній цільовій програмі розвитку українського села, крім виробничої складової, є ще й соціальна. Така ж провальна, як і перша. Про яку працевлаштованість селян, зрослі стандарти життя, поновлену інфраструктуру може йти мова, якщо видатки на соціальну сферу на 2010 рік зменшили майже вп'ятеро? Вони й до цього були – мак начетверо.

Щоб оцінити реальний стан соціальної інфраструктури та визначити перспективи розвитку кожного населеного пункту відповідно до соціальних стандартів та нормативів проживання населення, МінАП планувало закінчити суцільну паспортизацію сільських населених пунктів у першому кварталі 2008 року. Запитуємо у міністра: що висвітлила паспортизація? Які нагальні проблеми постали перед вами? У відповідь: а ми ще й не починали...

Виявляється, у січні 2009 року затвердили лише Довідник соціальних стандартів, нормативів, вимог, що містить комплекс норм і нормативів, на базі яких встановлюються рівні основних державних соціальних гарантій. Ще один результат колективної праці — проект постанови Кабміну «Про заходи щодо проведення паспортизації сільських населених пунктів» – із вересня курсує урядовими кабінетами й очікує набуття чинності. Разом із нею затвердять і Положення про проведення паспортизації сільських населених пунктів та форму паспорта сільського населеного пункту. Поки дійде черга до опитувальників, дивись, збіжить і термін дії Державної цільової програми розвитку українського села.

Власне, вже сьогодні у неї з'явився конкурент, який за значущістю може затьмарити її. Ідеться про Концепцію Загальнодержавної цільової програми сталого розвитку сільських територій до 2020 року, проект якої розглянули 5 листопада на урядовому комітеті з питань економічної політики і тепер відшліфують з урахуванням пропозицій та зауважень. Кошторис програми вибирається у чималеньку суму – 300 млрд. грн., у середньому – 27 млрд. на

рік. Та якщо її фінансуватимуть із таким же «ентузіазмом», як і діючу, то користі від неї село матиме, як із цапа молока.

Я налічив понад 150 законів, прийнятих уже за часів незалежності, які мусили б активізувати життя на селі. А виходить навпаки: за 18 років кількість сільського населення скоротилася на два мільйони. Ті ж, хто прикипів до глибинки, скоріше животіють, аніж живуть. Майже у 14 тис. сільських населених пунктів, або в кожному другому, немає жодного підприємства, організації чи іншого суб'єкта господарської діяльності, де б можна чимось зайняти руки. Тому й зросло до більш як 3 млн. число осіб, котрі працюють на умовах самозайнятості виключно в особистих селянських господарствах.

Хто має роботу – на коні! Хоча які тут статки... Середньомісячна зарплата у сільському господарстві на штатного працівника переступила за тисячу гривень: 60 % середнього показника загалом по галузях економіки країни. А є регіони, в яких зарплата ледь перевищує прожитковий мінімум: Волинська область, Житомирська, Рівненська, Одеська області.

Чим щонайперше переймаються селяни? Нагодувати сім'ю і стягнутися на сяку-таку вдяганку. І коли на це бракує коштів, у робочу шлею впрягаються діти. Таких «волів» в Україні – понад 350 тис., половина з яких трудиться у сільському господарстві, де умови праці найважчі. Середній вік юних «аграріїв» – 12 років. Для них законодавчо встановили «привілеї»: закони про особисте селянське і фермерське господарство дозволяють приймати на роботу трударів віком до 14 років...

Дитяча праця – це символ укорінення убогості. Тому, либонь, і розмовляють різними мовами аграрні чиновники зі спеціалістами Світового банку. Останній радить боротися із бідністю на селі, а керівництво МінАП – «підтримувати розвиток українського села», яке, за великим рахунком, не те що пригальмувало у власному поступі, а вочевидь деградує. Із безнадійно відсталою від умов проживання порівняно з містом соціальною сферою.

Прем'єр Юлія Тимошенко ледь не щодня вибухає ініціативами. Одна з них – антикризова програма добудови об'єктів газифікації у селах, озвучена на засіданні уряду 12 серпня. Добудуємо! І кошти – 700 млн. грн. – віднайдемо! Обнадіяла...

А тепер – реалії. Торік на будівництві підвідних газопроводів до сільських населених пунктів освоїли 44,5 млн. грн., що дало змогу прокласти 38,4 км труб. Нинішнього року спромоглися протягти аж... кілометр газогону.

В одному з матеріалів я неспроста натякнув: а що возитимуть японські молоковози за браком сировини? Воду! На першочергове забезпечення сільських населених пунктів централізованим водопостачанням минулорічний бюджет вділив 50 млн. грн. Фактично профінансували – 39,4 млн. За ці кошти змогли забезпечити водою 14 населених пунктів.

Вгадайте, скільки «відщипнули» на реалізацію Державної цільової соціальної програми першочергового забезпечення централізованим водопостачанням сільських населених пунктів цього року? 20 тис. грн.! Тому побільше закупуйте закордонних молоковозів: робота їм знайдеться!

Те ж і з будівництвом та реконструкцією під'їзних доріг з твердим покриттям до сільських населених пунктів. За роками: 2008 – профінансовано 412,3 млн. грн., 2009 – 25,2 млн. Перелічувати далі? Про оптові сільськогосподарські ринки? Про обслуговуючі кооперативи?

...Президент Польщі Лех Качинський продав з аукціону ручку за 6 тис. дол. Чим же відзначилася самописка престижного бренду Stipula? Тим, що зламалася, коли Качинський підписував Лісабонський договір, який передбачає інституційні реформи ЄС. Я ж ладен платити нашим чільникам стільки ж, аби вони не увінчували своїми вензелями ірреальні програми, концепції з розбудови українського села та його інфраструктури. Хоч у цьому святому ділі будьмо справжніми героями!

15. Нерухомість

Уявлення про рівень публікацій журналістів про нерухомість в Україні дає матеріал Тетяна Стойко “Стічний час”, аналіз якого ми здійснюємо далі.

СТІЧНИЙ ЧАС

04.03.2010 (12:30)

<http://news.finance.ua/ua/~2/120/all/2010/03/04/189297>

В 2009 р. на українському ринку нерухомості не було зафіксовано жодної інвестиційної транзакції (відомі лише факти придбання об'єктів шляхом укладення угод про взаємозалік, як у випадку з придбанням компанією ISTIL Real Estate готелю "Лейпциг", або перерозподілу часток у проектах, як було між компанією "XXI Століття" і її регіональними партнерами). Як відзначають експерти, причини цього - не лише дефіцит вільної ліквідності, але і відсутність на ринку якісної пропозиції на фоні істотно збільшених вимог.

Зокрема, Аркадій Вершебенюк, директор департаменту промислової нерухомості і департаменту інвестиційних послуг українського представництва консалтингової компанії Colliers International, пояснює: "Відсутність пропозиції високоякісної нерухомості означає, що найбільш активна категорія покупців, таких як інституційні інвестори і спеціалізовані міжнародні фонди, з середини 2007 р. спостерігає в Україні "порожні полиці".

Що ж стосується тих небагатьох якісних об'єктів, які на ринку таки присутні, то, за словами фахівців, ціна, яку просять їх власники, навіть незважаючи на кризу, значно перевершує ту ціну, яку може запропонувати інвестор.

"Інвестори, присутні на ринку комерційної нерухомості до кризи, в принципі, його і не покидали. Просто в 2009 р. вони дивилися на ставки

капіталізації об'єктів (норма доходу на інвестований капітал, яка розраховується за допомогою ділення чистих грошових потоків за рік на вартість об'єкту нерухомості. – Ред.) на рівні 18–20%, розраховуючи на покупку "стресових" активів. Проте їх ніхто не продавав, оскільки, з одного боку, ті об'єкти, які власники готові були пропонувати за такими ставками, не залучали інвесторів, а з іншого – якісні інвестиційні об'єкти не пропонували за низькою ціною", – додає Вершебенюк.

Точка відліку

На фоні абсолютно невдалого 2009 р. сприятливішим в сенсі збільшення кількості транзакцій, за прогнозами експертів, обіцяє бути 2010 р. "Ми вважаємо, що II і III квартали 2010 р. стануть поворотними для інвестування в нерухомість, бо будуть завершені декілька інвестиційних транзакцій, ініційованих раніше", - говорить Сергій Сергієнко, управляючий партнер українського представництва консалтингової компанії CB Richard Ellis.

В свою чергу, Петро Радчук, віце-президент ТОВ "КДД Груп", відзначає, що розраховувати на повернення інвестицій в Україну дозволяє і те, що вітчизняний ринок нерухомості вже досяг свого "дна" (ціни на житло і орендні ставки на комерційну нерухомість стабілізувалися), і в другій половині 2010 р. може відновитися його зростання. "Тоді ж ми чекаємо і перших зарубіжних інвестицій", – заявляє експерт.

Правда, Сергієнко не відкидає, що події можуть розвиватися і по більш песимістичному сценарію, адже Україна, як і раніше, сприймається як ризикована для інвестицій країна, перед якою стоїть низка економічних і політичних викликів. "Якщо ці проблеми не будуть подолані найближчим часом, говорити про серйозне відновлення притоку інвестицій на український ринок нерухомості можна буде не раніше 2011 р." – додає він.

Портрет інвестора

Основними інвесторами, зацікавленими у вкладенні грошей в український ринок нерухомості, на думку Дмитра Сенніченка, керуючого директора компанії "Паркрідж Україна", виступлять перш за все росіяни, а також самі українці. А звідки їхні гроші "зайдуть" в Україну – з Швейцарії чи Кіпру, це не важливо. "Перш за все довіру Україні повинен надати капітал українського походження. До цього чекати масового приходу в країну іноземців абсурдно", – вважає Сенніченко. Якщо ж іноземні інвестори і підуть в Україну, то, за словами Сергія Сергієнка, в першу чергу із Старої Європи і США.

В цілому, Сергієнко виділяє два основні види інвесторів, яких може зацікавити український ринок нерухомості. Перші - це "чисті" інвестори, які купують лише "безклопітні" доходогенеруючі активи. Але угоди, в яких учасниками виступлять такі інвестори, на його думку, можуть бути укладені лише в разі термінового, можна навіть сказати, "пожежного" відходу з українського ринку продавця.

"Таких випадків може бути лише декілька", – додає експерт. Другі – це девелоперські компанії, готові брати на себе ринкові ризики. Але вони, за словами Сергієнка, почнуть активніше інвестувати в нерухомість лише в кінці 2010 р. – на початку 2011 р. При цьому Сергієнко вважає, що в обох випадках операції з потенційними інвесторами стануть можливі в найближчому майбутньому лише в разі наявності кредитних зобов'язань, які можна реструктурувати.

Затребувані проекти

Експерти ринку погоджуються на думці, що інвестори, українські чи зарубіжні, перш за все відновлять інвестиції в ринок нерухомості Києва. "Якщо ж говорити про регіональний ринок, то в найближчій перспективі інвестиційно привабливими можуть бути якісні і заповнені орендарями торговельні або складські комплекси в великих обласних центрах", – констатує Сергієнко.

Що стосується не готових об'єктів нерухомості, а проектів, то, за словами Петра Радчука, інвестори входитимуть перш за все в проекти, які мають готові пакети дозвільної документації або в яких виконані певні будівельні роботи. При цьому, швидше за все, вони претендуватимуть на 50 % проекту і більше.

У свою чергу, Олеся Романенко, начальник служби маркетингу і продажів компанії "Юкрейніан Девелопмент Партнерс", пояснює: "Оскільки Євро-2012 не за горами, перші інвестиції потечуть саме в об'єкти, необхідні для проведення Чемпіонату: стадіони, готелі, об'єкти супутньої інфраструктури. Географія вкладень - міста-мільйонники, а також міста, які прийматимуть у себе матчі Чемпіонату Європи".

В той же час Олексій Говорун, заступник генерального директора зі стратегічного розвитку і маркетингу компанії "Т.М.М." вважає, що в першу чергу інвестори вкладатимуть гроші в об'єкти житлової нерухомості, будівництва, що перебувають на завершальній стадії.

"Мабуть, інвестори вкладатимуть кошти на завершення будівництва об'єктів житлової нерухомості, але на досить тяжких умовах. Зокрема, оцінювати квадратні метри за ціною нижче ринкової. За таких умов вітчизняний бізнес отримує можливість добудувати об'єкти і виконувати свої зобов'язання перед клієнтами, тоді як прибуток від реалізації нерухомості отримує інвестор", – пояснює девелопер.

Якщо ж говорити про розміри інвестицій в проекти нерухомості, то зараз, за словами експертів, ці суми істотно менші від докризових і складають приблизно декілька десятків мільйонів доларів. "Проекти гігантських масштабів, які було прийнято починати в період економічного підйому в 2006–2007 рр., зараз неактуальні. Швидше за все, найближчим часом намітиться тенденція починати доступніше за коштами будівництво, наприклад, вартістю \$20-40 млн", – прогнозує Олексій Зеркалов, радник інвестиційно-банківського департаменту ІК "Драгон Капітал".

До речі, за словами експертів, саме на проекти вартістю \$10-20 млн. були націлені минулого року українські інвестори. Але через дорожнечу активів попит з боку даної категорії інвесторів, зокрема, в Києві так і залишився нереалізованим. Регіональні ж ринки інвестори не розглядали внаслідок їх низької прозорості і меншої привабливості.

Девелопер – про перспективи

Олексій Говорун, заступник генерального директора зі стратегічного розвитку і маркетингу компанії "Т.М.М.":

– Україні буде потрібно ще мінімум три–чотири роки для відновлення обсягу інвестицій в ринок нерухомості до докризового рівня. Спочатку мають відновитися західні фінансові ринки, після чого має знову утворитися надлишкова ліквідність, яка буде направлена інвесторами у тому числі і в зони ризику, – ринки, що розвиваються, зокрема український.

До слова, не варто перебільшувати докризовий обсяг інвестицій у вітчизняний ринок нерухомості. В Україну не робили таких величезних вкладень, як, наприклад, в ринки Латинської Америки, що розвиваються.

Тетяна Стойко

Інша анонімна стаття “Україне грозит кризис!” опублікована на сайті www.neruhomosti.net. Аналіз журналістського матеріалу свідчить про те, що проблема нерухомості в сучасній Україні досить жваво обговорюється і є актуальною. Здійснимо аналіз пропонованого далі матеріалу.

УКРАЇНЕ ГРОЗИТ КРИЗИС!

[http://neruhomosti.net.ua/index.php?name=mnews&op=detalis&id=4135
&pagenum=®ion=10](http://neruhomosti.net.ua/index.php?name=mnews&op=detalis&id=4135&pagenum=®ion=10)

На банковскую систему Украины надвигается вторая волна кризиса в связи с накоплением проблемных активов.

Об этом заявил глава правления банка «Финансы и Кредит» Владимир Хлывнюк в ходе заседания Финансового пресс-клуба.

«Я попробую утверждать, что действительно для банковской системы идет вторая волна кризиса, – заявил банкир. – В силу того, что наше законодательство, как советское законодательство, ориентировано на защиту прав кредиторов, все банки Украины имеют очень большие проблемы с возвратом кредитов. Причем во всех сегментах: как с юридическими лицами, так и с физическими, как с большим бизнесом, так и с малым».

По словам Хлывнюка, среди заемщиков, которые не возвращают кредиты, есть как те, кто сознательно «кидает» банки, так и те, кто действительно попал в тяжелую финансовую ситуацию и не может расплатиться по объективным причинам.

Он напомнил, что сегодня банки пытаются бороться с этой проблемой через созданные у себя вертикальные структуры по возврату задолженности, проводя жесткую политику в этом вопросе, так как либеральные методы борьбы с неплательщиками положительных результатов не дали.

Хлывнюк убежден, что в ближайшие год–два проблемные активы будут оставаться одной из ключевых проблем для банковской системы, и чтобы ее решить, нужно принять соответствующую нормативно-законодательную базу. Однако политической воли менять ситуацию к лучшему сегодня нет, поэтому никакие законы в этом направлении в ближайшее время приняты не будут, убежден банкир.

«Я участник очень многих походов банкиров в Министерство юстиции и в другие инстанции. Мы просим одного: дайте хоть какую-нибудь нормативную законодательную базу, которая бы защитила нас как учреждения, которые давали займы. Но, к сожалению, законы никак не менялись. Даже инструктивные, нормативные документы, касающиеся действий исполнительной службы, нотариата, судей какого-либо отклика не нашли и, я так понимаю, в ближайшее время и не найдут», – резюмировал Хлывнюк.

Во время заседания Финансового пресс-клуба директор Института экономики и прогнозирования Национальной академии наук Украины

Валерий Геец отметил, что проблемные активы в банковской системе составляют порядка 25–30 % и минимизировать такую цифру непросто.

Ученый убежден, что решать эту проблему должны консолидированно Национальный банк, правительство и банки с иностранными капиталами. «Этот вопрос не закрыт, а раз он не закрыт, то вопрос возобновления кредитования банковской системы остается проблемным», – подчеркнул Геец.

www.neruhomosti.net

16. Методи і прийоми висвітлення економічних тем

1. Висвітлення економічних тем у журналістиці здійснюється через описування проблеми в певному секторі економічної галузі.

2. При цьому автори користуються специфічною лексикою і не обирають нейтральних за значенням слів, вживаючи точні і однозначні слова – терміни.

3. У статтях на економічну тематику превалюють логічні схеми доведення правоти, або спростування висловленої опонентом думки. Прослідковується чітка логіка викладу: подається логічне посилення, доводиться воно двома-трьома логічними аргументами. Насамкінець автор матеріалу звертається до демонстрації аргументів, або до висновків.

4. У тексті матеріалів на економічну тематику часто зустрічається багато офіційних назв та імен офіційних осіб – представників тих або тих відомств, що надає статті вагомості, переконливості, стрункості і чіткості. Стимулює довіру до викладеного матеріалу.

5. Оціночний смисл журналістського матеріалу на економічні теми може бути висловленим як важливий з точки зору регулювання соціально-економічного і політичного життя в країні.

6. З точки зору дотримання авторами журналістської етики, наведені раніше журналістські матеріали витримані в межах етичного кодексу журналіста.

ЕКОНОМІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА СТІЧНИЙ ЧАС

Автор матеріалу – Тетяна Стойко

04.03.2010 (12:30)

Джерело – <http://news.finance.ua/ua/~2/120/all/2010/03/04/189297>

(Текст подано раніше, у питанні «15. Нерухомість»)

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МАТЕРІАЛУ

Автор аналізу – Оксана Братусь

Отже, як завжди ми аналізуємо даний матеріал за чотирма аспектами.

Формальний аспект матеріалу «Стічний час»:

1) *лексико-семантичні особливості*: подані далі слова мають нейтральну семантику, вони вказують лише на констатацію факту, без будь-яких емоційних проявів, лексика – в основному це економічна термінологія й слова, що вживаються переважно в сфері нерухомості: не було зафіксовано, як відзначають експерти, інституційні інвестори і спеціалізовані міжнародні фонди, Експерти ринку, зобов'язання перед клієнтами, інвестори, в разі наявності кредитних зобов'язань; проекти, які мають готові пакети дозвільної документації; докризовий обсяг інвестицій, ринкові ризики, об'єкти супутньої інфраструктури.

2) *синтактико-стилістичні особливості* (будемо аналізувати лише частину тексту виділену курсивом):

- перший абзац має два складнопідрядними реченнями з кількома підрядними, що свідчить про дуже складний характер висловленої

автором думки. Слід також врахувати кількість слів цих двох реченнях: їх сімдесят два.

- другий абзац складається з одного складного безсполучникового речення, що презентує думку експерта. Це свідчить про бажання якомога точніше передати інформацію про мовця і зміст сказаного.
- третій абзац це знову складнопідрядне речення з п'ятьма підрядними і вставленою конструкцією. Така подача надзвичайно ускладнює розуміння сказаного. Автору варто було б розділити речення на кілька.
- четвертий абзац складається з трьох складних речень і є рекордним за кількістю слів матеріалу: дев'яносто. Таким чином читачу просто важко тримати увагу і розуміти до кінця речення, і тим більше абзац, що є цитатою експерта.

3) *психолінгвістичний і соціолінгвістичний аналіз* статті дає можливість відзначити такі особливості:

- прагнення автора до написання статті спеціалізованої на певній сфері бізнесу, використання термінів зрозумілих вузькому колу: «транзакції», «угоди про взаємозалік», «консалтинг».
- особливе прагнення до переконливості, адже майже увесь текст побудований на цитуванні.
- прагнення автора до документальної точності при називанні посади і організації інтерв'юваної особи.
- відсутність експресивної лексики за винятком слів, що розмито показують ставлення автора («до слова», «не варто перебільшувати», «істотно менші»)
- автор відсторонено висловлюється щодо застою в інвестуванні у нерухомість, лише наводить прогнози експертів.

Тепер перейдемо до змістового аналізу тексту. Матеріал складається із зачину, де презентується проблема; основної частини, де спочатку розкривається становище на ринку нерухомості, а потім текст ділиться

змістовими підзаголовками. Таким чином автор допомагає читачу розібратися з висловленими думками, поділивши їх за різними категоріями.

Функціональний (рольовий аналіз): стаття виконує роль прогнозування інвестування в нерухомість.

Соціально-оціночний аналіз: автор пише матеріал, що стосується нерухомості і не «зачіпає» норм поведінки або соціальних стандартів. Єдине, що можна зазначити з цього приводу, що поданий матеріал стосується певні категорії суспільства. Себто людей середнього і високого достатку (потенційних інвесторів), а також осіб, професійно пов'язаних із тематикою.

Підсумовуючи, ми здійснили аналіз статті за чотирма аспектами з позиції корисності й форми подачі вищенаведеного матеріалу. Матеріал виконано в межах етичного кодексу журналіста.

УКРАИНЕ ГРОЗИТ КРИЗИС!

Без автора

Джерело –

[http://neruhomosti.net.ua/index.php?name=mnews&op=detalis&id=4135
&pagenum=®ion=10](http://neruhomosti.net.ua/index.php?name=mnews&op=detalis&id=4135&pagenum=®ion=10)

(текст подано раніше у питанні «15. Нерухомість»)

Аналіз журналістського матеріалу

Автор аналізу – Оксана Братусь

Отже, перейдемо до аналізу формального аспекту вищенаведеного матеріалу:

1) *лексико-семантичні особливості:* взяті з тексту слова, що подані нижче мають негативну сему, занепокоєний, а іноді й загрозливий настрій: надвигается вторая волна кризиса, действительно, для банковской системы; дайте хоть какую-нибудь; идет вторая волна кризиса; очень большие проблемы; попал в тяжелую финансовую ситуацию; пытаются бороться;

политической воли менять ситуацию к лучшему сегодня нет; отклика не нашли;

2) *синтактико-стилістичні особливості:*

□ перший абзац має одне просте речення, що свідчить про бажання автора заявити про проблему;

□ другий абзац знову складається з одного простого речення, яке уточнює попереднє;

□ третій абзац має три складні речення, що дозволяє говорити про глибше пояснення, вищезазначеної проблеми. Тим більше свідчить використання цитації;

□ четвертий абзац знову представлений складним реченням, яке вже без цитації переносить слова інтерв'юйованого;

□ п'ятий абзац ще раз має одне складне речення. Подібна дрібність тексту на малі абзаци говорить про бажання автора максимально спростити читання спеціалізованого тексту. На нашу думку, це є не зовсім виправданим;

□ шостий абзац написаний двома реченнями, де автор робить невтішні прогнози, але посилаючись на експерта. Тобто прагне до неголослівних висновків;

□ сьомий абзац має два прості й два складних речення, що вкупі – цитування. Висновок: автор уникає власної думки лише наводить слова інших;

□ восьмий абзац – одне складне речення. І хоча й наводяться цифри і назва посади це не робить важким розуміння сказаного;

□ дев'ятий абзац – два речення, що є цитування попереднього експерта. Ми б зробили висновок, що не бажання автора висловлювати власну думку, а тільки посилення на чужі є даниною сучасним вимогам до журналіста бути передавачем, і не робити висновків за реципієнта;

3) *психолінгвістичний і соціолінгвістичний аналіз* тексту дозволяє виокремити:

- помітне надзвичайно велике бажання автора до переконливості, адже увесь текст (а конкретніше – кожен абзац побудований на цитуванні);
- можна виокремити точність як у називанні посад, так і в цитуванні;
- для розкриття проблеми наведено думку тільки двох осіб, причому з значним превалюванням одної. Це можна оцінити як навмисне, і припустити, навіть, що цей матеріал – т.з. «джинса»;
- прослідковується віра автора в неминучість другої кризи;
- варіанти подолання кризи вказують, але в минулому часі, як «пройдений» етап. Враження: матеріал – це остання спроба щось змінити.

Змістовий аналіз дає право зробити висновок: дуже чітко прописані зачин (презентовано проблему) і кінцівка (висновок як вирішити проблему). Основна ж частина роздібнена, але структура подачі витримана. Проблема розкрита повно, але з погляду одної людини.

Функціональний (рольовий аналіз) показує що даний матеріал виконує пізнавальну.

Соціально-оціночний аналіз: матеріал розкриває проблему, що мало зачіпає інтереси громадян, він інформує щодо проблем банків. І це зроблено не надто переконливо, адже під загрозливими словами «підписалась» одна людина.

ЕКОНОМІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА

УКРАЇНА - СВІТОВИЙ ЛІДЕР З ПЕНСІЙНИХ ВИТРАТ

Матеріал з ЛІГАБізнесІнформ (інформаційне агентство).

Рубрика: «Новини»

Жанр: розширена інформаційна замітка

Назва: «Україна - світовий лідер з пенсійних витрат »

Автор: ЛІГАБізнесІнформ

Витрати на пенсійне забезпечення в Україні становлять близько 16 % ВВП – це найвищий показник у світі. Про це під час міжнародної конференції "Пенсійна реформа в Україні" заявила директор Місії проекту

розвитку ринків капіталу в Україні Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) Джаніна Ярузельські.

Як передає кореспондент ЛІГАБізнесІнформ, Дж. Ярузельські зазначила, що солідарна модель пенсійної системи, яка діє сьогодні в Україні, є однією з причин бюджетної кризи в країні. "Сьогодні витрати на пенсійне забезпечення в Україні становлять близько 16% ВВП - це найвищий відсоток у всіх країнах світу. І цей показник майже вдвічі вищий, ніж в Європі", - наголосила вона.

За словами Дж. Ярузельські, пенсійна реформа в Україні життєво важлива і в питанні подолання економічних проблем і забезпечення соціального достатку громадян. "USAID продовжує партнерські відносини з владою України в розв'язанні цього питання і пропонує висококваліфіковану технічну допомогу в сфері пенсійної реформи".

Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) надає економічну і гуманітарну допомогу по всьому світу вже понад 50 років. В Україні допомога USAID надається в таких сферах, як: економічний розвиток, демократія і управління, охорона здоров'я і соціальний сектор. Починаючи з 1992 року, USAID надала Україні технічну і гуманітарну допомогу на суму \$1,6 млрд.

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МАТЕРІАЛУ

«Україна - світовий лідер з пенсійних витрат»

Автор аналізу – Гордієнко Тетяна

Здійснено аналіз за певною схемою, а саме, виокремлено чотири аспекти аналізу будь-якої проблематики:

- формальний (лексико-семантичний, синтактико-стилістичний; психолінгвістичний, соціолінгвістичний);
- змістовий (структурно-смісловий),
- функціональний (рольовий);

- соціально-оціночний (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки).

Отже, матеріал «Україна – світовий лідер з пенсійних витрат» має такий формальний аспект:

1) *лексико-семантичні особливості*:

- подані далі слова та словосполучення мають нейтральне семантичне забарвлення, клішовані або штаповані структурні особливості: “пенсійне забезпечення”, “найвищий показник”, “міжнародна конференція”, “найвищий відсоток”, “бюджетна криза”, “пенсійна реформа”, “висококваліфікований”, “технічна допомога”, “економічний розвиток”.

- лексичний діапазон матеріалу представлений зворотами:

“під час міжнародної конференції”, “проект розвитку ринків капіталу”, “подолання економічних проблем і забезпечення соціального достатку громадян”, “партнерські відносини з владою України”, “економічний розвиток, демократія і управління, охорона здоров'я і соціальний сектор”.

2) *синтактико-стилістичні особливості*:

- перший абзац має два речення – перше поширене, складне, складене, з сурядним зв'язком; друге – поширене, просте, ускладнене непрямою мовою;

- другий абзац складається з трьох речень. Перше – поширене, складне, з двома підрядними; друге – поширене, складне, складене, з сурядним зв'язком; третє – просте, ускладнене порівнянням;

- третій абзац має два речення. Перше – поширене, просте, ускладнене непрямою мовою та однорідними дієприкметниковими зворотами; друге речення – поширене, просте, ускладнене однорідними присудками. Повторення одного й того ж типу побудови речень свідчить про типовість побудови інформаційних повідомлень та небажання автора відступатися від сформованого кліше створення інформаційних матеріалів.

- Четвертий абзац складається з трьох речень. Перше – поширене, просте, ускладнене аббревіатурним скороченням; друге – поширене, просте,

ускладнене уточненням; третє – поширене, просте, неускладнене. Автор використовує прості речення в останньому абзаці для того, щоб полегшити читачеві “вихід” з теми, зробити заключні висновки.

3) *психолінгвістичний і соціолінгвістичний аналіз* формальних особливостей статті дозволяє фіксувати такі особливості:

✓ автор використовує стандартизовані, клішовані фрази та звороти; особливість зумовлена жанром матеріалу та проблематикою, яку матеріал висвітлює;

✓ автор наводить статистичні дані, дати, коментарі для більшої авторитетності, наглядності, ілюстративності матеріалу: “16 % ВВП”, “USAID”, “заявила директор Місії проекту розвитку ринків капіталу в Україні Агентства США з міжнародного розвитку Джаніна Ярузельські”, “по всьому світу вже понад 50 років”, “починаючи з 1992 року”, “на суму \$1,6 млрд”;

✓ використання семантично незабарвленої лексики не дає оцінок, а отже автор не нав’язує аудиторії свою позицію; він виступає лише як джерело, формував інформації.

Змістовий (структурно-смісловий) аналіз: текст побудований згідно зі загальною схемою – перший абзац – вступ, другий та третій – це “тіло” замітки, основний масив інформації, четвертий – кінцівка, що містить в собі заключні дані, підсумкове речення. Матеріал не має жодних ознак аналітики чи суб’єктивної оцінки.

Функціональний (рольовий) аналіз: стаття має на меті інформувати читача про останні події в економіці, привернути увагу до існуючої проблеми в пенсійній системі України, показати кроки до можливого вирішення цієї проблеми.

Соціально-оціночний аналіз (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки): автор статті наводить соціально значиму інформацію, але не має на меті глибокий аналіз піднятої проблеми.

Матеріал «Україна – світовий лідер з пенсійних витрат», – це інформація до роздумів, а не самі роздуми.

Отже, даний матеріал має ряд недоліків та переваг. Серед недоліків – типовість побудови речень, бідні зображальні засоби, використання клішованих та штампованих слів та зворотів. Серед переваг – строгість та стриманість у викладенні інформації, відносна об’єктивність (не було подано жодного коментаря зі сторони України), відсутність журналістської оцінки, чітка скомпонованість матеріалу, загально доступна лексика.

Матеріал написаний в інформаційному жанрі і відповідає своєму завданню – інформувати.

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МАТЕРІАЛУ

ЕКОНОМІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА

Автор аналізу Олена Кабанець

Що ж тепер починається найцікавіше. Вчора десь по обіді заглянула до інтернет-новин. Передусім – це «Ліга.Новини» та «Новини УНІАН». Начиталася до сходу. Звичайно більшої уваги я звертала на замітки, оскільки часто не маю достатньо часу побалувати себе розлогішими матеріалами. Утім, від аналізу кількох свіженьких журналістських «витворів» не відмовлюся. Аналізувати я буду за критеріями, котрі найбільше описуватимуть суть та мету матеріалів. Для прикладу взяла замітку з «Ліги». Критикувати я не вправі, а от знайти помилки – слід. Адже професійні журналісти вчать не за вчинками «дурнів». Це дуже схоже на користування нашими політиками «історією», або ж звертання до неї. Усі в гвалт кричать, що історія повинна повчати та виправляти помилки колишніх лідерів держави. Але чомусь прийдешні – часто не виправляють конфлікти, а навпаки – загострюють. Втім, це вже інша історія. Так от, повернемося до наших – кіз та баранів.

Перший та мабуть один з головних етапів аналізу став – формальний критерій. Тобто у обраних матеріалах оцінюється лексика та стилістика викладеного. Тож, ознайомимось.

ЯНУКОВИЧ: ДЕРЖАВНА СКАРБНИЦЯ ПОРОЖНЯ

Автор матеріалу Юлія Гайда.

Джерело: www.liganews.ua

«Президент України заявляє, що державна скарбниця порожня. Про це глава держави заявив сьогодні в інтерв'ю журналістам у Криму, додавши, що зараз поточна ситуація в країні "вивчається у багатьох напрямках".

За інформацією прес-служби Президента, В.Янукович зазначив, що нова влада збирається оприлюднити всю реальну інформація про економічний стан держави. "Скажу одне - скарбниця порожня. Дефіцит державного бюджету – 12 % ВВП, дефіцит Пенсійного фонду – майже 22 млрд.", – констатував Президент.

Нагадаємо, раніше Прем'єр-міністр України заявив, що Україна два роки жила з величезним дефіцитом державного бюджету. За словами Прем'єра, у квітні на обслуговування боргу необхідно буде виплатити близько 6 млрд. грн., тоді як обсяг прибутків загального фонду Державного бюджету становить близько 12 млрд. грн. "Тобто половина прибутків має піти на сплату боргів, а ще необхідно сплатити близько \$700 млн. за російський газ", – сказав він.» (Ліга. Новини)

Це вище згадана «лігівська» замітка, що представили широкому загалу напередодні – 19 березня. Проблематика, до якої входить матеріал – економічна. Розпочнемо з елементарного – заголовку та ліду. Оскільки «Ліга.Новини» вважається величезним інформаційним ресурсом для споживачів, то можна сказати, що дана назва розрахована – «підчепити» пересічного читача. Хто б не звернув увагу на те, що «державна скарбниця

порожня»? Але ж двічі повторюватися не обов'язково. Тавтологія, типу «заявляє» - непрофесійний підхід журналіста. Початок матеріалу повинен виділятися лексичним та стилістичним наповненням, уникаючи сухості викладу інформації. Утім, подача – у таких новинах лише лаконічна та чітка. Загальний ж стиль матеріалу – невитриманий. Здебільшого – авторка передає лише те, що сказав президент – Віктор Янукович. Пряма мова – часто-густо – заважає читачеві скоординуватися на інформації. При чому – журналістка просто повторює те, що сказав президент. Тобто – нічого нового. А от тут на поверхню «вибирається» психосоціальна лінгвістика. Авторка вирішила уточнити свою інформацію – словом «констатує». Тобто, якщо ж (уявімо!) «дефіцит бюджету виявиться НЕ порожнім» – журналістка з чистими руками спиратиметься на президента. Але, доцільно сказати, саме такі слова ефективно діють на читачів. Тобто ніхто не сумніватиметься у написаному. Утім, є момент, який журналістка просто вирвала з контексту сказаного Януковичем. «Ситуація у країні «Вивчається у багатьох напрямках»... як вивчається, хто саме вивчає цю ситуацію у країні? Просто фрази не достатньо для повного розуміння інформації, а особливо пересічному (можна сказати випадковому) споживачеві. Особливо небажаним є використання слова «раніше». Оскільки читач не пам'ятає, або ж взагалі не знає, коли саме наш прем'єр щось заявив. Тим паче – не зрозуміло, який саме прем'єр – колишній Юлія Тимошенко чи уже діючий – Микола Азаров. Отже, факти – лише факти.

Наступний критерій – змістовий аспект, що сюди входять – складові частини та розкриття теми. Загалом – виконана замітка за правилами жанру, де головними є заголовок та лід. Втім, авторка додала у новині третю, так звану «нагадувальну» частину. Цією структурою користуються не лише у друкованих ЗМІ. Адже подієві новини змінюються щодня, тому читачу дають можливість згадати важливу інформацію. А от щодо розкриття теми, то тут забагато Януковича – замало потрібної інформації.

Перейдемо до третього та четвертого етапів аналізу. Як раніше згадувала: перед нами замітка, як то кажуть – «на швидку руку». Ви, імовірно, помітили, що матеріал виконаний з об'єктивної точки зору. У новині журналістка найбільше хотіла вразити не змістом, а заголовком. Адже, погодьтеся – слова Януковича – часто «хліб для українського журналіста»...

ЕКОНОМІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА

ПЛАНІ ПРИВАТИЗАЦІЇ: 10 МІЛЬЯРДІВ ГРИВЕНЬ

Автор матеріалу – Анастасія Зануда

Джерело: BBC Ukrainian

http://www.bbc.co.uk/ukrainian/business/2010/03/100318_privatisation_ukraine_n.shtml

Новий український уряд планує, що цього року від приватизації до державного бюджету надійде 10 мільярдів гривень – заявив віце-прем'єр з питань економіки Сергій Тигіпка.

Минулого року Україна планувала отримати від приватизації 8.5 мільярдів гривень, а насправді доходи від продажу державного майна не досягли і 800 мільйонів гривень.

Утім, у 2008 році доходи були удвічі меншими. За словами пана Тигіпка, на продаж будуть виставлені підприємства енергогенерації та розподілу електроенергії, машинобудування, зокрема, і Луганськтепловоз.

Крім того, як завжди, у списку до приватизації Укртелеком, державний монополіст стаціонарного зв'язку. Новий уряд також готує до приватизації 3 банки, які були націоналізовані минулого року в процесі рекапіталізації української банківської системи.

Сергій Тигіпка твердить, що «в уряді є розуміння, що гроші із держбюджету, які були вкладені у ці банки, мають бути повернуті державі».

У червні минулого року уряд ухвалив рішення про рекапіталізацію 3 приватних банків – Укргазбанку, Родовід-банку та банку Київ.

Рекапіталізація здійснювалася шляхом випуску облігацій внутрішньої державної позики та майже 10 мільярдів гривень, які було зараховано до статутних капіталів приватних банків. Навзаєм держава отримала право власності на понад 99 % акцій банку Родовід та Укргазбанк, та понад 84 % акцій банку Київ.

Сергій Тигіпко також повідомив, що уряд призначив нового виконуючого обов'язки голови Фонду державного майна – Олександра Рябченка.

Пан Тигіпко назвав нового керівника ФДМ “хорошим прогресивним економістом.” До цього пан Рябченко очолював Інститут приватизації, власності та інвестицій, а також парламентську комісію з питань приватизації.

Для того, аби Олександр Рябченко став повноцінним головою Фонду держмайна, його кандидатуру має затвердити Верховна Рада. За інформацією газети «Дело», Олександр Рябченко очолив ФДМ за квотою Комуністичної партії.

Раніше структуру, що опікується приватизацією, очолювала соціалістка Валентина Семенюк, після звільнення якої фондом керував її заступник, Дмитро Парфененко у статусі виконуючого обов'язки.

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МАТЕРІАЛУ

Анастасії Зануди «Плани приватизації: 10 мільярдів гривень»

Аналіз матеріалу – Дмитро Степанець

Розглянемо публікацію "Плани приватизації: 10 мільярдів гривень"
А. Зануди, за методикою, запропонованою проф. О. М. Холодом.

Чотири аспекти аналізу будь-якої проблематики ЗМІ:

- формальний* (лексико-семантичний, синтактико-стилістичний; психолінгвістичний, соціолінгвістичний);
- змістовий* (структурно-смісловий),
- функціональний* (рольовий);
- соціально-оціночний* (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки).

Формальний аспект.

Матеріал "Плани приватизації: 10 мільярдів гривень" А. Зануди є інформаційною заміткою – найпоширенішим жанром, якщо мова йде про формат новин. Матеріал опубліковано на сайті BBC Ukrainian, основне наповнення якого і складають подібні новинні замітки. Таким чином, і жанр публікації, і ресурс, на якому її розміщено, тяжіють до максимальної об'єктивності, неупередженості, лаконічності та фактологічності. Можемо припустити, що наш аналіз виявить у тексті підтвердження цих характеристик.

1. Лексико-семантичні особливості тексту:

- використовуються офіційні найменування осіб, включаючи повну назву посади: *віце-прем'єр з питань економіки Сергій Тигінко, Виконуючий обов'язки голови Фонду державного майна Олександр Рябченко*;
- використовується ввічлива форма звертання "пан": *"пан Тигінко", "пан Рябченко"*;
- вживання економічної термінології: *приватизація, підприємства енергогенерації та розподілу електроенергії, монополіст, рекапіталізація, статутний капітал*;
- числові дані: *8,5 мільярдів гривень, понад 99 % акції*;
- назви підприємств, установ: *Луганськтепловоз, Укртелеком, Фонд державного майна*.

2. Синтактико-стилістичний аналіз дозволяє зауважити наступні особливості.

Тест розбито на 10 абзаців, кожен з яких має лише 1–2 речення. Це дає змогу чітко виокремлювати кожен факт, а також протиставити сухості викладу лаконічність, полегшити сприйняття фактичних даних.

Показовим є також постійне згадування джерел інформації:

- посилення на джерела: *заявив віце-прем'єр з питань економіки Сергій Тигіпка; За словами пана Тигіпка; Сергій Тигіпка також повідомив; За інформацією газети Дело;*

- дослівне цитування: *Сергій Тигіпка твердить, що “в уряді є розуміння, що гроші із держбюджету, які були вкладені у ці банки, мають бути повернуті державі”;* *Пан Тигіпка назвав нового керівника ФДМ “хорошим прогресивним економістом”.*

Це наводить одразу на два висновки:

1) А. Зануда свідомо прагне неупередженості, аргументованості й нейтральності, прагне, за класичними принципами новинної журналістики, відсторонитися від інформації, яку повідомляє (це каже джерело, а не я);

2) основним джерелом інформації в цьому тексті є віце-прем'єр з питань економіки Сергій Тигіпка.

3. Соціопсихолінгвістичний аналіз.

Складність сприйняття тексту дозволимо собі оцінити як помірну: з одного боку, тема та спеціалізована лексика вимагають деякої обізнаності з економічною проблематикою, а з іншого – авторові вдалося уникнути переобтяженості та розлогості висловлювань. Автор не мав на меті заглиблюватися у проблему, а розглядувана тема приватизації/націоналізації підприємств останнім часом активно присутня в медійному дискурсі, внаслідок чого є більш-менш зрозумілою для широкої аудиторії.

Зануда А. оперує точними даними, уникає коментарів чи будь-якого суб'єктивного тлумачення фактів. Моменти, в яких можна знайти частку авторського Я, – це зіставлення на кшталт: *"Минулого року Україна планувала отримати від приватизації 8.5 мільярдів гривень, а насправді доходи від продажу державного майна не досягли і 800 мільйонів гривень"*. Хоча

можливо, що в такій формі це висловлювання прозвучало від часто згадуваного С.Тігіпка.

Також авторський суб'єктивізм може виявлятися у модальних вставних елементах: *"Крім того, як завжди, у списку до приватизації Укртелеком, державний монополіст стаціонарного зв'язку"*. Однак ці незначні нюанси не змінюють загальної спрямованості тексту на максимальну нейтральність висловлювання – інформування без коментарів.

Змістовий (структурно-смісловий) аспект.

Формально текст публікації поділяється лише на 10 абзаців, але за змістом в ньому можна виділити три більші частини. Перші чотири абзаци розповідають про плани уряду щодо приватизації, далі йдуть два абзаци, які пояснюють згадану в першій частині ситуацію з рекапіталізацією кількох банків. Останні чотири абзаци об'єднані темою призначення нового виконуючого обов'язки голови Фонду державного майна.

Функціональний (рольовий) аспект.

Головне призначення матеріалу "Плани приватизації: 10 мільярдів гривень" – інформування, тобто донесення офіційних заяв уряду до населення, при чому без тлумачення проблеми і без критики.

Автор, втім, вважає своїм обов'язком дати необхідний мінімум історичної довідки щодо деяких з поданих ним фактів: *"У червні минулого року уряд ухвалив рішення про рекапіталізацію 3 приватних банків – Укргазбанку, Родовід-банку та банку Київ"*; *"Раніше структуру, що опікується приватизацією, очолювала соціалістка Валентина Семенюк, після звільнення якої фондом керував її заступник, Дмитро Парфененко у статусі виконуючого обов'язки"*.

Соціально-оцінний аналіз публікації приводить нас до таких висновків:

1) автор дотримується принципів подання новин, характерних для західної моделі журналістики: факти без коментарів;

2) поверховість розгляду проблеми не дає читачеві змоги розібратися у ній, тому якісь висновки про дії уряду у сфері приватизації або про

призначення керівника Фонду держмайна зможуть зробити лише люди, обізнані у цій сфері;

3) завдання аналізу проблеми перед матеріалом не ставилося.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

(розділ «Економічна проблематика ЗМІ»)

1. Історія та тенденції розвитку економічної преси.
2. Суспільні функції економічної журналістики.
3. Українська спеціалізована економічна преса.
4. Економічна проблематика на сторінках загальнонаціональних ЗМІ.
5. Основні напрямки економічної політики України на шпальтах суспільно-політичних видань.
6. Висвітлення проблем, пов'язаних із фінансами.
7. Висвітлення проблем, пов'язаних із підприємництвом.
8. Висвітлення проблем, пов'язаних із інвестуванням.
9. Висвітлення проблем, пов'язаних із сільським господарством.
10. Висвітлення проблем, пов'язаних із нерухомістю.
11. Висвітлення проблем, пов'язаних із пільговим оподаткуванням.
12. Висвітлення проблем, пов'язаних із проблемами роздержавлення, переділом власності.
13. Висвітлення проблем, пов'язаних із рейдерством.
14. Висвітлення проблем, пов'язаних із захистом споживачів.
15. Методи і прийоми висвітлення економічних тем.
16. Джерела економічної інформації. Написання економічних текстів для різних типів видань.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

(розділ «Економічна проблематика ЗМІ»)

1. Визначте основні тенденції розвитку економічної преси.

2. Характеризуйте суспільні функції економічної журналістики та наведіть два приклади публікацій, які виконують згадані функції.
3. Характеризуйте сучасну українську спеціалізовану економічну пресу.
4. Визначте усно економічну проблематику на сторінках загальнонаціональних ЗМІ.
5. Назвіть основні напрямки економічної політики України, що висвітлюються на шпальтах суспільно-політичних видань.
6. Перелічіть проблеми, що висвітлюються в ЗМІ і пов'язані з фінансами.
7. Назвіть проблеми, що висвітлюються в ЗМІ і пов'язані з підприємництвом.
8. Назвіть проблеми, що висвітлюються в ЗМІ і пов'язані з інвестуванням.
9. Назвіть проблеми, що висвітлюються в ЗМІ і пов'язані з господарством.
10. Назвіть проблеми, що висвітлюються в ЗМІ і пов'язані з нерухомістю.
11. Назвіть проблеми, що висвітлюються в ЗМІ і пов'язані з пільговим оподаткуванням.
12. Назвіть проблеми, що висвітлюються в ЗМІ і пов'язані з роздержавленням, переділом власності.
13. Назвіть проблеми, що висвітлюються в ЗМІ і пов'язані з рейдерством.

ТЕСТ

для перевірки поточних знань

1. У публікаціях на економічну тематику журналісти повідомляють про те, що на сучасному етапі економічний потенціал будь-якої держави усе більше залежить від рівня використання інформаційних ресурсів у господарському обігу, від їх надійності, структурованості, уніфікованості, а також від ступеня розвитку:
 - 1) інформаційної структури,
 - 2) інформаційної інфраструктури,
 - 3) дезінформаційної інфраструктури.

2. Економжурналісти вважають, що слабке інформаційне забезпечення органів державної влади і керування неповною, недостовірною і несвоєчасною інформацією унеможлиблює:
 - 1) прийняття оптимальних рішень,
 - 2) забуття оптимальних рішень,
 - 3) прийняття неоптимальних рішень.
3. За даними економічної журналістики, нерозвиненість механізмів регламентації діяльності в інформаційній сфері дозволяє маніпулювати інформацією:
 - 1) на догану зацікавленим структурам,
 - 2) на догоду незацікавленим структурам,
 - 3) на догоду зацікавленим структурам.
4. Журналісти, які вивчають економічну проблематику, вважають, що відсутність механізму включення інформаційного ресурсу в господарський обіг дезорієнтує суб'єктів господарської діяльності, призводить до:
 - 1) економічних втрат,
 - 2) економічних страт,
 - 3) економічних витрат.
5. Доцільність вивчення ринку економічної інформації в журналістиці і пов'язаної з ним системи преси зумовлюється переходом України до ринкової форми господарювання в 90-х роках ХХ століття і внаслідок цього різким дефіцитом насамперед:
 - 1) економічної інформації,
 - 2) політичної інформації,
 - 3) соціалістичної інформації.
6. Економічна інформація в пресі – це необхідний для людей продукт, що існує в друкарській або електронній формі, і так чи інакше пов'язаний із:
 - 1) діловим життям особистості,
 - 2) неділовим життям країни,

3) діловим життям країни.

7. Усе зростаючий попит на економічну інформацію – це результат нової політичної, соціально-економічної обстановки в державі, суть якої полягає в:

- 1) переході до ринкових відносин,
- 2) поверненні до соціалізму,
- 3) реставрації кучмізму.

8. Нині економічна тематика в суспільстві:

- 1) ключова,
- 2) неактуальна,
- 3) ніяка.

9. Економічні та економічно-політичні рішення уряду життя кожного читача, глядача або слухача чи то в робочій, чи то домашній сферах так чи інакше:

- 1) нівелюють,
- 2) коригують,
- 3) обманюють.

10. За аналізом публікацій сьогодення, дискусії щодо світової економіки й Євросоюзу, питання про майбутнє ринку праці, роздуми про розташування країни й актуальні реформи – уся інформація зі сфери економіки і фінансів у критичному розгляді набуває:

- 1) центрального значення для політичних й суспільних маргіналів (неосновних суспільних діячів),
- 2) периферійного значення для політичної й суспільної еліти,
- 3) центрального значення для політичної й суспільної еліти.

11. Поява та розвиток економічної журналістики зумовила і появу:

- 1) вимог до неї,
- 2) претензій до неї,
- 3) нехтування нею.

12. Як повідомляє В. Мальцева – фахівець з економічної журналістики – у минулому становлення економічних періодичних видань більшості країн

Західної Європи й Америки в умовах розвитку ринкових структур проходило дуже:

- 1) легко,
- 2) болісно,
- 3) активно.

13. Прохоров Є. П., вважаючи журналістику поліфункціональною системою, розрізняє шість функцій журналістики, серед яких економічна функція:

- 1) є,
- 2) відсутня,
- 3) не знаю.

14. Корконосенко С. Г. – дослідник функцій журналістики – вважає, що економічна функція в журналістиці:

- 1) є,
- 2) відсутня,
- 3) не знаю.

15. В економічній області журналістика стає елементом:

- 1) системи виробництва,
- 2) відсутності виробництва,
- 3) системи продажу.

16. Вважати, що бути товаром є функція журналістики – це:

- 1) перебільшення,
- 2) знецінення,
- 3) зменшення.

17. Корконосенко С. Г. визначаючи сутність економічної функції журналістики, повідомляє, що структура функцій журналістики:

- 1) завузька й обмежена,
- 2) багатогранна і багат шарова,
- 3) визначається запитом редактора.

18. На думку О. Д. Школьної, спеціалізована економічна преса – цікаве явище суспільного життя, що перебуває на перетині інтересів і впливів власне

журналістики як одного з самодостатніх інститутів будь-якого суспільства та найрізноманітніших галузей:

- 1) людської діяльності,
- 2) фахової діяльності,
- 3) особистої діяльності.

19. Дослідження економічного пласта періодики дає чимало фактів, необхідних для розуміння процесів, що відбуваються як у медіапросторі, так і в різних:

- 1) політичних сферах,
- 2) професійних сферах,
- 3) мистецьких сферах.

20. В історичному контексті картину функціонування спеціалізованих економічних видань із погляду розвитку журналістики намагався докладно відтворити російський дослідник:

- 1) О. Акопов,
- 2) В. Ворошилов,
- 3) В. Цвік.

РОЗДІЛ 4

ЕКОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА

ПРОБЛЕМНО-ЖАНРОВІ ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ТА ПІДГОТОВКИ МАТЕРІАЛІВ НА ТЕМИ ЕКОЛОГІЇ

До списку електронних ресурсів, які присвячують матеріали екології, належать такі адреси:

- 1) *<http://www.for-ua.com>,*
- 2) *<http://www.korrespondent.net>,*
- 3) *www.mignews.com.ua,*
- 4) *<http://www.greenparty.org.ua>,*
- 5) *<http://proeco.visti.net>,*
- 6) *<http://today.viaduk.net>,*
- 7) *www.zerkalo-nedeli.com,*
- 8) *<http://www.day.kiev.ua>,*
- 9) *<http://www.vv.com.ua>*

1. Актуальність проблеми захисту навколишнього середовища

*(матеріал написано Д. О. Олтажервським,
кореговано й адаптовано О. М. Холодом)*

Протягом останніх кількох десятиріч екологічні проблеми в усьому світі виходять на передній план. Вони є особливо актуальними і для українського суспільства, яке зазнало значних негативних впливів (екологічних, соціальних, економічних) унаслідок техногенної катастрофи, яка сталася на Чорнобильській АЕС. Цілком очевидно, що на переосмислення людиною ставлення до довкілля насамперед впливають засоби масової комунікації (ЗМК), які можуть ефективно формувати екологічне мислення масової аудиторії.

Актуальність проблеми захисту навколишнього середовища для журналістики зумовлена потребою вироблення методологічних засад висвітлення екологічної тематики в сучасній українській пресі, що, у свою чергу, спричинене зростанням соціально-комунікативного попиту на екологічну інформацію.

Особливості подання екологічної проблематики у вітчизняних ЗМІ, визначення головних чинників, які впливають на зміст і якість екопублікацій сприятиме втіленню в життя інформаційної політики України. Важливо знати про діяльність вітчизняної екожурналістики, проаналізувавши публікації з проблематики довкілля у пресі останнього періоду, визначити загальні тенденції, позитивні та негативні моменти цього журналістського напрямку.

Нині, після тривалого періоду занепаду, українська економіка вступає у фазу санації. Однак ці позитивні зрушення мають і зворотний бік. Адже за сприятливих економічних умов активно розвиватиметься виробництво, а відтак проблеми екології постануть з іще більшою силою. Це означає, що від представників мас-медіа, які висвітлюють екологічну тематику, вимагатиметься концентрація уваги, зусиль, застосування нових методів і знань. А отже, аналіз і систематизація накопиченого досвіду української

екожурналістики, визначення тенденцій у висвітленні проблем довкілля, безперечно, є необхідним для подальшого вдосконалення діяльності мас-медіа.

2. Розвиток екологічної журналістики

(матеріал написано Д. О. Олтажервським,
кореговано й адаптовано О. М. Холодом)

Складні об'єктивні умови, а також специфічна економічна, політична атмосфера, у якій розвиваються вітчизняні ЗМК, значною мірою впливають на способи висвітлення екологічної тематики. Однією з ознак розвитку сучасної української преси є збільшення кількості видань, пошук ними нових, незайнятих ніш інформаційного простору, проте ці позитивні зрушення ще не переросли в тенденцію до розширення соціально значущої тематики, до якої належить екотематика. Екологічна проблематика – це особливий різновид інформації, який має свою специфіку подання.

Екологічна журналістика є відгалуженням журналістики як фаху, теоретичний фундамент якої створювали відомі вітчизняні науковці (Д. Прилюк, А. Москаленко). Сучасні українські журналістикознавці (В. Різун, В. Іванов) успішно продовжують розвивати напрямок масовоінформаційної діяльності. Значних зусиль у вивчення ефективності впливу газетного тексту, його стилістичних особливостей докладають Н. Непийвода, О. Пономарів, А. Мамалига. На особливу увагу заслуговують дослідження жанрових форм у журналістиці (В. Шкляр).

Водночас аналіз наукових праць засвідчив, що проблемам висвітлення екологічної тематики сьогодні приділяється недостатня увага. Можна говорити про завершення стихійного самоформування нової спеціалізації – екологічної журналістики та заснування напряму діяльності мас-медіа, методико-теоретичну базу якого тільки починають розробляти науковці.

Серед теоретичних здобутків екожурналістики слід відзначити працю російської дослідниці Т. Беневоленської, а також підручник, виданий колективом авторів Московського державного університету, який проектує специфіку питання висвітлення екологічної тематики в Росії на ЗМІ всіх пострадянських держав, зокрема й України. Це чи не єдиний доступний посібник з екожурналістики, який відповідає вимогам сучасності і може використовуватися на практиці. Слід відзначити й перекладений та адаптований до наших умов посібник американських екожурналістів-теоретиків, виданий за сприяння TACIS, який містить не лише теоретичну частину, а й систематизований аналіз практичного досвіду висвітлення екологічної тематики.

Відомий український еколог і громадський діяч В. Борейко створив низку наукових праць, котрі, хоч і не мають прямого стосунку до екологічної журналістики, але є систематизованим масивом знань, дотичних до питань висвітлення проблематики довкілля у ЗМІ. Це, зокрема, дослідження в галузі природоохоронної історії, діяльності громадських екологічних організацій щодо методів поширення екологічної інформації, взаємодії “зелених” і ЗМІ тощо.

Значним авторитетом у галузі вітчизняної екожурналістики користуються праці О. Белякова, кандидата філологічних наук, доцента Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Одним із перших у нашій державі він почав розвивати важливий теоретичний напрям журналістики – екожурналістику. Одна з його ранніх наукових робіт була присвячена історії та розвитку екологічної преси в Україні. Не менш цікавою й масштабною є праця О. Белякова, де на прикладі ЗМІ нашої держави та Німеччини розглядаються комунікації як інструмент екологічної політики. У 2001 році побачили світ ще дві роботи Белякова, а у 2003 році – доповнений та перероблений варіант навчального посібника – “Екологічна проблематика в засобах масової інформації”, які, по суті, є

першим серйозним науковим узагальненням накопиченого українською екожурналістикою досвіду.

Для масових видань спільною незадовільною тенденцією є проблема цілісності матеріалу, коли екологічні повідомлення подаються стисло, на передній план виходить саме факт і обставини, що могли б надати йому певної сенсаційності. Водночас ігноруються інші важливі моменти й пояснення, які часто є ключем до загального розуміння читачем запропонованого матеріалу, від чого подія, про яку розповідає газета, випадає із загального екологічного контексту.

Екологічна преса як особливий різновид друкованих мас-медіа має власні специфічні комунікативні можливості у представленні проблематики довкілля. Кількість і склад спеціалізованої екологічної преси є нестабільним і таким, що постійно змінюється. На це здебільшого впливають політичні, фінансово-економічні та інші чинники загальнодержавного масштабу, через що більшість видань виходить нерегулярно.

Під час висвітлення екологічних питань фіксуються проблеми надмірної драматизації фактів, концентрації на сенсаційності, критичних та катастрофічних подіях, незбалансованого подання екологічної теми, що більше тяжіє до негативних прикладів тощо, а також поверховості викладу екологічного матеріалу. Існує також хибна практика представлення екотематики лише крізь призму повідомлень інформантів, за якої спостерігається ефект непричетності події та читача, комунікативної відокремленості висвітлюваної проблеми від конкретного ЗМК та його аудиторії. Разом із тим є приклади вдалого подання екопублікацій, розрахованих на масового споживача, у яких висвітлюються найрізноманітніші аспекти взаємодії людини та навколишнього середовища. Такі публікації дають змогу не лише заволодіти цікавістю читача, а й вийти на дослідження серйозних екологічних питань, наприклад, проблем забруднення навколишнього середовища, глобального потепління.

Важливим є у вітчизняній екожурналістиці розвитку конкретно-місцевого, локального підходу до висвітлення проблематики довкілля, звернення до регіональних проблем, які дозволяють масовому читачеві сприймати екожурналістику ближче, більш усвідомлено, як таку, що перебуває безпосередньо у сфері його особистих інтересів.

Якісна преса розглядається як така, що найбільше пристосована до висвітлення екологічної тематики завдяки жанровій спрямованості. Існує позитивний досвід аналітичної журналістики, яка має на меті уважне, ретельне вивчення й систематизацію фактів. Негативні, критичні явища у довкіллі зображуються не спрощено, а з фахової точки зору, розглядаються не зовнішні форми явища, а його природа, витоки.

В екожурналістиці є специфіка подання екологічних публікацій в офіційній пресі, яка має свої комунікативні завдання та творчу специфіку. Мова йде про загальні чинники, що впливають на діяльність екожурналістів в офіційних мас-медіа.

Нині є позитивний досвід офіційних видань у використанні широких можливостей для представлення проблем довкілля як в аналітичному, так і в інформаційному форматі. Така функціональна багатогранність іде на користь висвітлення екологічної тематики, адже воно не обмежується стислим форматом новин, а реалізується більш ґрунтовно на тематичних сторінках, подається у зв'язку з конкретними державними рішеннями.

На якість висвітлення екологічної проблематики впливають комунікативні переваги офіційних ЗМК, зокрема, прямий доступ до офіційних джерел інформації, можливість отримувати її безпосередньо від фахівців державних структур із найменшою втратою достовірності.

На жаль, фіксуються нині й негативні тенденції, серед яких, наприклад, Олтаржевський Д. О. зазначає домінування офіціозу, який витісняє зі сторінок газети екологічні та інші соціально важливі повідомлення. Це призводить до того, що екотематика в офіційній пресі висвітлюється несистематично, часто втрачає актуальність.

Екологічна тематика висвітлюється також і в українських Інтернет-виданнях, які мають високий потенціал у розповсюдженні екологічної інформації. Дослідження Олтаржевського Д. О. Свідчить про те, що кількісно-якісне вивчення вмісту вітчизняного Інтернет-простору, здійснене за допомогою пошуку за ключовими словами, свідчить про наявність проблеми недостатньої кількості веб-сайтів, присвячених екотематичі, та відсутності в Україні справжніх (у класичному розумінні) екологічних Інтернет-видань. Існуючі веб-сторінки умовно поділяються на три категорії:

- 1) загальноновостійні сайти, де з'являються публікації на екологічну тематику;
- 2) сайти – “дзеркала” друкованих видань, де є постійні екологічні рубрики;
- 3) спеціалізовані екологічні Інтернет-видання.

Сучасна українська екожурналістика використовує певні лінгвістично-комунікативні методи, використовуючи жанрові форми і мовностилістичні прийоми у зв'язку з конкретними завданнями з проблематики довкілля.

3. Деградаційний антропогенний вплив на природу

Різноманітність форм людської діяльності, які змінюють біотичні й абіотичні елементи природи, багато вчених об'єднують під загальною назвою антропогенні впливи, або антропогенні фактори. Український еколог О. О. Лаптев, зокрема, розглядає антропогенні фактори як породжені соціальним обміном речовин і енергії тіла, речовин, процеси і явища, які впливають на природу одночасно з природними факторами. Більшість ботаніків – Є.М. Лавренко, С.Є. Коровін, П.Д. Ярошенко, Б.М. Маркін, Г. Сукопп (Sukopp, 1969), вважають, що вплив людини на рослинність – це ті ж зовнішні причини, які можна розцінювати як суму своєрідних екологічних факторів. До антропогенних факторів належать усі види створюваних технікою і безпосередньо людиною впливів, які пригнічують природу:

забруднення; технічні перетворення й руйнування природних систем ландшафтів; вичерпання природних ресурсів; глобальні кліматичні впливи; естетичні впливи. Взагалі антропогенні фактори – це впливи людини на екосистему, що зумовлюють у її компонентів (абіотичних і біотичних) суттєві відгуки. Вони можуть бути фізичними, хімічними, кліматичними, біотичними, а за характером зв'язків – вітальними і сигнальними, за часом дії – постійними і періодичними, ледве помітними і катастрофічними. Будучи за характером впливу екзогенними, вони діють на ендогенні фактори і завдяки їм „з середини” – на екосистеми або на її компоненти. Вплив людини на природу може бути як свідомим, так і стихійним, випадковим. Користуючись знанням законів розвитку природи, людина свідомо виводить нові високопродуктивні сорти рослин і породи тварин, усуває шкідливі види, творить нові біоценози. Проте не рідко вплив людини на природу має небажаний характер. Це, наприклад, не продумане розселення рослин і тварин у нові райони, хижацьке винищення окремих видів, а також перелогових земель, внаслідок чого зникають стійкі високоорганізовані біоценози, зменшується видовий склад рослин і тварин. До випадкових належать впливи, які є наслідком діяльності людини, але не були наперед передбачені або заплановані і випадкове завезення насіння бур'янів і тварин. Сюди слід віднести випас худоби, розорювання земель, рекреаційні деградації тощо. Антропогенні едафічні і кліматичні фактори витісняють природну рослинність, збіднюють тваринний світ, обстежують діяльність мікроорганізмів-деструкторів. Тому екосистеми великих міст та індустріальних центрів є енергетично субсидовані, їх діяльність часто залежить від втручання людини (газони, квітники, сади, сквери, захисні смуги, агрокультури). Основними урбогенними негативними факторами є теплові, хімічні, радіаційні, електромагнітні, світлові, звукові, вібраційні тощо. Часто в містах вони діють одночасно, особливо це стосується транспортних магістралей із високою інтенсивністю руху. Однак не лише у великих містах діє комплекс антропогенних факторів. Однак не можна всю

антропогенну діяльність вважати негативною: впливи, які оптимізують екосистеми, є позитивними. Інтродукція, фітомеліорація, біологічні методи боротьби зі шкідниками рослин і тварин – це позитивна антропогенна діяльність, яка в умовах ноосферного управління повинна переважати. Учений відзначає антропогенні ландшафти, які будуть вирізнятися підвищеною стабільністю і підвищеною здатністю до біологічного очищення. Загальний баланс біосфери має підтримуватися на рівні, що забезпечуватиме оптимальний розвиток людського суспільства.

Про деградаційний антропогенний вплив на природу сучасні журналісти пишуть не так часто і не так глибоко аналізують проблеми, як те слід було б робити. Одним з прикладів добросовісного висвітлення проблеми антропогенного впливу висвітлює журналіст Олександр РОЖЕН («Дзеркало тижня»).

ЕКОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА

УКРАЇНА ПОЗБУВАЄТЬСЯ

«НЕПРАВИЛЬНИХ» НАЦІОНАЛЬНИХ ПАРКІВ

Автор матеріалу – Євген Солонина

Джерело: <http://civicua.org/news/view.html?q=1388858>

В Україні починається кампанія ліквідації національних природних парків, створених за часів президентства Віктора Ющенка, б'ють тривогу екологічні громадські організації. Миколаївська обласна рада вже звернулася до Президента Віктора Януковича з вимогою скасувати статус двох національних парків. Громадські активісти пояснюють це прагненням місцевих чиновників скористатися землею заповідних об'єктів. В обласній раді своє рішення пояснюють тим, що нібито в Україні статус національного парку не надає цінним природним об'єктам належного захисту.

Південній Буг у нижній течії оточений гранітними скелями, на річці збереглися мальовничі пороги та острови з залишками укріплень запорозьких козаків. Історики стверджують, що саме тут розташовувалася славетна Бугогардівська паланка Запорозької Січі. Сьогодні ці місця перебувають під охороною держави: тут створено Національний парк «Бугогардівський».

Такий самий статус має Кінбурнська коса, на якій мешкає найбільше видів птахів в Україні. Нині це Національний парк «Білобережжя Святослава».

Проте Миколаївська обласна рада ухвалила звернення до Президента, в якому просить його ліквідувати обидва національні парки.

«Усі жителі регіону, яких ми опитували, виступали за збереження цих національних парків, – розповідає голова Миколаївського осередку «Демократичний альянс», координатор боротьби за збереження національних парків Юлія Гречка. – Тому під час сесії облради ми привели під її стінами акцію протесту, але рішення все одно було прийняте».

«Кажуть, створюючи нацпарки, Ющенко не дотримався якихось законодавчих норм. Але чомусь облрада говорить не про виправлення процедурних неточностей, а про скасування заповідного статусу. Чому?» – запитує активіст і сама ж відповідає: «Подивіться, які там дивовижні краєвиди, скільки може коштувати там земля. Зрозуміло, кому буде вигідно нею розпоряджатися, коли цей статус скасують».

Голова Державної служби заповідної справи України Микола Гриник переконаний, що національні парки під Миколаєвом ліквідовані не будуть.

«Президент не піде на скасування цих національних парків. Там унікальні природні комплекси – багато «червонокнижних» видів. Об'єкти створені на землях державної власності, тому прав місцевих мешканців ніхто не обмежує. Для держави неприйнятні, незрозумілі вимоги Миколаївської облради», – запевняє він.

Утім, процес ліквідації вже торкнувся всіх 32 національних парків, створених за час правління Віктора Ющенка, упевнений заступник голови Національного екологічного центру України Олексій Василюк.

«Нам потрапила до рук доповідна записка на ім'я віце-прем'єра Бориса Колеснікова, де йдеться про неточності в указах попереднього Президента. За дивним збігом, усі вони стосуються створення заповідних об'єктів. Це ті національні парки, які буквально видиралися з рук забудовників та інших представників бізнесу. Тепер їх спробують ліквідувати. Почали з Миколаєва», – стверджує еколог.

Самі ж депутати Миколаївської обласної ради пояснюють своє рішення тим, що статус національного парку захищає природні об'єкти області гірше, аніж регіональні парки, які були там раніше.

«Ситуація з національними парками України критична. Це порожні, паперові утворення, які не можуть нічого зробити. Вони не мають власного бюджету і підпорядковані іншим структурам, – каже депутат обласної ради Лариса Шефлер. – У цьому плані регіональні ландшафтні парки набагато ефективніші».

«Дійсно, вилучати землю з національного парку можуть лише центральні органи влади, а з регіональних – місцеві, – зауважує обласний депутат. – Але є посадовець у Києві менш корумпованим, аніж у регіоні? Фактично з утворенням національних парків від природних територій усунуті місцеві ради, громадські організації. Рішення ухвалюють чиновники».

Тим часом громадські організації Миколаївщини, які борються за збереження заповідних територій, мають намір продовжити боротьбу на всеукраїнському рівні, зокрема, вимагати від Президента, щоб він офіційно пообіцяв не ліквідувати національні парки «Бугогардівський» та «Білобережжя Святослава».

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МАТЕРІАЛУ

Автор аналізу – Гордієнко Тетяна

Здійснено аналіз за певною схемою, а саме, виокремлено чотири аспекти аналізу будь-якої проблематики:

- формальний (лексико-семантичний, синтактико-стилістичний; психолінгвістичний, соціолінгвістичний);
- змістовий (структурно-смісловий),
- функціональний (рольовий);
- соціально-оціночний (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки).

Формальний аспект матеріалу «Україна позбувається «неправильних» національних парків» :

2) *лексико-семантичні особливості:*

- подані далі слова, словосполучення та речення мають тривожне, негативне забарвлення: “кампанія ліквідації”, “б’ють тривогу”, “скористатися ”, “ ми привели під її стінами акцію протесту, але рішення все одно було прийняте ”, “ видиралися з рук забудовників ”, “корумповані”.
- лексичний діапазон матеріалу представлений зворотами: “ за часів президентства ”, “ прагненням місцевих чиновників ”, “ статус національного парку не надає цінним природним об’єктам належного захисту ”, “ славетна Бугогардівська паланка Запорозької Січі ”, “ дивовижні краєвиди ”, “ унікальні природні комплекси ”, “ багато «червонокнижних» видів ”, “ на всеукраїнському рівні ”. Автор використовує таку лексику, щоб найдостовірніше змалювати ситуацію, описати значимість об’єктів, масштаб проблеми.

- Широкий спектр ономастикону, від географічних назв до власних імен: “Віктор Ющенко”, “Віктор Янукович”, “Україна”, “Південний Буг”, “ Бугогардівська паланка Запорозької Січі ”, “ Кінбурнська коса ”, “осередок «Демократичний альянс»”. Часте використання власних назв – імен та географічних назв, назв організацій та інституцій – дає змогу читачеві зорієнтуватися в подіях, в часі та місці, це розгортаються описані в матеріалі події.

2) *синтактико-стилістичні особливості:*

- перший абзац має три речення, усі – поширені, складні, з підрядним зв’язком. Абзац несе вступну інформацію, що вводить читача в курс справи, задає тон подальшої розповіді;

- другий абзац – три речення. За будовою – поширені, прості, ускладнені дієслівними та дієприкметниковими зворотами. Проста будова речень надає чіткості та легкості сприйняття тексту;

- третій абзац – два речення. Поширені, прості, неускладнені. Слогічним продовженням попереднього абзацу, паралеллю;

- четвертий абзац – одне речення. Поширене, складне, з підрядним зв’язком. Містить заперечну частку “проте”, що вказує на несподіваність повороту думки, заперечення. Для підсилення ефекту автор komponує абзац лише з одного речення;

- п’ятий абзац – сім речень. Речення поширені, складні, з підрядним та сурядним зв’язками, ускладнені прямою мовою. В цьому абзаці надаються коментарі однієї з сторін, що підсилює динаміку розвитку тексту, надає йому ілюстративності, дискусійності, гостроти;

- шостий абзац – одне речення. Поширене, складне, з підрядним зв’язком. Абзац ніби підсумовує коментар, наведений в попередньому абзаці;

- сьомий абзац – чотири речення. Поширені. Перші два – прості, неускладнені. Наступні два ускладнені пояснювальними зворотами та однорідними членами речення, прямою мовою. Сьомий абзац є новим блоком коментарів стосовно піднятої проблеми;

- восьмий абзац - одне речення. Поширене, складне, з підрядним та сурядним зв'язками, ускладнене непрямою мовою. Слово “утім” виражає заперечення попередній думці, показує діалектичність, спірність фактів;

- дев'ятий абзац – чотири речення. Речення поширені. Перше – складнопідрядне, з уточнювальним зворотом. Решта – прості, ускладнені прямою мовою. В абзаці наведені контраргументи, іще одна точка зору - еколога. Матеріал набуває властивостей журналістського розслідування;

- десятий абзац – одне речення. Поширене, складне, з трьома підрядними, з'єднаними послідовним підрядним зв'язком;

- одинадцятий абзац – чотири речення. Поширені, прості. Третє ускладнене оформленням прямої мови. Одинадцятий абзац продовжує та підкріплює думку попереднього, репрезентує думку депутатів міської ради Миколаєва;

- дванадцятий абзац – чотири речення. Усі поширені. Перше – складне, з підрядним та сурядним зв'язками, ускладнене прямою мовою та вставними словами. Решта речень прості. Останнє ускладнене однорідними членами речення – додатками. Інша спірна позиція представника міської влади в Миколаєві;

- тринадцятий абзац – одне речення, поширене, складне, з підрядним та сурядним зв'язками, ускладнене уточнювальними зворотоми, вставним словом. Великий об'єм речення зумовлений бажанням автора вмістити підсумок матеріалу в одну фразу, підвести лінію під усією полемікою.

3) психолінгвістичний і соціолінгвістичний аналіз формальних особливостей статті дозволяє фіксувати такі особливості:

- ✓ намагання автора досягнути максимальної об'єктивності через використання цитат, коментарів, наведення різнобічних думок та позицій. Це видно з речень: “ Миколаївська обласна рада вже звернулася до... ”, “розповідає голова Миколаївського осередку «Демократичний альянс»”, “ Микола Гриник переконаний, що ...”, “... стверджує еколог ...”, “ каже депутат обласної ради ”, “ зауважує обласний депутат ”.

✓ автор намагається використовувати нейтральну лексику по відношенню до обох сторін, аби зберегти “статус Кво”.

✓ в останньому абзаці автор не подає власного бачення проблеми, не вказує шляхи рішення. З одного боку він зберігає свою нейтральність, з іншого – він іде на компроміс, і від цього матеріал програє у можливості підняття “інформаційного шуму”, залучення уваги широкої громадськості до проблеми.

Змістовий (структурно-смісловий) аналіз витриманий майже за класичною схемою. Перші три абзаци вступні, далі – скомпоновані коментарі та цитати причетних до піднятої проблеми людей і плавний спад інтенсивності матеріалу. В останньому абзаці відзначається певна невизначеність, незавершеність проблеми.

Функціональний (рольовий) аналіз: стаття спрямована поінформувати про існування проблеми національних парків, відкритих президентом В. Ющенком, навести усі “за” і “проти” в даній проблемі. Журналіст навмисне уникає оцінок чи лексики, яка може надати наведеним позиціям відтінок суб’єктивного забарвлення. Автор проводить велику роботу як розслідувач, але залишає читача на півдорозі, свідомо даючи йому вибір - приймати участь у вирішенні даної проблеми чи ні.

Соціально-оціночний аналіз (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки): автор розуміє важливість екологічної проблематики і роль політики у вирішенні екологічних проблем. Але він залишає останнє слово за читачем – надаючи повний звіт інформації, він не пропускає її через призму своєї суб’єктивної позиції.

Отже, матеріал написано з великою кількістю використання прямої та непрямої мови, коментарів, оцінок експертів. Мова матеріалу публіцистична, без використання специфічних термінів – матеріал широкого спрямування, а не для вузького кола фахівців з екологічної проблематики. Автор намагається залучити читача до екологічної діяльності. Але на добровільних основах – в

матеріалі не подано оцінок, висновків чи позиції автора. Закінчення матеріалу – відкритий фінал, читач не знає, що буде далі.

ЛІС ВИРУБУЮТЬ – БУРЕВІЇ НА ПЛАНЕТІ СТАЮТЬ ДЕДАЛІ ЛЮТІШИМИ?

Автор матеріалу – Олександр РОЖЕН

Друковане джерело: Дзеркало тижня. – № 29 (708) 9–15 серпня 2008.

Електронне джерело: <http://www.dt.ua/3000/3320/63697/>

Від атмосферних катаклізмів дедалі частіше дістається Україні. Слідом за небезпечними повеннями до Закарпаття прийшли буревії, смерчі, які зносять усе на своєму шляху. Частіше й частіше з різних куточків країни надходять повідомлення, що блискавки вбивають людей. Досі ми чули про подібні лиха, які трапляються по той бік Атлантики. У пресі з'явилися навіть наукові пояснення цих трагічних явищ, мовляв, усе через те, що деякі південні американські міста слугують своєрідною «сковорідкою», на якій розігріваються й розкручуються смерчі...

А що ж у нас є причиною почастишання природних катаклізмів? Люди, не чекаючи висновків учених, самі поставили діагноз — ми в цьому винні, бо багато вирубуємо лісу. От і відплата нам по заслугі! Нещодавно міністр охорони навколишнього природного середовища України Георгій Філіпчук в одному зі своїх інтерв'ю прокоментував небезпеку, яку становлять для природи суцільні вирубування. Цього місяця Державний комітет лісового господарства на виїзній колегії у Львові розглянув питання про перехід на нову систему лісогосподарювання. Кореспондент «ДТ», побувавши на цьому заході, поставив його учасникам запитання:

– Наскільки пов'язані катаклізми в українській природі останніми роками з тим, що в наших лісах провадяться регулярні вирубування?

Василь ПАРПАН, доктор біологічних наук, професор, директор Українського науково-дослідного інституту гірського лісівництва (Івано-Франківськ):

– Ви, напевно, пам'ятаєте чудовий естонський мультик із використанням ідеї Рея Бредбері. У ньому йшлося про те, як якийсь прибулець пристукнув метелика, і розвиток цивілізації пішов іншим шляхом. За цим криється глибока думка – усе в природі є взаємозалежним, і не можна людям поводитися безвідповідально, бо будь-який необережний крок колись нам відгукнеться. Нерідко запитують: а от ті буревії, які пронеслися над Рівненською областю, й ті, що поламали дерева у Львові, чи не є все це своєрідною помстою природи за наше поводження з нею? Чимдалі частіше наводять аргумент, що це, мовляв, через те, що багато вирубуємо лісу в Україні...

Це питання ми досліджуємо вже понад 30 років. Наукові праці нашого інституту підтверджують, що ступінь впливу на екологію, гідрологію (повені) істотно залежить від способу вирубувань. На виїзній колегії Державного комітету лісового господарства йшлося про принцип наближеного до природи лісівництва та технологію вибіркового вирубувань, які дедалі ширше застосовують у Карпатах. Як показали дослідження, саме вони найменше впливають на довкілля.

В Закарпатті повені були двічі – 1999 та 2001 року. В них можна чітко виокремити природний та антропогенний чинники. Природний чинник був масштабним і домінуючим, тоді за день випадала така кількість опадів, яка зазвичай випадає за місяць. Природно, найгустіший ліс такі опади не зміг би регулювати.

Богдан МАТОЛИЧ, начальник Державного управління охорони навколишнього природного середовища у Львівській області:

– Хоча Львівщина й належить до лісових областей України, питання збільшення площі лісів тут стоїть дуже гостро. Область має на сьогодні 12,5 тис. га земель, на яких колись працювали підприємства гірничої хімії, гірничодобувні структури. Деякі з них збанкрутували, розвалилися, а землі залишилися нерекультивованими. Є в нас і близько 3,5 тис. га еродованих земель – як наслідок відповідного господарювання. Природно, їх треба засадити лісом.

Ми щороку готуємо екологічну доповідь по області. Вона лягає в основу аналізу стану природи по всій країні. Нас тривожить, що забруднення атмосфери в області за останній рік різко збільшилося – на 25 тис. тонн. Однак це відбулося не за рахунок стаціонарних забруднювачів (заводів, фабрик, котелень), а через викиди транспорту. Далося взнаки те, що в області відкрилися два магістральні єврокоридори. Це поліпшило пересування по території області, але при цьому різко підскочили показники забруднення. Третій і п'ятий коридори, які сьогодні проходять через Львівську область, в екологічному плані до добра не доведуть. Тому необхідно створювати жорстку систему контролю на вході області, потрібно організовувати екологічні пости вимірювання викидів газів при перетинанні транспортом нашого кордону. Ми маємо чітко знати, що транспорт залишить на нашій території, коли виїде за межі країни. Так що сьогодні нас більше хвилює зростання інтенсивності руху транспорту, ніж ситуація в лісовому господарстві, яка стабілізується.

Анатолій ДЕЙНЕКА, начальник Львівського обласного управління лісового та мисливського господарства:

– Згоден, що питання вирубування лісів на планеті є надзвичайно актуальним. Іноді воно набуває планетарного характеру – наприклад, у Бразилії, де ліс вирубують мільйонами гектарів. Однак в Україні ситуація протилежна – тут більше насаджують лісів, ніж їх вирубується. Сьогодні лісистість у нашій країні зростає з року в рік, і при цьому використовується

менше половини наявного приросту. Водночас у країнах Європи вважається нормальним і навіть корисним вирубувати 60–80 відсотків приросту.

Аналізуючи те, що маємо, можемо сказати: у нас у галузі чудові традиції, і стан наших лісів анітрохи не гірший за той, що ми бачили на Заході. Так, ми бідніші, нам потрібна техніка, необхідно модернізувати лісозаготівельні процеси. Але ми закуповуємо сучасне устаткування, хоча й повільніше, ніж хотілося б. Головне – знаємо свої проблеми й уже визначили шляхи, як їх вирішити.

Гадаю, за кілька років ми повсюдно перейдемо на щадний принцип ведення вибіркового вирубування в Карпатах, тобто на ведення лісового господарства на принципах наближеного до природи лісівництва. Тоді говорити про якийсь негативний вплив ведення лісового господарства на природу взагалі не буде жодних підстав.

Довідка

Загальна площа земель лісового фонду України становить 10,8 млн. га, з яких лісовою рослинністю вкрито 9,5 млн. га, що становить 15,7 відсотка території країни. За 50 років лісистість зросла майже в 1,5 разу, запас деревини в лісах – у 2,5 разу (досяг 1,8 млрд. куб. м). Середній щорічний приріст у лісах Держкомлісгоспу дорівнює 4,0 куб. м на один га і коливається від 5,0 куб. м у Карпатах до 2,5 куб. м у степовій зоні. До 2015 року площа лісів може збільшитися на один млн. гектарів, а загальний запас деревини становитиме близько 2,0 млрд. куб. метрів.

Ліси України утворюються понад 30 видами дерев. Хвойні насадження займають 42 % загальної площі лісів, твердолистяні – 43 %, зокрема дуб і бук – 32 %. Середній вік насаджень перевищує 55 років, відбувається поступове старіння лісів, внаслідок чого погіршується їхній санітарний стан. Половина лісів України є штучно створеними, а тому вони потребують посиленого догляду.

4. П'ять надзвичайно гострих екологічних проблем України

(матеріал розташовано на сайті:

<http://narodna.pravda.com.ua/life/4705eccc339e2/>)

Поміж великої кількості екологічних проблем України, особливу увагу потрібно акцентувати на чорнобильській аварії – найбільшій техногенній катастрофі в історії людства, наслідки якої вийшли далеко за межі проблем довкілля і переросли у ланцюг соціально-економічних, медико-біологічних, психологічних, морально-етичних, світоглядних, культурних, технічних, демографічних та політичних проблем.

Після розсекречення матеріалів, пов'язаних із діяльністю Мінатоменерго колишнього СРСР, вітчизняні екологи наполягають на якнайшвидшій забороні експлуатації АЕС, як шкідливого та небезпечного способу добування енергії. Сьогодні доведено: твердження про "дешевизну" атомної енергії – це навмисна фальсифікація. Річ у тім, що проектувальники АЕС не вносили у вартість "атомного" кіловата такі затрати, як переробка й поховання радіоактивних відходів, а за оцінками спеціалістів, вони становлять понад 75 % вартості всього паливного циклу АЕС.

Не були враховані й інші затрати, пов'язані з експлуатацією АЕС, зокрема зумовлені вимогами стосовно безпеки її роботи. Як пишуть німецькі експерти в цій галузі "атомна енергія дешевша лише там, де безпека стоїть на другому плані, й доти. Доки людство мириться з тим, що його сьогоднішнє марнотратство щодо електроенергії загрожує майбутнім поколінням пекельним радіоактивним жахом".

Найголовніше ж полягає в тому, що АЕС – це перш за все техніка, й не можна дати стопроцентної гарантії її безвідмовності. Підтвердженням цьому є слова видатного російського публіциста Г. О. Медведева, який сказав, що всемогутність і безсилля людини продемонстрував Чорнобиль. І застеріг: не захоплюйся своєю могутністю, людино, не жартуй із нею. Бо ти й причина, ти й наслідок. Наслідки цього лиха вічні... Чорнобиль не відходить у минуле,

не відпускає його туди наша свідомість. Вона опромінена ним. Уперше так близько, так реально й так жахливо відкрилося нам обличчя ядерного століття... Немає жодного іншого енергоносія, використання якого залишало б хоч приблизно стільки відходів, скільки дає ядерна енергетика, і немає таких відходів, які за ступенем небезпечності хоча приблизно нагадували продукти розщеплення.

Винятково гострою проблемою для України є збереження та якість питної води. Сьогодні вода – один з основних природних ресурсів, що споживається людством в тисячі разів більше, ніж нафти чи вугілля. Головне джерело води для України – річка Дніпро. Крім того потреби у воді забезпечують річки Дунай, Дністер, Південний Буг, Тиса, Прут та ін. Стан води й повноводність цих артерій залежить в основному від стану їхніх приток – малих річок, яких в Україні налічується близько 63 тис. Їхня роль величезна: досить згадати, що 90 % населених пунктів нашої країни розташовані саме в долинах малих річок і користуються їхньою водою. Однак стан малих річок України сьогодні викликає велику тривогу. За даними Держводгоспу, протягом другої половини ХХ ст. в Україні зникло близько 5 тис. малих водостоків, а це невідворотно веде до деградації великих річок. Спроби припинити гідротехнічними засобами процес зменшення стоку малих річок не дали очікуваних результатів. Через активне зарегулювання русел річок внаслідок створення водойм, гідротехнічне будівництво та меліоративні заходи на водозборі, обвалювання й спрямлення русел, сільськогосподарське використання та урбанізація заплавл, заміну болотних екосистем штучними сільськогосподарськими моно ценозами, постійне необоротне використання вод більшість річкових ландшафтів України опинилися в стані екологічної кризи. В умовах непорушених ландшафтів поверхневий стік практично не несе в річки забруднень. Саме природні ландшафти, завдяки фільтраційним здатностям природних біоценозів, раніше були ідеальними фільтром. Нині в Україні природні ландшафти або знищені, або перебувають на різних стадіях деградації. А

водоохоронні зони, якщо вони є взагалі, зведено до вузьких берегових лісопосадок, які не виконують належним чином функції фільтра торів стоків. Слід зауважити, що внаслідок інтенсивного забруднення вод промисловими стоками, щорічно хворіє майже третина населення України.

Актуальною проблемою на сьогодні є збереження земельних ресурсів. Відомо, що найбільші в світі запаси чорноземів зосереджені на території України. Про їхню цінність свідчить хоча б такий факт: у роки Другої світової війни німецькі окупанти вивозили український чорнозем залізничним ешелонам до Німеччини. Сьогодні, на жаль, запаси та якість цього неоціненного ресурсу в нашій державі істотно знизились, що пояснюється варварською, непродуманою їх експлуатацією, ерозією, засоленням, відчуженням земель під кар'єри та промислові споруди. Ґрунти становлять величезну цінність не лише тому, що це основне джерело отримання продуктів харчування, а й тому, що вони беруть активну участь в очищенні природних і стічних вод, регулюють водний баланс суші та слугують нейтралізатором багатьох видів антропогенних забруднень. Тому користуватися ґрунтом, землею слід розумно й бережно. У гонитві за врожаєм ґрунти розорюються дедалі глибше й частіше, в них у неймовірних кількостях вносяться мінеральні добрива й пестициди. У результаті на величезних площах степової і посушливої зон ґрунти втратили здатність убирати й пропускати воду, їхня структура деградувала, вони перенасичені шкідливими хімічними сполуками. По всій території України родючість ґрунтів катастрофічно зменшується. За останні 35–40 років вміст гумусу в ґрунтах України зменшився на 0,3–0,4 %. За розрахунками Української академії аграрних наук, щорічні втрати гумусу становлять від 0,6 до 1 т/га. Це наслідок використання недосконалих технологічних схем у сільському господарстві та істотного зменшення внесення органічних добрив, що пов'язане із занепадом тваринництва.

Іншою, не менш важливою проблемою є зменшення лісових насаджень. Відповідно до норм лісового законодавства, прийнятих більшістю країн, ліси

поділяються на три групи: 1) ліси, що виконують водоохоронні (заборонні смуги по берегах річок, озер, тощо), захисні (протиерозійні ліси, державні лісозахисні смуги), санітарно – гігієнічні та оздоровчі (ліси заповідників і національних парків) функції; 2) ліси захисного та обмеженого експлуатаційного значення – лісові масиви в густонаселених районах і місцевостях з обмеженими лісовими ресурсами; 3) ліси експлуатаційні – тайга, тропічні ліси. У лісах першої та другої груп (а саме такі є на території України) забороняється заготівля деревини, тут допускаються лише так звані санітарні рубки, коли вирубуються тільки хворі й усохлі дерева. А взагалі в лісоводів є давнє добре правило: "Зрубав дерево – посада два нових"!

Розглянемо наступну надзвичайно важливу проблему для України – проблему утилізації відходів. Основна маса відходів в Україні утворюється на підприємствах гірничопромислового, хіміко-металургійного, машинобудівного, паливно-енергетичного, будівельного, целюлозно-паперового та агропромислового комплексів. Нині в Україні умови зберігання та утилізації відходів, як правило, не відповідають санітарно-гігієнічним вимогам, що є одним із факторів інтенсивного забруднення поверхневих і підземних вод, ґрунту, повітря. У більшості областей України немає полігонів для централізованого зберігання та утилізації відходів. За браком коштів і вільних земель можливості для будівництва сучасних звалищ обмежені. Раніше більша частина відходів спалювалася. Тепер це заборонено, оскільки під час спалювання виділяється багато небезпечних для здоров'я людини речовин. Італійські фахівці-екологи в 2005 році надали таку інформацію для природоохоронців: скляна пляшка розкладатиметься 1000 років, папір – 3 місяці, сигаретні недопалки – 5 років, поліетиленові пакети – 10–20 років, нейлонові вироби – 30–40 років, металеві банки – 500 років, полістирол – 1000 років! Звалища України щороку поглинають близько 1500 га землі, яка внаслідок цього стає небезпечним джерелом отруєння довкілля!

Дедалі більше занепокоєння вчених – екологів викликає скорочення біологічного різноманіття. Стрімкий розвиток цивілізації не прискорив

процесів видоутворення, але інтенсифікував процеси вимирання видів. Це відбувається через руйнування місць проживання видів, надмірну їх економічну експлуатацію (масовий відстріл тварин, хижацьке рибальство, вирубування цінних видів дерев тощо).

5. Урбанізація. Екологічні проблеми міста

Урбанізація – процес зростання ролі міст в розвитку суспільства, який супроводжується ростом і розвитком міських поселень, зростанням питомої ваги міського населення.

За підрахунками спеціалістів економічні втрати від хвороб урбанізації, перш за все шуму, стресу, забруднення, перевищують втрати від страйків.

Характерні риси

Сучасна урбанізація як всесвітній процес має три спільні риси, характерні для більшості країн.

Перша риса – швидкі темпи зростання кількості міського населення.

приклад: У 1900 р. в містах проживало близько 14 % населення світу, у 1950 р. – 29 %, а в 1990 р. – 46 %. У середньому міське населення щороку збільшується приблизно на 50 млн. чоловік.

Друга риса – концентрація населення і господарства в основному у великих містах. Це пояснюється насамперед характером виробництва, ускладненням його зв'язків з наукою, освітою. Крім того, великі міста звичайно повніше задовольняють духовні запити людей, краще забезпечують достаток і різноманітність товарів і послуг, доступ до сховищ інформації.

Приклад: На початку ХХ ст. у світі налічувалося 360 великих міст (із населенням понад 100 тис. мешканців), у яких проживало тільки 5 % усього населення. Наприкінці 80-х років. таких міст було вже 2,5 тис, а частка їх у світовому населенні перевищила 1/4. У Радянському Союзі, за переписом 1959 р., великих міст було 148, а за переписом 1989 р. – близько 300. З-поміж великих міст прийнято окремо виділяти найбільші міста-"мільйонери" з

населенням понад 1 млн. мешканців. На початку ХХ ст. їх було всього 10, на початку 80-х рр. – понад 200.

Третя риса – «розповзання» міст, розширення їхньої території. Для сучасної урбанізації особливо характерний перехід від простих до групових форм міського розселення – від звичайного «точкового» міста до міських агломерацій – компактних територіальних угруповань міських і сільських поселень. Ядрами найбільших міських агломерацій стають переважно столиці, найважливіші промислові і портові центри.

Рівні і темпи урбанізації

Незважаючи на спільні риси, урбанізація в різних країнах і регіонах має певні відмінності, зокрема неоднакові рівні і темпи. За рівнем урбанізації всі країни світу можна поділити на три великі групи. Але основний вододіл проходить між більше і менше розвинутими країнами. У розвинутих країнах рівень урбанізації в середньому становить 72 %, а в країнах, що розвиваються, – 32 %. Темпи урбанізації багато в чому залежать від її рівня. У наші дні міське населення в країнах, що розвиваються, зростає в 3 рази швидше, ніж у розвинутих. На них тепер припадає 1/6 усього щорічного приросту міських мешканців.

Урбанізація

Урбанізація (лат. urbanus – міський) — соціально-економічний процес зростання міст, міського населення, поширення міського способу життя на все суспільство. Згідно з поглядами представника чиказької соціологічної школи Л. Вірта урбанізм є головною рисою сучасного суспільства, яскравішою, ніж індустріалізм або капіталізм. Раніше термін «урбанізувати» означав «робити ввічливим», «перетворювати щось на витончене». Сучасний смисл його закладено у другій половині ХІХ ст., коли місто стало спеціальним об'єктом дослідження. Усі сучасні індустріальні суспільства урбанізовані. Найбільш населені міста розвинутих країн мають до 20 млн. жителів, а міські конурбації (скупчення міст, що створюють зони міської

забудови) можуть мати їх ще більше. Найпопулярніша форма сучасного міського життя представлена мегаполісом або глобальним містом. Історично урбанізація пов'язана з розвитком капіталізму. Мабуть, тому Великобританія, де була започаткована промисловість, першою пережила індустріалізацію і першою перетворилась на країну з переважно міським населенням. Більшість країн Європи та США почала урбанізуватися на початку XIX ст. Наприклад, за період з 1800 по 1900 рік населення Нью-Йорка збільшилося з 60 тис. до 4,8 млн. осіб. Найурбанізованішою сучасною країною Європи є Німеччина. Соціологія визначає урбанізацію за такими ознаками: – частка міського населення в загальній чисельності населення регіону, всієї країни; – щільність і ступінь рівномірності розташування по країні мережі міст; – транспортна та інша доступність великих міст для населення країни; – різноманітність галузей народного господарства; – різноманітність видів трудової, дозвільної діяльності населення; — поширення міських форм життя як на населення міст, так і на жителів села. Побутує думка, що процес урбанізації пройшов три стадії: 1. Від виникнення міст до XVIII ст. (лише деякі міські зони мали понад 100 тис. мешканців). 2. Кінець XVIII – початок XX ст. (швидке зростання розмірів і чисельності міст). 3. Метрополізація (її властиве зосередження людей, багатств, політичних, економічних, культурних установ у містах протягом XX ст.). Інколи виділяють і четверту стадію – дезурбанізацію, тобто зростання передмість, міграцію у сільські райони, планування нових міст тощо. Стадіальна концепція урбанізації (Дж. Джіббса) виділяє такі її стадії: – зародження міст, темпи зростання яких нижчі, ніж у селах; – випереджаюче зростання міського населення; – абсолютне скорочення сільського населення внаслідок міграції з села до міста та зростання міських агломерацій за рахунок міграції з малих міст до великих; – досягнення найвищої концентрації населення з одночасним уповільненням збільшення його чисельності; – початок деконцентрації переселення міських мешканців у передмістя та міста-супутники; занепад історичних міських «ядер». Урбанізація є соціальним процесом, який

характеризує сучасну дійсність. Вона має як позитивні, так і негативні наслідки. Загальні їх тенденції простежуються і в Україні. Водночас помітні й певні специфічні риси «української урбанізації». Головна з них – зростання міст і поширення міського способу життя на всі форми життєдіяльності. Якщо, наприклад, перед початком Другої світової війни питома вага міського населення України складала лише 34 %, то у післявоєнний час вона почала помітно збільшуватися, досягнувши у 1992 році. 68 %. Загалом кількість міського населення з 1960 по 1997 рік зросла у 1,7 рази. Але це відбувалося переважно за рахунок скорочення сільського населення, занепаду села. На сучасному етапі в Україні почали розвиватися і деурбанізаційні процеси, найпомітнішими з яких є: – зниження ролі міста як центру концентрації передових виробничих технологій, виробничих науково-дослідних установ, високопродуктивних підприємств; – декваліфікація кадрового потенціалу, втрата досвіду висококваліфікованої праці; – руйнування міських особливостей зайнятості населення, деформація міського способу життя; – скорочення кількості міського населення (депопуляційні процеси), зворотна міграція у сільську місцевість, скорочення міських територій за рахунок адміністративно-територіальних реорганізацій. Специфічні особливості розвитку міст, різноманітні процеси в міському середовищі покликали до життя відповідні урбаністичні теорії.

Урбаністична екологія.

Представники її (Р. Парк, Е. Берджесс) вважають, що міста зростають не хаотично, а відповідно до особливостей зовнішнього середовища. Своєрідність розміщення, пересування у міському середовищі аналогічна тій, що відбувається у природі. А різні міські райони розвиваються завдяки адаптації їх мешканців, що борються за власне існування. Загалом формування міста можна розглядати як відтворення послідовних концентричних кіл, що уособлюють міські сфери, поділені на сектори: у центрі розташовані райони «внутрішнього міста», поза ними – житлові квартали, далі – приміська зона. Процеси захоплення екологічної ніші,

закріплення в ній відбуваються у секторах концентричних кіл. Певний час урбаністична екологія не мала визнання, та згодом вона зайняла достойне місце у працях соціологів. Але концепція урбаністичної екології недооцінює свідомого проектування, планування міста, розглядаючи його розвиток як природний процес.

Урбанізм як спосіб життя.

Ця концепція була сформована у нарисі Л. Вірта «Урбанізм як спосіб життя»(1938), який тлумачить урбанізм на підставі трьох його особливостей: розміру території міст, щільності та гетерогенності (неоднорідності) населення. Серед чинників, що визначають світосприйняття мешканців міст, він виділяв психологічні ефекти міського життя, їх вплив на соціальну структуру та індивіда. До негативних відносив взаємну байдужість, безцеремонність, підвищене емоційне навантаження, що призводить до відчуття тривоги, нервового напруження, відсутність підтримки через послаблені міжособистні зв'язки мешканців міст. Водночас у містах люди відчувають себе вільнішими і мають змогу жити на власний розсуд. Аналізуючи соціальну структуру міст, Л. Вірт дійшов висновку щодо диференціації, тобто фрагментації людської життєдіяльності. Таке розшарування спричиняє послаблення соціальних зв'язків, втрату згуртованості груп, посилення самотності людини. Л. Вірт визнавав урбанізацію не тільки як частину суспільства, але й як віддзеркалення природи ширшої соціальної системи, а також як чинник, що впливає на неї. Кожен з аспектів міського способу життя характеризує соціальне життя міського суспільства загалом, а не тільки життя мешканців великих міст. Його ідеям властиві як певні обмеження, так і надмірна узагальненість: аналізуючи американські міста, Вірт переносить висновки на процес урбанізму загалом, перебільшує деіндивідуалізацію у сучасних містах; деякі характеристики, які він вважав міськими, властиві й селу.

Композиційна теорія.

Представники її (Г. Ганс, 1962) піддали сумніву ідею Л. Вірта про диференціацію, що руйнує зв'язки між людьми і групами. Вони стверджують, що життя людей відбувається у невеликих групах (родині, колі друзів, сусідів), навколо яких виникають так звані соціальні світи, які ізолюють людей від навколишнього середовища (міста) та послаблюють руйнівні процеси. Тому аналіз таких чинників, як суспільний клас, етап життєвого циклу, етнічне походження набагато важливіший для розуміння соціального життя мешканців міст, ніж вивчення їх розмірів, щільності, складу населення.

Теорія субкультури.

Її авторство належить К. Фітеру. Згідно з нею, навколишнє середовище міста справді впливає на приватне життя людей. Однак у містах складаються також умови для створення та зміцнення соціальних груп. Міське середовище сприятливе для розвитку субкультур саме завдяки диференціації. Тут виникає багато груп, пов'язаних загальними інтересами, кожна з яких може стати центром субкультури. Великі міста приваблюють багатьох людей, сприяють їх диференціації; у них немало людей, об'єднаних спільними інтересами, діяльністю, що зміцнює згуртованість груп. Саме у великих містах людині легше знайти друзів або приєднатися до якоїсь групи. Прибічники цієї теорії вважають, що для міського середовища характерною є тенденція до соціального конфлікту, але джерелом його є не розпад груп, а суперечності між стабільними субкультурами.

Сучасні теорії урбанізації.

Вони зосереджуються на тому, що урбанізм не є ізольованим явищем, він пов'язаний з головними політичними та економічними чинниками. Один з авторів їх Д. Харві вважає, що: – урбанізм є одним з аспектів штучного середовища, породженого розвитком і розквітом промислового капіталізму; – у сучасному суспільстві відмінність між способами життя міського і сільського населення набагато розмитіша, ніж у традиційному суспільстві; – у сучасному урбанізмі простір постійно реорганізується, що залежить від того, де великі фірми обирають місця для розміщення свого виробництва,

науково-дослідницьких центрів, та від приватних інтересів, що впливають на купівлю та продаж будинків і землі. М. Кастеллз, як і Д. Харві, вважає міста штучним утворенням, наголошуючи, що просторова форма суспільства тісно пов'язана з усіма механізмами його розвитку. А для розуміння міста необхідно усвідомлювати процеси, що керують створенням і зміною просторових форм. Кастеллз розглядає місто як окремий населений пункт і як складову процесу колективного споживання, що є рисою промислового капіталізму, вважає, що конфлікт у містах, проблеми міст стимулюють різні соціальні рухи.

Урбанізація з погляду колишньої радянської соціології.

У 80-ті роки ХХ ст. радянськими соціологами були охарактеризовані етапи «соціалістичної урбанізації» (В. Пароль) та визначені її специфічні риси в СРСР (А. Ахієзер), а саме: – формування міст не стільки на основі товарно-грошових відносин, скільки шляхом примусового перекачування державою ресурсів із села, що супроводжувалося перенесенням у місто елементів натурального господарства; – інституційна незабезпеченість подвійного механізму урбанізації, що призвела до банкрутства ідеї про «зближення міста та села» у радянські часи і як наслідок – до псевдоурбанізації. Урбанізація в колишньому СРСР мала ту особливість, що відбувалася в країні з переважно сільським населенням. Тому збільшення кількості міст супроводжувалося освоєнням значних нових територій. Здійснювалася у багатонаціональній державі, регіони, якої мали різний рівень соціально-економічного розвитку, тому була нерівномірною, часто – спотвореною. Внаслідок цього утворювалися урбанізовані та неурбанізовані території (Центр – Середня Азія, Схід – Захід). Значною мірою це було пов'язано з різними природно-кліматичними умовами, національними особливостями, недостатньо розвинутою мережею шляхів сполучення тощо. Загалом радянська соціологія розглядала урбанізацію під такими кутами зору: а) з'ясування її подвійного механізму як передумови і наслідку процесів соціальної взаємодії, в результаті яких відтворюється і посилюється різниця

між містом і селом, центром і периферією, великими і малими містами з одночасним проникненням міських відносин у село; б) відокремлення індустріальної (концентрація у містах сільського населення) та соціально-інформаційної (формування міста як специфічного соціального організму, що виробляє і поширює стереотипи міського життя в усьому суспільстві) фаз сучасної урбанізації; в) інтенсивне формування урбанізованих регіонів, які є конкретним своєрідним подоланням відмінностей між містом і селом. У 90-ті роки інтерес соціологів пострадянських країн переорієнтувався з проблем урбанізації на питання міської політики, міських рухів, агрегації міського простору тощо.

6. Жанрові форми в екожурналістиці

Нині при висвітленні екотематики журналісти використовують різні жанрові форми залежно від типу й спрямованості мас-медіа. Оперування жанровими формами може впливати на розкриття тем, пов'язаних із довкіллям, на процес створення публікації, на визначення її текстових рамок та лінгвістичних засобів. Різні жанри мають різні можливості та зображувальний потенціал, способи застосування форм інформаційного, аналітичного та художньо-публіцистичного жанру.

На думку Д. О. Олтаржевського, аналітичні жанри в екожурналістиці є найбільш ефективним засобом для розкриття екотематики в мас-медіа. Зокрема, формат якісного видання дозволяє приділити екологічній тематиці постійну рубрику та урізноманітнювати жанрові форми: від невеличких оперативних заміток, інтерв'ю, репортажів до аналітичних статей, нарисів тощо. Масова преса, навпаки, у своїй діяльності спирається здебільшого на інформаційні жанри. Хоча журналістика фактів далеко не завжди може розкрити складну й взаємопов'язану сутність процесів та явищ у довкіллі, але вона також має низку беззаперечних переваг, оскільки вирізняється новизною, небанальністю фактів, пошуком виняткових подій, які здатні

задовольнити людську допитливість. Розширена замітка, кореспонденція, коментар тощо – увесь цей арсенал може бути привабливим для висвітлення екотематики у масовій пресі.

Мовностилістичні прийоми у висвітленні екологічної тематики активно використовуються журналістами. Вони посилюють вплив газетного матеріалу, стимулюють поглиблення сприйняття проблем, пов'язаних із довкіллям. Мовностилістичні прийоми підвищують ефективність масовоінформаційного впливу, успішність розкриття екологічної проблематики залежно від різноманітності та доречності мовностилістичних прийомів, що їх використовує екожурналіст, уміння майстерно інтерпретувати цікаві факти. Журналісти поступово формують типові мовні формули, напрацювання лексичного арсеналу та оптимальні синтаксичні моделі екологічної журналістики.

Для ефективного і якісного висвітлення екопроблематики журналістові потрібно врахувати основні характеристики стилю викладу екоінформації. Це можливо здійснювати завдяки професіоналізмові журналіста, скрупульозності у поводженні зі словом, вмінню лаконічно, образно викладати думки, дотримуватися системності та нормативності обраних мовних засобів. За допомогою різних експресивних засобів можна домогтися розширення можливостей мовної творчості, формування глибокого емоційно-чуттєвого сприймання екологічного тексту.

Екологія є новою науковою галуззю, а висвітлення екологічної тематики – порівняно нове явище в сучасній вітчизняній журналістиці.

Нині є актуальною потреба визначити основні аспекти екожурналістики, зокрема розробити методологічні засади роботи журналістів з екологічною інформацією, принципи побудови відповідних публікацій, застосовувати різні жанри і мовностилістичні прийоми, а також шукати нові шляхи підвищення якості та ефективності цього виду журналістської діяльності.

7. Завдання журналістів у висвітленні екологічної тематики

Специфічними є історичні передумови зародження екологічної тематики в українських ЗМІ, які зумовлюють відповідні нагальні завдання української екожурналістики.

На підходи до висвітлення проблематики довкілля наклали свій відбиток інформаційна закритість, цензура, які панували в тоталітарному радянському суспільстві та які частково успадкував сучасний український режим. Звідси випливає перше завдання екожурналістики – подолання цих пережитків.

Другим об'єктивним фактором, який вплинув на формування досвіду висвітлення екологічної тематики, стала Чорнобильська аварія. Ця екологічна катастрофа значно вплинула на морально-психологічний стан суспільної свідомості української нації, через що сьогодні екологічна інформація сприймається аудиторією особливо гостро. А отже, висвітлюючи проблеми довкілля, журналіст має дотримуватися принципів виваженості та коректності, об'єктивності та професіоналізму.

Ситуативне перевантаження суспільної свідомості інформацією про екологічні проблеми з часом призвело до соціальної апатії та певної девальвації проблематики навколишнього середовища. Тому ще одним актуальним завданням сучасної вітчизняної екожурналістики є відновлення пріоритетності та соціального інтересу до питання охорони довкілля. Для цього треба створювати нові, виразні форми відображення цієї тематики в мас-медіа.

8. Основні тенденції сучасної екожурналістики

Результати дослідження Д. О. Олторжевським публікацій з проблем довкілля в сучасних українських мас-медіа дозволяють відзначити низку негативних тенденцій: поверховість журналістських досліджень, брак

аналітичності, недостатнє заглиблення у зміст і причини екологічних подій та явищ, висвітлення їх із позицій негативізму.

Журналісти часто експлуатують екопроблематику, висвітлюючи лише ті її сторони, які можуть вразити читача негативом, сенсаційністю чи курйозністю. Такі публікації зазвичай не здатні забезпечити аудиторію повною, достовірною та об'єктивною інформацією. Через брак глибоких, зрілих висновків щодо тих чи інших екологічних подій та явищ проблематика довкілля в мас-медіа часто стає другорядною, не здатною привернути увагу читачів, а відтак утрачає свій глибокий соціальний підтекст у ЗМІ.

9. Основні групи екожурналістики

Зважаючи на неоднорідність мас-медіа та різне їх призначення, видається доречним розглядати досвід, проблематику, засоби та основні тенденції розвитку екожурналістики у трьох основних групах ЗМІ: у спеціалізованій екологічній пресі, в загальнополітичній пресі (яку теж можна поділити на три умовні підкатегорії: масова, якісна та офіційна преса), а також в Інтернет-виданнях. Кожна з цих категорій має свої комунікативні особливості, методи та можливості.

Спеціалізована екологічна преса є особливим різновидом ЗМІ. Комунікативне призначення такої преси – обслуговування діяльності екологічних громадських та науково-освітянських інституцій, інформування вузького кола читачів про специфічні події та явища, пов'язані з охороною довкілля та використанням природних ресурсів.

За організаційними напрямками можна виділити кілька категорій спеціалізованої екологічної преси: науково-популярні видання; інформаційні бюлетені громадських організацій та екологічних проєктів; наукові видання, пов'язані з екотематикою; науково-технічні видання з екологічним ухилом; екологічно-розважальні видання.

Аналіз діяльності з висвітлення проблематики довкілля у загальнополітичній пресі довів, що ця категорія ЗМІ має найбільший масово-комунікативний потенціал, зумовлений високою тиражністю, охопленням широкої читацької аудиторії, а отже, в ідеалі може слугувати ефективним носієм екологічної інформації.

Можливості масових видань дають змогу репрезентувати складні екологічні проблеми у формі, доступній для сприйняття широкою читацькою аудиторією. Хоч інформаційно-новинний формат інтерпретації матеріалу, властивий масовим виданням, не є найкращим для зображення проблем довкілля, він має низку позитивних рис, які варто використовувати в журналістській практиці для досягнення більшої впливовості екопублікацій: новизна, непересічність фактів, винятковість подій, – усе це здатне задовольнити людську допитливість.

Попри значний комунікативний потенціал екологічної тематики, сучасні українські масові видання не використовують його повною мірою. Публікації про екологічні катаклізми, техногенні аварії часто подаються не як одні з основних суспільно значущих тем, а як другорядні події місцевого значення.

Аналіз друкованих ЗМІ дає змогу виділити нові жанрові підходи у висвітленні екотематики, коли у масових виданнях використовується жанровий симбіоз, з'являються такі оригінальні форми, як екологічний фейлетон чи екологічне журналістське розслідування.

Завдяки аналітичній спрямованості, ретельному вивченню й систематизації фактів, глибоким висновкам якісна преса є найбільш придатною для висвітлення екологічної проблематики. Виважена аналітика, властива цьому виду загальнополітичної преси, має стати жанрово-комунікативною основою вітчизняної екожурналістики, адже саме такий підхід здатен найповніше розкрити складну й взаємопов'язану сутність процесів та явищ у довкіллі.

На відміну від масової преси, якісні видання менше тяжіють до сенсаційності та поверхових суджень, вони універсальніші, мають

можливість застосовувати широкий спектр творчих прийомів, жанрових форм викладу матеріалу: від подієвих заміток, коментарів – до статей, круглих столів, нарисів тощо.

Екологічні публікації у якісному виданні характеризуються тематичною різнобічністю, ґрунтовністю, послідовністю. Хоч увага в них нерідко загострюється на негативних, критичних ситуаціях, робиться це не спрощено, а комплексно, розглядаються не лише зовнішні ознаки явища, а і його природа, витоки.

З огляду на широкий тематичний спектр якісна преса має можливість зосереджуватися як на екологічних проблемах локального, місцевого масштабу, так і на планетарних явищах, котрі потребують серйозних досліджень, аналітичних викладок, розширеного текстового формату.

Негативною для аналітичної преси тенденцією можна вважати невинувато часту появу публікацій, які обслуговують полеміку між представниками полярних наукових, громадсько-політичних таборів, у результаті чого одна й та сама екологічна проблема обговорюється з номера в номер і, врешті, втрачає унікальність, а натомість справді злободенні та цікаві теми випадають із поля зору.

Офіційна преса найбільш придатна для оприлюднення офіційної екологічної політики. Винятковою сферою діяльності офіційної преси може стати висвітлення інформації щодо екологічної експертизи проектів у галузі будівництва, реконструкції, запуску в експлуатацію об'єктів, які можуть являти собою потенційну небезпеку для навколишнього середовища.

10. Чинники, що впливають на діяльність екожурналістів

Визначено загальні чинники, які впливають на діяльність екожурналістів в офіційних мас-медіа: будь-яка інформація, подана такими виданнями, сприймається аудиторією як офіційна точка зору, що вимагає від автора особливої форми викладення матеріалу, ретельної перевірки та певної

фільтрації фактів; статус офіційного видання накладає певні обмеження на критичне висвітлення екологічних подій та явищ, пов'язаних із діяльністю державних органів – засновників ЗМІ.

Комунікативними перевагами офіційних ЗМІ над іншими категоріями мас-медіа є прямий доступ до офіційних джерел інформації, можливість отримувати її безпосередньо від фахівців державних структур і з найменшою втратою достовірності. Таким чином, офіційні видання мають додаткові можливості у висвітленні екологічних проблем національного масштабу, аспектів державної екологічної політики тощо.

За стилем викладу інформації офіційні видання менше тяжіють до категоричних коментарів, необґрунтованих припущень і різких зауважень, вони не ставлять собі за мету створити з будь-якого матеріалу сенсацію. Така специфіка є позитивною передумовою для написання зважених і глибоких екологічних публікацій.

До негативних сторін офіційної преси можна віднести цензуру з боку представників органів державної влади, своєрідний стиль подання інформації, який часто програє іншим мас-медіа в образності, пересиченість обов'язковими офіційними матеріалами, які важко сприймаються масовим читачем.

В Україні практично немає класичних спеціалізованих екологічних Інтернет-ресурсів, відсутні портали екологічних новин, порівняно мало Інтернет-видань, які б висвітлювали екологічну тематику. Існуючі веб-сторінки умовно поділяються на три категорії: загальноновостійні сайти, де періодично з'являються публікації з екологічної проблематики; сайти – “дзеркала” друкованих видань, де є постійні екологічні рубрики; спеціалізовані екологічні Інтернет-видання. Проблематика докільця в Інтернеті представлена, головним чином, на сайтах – “дзеркалах” друкованих ЗМІ, тому вони мають ті самі вади, що й їхні паперові аналоги.

Проте попри певні недоліки, пов'язані з проблемами становлення, Інтернет порівняно з традиційними ЗМК має беззаперечні переваги, а в

перспективі може стати найефективнішим та наймасовішим інструментом поширення екологічної інформації.

11. Жанри екологічної журналістики

Використання певних жанрових форм висвітлення екологічної проблематики має велике значення для вдосконалення масовоінформаційної діяльності, підвищення виразності та комунікативної ефективності екопублікацій. Майстерне оперування жанровими формами допомагає в розкритті тем, пов'язаних із довкіллям, у створенні публікації, визначенні її текстових рамок та лінгвістичних засобів.

Серед інформаційних жанрів, використовуваних для розкриття екологічної проблематики, слід відзначити заметку, яка дає змогу оперативно викласти фактаж, привернути до нього увагу широкої аудиторії завдяки простій та зручній для сприйняття схемі викладу; репортаж, який, хоч і рідко використовується в чистому вигляді, але має значну творчу та зображальну привабливість, надає матеріалу динамічності, емоційності, документальності; а також інтерв'ю, яке дає змогу залучати експертів до обговорення певних екологічних подій та легко сприймається читачем.

Використання аналітичних жанрів є найбільш доцільним та виправданим для висвітлення екології, оскільки вони дають змогу підходити до проблеми більш комплексно та змістовно. З-поміж них слід відзначити кореспонденцію, що має ширший зображувальний потенціал, ніж заметка та інші інформаційні жанри; статтю, яка найчастіше та найуспішніше використовується при аналітичному розгляді екологічних тем, оскільки дозволяє всебічно дослідити ту чи іншу проблему, пов'язану з довкіллям, і представити результати у сконцентрованому вигляді; коментар, який має широкі жанрово-комунікаційні можливості і дає змогу привернути увагу читача до соціально важливого факту за допомогою власної інтерпретації відомого широкій аудиторії явища або викладу точки зору фахівця.

Специфічні аналітичні жанри (лист, круглий стіл, журналістське розслідування) надають додаткові комунікативні переваги у висвітленні проблем довкілля.

Художньо-публіцистичні жанри, які поєднують переваги якісно-аналітичного, роз'яснювального, яскравого у творчому плані способів зображення картини дійсності, дають змогу висвітлювати екологічні явища й події за допомогою високохудожніх засобів, образно та переконливо. Хоча ці форми тепер у мас-медіа використовуються рідко, однак, зважаючи на їхню витонченість, художню досконалість та оригінальність, із розвитком екожурналістики творчий інтерес до них має поступово відродитися.

12. Мовностилістичні прийоми екожурналістики

Ефективність масовоінформаційного впливу, успішність розкриття екологічної проблематики значною мірою залежать від різноманітності та доречності мовностилістичних прийомів, що їх використовує екожурналіст, від уміння майстерно інтерпретувати цікаві факти за допомогою виразних лінгвістичних засобів.

Основними характеристиками стилю викладу екоінформації мають бути легкість і доступність для сприйняття. Цього можна досягти завдяки скрупульозності журналіста у поводженні зі словом, вмінню лаконічно, образно викладати думки, дотримуватися системності та нормативності обраних мовних засобів. В інформаційних жанрах, властивих масовій пресі, використовується здебільшого лаконічний стиль, насичений фактажем, динамікою. Такий текст не вимагає особливої художності, епітетів і метафор, емоційних засобів вираження, а слововживання повинне бути максимально точним, позбавленим стилістичних прикрас.

Аналітичні жанри, котрі є прерогативою якісної преси та певною мірою офіційних видань, найчастіше тяжіють до оповідного (звичайного) стилю, який дозволяє вводити авторську оцінку події чи явища, посилювати

комплексний виражально-функціональний вплив мовних одиниць. Саме такий стиль викладу є найбільш придатним для зображення екологічних проблем. При висвітленні екотематики важлива як денотативно-десигнативна (або предметно-логічна), так і конотативна (емоційно забарвлена) складова інформації.

Оскільки змалювання краси та неповторності природи потребує образності, лексичного розмаїття, широкого спектру мовностилістичних прийомів, то можна зробити висновок, що використання художньо-публіцистичних засобів зумовлене самою специфікою екологічної тематики.

Публікації з проблематики довкілля у ЗМІ призначені здебільшого для широкої аудиторії читачів, для яких екологічні повідомлення є лише певною складовою в загальному інформаційному потоці, тому така адресна концепція потребує від журналіста передусім створення потрібного перцептивного текстового тла.

За допомогою метафор, персоніфікації, інших експресивних засобів можна домогтися глибокого емоційно-чуттєвого сприймання екологічного тексту, багатоманітності асоціативних зв'язків у свідомості реципієнта. Журналістський твір із проблем довкілля повинен містити конотативну інформацію (звісно, в межах жанрових вимог), але при цьому не повинен бути переобтяженим нею.

Екожурналістові досить часто доводиться стикатися з проблемою інтерпретації та вербального оформлення наукової інформації. Через звужений спектр мовно-виразних засобів, обмеження у використанні стилістичних ресурсів наукова тональність зменшує комунікаційну привабливість екологічного матеріалу. Намагання наблизити газетну публікацію з проблем довкілля до формату наукової праці, надмірно ускладнюючи текст професіоналізмами, термінами, роблячи його стилістично безбарвним та сухим, є недоцільним для преси (особливо для якісних та офіційних видань). Інтерпретуючи науковий матеріал, журналіст

має свідомо обирати оптимальну словесну та синтаксичну форми тексту, щоб публікація набула мовної привабливості.

13. Засоби підвищення ефективності висвітлення екопроблематики

Головним засобом підвищення ефективності висвітлення екологічної проблематики у вітчизняних мас-медіа є вдосконалення професійної підготовки екожурналістів. У свідомості екожурналіста треба створювати базову світоглядну систему загальних уявлень про місце та роль людини у природі, сутність процесів і явищ, які відбуваються в довкіллі. Це дасть змогу сформуванню глобального бачення проблем взаємин між людиною й природою, особливу систему світосприйняття. Цей науково-теоретичний фундамент доцільно зводити з використанням здобутків міждисциплінарних знань (екологія, філософія, соціологія, історія тощо). Не менш важливу роль відіграє професійна етика екожурналіста, культура подання матеріалів.

Для глибокого розуміння екологічної проблематики журналіст повинен володіти систематизованими прикладними знаннями, які можна застосувати для аналізу та правильної інтерпретації конкретних подій та явищ, які відбуваються в природі. Такі знання можна отримувати, вивчаючи додатково основи дотичних до екожурналістики наук, наприклад, біології, хімії, фізики, медицини.

Для підвищення впливовості, переконливості, образності та читабельності публікацій із тематики довкілля екожурналіст має оволодіти методикою творчого використання широкого спектру жанрових форм, а також мовностилістичних прийомів.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Актуальність проблеми захисту навколишнього середовища.
2. Розвиток екологічної журналістики.

3. Висвітлення проблем, пов'язаних із проблемами деградаційного антропогенного впливу на природу.
4. ЗМІ про основні чинники екологічного лиха в Україні.
5. Висвітлення в ЗМІ проблем, пов'язаних з урбанізацією.
6. Екологічні проблеми міста: особливості висвітлення у ЗМІ.
7. Екологічна небезпека воєнних дій: особливості висвітлення у ЗМІ.
8. Запобігання ядерній катастрофі: особливості висвітлення у ЗМІ.
9. Забруднення довкілля відходами хімічної та ін. видів промисловості: особливості висвітлення у ЗМІ.
10. Марнотратне ставлення до природних ресурсів: особливості висвітлення у ЗМІ.
11. Проблеми заповідних територій: висвітлення в ЗМІ.
12. Особливості висвітлення в ЗМІ міжнародних конфліктів через стан навколишнього середовища.
13. Жанрові форми та мовностилістичні прийоми масово інформаційної діяльності у висвітленні екотематики.
14. Використання термінології в екологічних матеріалах ЗМІ.

ТЕСТ

для перевірки поточних знань

1. Протягом останніх кількох десятиріч екологічні проблеми в усьому світі:
 - 1) нікого не цікавлять,
 - 2) виходять на передній план,
 - 3) вже не актуальні.
2. Екологічні проблеми в ЗМІ висвітлюються як актуальні для українського суспільства, яке зазнало значних негативних впливів (екологічних, соціальних, економічних) унаслідок техногенної катастрофи, яка сталася на:
 - 1) Чорнобильській АЕС,

- 2) Київській ГЕС,
 - 3) Запорізькій АЕС.
3. На переосмислення людиною ставлення до довкілля насамперед впливають засоби масової комунікації (ЗМК), які можуть ефективно формувати екологічне:
- 1) мислення театральної аудиторії,
 - 2) мислення політичної аудиторії,
 - 3) мислення масової аудиторії.
4. Доповніть речення: «Актуальність проблеми захисту навколишнього середовища для журналістики зумовлена потребою вироблення _____ засад висвітлення екологічної тематики в сучасній українській пресі.
- 1) методологічних,
 - 2) академічних,
 - 3) медичних.
5. Актуальність проблеми захисту навколишнього середовища для журналістики зумовлена зростанням соціально-комунікативного попиту на:
- 1) екуменістичну інформацію (що відображає ідеологію і рух за співпрацю та взаєморозуміння між християнами різних конфесій),
 - 2) економічну інформацію,
 - 3) екологічну інформацію.
6. ЗМІ повідомляють про те, що за сприятливих економічних умов активно розвиватиметься виробництво, а відтак проблеми екології постануть:
- 1) з іще більшою силою,
 - 2) не такими болісними,
 - 3) як другорядні.
7. Від представників мас-медіа, які висвітлюють екологічну тематику, нині вимагаються:

- 1) концентрація волі, застосування нових методів боротьби з курінням;
 - 2) концентрація уваги, зусиль, застосування нових методів і знань;
 - 3) концентрація уваги, зусиль, застосування нових шляхів подорожі.
8. Аналіз і систематизація накопиченого досвіду української екожурналістики, визначення тенденцій у висвітленні проблем довкілля, безперечно, є необхідним для:
- 1) подальшого регресу діяльності мас-медіа,
 - 2) подальшого скасування існуючих методів мас-медіа,
 - 3) подальшого вдосконалення діяльності мас-медіа.
9. Складні об'єктивні умови, а також специфічна економічна, політична атмосфера, у якій розвиваються вітчизняні ЗМК, значною мірою впливають на:
- 1) способи висвітлення екологічної тематики,
 - 2) способи висвітлення економічної тематики,
 - 3) способи висвітлення технологічної тематики.
10. Однією з ознак розвитку сучасної української екопреси є:
- 1) збільшення кількості видань,
 - 2) зменшення кількості видань,
 - 3) збільшення кількості людей.
11. Екотематика належить до:
- 1) соціально не значущої тематики,
 - 2) соціально значущої тематики,
 - 3) спортивно значущої тематики.
12. Екологічна проблематика – це особливий різновид інформації, який:
- 1) має свою специфіку подання,
 - 2) не має свою специфіку подання,
 - 3) має свою специфіку споживання.
13. Екологічна журналістика є відгалуженням журналістики:

- 1) як фаху,
- 2) як ремесла,
- 3) як аматорства.

14. Теоретичний фундамент екожурналістики створювали відомі вітчизняні науковці:

- 1) Гоян О. Я., Лизанчук В. В.;
- 2) Прилюк Д., Москаленко А.;
- 3) Партико З., Серажим К.

15. Нині успішно продовжують розвивати напрямок масовоінформаційної екодіяльності такі дослідники:

- 1) Іванов В., Різун В.;
- 2) Беляков О., Беневоленська Т.;
- 3) Горевалов С. І., Холод О. М.

16. Аналіз наукових праць засвідчив, що проблемам висвітлення екологічної тематики сьогодні приділяється:

- 1) недостатня увага,
- 2) достатня увага,
- 3) мінімальна увага.

17. Нині щодо нової спеціалізації – екологічна журналістика – можна говорити, стихійне самоформування:

- 1) продовжується,
- 2) завершене,
- 3) не завершене.

18. Нині слід вважати, що заснування напряму діяльності екологічної журналістики, її методико-теоретичної базу:

- 1) тільки починається,
- 2) вже завершується,
- 3) активно розвивається.

19. Чи не єдиним підручником з екожурналістики нині вважається той, який написали і видали дослідники:

- 1) Московського державного університету,
- 2) Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
- 3) Київського міжнародного університету.

20. Нині існує перекладений та адаптований до наших умов посібник з екожурналістики, який містить не лише теоретичну частину, а й систематизований аналіз практичного досвіду висвітлення екотематики і підготовлений:

- 1) американськими екожурналістами-теоретиками,
- 2) китайськими екожурналістами-теоретиками,
- 3) радянськими екожурналістами-теоретиками.

РОЗДІЛ 5**ЕКОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА
МЕДІАЕКОЛОГІЯ**

*(автори: Олексій Баршполец, Михайло Веклик, Марина Кучеренко,
Борис Потятиник, Ярослава Прихода, Ніна Станкевич)*

**1. Екологія ноосфери, або
осереддя екологічного руху та ноосфера**

(автори матеріалу – Михайло Веклик, Борис Потятиник)

Як би там не було, але саме в особливостях ноосфери можна знайти ключ до розв'язання найбільших екологічних проблем. Справа не так у тих чи інших природоохоронних законах, і не у тому, що войовничі загони Грін Пісу надто малі. Корінь – у тій структурі цінностей, яка склалася у ноосфері. Треба зазначити, що ця структура дестабілізована багатьма чинниками. І ця критична нестабільність переноситься на інші сфери, завдаючи їм невиправної шкоди.

Що маємо на увазі, коли ведемо мову про дестабілізуючі чинники? Назву для прикладу лише два з них, до речі, споріднених між собою. Це – реклама і пропаганда. Нема потреби нагадувати про масштаб цих інформаційних потоків у ноосфері, про їх всюдисущість і величезний гіпнотичний вплив на свідомість

людей. Якщо ми бачимо все нові і нові випробовування атомної зброї, то, зрозуміло, що перевагу тут надали ідеологічним концептам над екологічними. Так само, як і з рекламою – цією машиною бажань, що спонукає нас до радикального гедонізму та нестримного, майже лихоманкового споживання. На жаль, якість ноосфери досі була такою, що поведінка людей скеровувалась, здебільшого, на руйнування довкілля.

Екологічний рух у цих умовах нагадує мені людину, яка бореться однією рукою за порятунок окремих поросят, а другою – з усіх сил стимулює попит на свинину.

Переконаний, що ніякі закони не допоможуть (хоч і вони потрібні), доки ми не запусимо в ноосферу нові концепти, які змогли би сприяти нейтралізації інформаційних потоків пропаганди і реклами та стабілізувати ноосферу. Згодом ми висловимо свої міркування щодо таких концептів, усвідомлюючи проте, що їх відбір та ефективність залежатиме від колективних зусиль.

Отже, з цього погляду, осердя екологічного руху мало би бути перенесене в ноосферу. На початку мені здавалось, що традиційна екологія охоче розтягне свої межі і включить до сфери своїх інтересів ще одну сферу. Сферу, насичену текстами, думками, іміджами, які, зрештою, керують поведінкою мільярдів людей. У залежності від структури цієї нової сфери поведінка людства спрямовується або на порятунок природи, або, навпаки, на її нищення.

А тому з подивом зустрічав затяте небажання традиційних екологів розширити межі до кордонів найновішої сфери – ноосфери. Адже говорять екологи не тільки про атмосферне, але й акустичне забруднення наших міст транспортом чи надто голосною музикою в громадських місцях, яка не всім до вподоби. Звідси – один крок до змістового наповнення інформаційних потоків. Тобто того, що говорять, виконують, показують. Чи це високе мистецтво, а чи порнографія або насильство. Проте, виявляється, зась. Перехід від форми до змісту, від шуму до осмисленої інформації є ніби тією негласною межею, яку не наважуються переступити традиційні екологи.

ІНФОРМАЦІЙНІ «ПРОТИГАЗИ» МЕДІА-ГРАМОТНОСТІ ЗАМІСТЬ ПРИДАТНОГО ДЛЯ ЖИТТЯ МЕДІА-ДОВІ

(або деякі сумніви щодо media literacy)

(матеріал написаний проф. Борисом ПОТЯТИНИКОМ)

«Як вижити в агресивному інформаційному середовищі». Як на мене, кращу назву годі й було придумати для розмови за круглим столом, що її проводила у листопаді у Львівській Богословській Академії Наталка Габор – керівник проекту медіа-грамотності Інституту екології масової інформації (за найактивнішої участі Інституту релігії та суспільства і віце-ректора ЛБА Мирослава Мариновича).

Запропонована назва вдало відображає основне завдання медіа-грамотності на Заході, зокрема у США: оснастити підлітків чимось на кшталт індивідуальних засобів безпеки. Тут напливають асоціації з протигазами, які одягають за умов несприятливого атмосферного докiлля. Хоча йдеться про інше. Дітей вчать критично сприймати медіа, бачити комерційні мотиви позаду насильницьких чи порнографічних сюжетів, аналізувати і подумки деконструювати екранний чи друкований продукт. Цілі серії спеціальних відеофільмів, тренінгів і програм розроблено західними центрами медіа-грамотності для того, щоб прищепити юному поколінню «інформаційний імунітет».

Здавалося б нам варто лише скопіювати всі ці програми, перекласти українською і запустити в наші школи та вузи, злегка адаптувавши до місцевих умов. Отже все йде як слід, за винятком одного. Мені не до вподоби акцент на «індивідуальних заходах безпеки». Натомість важливішим є інше питання: як зробити так, щоби відпала потреба в «інформаційних протигазках»? Цебто як змінити саме інформаційне докiлля в бік меншої агресивності?

Наразі в Західній Європі і США у цьому напрямі працюють так звані групи тиску, які, наприклад, пікетують деякі телекомпанії, що зловживають;

насильницькими сюжетами, їхня діяльність поки що не надто результативна, хоч і не позбавлена перспективи. Проте нашій, зайнятій проблемами елементарного виживання, країні тепер, здається, не до цього.

Вже не згадую того, що якісне поліпшення інформаційного довкілля – ноосфери – неможливе без внутрішньої трансформації самої людини. Ця найновіша сфера планети тому й позначена цим терміном грецького походження (ноос – розум), що пов'язана з мисленням, психікою *homo sapiens*, точніше – з домінуючими особливостями психічної активності людства. Проте, з іншого боку, ноосфера може бути подібною до попередніх сфер – атмосфери чи біосфери. Подібною у своїй об'єктивній логіці розвитку, незалежній від суб'єктивних бажань якогось індивіда чи групи людей. Втім це – тема окремої і складної розмови. Сьогодні ж зупинимось на майже очевидних суперечностях.

1. Упродовж останніх семи років у США (найбільшому в світі продуцентів насильницької відеопродукції) йде спад злочинності. Під час візиту до Лос-Анджелеського центру медіа-грамотності у березні 2000 року я поставив керівникові тієї інституції Елізабет Томан таке запитання: «Чи пов'язуєте ви спад злочинності бодай частково з діяльністю активістів *media literacy*?» Відповідь була негативною. Отже за спад злочинності «відповідальні» інші чинники, наприклад, економічний бум.

2. Навіть у середовищі психологів нема цілковитої ясності щодо негативного впливу насильства і порнографії. Скажімо деякі дослідження засвідчують, що порнографія умиряє надміру агресивних суб'єктів. Так само впливають на них і насильницькі фільми, тобто в підсумку маємо зменшення агресивного настрою, психічну розрядку.

3. Інтерес до насильства має глибоке психологічне коріння, що засвідчено найдавнішими міфами і казками.

Вам, напевно, траплялися люди, які при перегляді насильницьких трилерів чи фільмів жахів відчувають щось на кшталт катарсису, емоційної розрядки. Стівен Кінг якось написав огляд мистецтва жахів — щоб показати й підтвердити переваги

звичайного нормального життя над збоченням і у такий спосіб допомогти людям впоратися з існуючими страхами. Англійський автор Київ Баркер (для його творів «Книги крові», «Гра у прокляття» властиве поєднання жахів, містики, садизму і порнографії) вважав, що така література задовольняє важливу суспільну потребу: «У народу існує апетит на такі речі, а всі апетити цілком здорових людей – явище цілком здорове. І навпаки, притлумлення потягу до споглядання крові, смерті, видається мені дещо хворобливим...»

Тепер трохи філософії. Нинішні апологети насильства та агресії посилаються на Геракліта, який вважав «ворожнечу матір'ю речей». Будь-який предмет, істота, думка розтягнуті поміж двома межами – буттям і небуттям, життям і смертю, наявністю і відсутністю, притяганням і відштовхуванням, подібністю і відмінністю і т.д. Ці протилежності ворожі одна одній, їх присутність наповнює * реальність внутрішнім драматизмом, динамікою, силою і печаллю. Тому агресія – засадничий принцип буття. Звідси неважко провести ниточки яку всесвіт, так і всередину атома, в таємницю нуклеарної зброї. «Насильство настільки глибоке явище, що в ньому раціональна індивідуальність щезає, поступаючись надособовому архетипові. Функції ката і жертви, як і взаємне тяжіння статей, перевищують індивідуальне. Проте ліберальна система, відкидаючи культ романтичного героя і стаючи на захист обивателя-ідіота, торгаша, дискредитує агресію. Жертва, висунула свої претензії на тотальну безпеку, захист від агресії, як найвищий етичний імператив. Лінія «природного права», починаючи від Руссо, призначена для захисту жертви. Агресія стала сприйматися, як зло» (Дугин А. Суб'єкт без границ. Элементы 1996. N7. С. 3–6.)

«Коли агресія – життя, то мир – смерть. Ми воюємо проти пасивності, сльоти, щоб людство не згасло остаточно» - стверджує один з естрадних кумирів молоді в Росії Егор Летов. Він вважає, що «кривава армія змете вавилонську цивілізацію і через нову глобальну революцію створить нову справжню людину...» (Элементы. 1996. С.46–47).

Загалом, прийнято нарікати на екранне насильство, продюзоване в надрах Голлівуду. Та не забуваймо, що насильницькі видовища мають довгу традицію в

західній культурі. Взяти хоча б Інквізицію, за вироками якої упродовж близько 500 років (за різними і дуже відмінними оцінками) було страчено від 1 до 10 млн. осіб, переважно через спалення живцем на вогнищах. Не секрет, що для більшості добродесних громадян ці страти були передусім видовищем, яке й облаштовувалось відповідно: спеціальні костюми, факельні походи тощо.

З іншого боку, насильством переповнені чимало текстів, які прийнято шанувати як класичні. Скористаюся фронтовою поезією Олеся Гончара. Вірш «Атака»: «Скрегоче залізом округа, Смертю повітря фурчить. Я знаю той ступінь напруги, Коли вже ніщо не страшить.

Святе божевілля атаки В тобі поглинає все. Через яри і байраки Незнавана сила несе.

Немає ні рідних ні любих, Нема ні жалю ні тривоги. Байдужим стаєш до згуби, Могутнім стаєш, як Бог» (Олесь Гончар. Твори: У 6т. Т. 1. К.: Дніпро, 1978. С. 81.) А ось відомий опис «бенкету у Лисянці» Тараса Шевченка: «Не милують, карають завзяті. Як смерть люта, не вважають на літа, на вроду шляхтяночки й жидівочки.

Тече крову воду. Ні каліка, ані старий, ні мала дитина, Не остались, - не вблагали лихої години. Всі полягли, всі покотом, ні душі живої Шляхетської й жидівської. А пожар...»

Завершити цей перелік цитат можна було б промовистим «Рядком з літопису» Галини Гордасевич: «В той год не було на Русі Ні мору, ні голоду, І домовилися князі усі Хоч до якогось ладу. І гарно було молодим у весільній одежі, І як в небо здіймався дим, то від вогнища — не від пожежі. І вчасно посіяв сівач, і яблуня квітувала, І мати спекла калач — Родину нагодувала. І радісно їй було: з муки ж бо, а не з полови! А муж як сідав у сідло, то хіба що на лови. І знак біди не звисав з темного неба нічного, І чернець в манускрипт записав: «Сей год не було нічого» (Галина Гордасевич. Рядок з літопису//Дзвін. 1997. №1. С. 57).

4. На семінарі згадувалось, що однією із суттєвих перепон на шляху медіа-грамотності є «бажання казки». Не хочеться чути пояснень, що, мовляв, вас експлуатують, на вас заробляють, не хочеться руйнувати фільм якимись аналітичними методами осмислення, «бажання казки» переважає. На

завершення подамо цитату з інтерв'ю ініціатора медіа-екології Маршала Маклюена (одного з останніх в його житті): «Людина електронної епохи, електронна людина втрачає своє тіло і разом з ним відчуття ідентичності. Вона має імідж, але не тіло. Ця людина відчайдушно шукає своє коріння. І насильство - одна з маніфестацій цих пошуків ідентичності».*

А втім, ми забігаємо наперед у своїх сумнівах. Україна поки що лише проходить фазу первинного усвідомлення проблеми.

SAPINES CONTRA LUPUS

ТЕЛЕНАСИЛЬСТВО

(автор матеріалу Михайло БЕКЛИК)

З анотації перед черговим показом фільму – цього разу (05.12.2000) це було "Фуфло" (Росія) – презентерка "Імперії кіно" Ольга Сумська розповіла про одного американського режисера, який так прокоментував власні враження від перегляду цього фільму: "Якщо наше [американське] кіно у часи депресії допомагало вижити нашим людям, то ваше [російське] кіно пропонує навпаки — лише смерть..." "До цих слів нічого додати", – завершила свій виступ Сумська. Заради збереження доброї репутації (своєї і каналу) презентерка сором'язливо замовкла: вона не могла більше ані вихвалити незугарний фільм, ані виправдовуватися за його показ на "1+1". Та могла б додати хоча б: "Дітям до... перегляд заборонений", або принаймні "не рекомендований", адже прокатні права на усі легально здобуті фільми зараз відповідно маркуються. Чому ж ми не зустрічаємо тих маркувань ані в газетних анонсах, ані в самому телевізійному ефірі? І ще одне запитання: навіщо такий популярний і нібито шанований український національний телеканал, як "Студія "1+1", демонструє відверто і неприховано насильницькі, бандитські і смертоносні фільми, серед яких "Фуфло" ще досить непогане? Про яку боротьбу за рейтинги йде мова, якщо в результаті деградує телеаудиторія?

Власники каналів і програмісти телеефіру роблять нам ведмежу послугу, дійсно дивуючи і вражаючи (на жаль лише у негативному значенні цих слів)

нібито "культовими", без лапок модними, насправді ж наділеними якимось хворобливим естетичним смаком і часто позбавленими будь-яких мистецьких цінностей фільмами. Картинами, а тим паче шедеврами, ці творива ніхто не називає. Ну хіба що голос за кадром у телевізійних анонсах. Ці фільми не отримують нагород ні у Європі, ні в Америці. Але вони знаходять собі чудове пристановище у "совкових" (адже, погодьтеся, ми все ще живемо у "совку", що є зменшувально-пестливим синонімом СРСР) ефірах СНД, звідки хапають нас, сумирних глядачів, за горло щупальцями усіх телеканалів. Так відбувається планомірне зомбування (подекуди й у наказовій формі, як-от, джінгл-перебивка на "Нашому радіо": "Слухаю і скоряюсь!") homo sovieticus і перетворення її на нову, жорстоку істоту - homo lupus, та аж ніяк не на homo sapiens чи то пак homo novus. Шанси стати "людиною розумною" падають із кожною наступною серією усіляких "бандитських петербургів", "агентів національної безпеки", "ментів", "попелюшок", "камєнських" та "маросейок". Натомість вхід до нашої з вами печери аборигенів пост-радянського демімонду стає усе вужчим, він пропускає усе менше світла цивілізованості і культури. Звідси і наше феноменальне суспільне явище - "клептократія".

За таких обставин, щоправда, усе яскравіше виглядають спроби культурного спротиву "останніх з могікан" непсевдо-еліти сірячинному маскульту. Але попри цю одномоментну яскравість, більш-менш пристойного багаття з того не виходить: поодинокі носії культуродайного вогню (інституції чи окремі особистості) лише ледь жевріють на загальному попелищі суспільної деградації і деструкції. А необхідні гучні "походи зі смолоскипами", потрібне щось на кшталт контр-зомбування, аби перевести вектор нашого прийдешнього із площини занепаду у площину бодай найменшого, але розвитку, прогресу, поступу. Інакше ареал нашого ні, навіть не залюднення, бо homo homini lupus est, а радше заселення перетвориться незабаром на загальну, знову ж таки, не братську, а вовчу "могілу невідомого дегенерата".

І це була б цілком природна розв'язка для сюжету, що виписується і вимальовується на наших очах сьогодні – на зламі тисячоліть. Адже сучасні

підлітки і молодь, врешті-решт, переситяться телевізійним насильством і, озброївшись усіма методами бандитських паскудств, що ними так рясніють наші екрани, вийдуть на вулицю... І вони уже виходять. Вони поряд з нами. Ріжуть, стріляють, грабують, гвалтують – напрямки, без найменшого докору сумління. Ім'я їм – легіон. І лише Слово Боже, слово добра, любові і співчуття може зупинити цю широку ходу носіїв зла, ненависті й агресії. Тож говоримо про це ВГОЛОС!

2. Патогенний текст

Патогенні (ненормальні, неправильні, девіовані) тексти існували завжди і, мабуть, існуватимуть ще доволі довго, якщо їм все-таки дійсно судилось коли-небудь зникнути з лиця землі. Патогенним текстом може бути публікація в газеті, кадр фільму, сторінка книги або й сама книга, навіть дія. Патогенність тексту виявляється у негативному обов'язковому впливі на адресата. Цей вплив може бути керованим (замовленим), а може – випадковим. Патогенні тексти залюбки використовували диктаторські режими, тому що однією з властивостей патогенного тексту є ламання волі адресата і викривлення її в бік, потрібний владі. І "Гітлерюгенд" – прекрасний приклад найкращого використання патогенного тексту – молодь, яка стала під худенькою десницею Гітлера, була, як тепер кажуть, зазомбована. І системою освіти також. Український підручник сьогодні – це теж приклад мимовільного, себто випадкового, вже майже патогенного тексту.

ПОНЯТТЯ ПАТОГЕННОГО ТЕКСТУ: ВИЗНАЧЕННЯ, КЛАСИФІКАЦІЯ, МЕХАНІЗМИ НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ

(автор матеріалу – КУЧЕРЕНКО Марина Василівна)

Найважливіша і очевидна роль масової комунікації полягає в обміні інформацією, у розширенні наших знань і нашого розуміння світу, суспільства і самого себе, формуванні нас як індивіда, у тому, щоб зробити кожного реципієнта більш поінформованим.

Все частіше і частіше масову комунікацію розглядають “як частину довкілля, таку ж суттєву, як вода і повітря”. Тому можна зробити висновки, що всі різновиди комунікації все більше і більше врастають у наше життя, а, отже, мають більший вплив на нашу свідомість і на діяльність. Якщо цей висновок вважати істинним, то перед нами відкривається ціла низка ще не вивчених і навіть не номінованих питань.

У зв'язку з цим ми можемо припустити існування повноцінного “третього світу” про який говорив К. Поппер. За його словами “перший світ” – це світ фізичний, другий – стани свідомості, а третій – це світ зафіксований у книгах, часописах та інших носіях об'єктивного знання. К. Поппер говорив про автономність цього світу, незалежність, а, отже, і впливовість.

Зрозуміло, керівною у “третьому світі” постає масова комунікація. Масова комунікація покликана розширити наш світогляд, зробити його гнучкішим, творчим. Поряд з таким неосяжним світом кожна окрема свідомість виступає як невеличка губка, яка щось поглинає, щось випускає на поверхню. А наш мозок виконує роль фільтра, який не пропускає весь масив інформації, а лише невелику її частину. Тому дитяча свідомість менш захищена: вона вбирає все навколо, якраз у той період, коли формується порнографія (впливає через задоволення) і насильство (через незадоволення).

Безумовно, вони поглинають наш час. Відбувається також певне емоційне збудження. Вони виступають як постійно діючий подразник емоцій та генератор бажань. Вони також спрямовують енергію емоцій та бажань у певному напрямку. Вони вміло культивують та експлуатують нашу емоційну ниву (одночасно виснажуючи її).

На думку Б. Потятиника, домінуючий погляд щодо екранного насильства і порнографії полягає у тому, що ці віртуальні потоки ніби

наелектризують нашу психіку, невротизують її, тобто віртуальність наче перетікає у реальність.” Тобто те, що поглинаємо через ЗМІ, те і використовуємо у власному житті. Коли бачиш добро, яке перемагає зло насильницькими методами, створюється враження, що це нормальне явище і так можна чинити. “З іншого боку, соціологічні і психологічні дослідження дають підстави говорити про ефект катарсису у деяких людей, які дивляться насильницькі чи еротичні сцени, про зменшення реальної агресії. У цьому випадку реальність наче витікає у віртуальний простір”. Ці дві протилежні думки нас ставлять у глухий кут. Але ми будемо відстоювати позицію, що якщо порнографія і насильство у ЗМІ шкодить хоч комусь, їх потрібно викорінювати, а боротися з агресією потрібно іншими методами (про які ми вже говорили вище).

1. Ми живемо у часі, коли існує безліч різноманітних текстів, які несуть як позитивну, так і негативну інформацію. Складність ще полягає у тому, що один і той самий текст для однієї особи буде шкідливим, а для іншої – ні. Часто шкідливий текст перетворюється у патогенний і залишається у свідомості людини, формуючи її життя, вчинки, дії, погляди. Особлива природа патогенності існує у посттоталітарних країнах, куди входить Україна, тому вивчення патогенного тексту потребує окремого підходу.

2. Визначення патогенного тексту ще й досі не сформовано. Але на основі наукових праць і нашого дослідження ми пропонуємо таке визначення: патогенний текст – це текст (інформація), який усвідомлено чи неусвідомлено, накладаючись на вже існуючі в свідомості тексти (інформацію), стають загрозою психологічній безпеці особистості за певних умов (психологічних особливостей, віку, настрою, місця, часу тощо). Для глибшого вивчення цього явища ми пропонуємо ввести такі нові терміни, як “інформаційний патогенез” та “патогномічний”.

3. Щодня з’являються мільярди текстів. Створюючи їх, ми є їхніми творцями, керівниками, але водночас ми їх “раби”, тому що ці рукотворні

тексти мають великий вплив на нас, змінюючи свідомість і поведінку. Під впливами цих змін ми створюємо нові тексти, які, в свою чергу, також впливають на нас. Таким чином утворюється замкнуте коло, тому дуже важко встановити, що є суб'єктом, а що – об'єктом у цих відносинах.

4. Для того, щоб знизити рівень впливу патотексту на особистість, потрібно знати механізми його нейтралізації. Такі механізми можна згрупувати у такий спосіб: репресивні (обмежувальний, заборонний), альтернативні (стимулювання альтернативних до патогенного текстових потоків), імунні (підвищення рівня освіченості особистості), нооценозні (заперечення існування патогенного тексту), тотальні (відстоювання думки, що всі тексти є патогенними, тому слід критично ставитися до всього).

5. Чіткої класифікації патогенних потоків не розроблено. Ми пропонуємо класифікувати патогенні тексти за двома ознаками: за сферою впливу (ті, що несуть загрозу моральним цінностям; ті, що забороняються законом), за емоційним каналом впливу (ті, що впливають через емоцію задоволення; ті, що впливають через емоцію незадоволення).

Проведене дослідження дає змогу сформулювати конкретні висновки теоретичного і практичного значення.

Причини виникнення патогенного тексту пов'язані з:

- ❖ суб'єктивним сприйняттям дійсності реципієнтів, а не об'єктивним їх баченням;

- ❖ неосвіченістю особи, невеликим культурним розвитком і нерізноманітним дозвіллям. У сучасній культурі виникає явище, коли реальне життя замінюється віртуальним, тому що воно краще, різноманітніше, у ньому безліч колізій, інтриг, емоцій – чого так часто не вистачає нам у життєвій буденності. Створюється ілюзія багатого повноцінного безпроблемного життя, людина повністю вростає у штучний світ і живе лише ним, відбувається знищення життєво важливих цінностей, заміна моралі реального світу віртуальним, що призводить до дискомфорту, психічних фобій та хвороб людини;

❖ заборонаю всього, що було пов'язане з еротикою, сексуальністю. Особливо це стосується посттоталітарних країн (куди входить і Україна), тому що вони після розвалу СРСР стали ареною, де перетинаються впливи принаймні двох різновидів патогенного тексту: того, що прийшов із Заходу, і того, що прийшов зі Сходу (насамперед із Росії) та культивувався в Україні близько семи десятиліть. Тому ми, українці, можемо спостерігати особливий вид патогенного тексту, який виник у нас під впливом двох “культур патогенності”;

❖ ліберальними, демократичними поглядами. На сьогодні більшість демократичних країн відстоюють право трансвеститів та людей нетрадиційної орієнтації.

3-4. Медіанасильство: психологічна привабливість зла.

Психологія впливу медіанасильства

(автори матеріалу – Ярослава Прихода, Ніна Станкевич)

У мовній картині світу зло володіє своїм багатющим лексичним арсеналом. Смерть, ураган, землетрус, повінь опредмечують зло як антиблаго. Вбивство гвалтування, грабунок, розбій – як зло моральне, спричинене людиною.

Одвічна присутність, необхідність зла як передумови добра, його альтернативи не лякає як така. Можливість називати зло злом є атрибутом вільного суспільства. Однак користуватися свободою називання зла дуже важко. Деякі періодичні видання розуміють цю свободу як "свободу від зовнішніх обмежень" і демонструють надмірне захоплення мотивами насильства.

Тематика зла на сторінках вільної української преси, сила зла, розпорошеного у неусвідомленій зломові, має шанси зменшити дистанцію між двома полюсами, втягує нас у суспільні ігри зі злом, а добро відкритого і вразливого суспільства відсуває у тінь зла.

Із філософсько-етичного погляду поетизація зла, його гіперромантична абсолютизація чи свідомо естетизація спричиняє до перебування сучасного людства у так званому "обрїї зла". Обрїї зла вважають незаперечною ознакою новїтньої європейської культури. Звернімо увагу хоча б на назви популярних музичних груп світу – Поховання (Sepultura), Некролог (Obituary), Труп канібала (Cannibal corpse), Лицемірство (Hypocrisy), Вбиті (Slayed), Фабрика страху (Fear factory), Смерть від напалму (Napalm death).

Хвиля кримінально-захоплюючих текстів, насичення газет байдужо іронічною інформацією, ворожо саркастичний тон багатьох полемічних статей українських газет також викликає у читачів відчуття існування в обрїї зла".

Кримінальний світ, який ми знали, зазвичай, лише з цифр і статистики, наблизився до нас своєю страшною конкретикою. Газети зарясніли заголовками з неєативно-оцінною семантикою на позначення усіх виявів зла, що ведуть до злочину.

Вражає уже сам передтекст-заголовок і врізка як своєрідний мінізгусток тієї негативної енерєї та інформації, що містить текст.

Наприклад: Жах: діти вбивають дітей (Експрес. 1997. 28 квіт.); Перевертень. Щоб заволодіти зброєю для скоєння нових злочинів, офіцер міліції організував напади на своїх колег. Останній закінчився вбивством товариша по службі (День. 1997. 9 серп.); Армійські трагедії: один вояк повісився, інший отруївся; Трагедія: три смерті і двоє скалічених (Експрес. 1997. 30 серп.). Виразно оцінна сеєментація експліцитно та імпліцитно задає програму твору, настроїй його прочитання. Подібні заголовки є миттєвим індикатором тексту, з його допомогою текст розпочинається й завершується одночасною. У заголовках семантика зла розгортається насамперед іменниками, що називають його різновияви (розбїй, вбивство, епідемія, вибух, інтервенція, ворожба тощо).

Найчастотнішими концептами зла у газетному тексті є лексеми: смерть (Смерть біля плоту, Глуха смерть (Експрес. 1997. 9 жовт.); Смерть у глечуку,

Смерть була майже миттєвою (Експрес. 1997. 2 серп.); Смерть під колесами (Мол. Галичина. 1997. 26 лип.); Смерть у райвідділі (Експрес. 1997. 16 серп.); вбивство (Чергове вбивство на замовлення (Вис.замок. 1997. 22 серп.); Жахливе вбивство приголомшило всіх (Експрес. 1997. 12 лип.); Потрійне вбивство у чорний понеділок (Експрес. 1997. 30 лип.); Вбивство навпроти легендарної Петровки, 38 (Вис.замок. 1997. 25 січ.); труп (Труп у погребі (Експрес. 1997. 30 серп.); Під мостом валявся труп (Експрес. 1997. 2 серп.); У причепах знайшли чотири трупи (Експрес. 1997. 5 трав.); У Львові валяються трупи (День. 1997. 9 серп.); кров (Кров за кров (Експрес. 1997. 23 січ.); Пролилася кров (Експрес. 1997. 23 січ.); Коли кров бризнула по стінах, бандити увійшли в азарт (Вис.замок. 1997. 25 лип.); війна (Естонські росіяни прогнозують війну (День. 1997. 9 лип.); Якщо завтра війна... НАТО допоможе консультацією (День. 1997. 3 квіт.); Алюмінієва війна і загострення на українському фронті (День. 1997. 17 трав.); постріли (А постріли були попереджувальні (Експрес. 1997. 25 верес.); 3 пострілами, але без поранених (Мол.Галичина. 1997. 16 жовт.); Постріли на Хімічній (Мол.Галичина. 1997. 26 лип.).

Поповнило мову зла й іншомовне слово кілер. Кілери в Червонограді вже мінують гаражі (Вис. замок. 1997. 3 жовт.); Молдавського кілера ввіймали у Львові (Вис.замок. 1997. 3 жовт.); Після вбивства "авторитетів" узяли і кілерів, і замовника. (День. 1997. 27 серп.); Відомі кілер і замовник вбивства Бориса Дерев'янка (Вис.замок. 1997. 3 жовт.).

Але найсильніше неєативне поле творять навколо себе дієслова. Саме через них у психіці людей зло набуває чіткої рельєфності. Дієслова розстріляти, отруїти, розчленувати, зарубати, повіситись, гатити, вбити, задушити, закатувати, зевалтувати, помститися – найсильніші за семантикою реєстри зломови. Засилля їх у газетних текстах має руйнівний вплив на читача, пригнічує його психіку.

У заголовку тексту як особливому номінативно-комунікативному блоці міститься психо-соціо-ліневістичне ядро – код складників та чинників самого

злочину. Це і характер злочину (Помста старого рецидивіста (Експрес. 1997. 10 лип.); Дідова помста (Експрес. 1997. 7 серп.); Вбито бухгалтера (День. 1997. 13 трав.); По-звірячому закатовано кіоскера (Експрес. 1997. 17 лип.); Застрелено голову фонду держмайна Автономії Республіки Крим Олексія Головізіна (День.1997.17 трав.); Чергові криваві вбивства (Експрес. 1997. 28 квіт.); знаряддя злочину – Обухом сокири по голові (Експрес. 1997. 22 серп.); Заточкою в серце (Експрес. 1997. 30 серп.); Знаряддя злочину - камінь (Експрес. 1997. 17 лип.); Знаряддя як у Каїна, – вила (Експрес.1997.3 лип.); Убив газовим ключем (Мол.Галичина. 1997. 16 жовт.); мета злочину – За закускою через димар (Вис.замок. 1997. 7 жовт.); Убивство за тарілку борщу (Експрес. 1997. 16 жовт.); суб'єкт і об'єкт злочину - Колишній піп розстріляв свою родину (Експрес. 1997. 7 серп.); Загинув хлопчик, бо дяді "догралися" (День. 1997. 3 квіт.); Підлітка отруїли гризуни (Експрес. 1997. 17 лип.); 19-річний ковелець задушив маленьку дівчинку (Експрес. 1997. 17 лип.); Постріли сільського хулігана обірвали життя 33-літньому міліціонерові (Експрес. 1997. 25 верес.); Зanedбана криниця ковтнула чотири життя; Дівчинка померла, наковтавшись пієулк (Експрес. 1997. 29 трав.).

Розгортання заголовків у повні поширені речення ще збільшує несадивну напругу тексту. Багатослівний заголовок найчастіше поверхово сенсаційний і виконує не стільки інформаційну, скільки рекламну функцію. Для прикладу: Двох солдатів він убив тоді, коли йому захотілося випити свіжої крові (Експрес. 1997. 6 верес.); Він загинув на руках своїх товаришів, які плакали від безсилля щось змінити (Експрес. 1997. 25 верес.); Харакірі за прилавком намагався здійснити мешканець Анапи (День. 1997. 3 квіт.). Такі речення-заголовки не завжди спрямовують читача на правильну інтерпретацію змісту матеріалу, оскільки дібрані недбало чи випадково: Художній портрет кілера допоможе слідству (День. 1997. 28 серп.) Портрет кілера намалювали художники (Вис. замок. 1997. 22 серп.); "Хлопці, не дивіться, що я жінка. Бийте по-справжньому. (Вис. замок. 1997. 25–27 лип.);

Ідеш до жінки – візьми батіг (Експрес. 1997. 7 серп.); Мали не лише вбити, а й зняти фільм (Вис.замок. 1997. 3 жовт.); Заради мадридського саміту НАТО на яворівському полігоні пролилася грецька кров (Експрес. 1997. 12 лип.). Особливо небезпечним є "підтакування хворобливій цікавості через подачу деталей злочину" [2, с. 22]. Наприклад: Одному в бійці відірвало вухо..... а іншому відкусили ніс (Вис. замок. 1997. 16 верес.); На тілі жінки кров'ю намалювали хреста (Експрес. 1997. 5 трав.); Міліціонери душили подушкою, а потім кололи ножицями нижче живота (Мол. Галичина. 1997. 18 жовт.) У цьому зв'язку вражає уособлення зла у, здавалось би, лексично несумісних для його існування словах. Зло руйнує родину, парадоксально зіштовхує на вістрі злочину найближчих людей, заперечуючи найголовніші заповіді Божі. Як-от: Розчленував і спалив труп матері (Вис. замок. 1997. 22 серп.); Приніс до церкви голову батька (Вис. замок. 1997. 22 серп.); Син підняв на батька руку (Вис. замок. 1997. 16 верес.); Сина зарубала, себе не встигла (Вис.замок. 1997. 3 жовт.); З другого поверху дівчинку зіштовхнула бабуся (Експрес. 1997. 25 верес.); Дід бив онука сокирою (Мол. Галичина. 1997. 26 лип.); Брат помстився брату (Експрес. 1997. 5 трав.).

Іноді у заголовках міститься запитання, що відображає як звичайну цікавість (Хто вбив красуню? (Експрес. 1997. 5 трав.); Хто ж замовник? (Експрес. 1997. 28 квіт.); недовіру (Чи шукатиме міліція вбивць? (Експрес. 1997. 17 лип.), так і є болісно риторичним (Чому діти вбивають дітей? (Експрес. 1997. 10 лип.); Невже вимираємо? (Вис. замок. 1997. 25 січ.)

Приносять шкоду заголовки, в яких автор, намагаючись закодувати інформацію, не зважає на те, як вона може вплинути на емоційно-психологічний стан реципієнта. Тільки страх і песимізм навіюють такі заголовки: Третя світова війна стає дедалі ймовірнішою (День. 1997. 3 квіт.); Країна старішає і вмирає (Мол. Галичина. 1997. 25 січ.).

Обережно слід ставитись журналістам і до стилістичних прийомів у кримінальному тексті. Невдалими вважаємо заголовки - трансформовані фразеологізми: Бий шевця,щоб інші боялися (Експрес. 1997. 17 лип.); На

пістолет надійся, але й з кулаком не зівай (День. 1997. 3 квіт.); каламбур, оснований на повторах (Відомий вбивця невідомого, Поки є вбивці, будуть і убивці вбивць (Експрес.1997. 16 серп.); метафору (Любов до пляшки окришила політ (Мол. Галичина. 1997. 25 січ.); Вогонь задушив її у своїх обіймах (Експрес. 1997. 2 серп.); перифраз ("Мінна війна" проти волинських банків (День. 1997. 28 серп.); антоніми (Маленькі жертви великої війни (Експрес. 1997. 6 верес.).

Однаково шкідливі поетизація зла й надмірна іронічність тону викладу. Метафори Жнива смерті (Мол. Галичина. 1997. 25 січ.); Алхіміки смерті (Експрес. 1997. 25 верес.) тільки підсилюють семантику зла. Недоречними є заголовки, які свідомо чи несвідомо римовані: Поки усі святкували, арештанти стіну продовжали (Вис. замок. 1997. 7 жовт.); із розважально-легковажним акцентом: Як святкувалося? Дякую, вже гоїться (День. 1997. 27 серп.); Для декого День незалежності став останнім святом у житті (День. 1997. 27 серп.); Війна – дурничка, головне маневри (День. 1997. 8 лип.); У Криму буденна подія – чергове гучне вбивство (День. 1997. 10 жовт.). Іронічні вкраплення у кримінальному тексті розмивають межі зла. Реципієнтові стає важче розібратися, де добро, а де зло. Для прикладу, вбивство сокирою трактується як "дідівський метод", опис злочинних дій супроводжується реплікою "як у кіно".

Соціальна відповідальність за слово вимагає високоетичного підходу до творення газетних текстів, особливо кримінальних. Суб'єктивна оцінка події, явища, осіб, яку дає автор, виявляється насамперед у цілеспрямованому доборі маркованої лексики. Прикладом такого тексту є матеріал Р.Павлюка "Рішення галицької райдержадміністрації Львова "народжували" у перинатальному центрі (Мол. Галичина. 1997. 25 січ.). Нагромаджена у ньому лексика на зразок: першим "відстрілявся" головний лікар, щоправда гатив він холостими фразами; свідчення суду давав добродій Урсул, він мав "більшу пам'ять", але його заносило у політичні нетрі, а то тягнуло розтікати мислю по древу; він прорік; сплавлення за пагорб немовлят;

кваліфіковані майстри свого ремесла; пікантний судовий закид; районні столоначальники; куце судове засідання; катма прямих і вбивчих доказів, товариш по клітці (!) створює суцільно неєативну конотацію, забирає від читача право власного вибору оцінки події. Кожен з нас має свій "досвід зла" і своєрідне моральне щеплення від нього. Тому автор повинен зважати на це і не нав'язувати своїх оцінок, а тим паче, упереджених.

Важко ділити текст на добрий і поганий, шкідливий і благотворний, коли йде мова про текст кримінальний. Важливо, щоб інформація про насильство не стала його пропаєандою. Щоб оця поверхова сенсаційність і деталізація злочину не призвела до смакування зла, щоб гіперболізація тематики зла не перетворилася у стимул, який керуватиме вчинками людини без душевних гальм. Автор кримінального тексту повинен тамувати у собі шкідливу інерцію антигуманної і небезпечної субстанціалізації зла, тобто втілення зла у певного носія (людину, групу людей). Текст із такими ознаками, звичайно, патогенний, створює загрозу суспільній моралі, шкідливо впливає на читачів, особливо молодих.

Преса як соціальний інститут повинна відповідати за спосіб і міру показу насильства. Читачеві не завжди достатньо імунітету, щоб психологічно протистояти такому гіперзлу – шквалу ненависті, жорстокості, аєресії, або й ще гірше – злу, аномально вишуканому й естетизованому у слові. Зло самовикривальне, зломова ж як структуротворчий елемент газетного тексту тільки розгалужує, збільшує і пропаєує це зло.

Спеціально аналізуючи масову (а не фахову міліцейську) пресу, ми виявили стихійність у подачі тематики зла, відсутність самоконтролю у кількісній відповідності нейтралізуючих зло, добротворчих і патогенних текстів. Чи не свідчить це про процес "бульваризації" вільної української преси у найгіршому розумінні?

Без сумніву, поява такої хвилі зла має суспільні передумови – економічна нестабільність, бідність, невпевненість у майбутньому, "відчуття залишеності Богом", переоцінка системи вартостей. А будь-яке перетворення

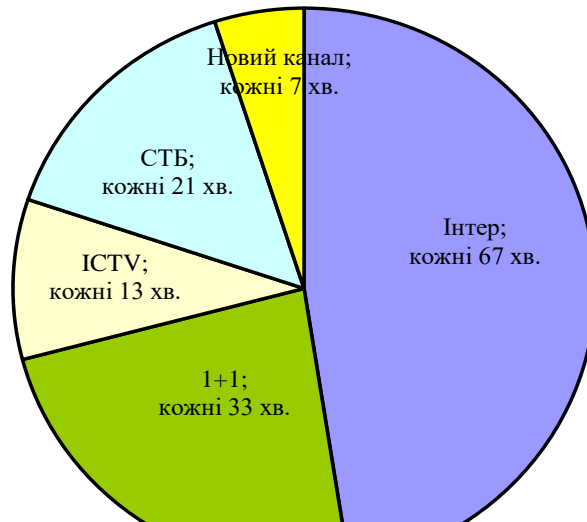
структур вартостей "супроводиться струсами психіки спільноти, що жила цією культурою та творила її. Це призводить, особливо на зламах епох, до конфліктів та суперництва між новими та старими вартостями, що суб'єктивно, у суспільній свідомості людей визначається як криза культури.

Телеканал, дата перегляду	Загальний час перегляду (хв.)	Кількі сть зарее с т р о в а н и х с ц е н а г р е сі ї	Кількі сть зарее с т р о в а н и х с ц е н п о р н о г р а фі ї	Інтервал між ними (середньостатисти чний), (хв.)	
				агресія	порногр афія
Інтер 20 травня 2007 р.	200	3	3	67	67
1+1 19 травня 2007 р.	260	8	13	33	20
ІСТV 9 червня 2007 р.	245	19	4	13	61
СТБ 26 травня 2007 р.	271	13	11	21	25
Новий канал 10 червня 2007 р.	196	29	6	7	33
Всього	1172	72	37	16	33

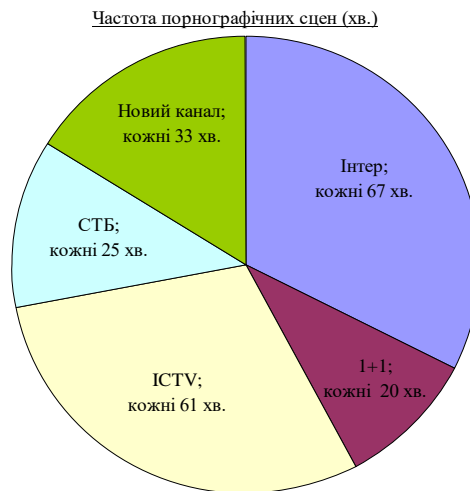
Усі згадані сумні чинники, взаємно накладаючись, творять духовно моральний клімат, сприятливий для посилення тієї ворожості зла, яке безпосередньо проникає у наше життя через газетні сторінки. Преса висвітлює добро і зло на тлі нашого часу, втягує нас у їх вічне протистояння. І перед нами – не тільки вибір, а й шукання відповідей на непрості запитання: Чи ми винні, що пишемо про зло? Чи це не частина гри зі злом? Що є ставкою у цій грі? Чи можна замкнути зло? Чи можна розминутися зі злом у час зла?

ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ, ІНТЕРВАЛ СЦЕН НАСИЛЬСТВА ТА
ПОРНОГРАФІЇ НА ТЕЛЕКАНАЛАХ В ПРАЙМ-ТАЙМ (ВИХІДНІ ДНІ)

(за даними КУЧЕРЕНКО Марина Василівна)

Циклограма 1. Частота сцен насильства на українському телебаченні

Циклограма 2. Частота порнографічних сцен на українському телебаченні

5. Чинники впливу засобів масової інформації на аудиторію

(автор матеріалу – Олексій Баршполец)

Наприкінці 1980–х років ідеологи тогочасного суспільного реформування бачили, певно, одним із наслідків своїх зусиль такий набір засобів масової інформації, який відповідав би соціальній структурі української спільноти. Аби кожне видання, кожний телеканал мав свою нішу в читацько-глядацькій аудиторії і, відповідно, відображав би настрої своєї соціальної групи. Незайнятих ніш, як і не відображуваних настроїв, не мало бути.

Тематично різні, ідейно різнопланові інформаційні потоки мають забезпечувати інформаційні потреби та зацікавлення спільноти і вдовольняти їх в усій повноті. Отака собі комунікативна ідилія бачилася – з повною свободою слова, яка б давала можливість громадянам вільно висловлювати свої думки. Ця можливість мала забезпечуватися функціонуванням усіх типів преси – від ліво- чи праворадикальних до бульварних видань, і щоб таке ж ідейно-політичне різнобарв'я розквітало в ефірі.

Інформаційні процеси в суспільстві забезпечує такий його інститут, як журналістика. Ця практична галузь кілька останніх десятиліть розвивається в Україні настільки бурхливо, наскільки й суперечливо.

Можна назвати дві основні тенденції цього розвитку. Перша: науково-технічний прогрес не лише породив нові галузі у сфері масових комунікацій, а й спричинив перехід людства до інформаційного суспільства – нової якості цивілізації. Друга: перетворившись на „четверту владу” (котра може визначати настрої великих груп людей), на один з основних чинників соціалізації, мас-медіа стимулюють прогрес освіти і культури, здійснюючи водночас абсолютно протилежні впливи.

Ким стане людина в інформаційному суспільстві: особистістю, здатною адекватно сприймати ситуації в суспільстві, а чи лялькою, об'єктом маніпуляцій, таким собі модернізованим гвинтиком (Й. Сталін) у соціальній

структурі, яка вся, до найменшого помислу й руху, – послух і покора Великому Братові (Дж. Оруелл)?

З цієї причини мас-медіа стали останнім часом об'єктом пильної уваги не лише науковців, що спеціалізуються в галузі журналістики. Проблеми ЗМК вивчають соціологи, психологи, педагоги, представники інших наук. В масовому, а не лише в науковому обігу, з'явилися такі поняття, як „медіаграмотність”, „медіакультура”, що означають нові якості й нові здатності як окремої людини, так і всієї спільноти, що ефективно взаємодіють в умовах інформаційного суспільства.

Наприкінці ХХ століття з'явилися якісно нові засоби масової інформації – телекомунікаційні, у яких здійснюється зворотний зв'язок між суб'єктами й об'єктами інформаційного процесу. Тому поняття „засоби масової комунікації” (ЗМК, медіа) включає і традиційні ЗМІ, і нові телекомунікаційні засоби на комп'ютерній базі (наприклад, Інтернет).

Медіа використовують майже всі канали сприйняття. Завдяки цьому вони відіграють велику роль в культурному обміні, у вихованні молодого покоління, а також у процесах управління різними галузями соціальної сфери.

Засоби масової комунікації виконують в суспільстві такі функції: інформаційну, виховну, освітню, соціально-управлінську, рекреативну, релаксаційну.

Так, освітня функція – це повідомлення людям знань, що дозволяють оцінювати й упорядковувати дані, отримані з інших джерел, та орієнтуватися в складному плині інформації. Виховна функція полягає в передачі зразків життя, прикладів поведінки, ставлення до світу, до інших людей, до самого себе, у прилученні до здобутків культури і мистецтва, засвоєнні етичних, правових, ідеологічних та інших норм сучасного суспільства. Виховний і освітній вплив медіа сьогодні зрівнюється, а то й перевищує вплив традиційної контактної педагогіки.

Популярність медіа визначається такими факторами: використання терапевтичної, компенсаторної, рекреативної, естетичної, пізнавальної, інформаційної, комунікативної, моральної, соціальної, катарсичної та інших функцій мистецтва; опора на видовищно-розважальні жанри, стандартизацію, серійність, сенсаційність, систему „емоційних перепадів”, що дозволяє „розряджати” нервову напругу глядачів; гіпнотизм, угадування бажань публіки, інтуїцію тощо.

На жаль, у молодіжному середовищі спостерігається бездумне, „всеїдне” поглинання інформації, яка надходить з екранів телевізорів, комп’ютерних моніторів, з радіоприймачів. Школярі віддають перевагу розважальним шоу, „мільним операм”, серіалам, жанровим комп’ютерним іграм тощо. Занурюючись у віртуальний світ, підлітки часто не вдумуються в зміст того, що сприймається. Так поступово притупляється потреба в надбанні знань, в духовно-естетичному збагаченні. Для молоді, що належить до так званого всеїдного типу глядачів і слухачів, медіамистецтва виконують лише розважальну або релаксаційну функцію. У зв’язку з цим дослідники (педагоги, психологи) ввели спеціальний термін – інформаційна криза, тобто неможливість осмислити інформацію, знайти і відібрати з величезного її потоку найактуальнішу, яка б сприяла духовному збагаченню особистості.

Відомо, що медіа можуть бути і потужним джерелом знань, і серйозною завадою у навчанні та вихованні, і добрим засобом розвитку, і його гальмом. Засилля низькопробної в художньому і змістовому сенсі продукції кіно- і відеоринку, сцени насильства – все це вимагає посилення уваги педагогів до виховання засобами медіа, уміння на ретельно відібраному матеріалі розвивати високий рівень художнього сприйняття, пізнавальні інтереси і творчі можливості особистості.

Наразі численні медійні канали створюють особливе інформаційне поле, під впливом якого формуються соціальні, моральні, художні, естетичні цінності та інтереси. Екранні медіа, до яких відносять кіно, телебачення, відео, Інтернет тощо, впливають на глядача значно ефективніше, ніж

традиційні друковані тексти. Медіаінформація одночасно впливає і на слух, і на зір, синтезуючи практично всі притаманні людству способи спілкування.

Сучасні комп'ютерні технології викликають значний інтерес молоді – поняття „інтерактивність”, „мультимедіа”, „Інтернет”, DVD, CD-ROM знайомі практично кожному школяреві. Згідно з дослідженнями останніх років, за необхідною інформацією учні й студенти звертаються до Всесвітньої павутини значно частіше, ніж до книг, навчальних посібників.

Чим же викликана така популярність нового „чуда техніки”? На нашу думку, основні причини цього такі: доступність інформації; її новизна; великі релаксаційні можливості; наближеність віртуальної реальності до життєвих умов за емоційністю та естетичними канонами тощо. До того ж, тепер, коли інформація має найвищу цінність у всіх сферах життя, а кількість літератури така велика, що для пошуку необхідного джерела слід витратити чимало часу, люди віддають перевагу комп'ютерним каталогам, завдяки яким можна швидко відшукати будь-який матеріал.

Жвавий інтерес молоді викликають комп'ютерні ігри, Інтернет-спілкування, відвідування віртуальних музеїв, виставок тощо. Наприклад, відвідувачі віртуального музею можуть обмежитися лише переглядом каталогів, а при бажанні можуть і „пройтися” залами музею, розглядаючи об'єкти в різних проекціях, і це дає можливість одержувати естетичну й емоційну насолоду.

Мультимедійні засоби в молодіжному середовищі найчастіше виступають як:

- 1) джерело інформації (читання наукової і художньої літератури, вивчення інтерактивних каталогів тощо);
- 2) засіб спілкування (знайомство, листування електронною поштою);
- 3) форма відпочинку і розваги (комп'ютерні ігри, прослуховування компакт-дисків, перегляд кінофільмів);
- 4) технічний засіб навчання (вивчення таблиць, довідників, географічних карт тощо).

Це лише окремі, так би мовити, вже освоєні суспільством блага, забезпечені розвитком засобів масової комунікації. З іншого боку, виникли інформаційно-екологічні проблеми: загроза психофізичному здоров'ю людини, комп'ютерна залежність і злочинність, інформаційна безпека особистості та суспільства, комунікативна девіація, порушення вітальних основ сутності людини в умовах розвитку систем штучного інтелекту. У цьому ряду подибуємо й проблему екранного насильства з його вкрай негативним впливом на неповнолітню аудиторію.

Сучасна молода людина пізнає реальну дійсність багато в чому через віддзеркалені „картини світу”. І провідне місце тут, без сумніву, належить аудіовізуальній медіакulturі (кіно, телебачення, відео, комп'ютерні мережі). Однак її роль у моральному вихованні суспільства далеко не бездоганна; часом вона здійснює і дисфункційний вплив на глядача в умовах комерціалізації медіаагентств. Деструктивний вплив екранного насильства на аудиторію, особливо неповнолітню, мало хто сьогодні заперечує. Цікаво, що й самі діячі TV вже не можуть замовчувати свою роль у поширенні агресивних образів.

Вимірюючи вплив насильства у фільмах, дослідники звернулися до двох вихідних гіпотез – наслідування і катарсису. Перша – реальні злочини молодих людей повторюють ситуації і способи дії, побачені на екрані. Особливо вражає те, що юні злочинці нерідко звертали свою провину за вчинене на фільми зі сценами насильства.

Гіпотеза ж катарсису була закладена ще у філософії Аристотеля. Підсилювалася вона й психоаналітичною концепцією, згідно з якою суспільство накладає багато обмежень на індивіда, змушуючи його жити за принципом „реальності”. У результаті деякі дуже важливі прагнення людини не реалізуються, внаслідок чого вона впадає в стан фрустрації, тобто дезорганізації свідомості і діяльності, викликаний неможливістю досягнення мети.

Загалом частіше підтверджувалася гіпотеза про наслідування: насильство на екрані сприяє його проявам у реальному житті, особливо з боку підлітків. На жаль, на відміну від західних країн, де виконуються державні програми контролю за екранним насильством і захисту від нього дітей, в Україні й досі ця проблема поза увагою і держави, і громадськості. Серед безлічі причин цього очевидна одна: еволюція моральних засад не встигає за науково-технічним прогресом. Це стосується й мас-медіа, удосконалення й експлуатація яких забезпечують свободу особи, але й таять загрозу їй.

Мас-медіа впливають на всі етапи соціалізації сучасної людини. Але якщо політики і підприємці дуже швидко відреагували на тотальну владу ЗМІ над суспільством і прибрали до рук найвпливовіші з них, то діячі соціально-культурної сфери поки що лишаються осторонь.

Без сумніву, проблему впливу комп'ютерних ігор, що містять сцени насильства, на формування свідомості підлітків не можна розглядати однозначно. Грати в комп'ютерні ігри з елементами насильства і чинити насильство в житті – речі різні. Однак безперечно, що інтерактивне залучення до процесу насильства викликає неминуче звикання до нього, притуплення почуття жалю, співпереживання тощо. Адже у віртуальному світі нічого не варто вистрілити в людину, жбурнути в неї гранату, розрізати електропилкою і т. д., і т. п.

Існує причинний зв'язок між „розважальним медіанасильством” і дитячою агресією. Шкідливість непомірного споживання аудіовізуальної інформації, що містить натуралістично подані сцени насильства, дослідники вбачають в тому, що це: 1) впевнює, що насильство – прийнятний шлях вирішення соціальних конфліктів; 2) робить дітей байдужими до людських страждань; 3) викликає страх стати жертвою насильства; 3) служить причиною застосування насильства в реальному житті.

Отже, виходячи з вищевикладеного, основні причини привабливості для аудиторії медіатекстів, що містять сцени насильства, можна визначити так:

розвага, рекреація, компенсація, бажання зазнати хвилювання/страху; прагнення віртуально випробувати агресію (ефект емпатії); ототожнення з агресивним персонажем чи персонажем-жертвою (ефект ідентифікації), ігнорування обмежень (ефект „забороненого плоду”); спроба побачити насильство/агресію, що відображають власний досвід; вивчення кримінального світу (збагнення ролі насильства в суспільстві й у районі проживання певної аудиторії); ефект самозаспокоєння – тобто ефект передчуття щасливого фіналу й усвідомлення того, що „весь цей жах відбувається не зі мною”; гендерний ефект тощо).

Основні теорії „медіаефектів” описують такі механізми впливу аудіовізуальних творів, що містять сцени насильства:

- маніпулювання почуттям страху (наприклад, стимулювання почуття страху перед агресією і насильством);
- навчання аудиторії насильницьким/агресивним діям з їх подальшим здійсненням у реальному житті (насильство як припустимий спосіб вирішення будь-яких проблем);
- стимуляція, збудження агресивних, спадкових інстинктів аудиторії, її апетиту стосовно сцен насильства (що особливо проявляється в аудиторії з порушеною психікою);
- „прищеплення” аудиторії почуття байдужості до жертв насильства, зниження порогу чутливості стосовно прояву насильства в реальному житті;
- „катарсичний”, віртуальний і безпечний для навколишніх вихід агресивних емоцій, що не призводить до негативних наслідків у реальному житті.

До речі, соціологічні дослідження засвідчують, що розважальна продукція, яка не містить сцен насильства (кіно/телекомедії, „мирні” іграшки і комп’ютерні відеоігри тощо), набагато популярніша, ніж аналогічна продукція з тематикою насильства.

Вище йшлося про суперечливий вплив аудіовізуальної, художньо-розважальної інформації. Не менші суперечності спостерігаємо й у

функціонуванні інформації соціальної, зокрема – політичної. Особливо вони даються взнаки на мікрорівні.

Спостереження за учасниками прес-конференцій щодо певних етапів досліджень масових настроїв щоразу виявляють аналогічну картину.

Дослідники подають комплексну інформацію, яка, на їх переконання, досить повно розкриває сутність досліджуваного явища. (Підкреслимо: на їх переконання. Цей термін наступного дня в газетах подаватиметься інакше: „як запевнюють вчені”, „на їхню думку”, „вони гадають, що”, „так це чи ні – покаже час” тощо). Отже, йдеться про певні втрати інформації вже на етапі дослідження явища. Під втратами розуміємо різницю між істинною сутністю явища і знанням дослідників про нього. Їх професіоналізм, досконалість інструментарію та ряд інших чинників обумовлюють якість і повноту одержаної інформації. Та й в ідеальному випадку це ще не означає, що інформація автентично, без втрат (від ненадання значення якимось фактам аж до навмисних купюр) буде передана дослідником.

Ще суттєвіші відхилення можна спостерігати на прес-конференціях та в інтерв'ю політиків. Вони (самі чи за допомогою оточення) сепарують і дозують інформацію, ревно стежать, щоби небажані для них факти не проникли в пресу. Не має значення, якої форми набере відхилення політика від істини: замовчування деяких фактів чи наголошення на інших, грубе їх спотворення чи незначне переміщення акцентів, делікатні натяки на щось таке, чого не було, чи повне заперечення фактів. Часто це трапляється на підсвідомому рівні: таку поведінку в інформаційному просторі диктує політикові його статус, коло політичних інтересів, структура його особистості. Є значна частка істини в журналістському жарті: легше зупинити „бегущего бизона, поющего Кобзона, пишущую Дарью Донцову”, аніж дізнатися в політика правди.

Мудрий політик може вдатися до відхилення від істини заради інтересів майбутніх поколінь, аби не зашкодити прогресові. Обережний політик – захищаючи інтереси своєї спільноти й нехтуючи інтересами інших.

Маніпулятор – аби не порушити стан рівноваги в керованому ним соціумі. І так далі. Зрештою, не слід ігнорувати й суто корисливих мотивів (прийти до влади, утриматися на посаді, зміцнити позиції) або людські слабинки політика. Не випадково в колах владної еліти залишається невмирущим правило: слухай уважно не про що сказав лідер, а про що він промовчав.

Не у всій повноті сприйме комплекс повідомленої інформації журналіст, не вся вона його захопить. Він сепарує інформацію, відкидаючи все, що не збігається з його світобаченням, уявленнями про потреби аудиторії, смаки, уподобання тощо. Свою роль у сприйнятті інформації журналістом може відіграти як зіпсутий, так і піднесений його настрій, озирання на позицію шефа, хазяїна видання. І, безумовно, „професійна хвороба” пошуку чогось сенсаційного. Отже, в будь-якому випадку журналіст виносить з конференц-зали лише **частку** принесеної туди дослідником інформації.

Неадекватному відтворенню дійсності сприяє ще один вельми цікавий чинник. Йдеться про психотипи журналістів, особливості мислення кожного з них. Так, публіцист мислить образами, він неохоче користується статистикою, даними соціологів. Сатирик, фейлетоніст звертає увагу на недоречності, соціальні протиріччя. В його сприйнятті інформація може набрати форми комічного, якщо її зміст вступає в протиріччя з соціальними нормами, загальноприйнятою думкою, суспільними ідеалами. Репортер мислить новинами і пропускає поза увагою „те, що вже було”. Аналітик зважає на тенденції, в його уяві факти вибудовуються в логічні ряди, кожен викінчений ряд розкриває певну тенденцію буття. Та в будь-якому випадку значна частка інформації залишиться „за кадром”. Та й з тієї, що сприйнята, в газету чи ефір піде не все. А лише те, що відповідає позиції, політиці видавця. Тобто, йдеться про тенденційність подачі інформації, а тенденційність завжди суперечить об’єктивності.

З переданої ЗМІ інформації реципієнт сприйме теж лише її частку. Ту, яка відповідає соціальним складовим його особистості, його психічному стану в момент сприйняття.

Чинники неповного і неточного сприйняття інформації учасниками інформаційного процесу яскраво проявляються під час неординарних подій у житті суспільства. Контент-аналіз української і російської преси (досліджено зміст 10 масових газет за період з 21 листопада 2004 по 20 січня 2005 року – за два місяці найбурхливіших подій в українській спільноті) щодо висвітлення перипетій „помаранчевої революції” дало можливість виявити в них діаметрально протилежні за змістом і сутністю масиви інформації.

Одні газети називали події на Майдані всенародним спротивом, громадянським рухом опору, виявом народного обурення. Інші – масовими заворушеннями, бунтом, стихією чи, навпаки, масовими (тобто організованими) акціями. Майже всі газети вживали термін „революція”, вкладаючи в нього дуже різний зміст: „Московский комсомолец” і „2000” – руйнівна стихія, „Голос України” – благодатна сила, що оновлює суспільство. В іншому випадку той же „Голос України” вжив уїдливе „помаранчевий шабаш”, а „Киевские ведомости” – „помаранчеве море”.

Протилежні оцінки містяться і в епітетах, якими газети наділяють учасників Майдану. Герої. Повстанці. Обурений народ. Вільні громадяни. Маніфестанти. Мітингуючі. Обдурені В. Ющенком. Гарячі голови. Путчисти. Божевільні. І ще десятки схожих.

Кожна газета мала своє ставлення до тих подій: в одній – надмірне захоплення, в іншій – зверхність, в третій – байдужість, а ще – неприхована ворожість. А в усіх разом – повна гама почуттів. Московський тижневик „Аргументы и факты” не раз стверджував, що на Майдані всі стали своїми, люди стали людьми, створили в Києві атмосферу надії й оптимізму. Тижневик „2000”, стверджуючи, що вибори не були сфальшовані і для путчу немає жодних підстав, про учасників мітингів висловлювався не просто негативно, а навіть з сарказмом.

Піковим моментом для учасників Майдану стало рішення Верховного Суду України про визнання недійсними результатів другого туру президентських виборів. Бурхливу реакцію народу кожна газета теж

відобразила своєрідно. В одній на цілу сторінку описано почуття, які охопили учасників мітингування. Ілюструє загальну радість фото: літній чоловік цілує в щоку таку ж літню жінку, їх очі аж сяють. Інша газета тим же фото ілюструє кореспонденцію „Секс на Майдані”, детально описуючи популярні пози статевих взаємин. Геніально з подібної нагоди висловився колись О. Довженко: „Двоє дивляться в одну воду. Один бачить відображені в ній зірки, другий – багнюку на дні калюжі”.

Публікації, в яких розкрито мотиви участі людей в мітингах на майдані Незалежності, поділяються на чотири помітні групи. Найбільша кількість (63,4 %) репортажів вказує на прагнення українців покласти край виборчим махінаціям, підтримати В. Ющенка і його команду, допомогти мешканцям наметового містечка. У 29,6 % проаналізованих матеріалів говориться, що людей вивели на вулицю почуття, продиктовані високою мораллю: захистити свою гідність, покласти край приниженням, бажання бачити Україну цивілізованою, майбутнє дітей – кращим за своє. Тільки кілька десятків публікацій (13,6 %) вказують мотивацію: покласти край правлінню Л. Кучми, захистити Україну від бандитів, не допустити до влади криміналітет. І лише в 7,1 % публікацій (переважно в газетах, які намагалися применшити значущість подій) писалося, що люди прийшли, „бо на Майдані весело, цікаво”. Жодна з газет не писала про „відпрацювання американських грошей”, хоча в телепередачах це говорилося не один раз.

Спостереження підтверджують висновки про суперечливе функціонування інформації на мікрорівні. Не менш суперечливе воно і на макрорівні. Вся інформація, що циркулює в суспільстві, ділиться на дві групи:

- інформація – комплекс повідомлень, зміст і дух яких повністю відображують явище чи подію. Ця інформація тотожна істині, в ній закладено знання про явище, адекватне самому явищу;
- лжеінформація – комплекс повідомлень про явище, які дають про нього спотворене знання.

Якщо перша група зрозуміла: це правда, тільки правда і нічого іншого, крім правди, то друга вимагає детальнішого розгляду. Лжеінформація в свою чергу ділиться теж на дві великі підгрупи: до першої віднесемо спотворену інформацію не від злого умислу, а з невідання, до другої – спотворену навмисне, цілеспрямовано, продумано. Розпізнати її можна, використовуючи певні критерії.

За мірою достеменності. Суб'єкт з корисливою метою дозує в повідомленні співвідношення правди/брехні так, щоб реципієнт не запідозрив нещирості повідомлення. А сутність, істина в ньому може бути спотвореною незначно, або суттєво, або й цілком.

Незначне спотворення досягається двома методами. В ефір (в газету) подається правда, але не вся. Тобто інформація, яка доходить до аудиторії, істинна, але з неї вилучено певну частку, яку, на думку комунікатора, не повинен знати реципієнт. Потім журналіст невинно посміхається: „Я теж цього не знав”. В іншому випадку до масиву достовірної інформації додаються елементи фальшованої, але так, щоб фрагменти фальші в масиві істини не були помічені, весь масив повідомлення має сприйматися як єдине несуперечливе ціле. Реципієнт має проковтнути з наживкою і гачка.

На той же ефект розраховують і автори повністю фальшованих повідомлень, починаючи їх з фактів, які насправді були. Інколи, для ефективності, тим же й закінчують. Повідомлення оформляється за методом „ляльки”: коли пачку нарізаного газетного паперу обрамляють згори й знизу двома справжніми грошовими купюрами. Один чи два достеменні факти вселяють реципієнтові віру в правдивість усього повідомлення.

За критерієм рівня логічної впорядкованості.

Невпорядкованість. Істинна інформація змішується з фальшованою хаотично, безсистемно. Читаючи такий текст, слухаючи таку тираду, людина не може повністю зрозуміти істинну інформацію (вона ж бо невпорядкована) і легко може її переплутати з такою ж хаотично розкиданою лжеінформацією. Особливо цей метод помітний в багатьох телекоментарях.

Посередня впорядкованість. Істина з брехнею може змішуватися логічно, системно. Але ця впорядкованість ґрунтується на раціональній помилці (застосованій свідомо). Найчастіше використовується переінтерпретація тексту: подаються різні значення одного слова для підміни понять, спотворення смислу почутого, тенденційного тлумачення тексту. В PR-акціях журналісти, використовуючи мовну еквілібристику, видають чорне за біле, потім – навпаки, посилаючись щоразу на конкретне джерело.

Упорядкованість вищого гатунку. Істина і брехня змішуються так, що сам факт змішування сприймається не як прийом, не як політтехнологія, а як реальне соціальне протиріччя. Цим прийомом часто послуговуються і політики, і журналісти.

Одна з головних умов становлення громадянського суспільства – формування діалогової взаємодії між особистістю і владою, соціокультурними і політичними силами. Без діалогу не може бути злагоди, успішного розвитку держави. В умовах політичної, соціокультурної, економічної модернізації потреба в діалозі стає особливо значущою. Без нього реформи приречені на провал. Люди мають право на повну й об'єктивну інформацію про дії і наміри влади, мають право висловлювати свої думки про директивні рішення і вносити свої пропозиції; владі теж життєво необхідно підтримувати постійний контакт із суспільством, роз'яснювати свою політику тощо.

Провідна роль в успішному здійсненні такого діалогу належить мас-медіа, які є у цьому процесі посередником між суспільством і владою. Саме вони генерують і спрямовують основні потоки інформації. Саме вони можуть найефективніше задовольняти інформаційні потреби громадян, погоджувати інтереси особистості, суспільства і держави. Але успіх такого діалогу можливий тільки за умови готовності до нього кожної зі сторін. Ось чому нині на перший план виходить як медіакультура суспільства, так і медіакультура кожної особистості. Це частина загальної культури, пов'язаної зі ЗМІ. З одного боку – в соціальному плані (культура суспільства –

медіакультура суспільства). З іншого боку – в особистісному (культура людини – її медіакультура), коли акцентується взаємодія людини зі світом медіа, його сприйняття і творче самовираження через ЗМІ, що зрештою забезпечує повноцінне включення людини в життя суспільства.

Адже медіаграмотна аудиторія розуміє, що:

- медіа транслюють ідеї, інформацію, новини з точки зору якихось людей;
- для емоційного впливу на публіку використовуються спеціальні технології, відтак можна розпізнати їх, зрозуміти, якого ефекту домагалися творці медіатексту і якого досягли;
- усі медіатексти вигідні одним людям і не вигідні іншим; можна запитати, а іноді й відповісти на запитання про те, кому вигідно, кому – ні і чому?

Медіаграмотна аудиторія:

- шукає альтернативних джерел інформації і розваг;
- використовує телебачення з користю і для задоволення;
- не служить об'єктом маніпуляції з боку (або в інтересах) телебачення;
- становить найсвідомішу частину суспільства.

Критично мисляча, соціально активна комунікативна особистість, що вільно й осмислено спілкується з мас-медіа, є ідеалом, вищим досягненням гуманістично орієнтованої медіаосвіти.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Особливості висвітлення в ЗМІ екології ноосфери.
2. Патогенний текст і проблематика ЗМІ.
3. Медіанасильство: психологічна привабливість зла; психологія впливу медіанасильства; романтизація насильства; екранний тероризм; аргументи

прихильників екранного насильства; метафізичний вимір насильства; профілактика.

4. Висвітлення проблем, пов'язаних із проблемами деградаційного антропогенного впливу на природу.
5. ЗМІ про основні чинники екологічного лиха в Україні.
6. Українська спеціалізована економічна преса.
7. Економічна проблематика на сторінках загальнонаціональних ЗМІ.
8. Проблеми заповідних територій: висвітлення в ЗМІ.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Назвіть проблеми, що висвітлюються в ЗМІ і пов'язані з захистом споживачів.
2. Назвіть методи і прийоми висвітлення в ЗМІ економічних тем.
3. Назвіть джерела економічної інформації.
4. Доведіть думку про те, що висвітлення в ЗМІ проблем захисту навколишнього середовища є актуальним.
5. Доведіть доцільність розвитку екологічної журналістики.

ТЕКСТ

для перевірки поточних знань

1. За зауваженнями медіаекологів, не тільки атмосферне, але й акустичне забруднення наших міст відбувається під впливом:
 - 1) співу птахів,
 - 2) транспорту чи надто голосної музики в громадських місцях;
 - 3) вітру в полі та в громадських місцях.
2. За інформацією проф. Б. Потятиника, у США дітей вчать критично сприймати медіа, бачити комерційні мотиви позаду насильницьких чи порнографічних сюжетів, аналізувати і подумки деконструювати:

- 1) екранний чи друкований продукт,
 - 2) газетний чи радіопродукт,
 - 3) кіно- чи телепродукт.
3. Термін «інформаційні протигази» в медіа екологічних публікаціях запропонував (-ла):
- 1) М. Веклик,
 - 2) Н. Габор,
 - 3) Б. Потятиник.
4. За даними вчених, порнографія на екрані:
- 1) провокує агресивних суб'єктів,
 - 2) умиряє агресивних суб'єктів,
 - 3) навчає агресивних суб'єктів.
5. Медіаекологи впевнені: інтерес до насильства має глибоке психологічне коріння, що засвідчено:
- 1) найдавнішими міфами і казками,
 - 2) найсучаснішими відеофільмами і відеороликами,
 - 3) найстарішими художніми фільмами і документальними кадрами карної хронічки.
6. Ініціатором медіа-екології був:
- 1) Маршал Маклюен
 - 2) Борис Потятиник,
 - 3) Томаш Гобан-Клас.
7. «Людина електронної епохи, електронна людина втрачає своє тіло і разом з ним відчуття ідентичності», - сказав у інтерв'ю батько медіаекології:
- 1) Борис Потятиник,
 - 2) Маршал Маклюен,
 - 3) Томаш Гобан-Клас.
8. Проблема медіанасильства в Україні проходить фазу:
- 1) первинного усвідомлення,
 - 2) вторинного реагування,

3) останнього лікування.

9. Патогенним текстом називають:

- 1) нормальні, правильні, девіантні тексти;
- 2) ненормальні, неправильні, зразкові тексти;
- 3) ненормальні, неправильні, девіантні тексти.

10. Патогенність тексту виявляється у:

- 1) негативному обов'язковому впливі на адресата,
- 2) позитивному обов'язковому впливі на адресата,
- 3) нейтральному обов'язковому впливі на адресата.

11. На думку Б. Потятиника, домінуючий погляд щодо екранного насильства і порнографії полягає у тому, що ці віртуальні потоки ніби наелектризують нашу психіку, невротизують її, тобто віртуальність наче перетікає у:

- 1) реальність,
- 2) нереальність,
- 3) віртуальність.

12. За зауваженням Б. Потятиника, «соціологічні і психологічні дослідження дають підстави говорити про ефект катарсису у деяких людей, які дивляться насильницькі чи еротичні сцени, про зменшення реальної агресії. У цьому випадку реальність наче витікає у:

- 1) віртуальний простір,
- 2) реальний простір,
- 3) підсвідомий простір.

13. Патогенний текст – це текст (інформація), який усвідомлено чи неусвідомлено, накладаючись на вже існуючі в свідомості тексти (інформацію), стають загрозою психологічній безпеці особистості за певних умов:

- 1) демографічних особливостей, статусу, місця проживання, одягу тощо,
- 2) психологічних особливостей, віку, настрою, місця, часу тощо,

3) соціальних особливостей, смаків, статку, місця відпочинку, майна тощо.

14.У заголовках журналістських текстів семантика зла розгортається насамперед іменниками, що називають його різновияви, наприклад:

- 1) розбій, вбивство, епідемія, вибух, інтервенція, ворожба тощо;
- 2) щастя, поцілунок, добро, квіти, сонце, блакитне небо тощо;
- 3) команда, батальйон, рота, автомат, протигаз, ракета тощо.

РОЗДІЛ 6

НАУКА ТА ІННОВАЦІЇ**1. Інноваційні технології**

З метою аналізу публікацій із проблематики «Інноваційні технології» ми звернемо увагу на конкретні публікації останніх тижнів. Аналізу підлягає публікація «Місце України у світі нанотехнологій», автори Юрій Якіменко, Теодор Наритник, Володимир Цендровський (щотижневик «Дзеркало тижня» № 29 (708) 9–15 серпня 2008).

Ознайомимося з текстом і звернемося до його аналізу.

**ЗОНДОВИЙ МІКРОСКОП АТОМНОГО РОЗРІЗНЕННЯ У ЦЕНТРИ
КОЛЕКТИВНОГО КОРИСТУВАННЯ В ІНСТИТУТІ
МЕТАЛОФІЗИКИ НАНУ.**

Людство на межі двох тисячоліть вступило в нову епоху – нанотехнологій, наноматеріалів та нанопристроїв. Сьогодні стало узвичаєним пов'язувати майбутнє країни з тим, наскільки вона успішно просунулася в розвитку й освоєнні нанотехнологій. Це ставить перед нами резонне запитання: чи може Україна претендувати на місце серед лідерів науково-технічного прогресу?..

Не нівелюючи жодним чином сьгоднішні результати, пов'язані з використанням наноконпозицій у медицині, харчовій промисловості, широкому застосуванні надтонких шарів нанесених матеріалів у кілька нанометрів завбільшки, наважимося висловити припущення, що магістральна лінія розвитку нанотехнології визначається іншим. Основних проривних напрямів практичного використання матеріалів і прийомів нанотехнологій можна очікувати у створенні наноелектронних приладів, насамперед транзисторів і мікросхем із багатоплановою номенклатурою використання в обчислювальній і мікрохвильовій техніці, метрології, вимірювальній техніці, сонячних батареях і фотоекранах, а також у медицині в частині знову ж таки інструментально контролюваного входження людини за допомогою наночастинок і нанопристроїв до структури бар'єрних молекул і молекулярного будівництва.

Увагу спеціалістів різноманітних наукових технічних дисциплін – діоастрономії, радіозв'язку всередині приміщень, радіолокації та радіонавігації, біології та медицини, криміналістики тощо – привертають хвилі терагерцевого діапазону, які охоплюють частоти від 100 ГГц до 10 ТГц.

Зважаючи на рекламні матеріали низки великих закордонних фірм, у завершальній стадії перебувають розробки приладів (теравізорів) для виявлення вибухових речовин і різноманітних сторонніх предметів в аеропортах, на вокзалах тощо. Великі надії з освоєнням терагерцевих хвиль пов'язують спеціалісти в галузі контролю навколишнього середовища (виявлення шкідливих домішок в атмосфері, воді, в ближньому космічному просторі тощо). Астрономи сподіваються за допомогою радіотелескопів у цьому частотному діапазоні здобути нову інформацію про далекі небесні тіла та динаміку розвитку Всесвіту.

Завдяки використанню терагерцевих хвиль очікується прорив у низці медичних технологій. Можливо, найближчим часом терагерцеві апарати з нешкідливим електромагнітним випромінюванням увійдуть до практики медичної діагностики й зможуть замінити в низці випадків небезпечні

рентгенівські апарати. Та найбільші надії медичних спеціалістів пов'язані з лікуванням онкологічних хворих. Оскільки терагерцеві хвилі добре проникають до верхніх шарів шкіри (аж до м'язових тканин), з'являється можливість контролювати розвиток недоброякісних процесів на найбільш ранніх стадіях. Взагалі в цьому діапазоні відкриваються нові можливості вивчення процесів на рівні живої клітини.

При вивченні нанопроцесів у твердому тілі у відділі хімії твердого тіла Інституту загальної та неорганічної хімії ім. В. Вернадського виявили нові властивості матеріалу, розробили керамічні нагрівальні елементи, які не дають іскри, й навіть застосовували їх у промисловості.

В Інституті металофізики НАНУ досліджено новий фізичний ефект у багатошаровій структурі: феромагнітний матеріал – плівка благородного металу завтовшки в одиниці нанометрів – феромагнітний матеріал. Нещодавно Нобелівську премію з фізики було присуджено за виявлення ефекту гігантського магнітного опору в подібних шаруватих середовищах. Усі зчитувальні та записувальні головки в капдисках використовують саме цей ефект.

Як зазначають вітчизняні та закордонні експерти, наноелектромеханічні системи (НЕМС) та пристрої на їхній основі вже незабаром мають стати найважливішими елементами вузлів, виробів, зразків, комплексів і систем озброєння та військової техніки. Застосування НЕМС поширюватиметься не лише на засоби ураження, але й на засоби бойового, технічного та тилового забезпечення ведення бойових дій. Одним із перспективних напрямів застосування нанотехнологій є їхнє використання для забезпечення радіаційного, хімічного та біологічного захисту військ. Наприклад, на основі НЕМС може бути створений «електронний ніс», який уловлює феромони – високочутливий датчик для аналізу параметрів стану повітряного середовища.

Наноелектромеханічні системи та пристрої на їхній основі в перспективі мають стати найважливішими елементами «інтелектуальних» систем

управління військами та зброєю. Вони вже застосовуються в розвідувально-сигналізаційних системах, що функціонують за будь-яких погодних умов. Реальним уявляється план широкомасштабного переозброєння армій США та НАТО на основі впровадження досягнень нанотехнологій, перший етап якого має завершитися у 2011–2015 роках.

Телекомунікаційні системи та сенсори різної природи – найрізноманітніші складові нанотехнологій. Сучасна розумна зброя – яскравий приклад таких інновацій. Однак технологічний прогрес – далеко не все те, що ми вкладаємо в поняття «нанореволюція». Йдеться також про нові, більш гнучкі форми розвитку суспільства, розуміння ролі інформації у світовому процесі. Нанотехнології дають змогу зруйнувати інформаційні системи опонента ще до того, як він вирішить атакувати.

Інтегральна оцінка основних досягнень вітчизняних і закордонних нанотехнологів свідчить, що розвиток наноматеріалів і функціональних виробів наноелектроніки в країні та за кордоном відбувається багато в чому за схожими напрямками. Водночас намітилися передумови до істотного відставання українських розробок НЕМС від закордонних у частині їхнього доведення до рівня промислових технологій і наступного впровадження. Виникає запитання – на яку роль може розраховувати Україна у світі нанотехнологій?

Ми помітно відстали за останні 20 років, у країні немає не те що технологічної лінійки, але навіть бодай одного сучасного інструментального приладу, який би дозволяв принаймні на лабораторному рівні у повному обсязі маніпулювати в ділянці нанометра, і головне – занепали галузеві науково-промислові центри, які могли б використовувати результати академічної, вузівської та прикладної науки з виробничою метою.

Наявний інтелектуальний потенціал і розробки, а також кілька збережених підприємств колишнього військово-промислового комплексу Союзу за об'єднання зусиль у рамках фінансованих державних програм з нанотехнологій дають певний, хоч дуже ілюзорний, та все ж шанс на прорив

у галузі мікрохвильової техніки, сонячної електроніки, метрології, радіоастрономії...

Перші два напрями можна було б створити у вигляді великих вертикально та горизонтально інтегрованих структур на базі наукового парку «Київська політехніка», Інституту фізики напівпровідників НАНУ, київських ВАТ «НПП «Сатурн» та державного НДІ «Оріон», донецького «Топаза», Дніпропетровського машинобудівного заводу, Запорізького радіозаводу, низки чернівецьких і львівських інститутів. Ці структури ще здатні створювати й серійно випускати перспективні зразки конкурентноспроможної техніки. Якщо, звичайно, за час, який знадобиться для розкачки, на їхньому місці не будуть побудовані розважальні комплекси, офісні центри та масиви «елітного» житла.

У рамках реалізації кількох цільових загальнодержавних програм можна провести концентрацію наукових та інженерних кадрів країни у невеликій групі базових підприємств (установ). Потрібно зрозуміти при цьому, що є наукові та виробничі структури, які держава не повинна втратити. Для вирішення цих завдань у нас залишилося 10–15 років, після закінчення цього терміну підуть у небуття наявні наукові школи та інженерно-виробничі колективи. Від розуміння цих простих істин керівництвом країни залежить, на яких горизонтах ми опинимося в ері нанотехнологій і нановиробництва...

Поданий текст має такі особливості:

1) розкрита проблематика, пов'язана з нанотехнологіями, які не розвинуті в Україні (іншими словами, обговорюється реальна проблема в галузі новітніх технологій виробництва і науки);

2) подається прискіпливий професійний аналіз стану галузі нанотехнологій в Україні;

3) використані спеціальні засоби утворення образу обговорюваної проблеми; серед таких засобів є лексичні, синтаксичні, стилістичні;

4) вжито багато точних однозначних слів-понять, назв конкретних організацій, які знаходяться в центрі проблеми;

5) наведена обгрунтована критика сучасного стану розробок новітніх технологій;

6) пропонуються певні шляхи подолання проблеми й виходу з кризи;

7) проблема відставання вітчизняних нанотехнологій висвітлюється в системі інших проблем, що виникають на стику з військовою проблематикою і розвитком галузі.

2. К-суспільство (Knowledge society)

Наступною публікацією для нашого аналізу висвітлення проблем в електронних ЗМІ стала стаття з англomовної версії вільної електронної енциклопедії «Вікіпедія». Ми піддали машинному перекладу статтю про так зване суспільство знань (англ. мовою «Knowledge society»).

Ознайомимося з російським перекладом публікації з проблем науки і техніки та перейдемо до детального її аналізу.

(Далі матеріал подається мовою оригіналу – російською).

«Материал из Википедии, свободной энциклопедии

Вообще говоря, термин **общества знаний** относится к любому обществу, где знания является главным производственным ресурсом, а не капитала и рабочей силы. Он также может сослаться на использование определенного общества дает информацию. Общество знаний "создает, разделяет и использует знания для процветания и благосостояния его народа".

Знания обществ имеют характерную форму, что знание одного из основных компонентов любой человеческой деятельности. Экономические, социальные, культурные и все другие виды деятельности человека становятся зависимыми от огромного объема знаний и информации. Общества знаний, при которой знания становятся главной творческой силой.

Знания обществ не являются новым явлением. Например, рыбаки уже давно разделяет знание предсказывать погоду в свои общины, и это знание добавляется в социальный капитал общества.

Что нового в том, что:

- При нынешних технологиях, знаниях общества не должны быть ограничены по географической близости

- Современная технология предоставляет пользователю больше возможностей для обмена, архивирования и извлечения знаний

- Знания становятся наиболее важным капитал в нынешнем веке, и, следовательно, успех любого общества заключается в использовании его.

Примеры обществ, которые могут зародиться к обществам знаний

Люди из той же области

- Преподавателей на ту же тему.
- Любители же музыкальная группа
- Художники со схожими интересами

Люди из разных полях

- Инженеры говорят ученые о научных вопросов, связанных с их инженерного проекта

- Исследователи из разных областей обсуждают общую проблему исследования

- Художники заинтересованы в фракталов, связавшись с программистами

- Мистики говорят ученые

Инфраструктура

Общества знания потребностей в области инфраструктуры, как

1. Физическая: места встречи, доски объявлений ...
2. Технологические: совместное содержание местных языков, списки рассылки, веб-порталы, вики, чат, видеоконференции, виртуальные совещания, совместные средах разработки, дистанционное обучение»

Електронна адреса статті: [http://translate.google.ru/translate?hl=ru&sl=en&u=http://en.wikipedia.org/wiki/Knowledge_society&ei].

Аналіз публікації «Knowledge society», або «Суспільство знання», дозволив нам виокремити такі особливості:

- 1) проблема висловлена в енциклопедичному руслі (подано термін, наведено декілька його тлумачень, вказано походження терміна; подано посилання на певне джерело);
- 2) використані точні однозначні слова;
- 3) синтаксис простий, нескладний;
- 4) стиль викладу – науковий;
- 5) наведено об'єктивну інформацію, тобто таку, яка має декілька тлумачень, підходів, бачень;
- 6) наводиться структурний склад поняття, його види.

3. Фундаментальні дослідження у галузі найважливіших проблем природничих, суспільних та гуманітарних наук

Публікації про проблеми в галузях природничих, суспільних та гуманітарних наук та фундаментальні дослідження здійснюється в науковій пресі (спеціалізованих журналах, газетах, збірках). Одним з таких прикладів можемо вважати публікації в науковому журналі «Вісник НАН України». Для аналізу ми звернемося до N 5 за 2001 рік. Публікація називається «Міжвідомча рада з координації фундаментальних досліджень» (текст подається далі).

«Кабінет Міністрів України утворив при Національній академії наук України Міжвідомчу раду з координації фундаментальних досліджень. Виконання функцій апарату Ради (забезпечення науково-організаційного і методичного супроводження її роботи) покладено на Науково-організаційний відділ (сектор по координації наукових досліджень в галузі природничих і

суспільних наук) Президії НАН України. Головам регіональних наукових центрів НАН України та Міністерства освіти і науки України, академікам-секретарям відділень наук НАН України доручено розробити пропозиції щодо найактуальніших питань для розгляду Радою на засіданнях у 2001 р. і подати їх до Президії НАН України, а Науково-організаційному відділу Президії – організувати одержання цих пропозицій і підготувати узагальнений перелік питань на розгляд Ради.

До складу Міжвідомчої ради з координації фундаментальних досліджень увійшли:

ПАТОН Борис Євгенович – президент Національної академії наук, голова Ради;

ВОЗІАНОВ Олександр Федорович – президент Академії медичних наук;

ЗГУРОВСЬКИЙ Михайло Захарович – ректор Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»;

ЗУБЕЦЬ Михайло Васильович – президент Української академії аграрних наук;

КОСТЮК Платон Григорович – директор Інституту фізіології імені О. О. Богомольця;

КРЕМЕНЬ Василь Григорович – міністр освіти і науки, президент Академії педагогічних наук;

СКОПЕНКО Віктор Васильович – ректор Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

СМИРНОВ Валерій Веніамінович – відповідальний секретар Ради з питань науки та науково-технічної політики при Президентові України (за згодою);

ТАЦІЙ Василь Якович – президент Академії правових наук;

ЧЕБИКІН Андрій Володимирович – президент Академії мистецтв;

ШПАК Анатолій Петрович – перший віце-президент Національної академії наук.

ПОЛОЖЕННЯ про Міжвідомчу раду з координації
фундаментальних досліджень

1. Міжвідомча рада з координації фундаментальних досліджень (далі – Рада) утворена з метою сприяння розвитку фундаментальних досліджень в Україні і координації діяльності Національної та галузевих академій наук, громадських наукових організацій, органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у цій сфері.

2. Основними завданнями Ради є:

– підготовка пропозицій з питань розвитку фундаментальних досліджень, створення ефективної системи координації роботи, пов'язаної з проведенням цих досліджень, використання їх результатів в усіх галузях економіки;

– сприяння взаємодії академічного та вузівського секторів науки, зокрема шляхом запровадження нових форм організації наукового та навчального процесу;

– виконання функцій наглядової ради Державного фонду фундаментальних досліджень.

– Рада має право:

– утворювати для розгляду питань, що належать до її повноважень, секції, робочі комісії та експертні групи, залучати до участі в них спеціалістів центральних органів виконавчої влади, наукових установ та організацій (за згодою їх керівників);

– заслуховувати на своїх засіданнях звіти голови ради Державного фонду фундаментальних досліджень та його директора, повідомлення керівників наукових установ, організацій і вищих навчальних закладів, представників центральних органів виконавчої влади про стан проведення фундаментальних досліджень і практичного використання їх результатів;

– одержувати від Державного фонду фундаментальних досліджень, а також в установленому порядку від центральних та місцевих органів виконавчої влади, наукових установ, організацій і вищих навчальних закладів інформацію, необхідну для виконання покладених на неї завдань.

4. Головою Ради є президент Національної академії наук.

Голова Ради організовує її роботу і несе відповідальність за виконання покладених на Раду завдань.

5. Формою роботи Ради є засідання, що проводяться в міру необхідності, але не рідше ніж один раз на півроку. Засідання Ради скликає голова Ради, а в разі його відсутності — один з членів Ради за дорученням голови.

Засідання Ради проводить її голова або один з членів Ради, якого призначає голова.

Засідання Ради вважається правоможним, якщо на ньому присутні не менш як 75 відсотків її складу.

6. Рішення приймається простою більшістю голосів членів Ради, присутніх на засіданні. У разі рівного розподілу голосів вирішальним є голос голови Ради.

7. Рішення Ради оформляється протоколом, який підписується головою Ради, за відсутності голови – членом Ради, який проводив її засідання.

8. Рада щороку подає Кабінетові Міністрів України звіт про результати своєї діяльності.

9. Матеріально-технічне та організаційне забезпечення діяльності Ради здійснює Національна академія наук.

10. Рада має офіційний бланк із своїм найменуванням.

КООРДИНАЦІЯ — ЗАВДАННЯ НОМЕР ОДИН

Коментар голови новоствореної Ради –
президента НАН України академіка Б. Є. ПАТОНА

Прийнята урядом постанова зініційована Національною академією наук України. З такою пропозицією ми звернулися до владних структур ще понад два роки тому. При цьому виходили з того, що у прийнятому в грудні 1998 року Законі «Про наукову і науково-технічну діяльність» констатується, що НАНУ як вища наукова установа України організує і здійснює фундаментальні і прикладні дослідження з найважливіших проблем природничих, технічних і гуманітарних наук та координує фундаментальні дослідження у наукових організаціях. Для виконання цього завдання при НАНУ і створюється Міжвідомча рада з координації фундаментальних досліджень в Україні.

Треба віддати належне апарату Кабінету Міністрів. Доручення щодо підготовки проектів документів про створення Міжвідомчої ради ми одержали через кілька днів після підписання Президентом згаданого Закону. Незабаром вони були розроблені, погоджені з усіма зацікавленими міністерствами, у тому числі Мінюстом, державними академіями наук, провідними університетами та іншими організаціями, і разом з проектом відповідної постанови Кабміну передані до уряду. Проте ці документи фактично не розглядалися протягом 8 місяців. У зв'язку з цим Рада президентів академій наук України порушила клопотання перед Кабміном про прискорення розгляду надісланого до нього пакета документів.

Допоміг зрушити справу з місця Указ Президента України від 10 березня 2000 р. «Про додаткові заходи щодо державної підтримки Національної академії наук». Кабміну доручалося у двомісячний строк затвердити Положення про Міжвідомчу раду з координації фундаментальних досліджень та її склад, передбачивши, що вона виконуватиме водночас функції наглядової ради Державного фонду фундаментальних досліджень. На виконання цього указу ми внесли необхідні корективи до підготовлених раніше проектів. Зрозуміло, довелося знову займатися їх погодженням в установленому порядку. А це, звісно, справа дуже копітка. Однак нарешті все зроблено, і ми маємо сьогодні дуже важливу постанову та Положення про

Міжвідомчу раду. В ньому стисло сформульовані її мета і основні завдання. Гадаю, на них варто спинитися трохи докладніше.

Координація фундаментальних досліджень завжди була і залишається державним завданням номер один. Без чіткої координації зусиль різних наукових установ та організацій, органів виконавчої влади у цій винятково важливій сфері діяльності годі й думати про належний рівень вітчизняної науки, посилення її впливу на розвиток економіки та культури країни.

Особливого значення така діяльність набуває нині, коли внаслідок відомих причин держава не має можливості фінансувати фундаментальні дослідження у таких обсягах, як це роблять розвинені країни. А це, без перебільшення, становить серйозну загрозу національній безпеці нашої держави. Новітня історія переконливо засвідчує: жодна країна не може претендувати на гідне місце у міжнародній спільноті, якщо не має власної науки, здатної завоювати передові позиції у світі з ряду провідних напрямів.

За таких обставин існує лише один вихід: шляхом координації з урахуванням найраціональнішого використання наявного наукового потенціалу (а він в Україні ще досить високий), обмежених фінансових і матеріально-технічних ресурсів зосередити зусилля на найважливіших пріоритетних напрямках наукового пошуку.

Зрозуміло, тут потрібен виважений творчий підхід, якнайповніша мобілізація всіх наших внутрішніх ресурсів і резервів разом з посиленням взаємовигідного міжнародного співробітництва. Певний позитивний досвід такої роботи у нас є. Зокрема, виправдали себе договори про співпрацю НАН України з міністерствами та відомствами, окремими великими підприємствами, науковими фондами, а також комерційними структурами. Плідну координаційну діяльність у регіонах здійснюють спільні наукові центри НАНУ і Міністерства освіти і науки. В цілому успішно розгортають свою роботу перші технопарки. Міцніють міжнародні наукові зв'язки Національної академії, всіх інших державних академій, провідних українських університетів та інших вузів. Корисну роботу з організації й

координації фундаментальних досліджень виконує Міжнародна асоціація академій наук. Українські наукові установи активно використовують гранти численних міжнародних організацій і фондів тощо.

Координація як фундаментальних, так і прикладних наукових досліджень для НАН України – справа не нова. Вона є її статутним обов'язком. Сьогодні головне – використати набутий упродовж кількох десятиліть досвід діяльності у нових умовах.

Координацією наукових досліджень безпосередньо займаються проблемні наукові ради. Їх в Академії близько сімдесяти. Чимало їх також в інших державних академіях. Існують і міжвідомчі проблемні ради. До них входять відомі спеціалісти з академічних і галузевих науково-дослідних установ, вузів. Вони залучатимуться до роботи новоствореної Міжвідомчої координаційної ради.

Гадаю, спираючись на глибокий об'єктивний аналіз стану нашої науки, її потенційних можливостей, здобутків і вад, нагальних проблем, Міжвідомча рада зможе запропонувати аргументовані й реально здійсненні рекомендації щодо розвитку фундаментальних наукових досліджень, підвищення їх ефективності і практичного використання одержаних результатів, у тому числі залучення до науки талановитої молоді, модернізації матеріально-технічної бази дослідних установ, інтеграції науки та освіти тощо. Важливо, щоб це були рекомендації, які дістануть підтримку широкої наукової громадськості, і щоб вони стали основою для прийняття відповідних рішень на державному рівні.

Докладніше про це говорити передчасно. Але можу запевнити всіх, хто вболіває за вітчизняну науку, передусім широкий науковий загал, що Міжвідомча координаційна рада працюватиме у відкритому режимі, систематично інформуватиме громадськість про свою роботу».

Аналіз публікації дозволяє нам занотувати такі її особливості:

1) за змістом стаття передає тексти офіційних постанов і положень (нормативних документів) без додаткових коментарів;

2) текст характеризується більше не ознаками наукового стилю, а ознаками офіційно-ділового стилю;

3) зазначений стиль «диктує» вживання конкретної лексики з обмеженим діапазоном: слова позбавлені емоційного забарвлення, не мають двозначності;

4) після тексту документа подано думку голови новоствореної Ради – президента НАН України академіка Б. Є. ПАТОНА, який також досить стримано розповідає про особливості державного органу;

5) як така проблемність не аналізована автором тексту, що робить статтю нецікавою для пересічного читача.

4. Проблеми демографічної політики, розвитку людського потенціалу і формування громадянського суспільства

У сучасних ЗМІ обговорюються проблеми демографічного порядку. Для аналізу такої публікації ми звернемося до статті «ВОЗ: Ежедневно голод уносит жизни 24 тысяч человек», що опублікована на сторінках щотижневика «2000» від 24 квітня 2008 року. Далі подається текст статті мовою оригіналу – російською.

«По данным Всемирной Организации Здравоохранения (ВОЗ), ежедневно в мире от голода и болезней, непосредственно связанных с ним, умирает 24 тысячи человек.

По словам экспертов, голод является причиной трети детских смертей и 10 % всех заболеваний. Большинство случаев возникновения голода в мире обусловлено хронической нищетой, которая на протяжении долгого времени существовала в данном районе. В 5–10 % случаев причиной голода является

стихийное бедствие, вооруженный конфликт, политические, социальные или экономические кризисы.

По оценкам ЮНИСЕФ, хронически недоедающие женщины рожают нездоровых детей, что, в свою очередь, приводит к более высокому уровню детской смертности – от недоедания и голода ежегодно погибает около 11 млн. детей не достигших 5-ти лет. К тому же, голодные люди более уязвимы к обычным болезням и чаще становятся жертвами эпидемий.

Также эксперты отмечают, что хронический голод стал причиной замедления развития многих стран мира, поскольку в них вырастают нездоровые и малообразованные поколения. Как показало исследование, проведенное в Пакистане, если снабжение бедных семей продовольствием улучшается, то в школы идет на 4 % больше мальчиков и на 19 % больше девочек.

Авторы академического сборника Демография Голода отмечают, что во времена голодоморов обычно погибает больше мужчин, чем женщин, а большинство жизней уносит не голод как таковой, а сопутствующие ему болезни. К тому же, существуют и другие последствия голодоморов: резко увеличивается число самоубийств, сокращается уровень рождаемости и уменьшается число браков».

Аналіз особливостей поданої публікації дозволяє зробити висновок про те, що:

- 1) у тексті вживаються цифрові показники, що надає смислу фактичності, достовірності й переконливості;
- 2) за всіма правилами журналістики й логіки в нотатці подається факт, за яким йде коментар-доведення, що також переконує читача;
- 3) подаються посилання на експертів, але не таким чином, як у наукових статтях: у посиланнях публіцистичного тексту немає точності, ми вбачаємо голослівність у такому випадку;

4) наприкінці нотатки не подано висновку, як це зазвичай робиться в наукових публікаціях;

5) лексика нотатки – публіцистична, що дозволяє тексту бути зрозумілим широкому загалу аудиторії;

6) синтаксис тексту не важкий, простий, зрозумілий.

5. Збереження навколишнього середовища і стабільний розвиток

У пресі останніх років актуальною для обговорення є проблема збереження навколишнього середовища. Для прикладу ми звернулися до статті «Что будет, если закончатся традиционные энергоресурсы?», що написав Микола Лопатка в російськомовному щотижневому журналі «Корреспондент» (від 11 травня 2009 року). Текст статті подається далі мовою оригіналу – російською.

«Природные энергоресурсы – не бесконечны (в традиционно понимаемом смысле) и неисчерпаемы, если мы вспомним закон сохранения энергии из школьного курса физики...

Ввиду достаточно ограниченного наличия традиционно массово применяемых природных энергоресурсов проблема состоит в том, как разрешить следующую проблему:

1. С одной стороны, первая группа уже применяемых массово природных энергоресурсов – тех, что недостаточно компактны и невозобновляемы в природе достаточно долгое время -они не обеспечивают надлежащего КПД на единицу измерения при большом вреде для окружающей среды с точки зрения экологии и сохранения экосистемы.

2. С другой стороны, вторая группа уже применяемых массово природных энергоресурсов – тех, что достаточно компактны, но тоже невозобновляемы в природе достаточно долгое время, – они дают больший

КПД, но имеют отрицательную сторону в виде несколько меньшего вреда с точки зрения экологии и сохранения экосистемы при соблюдении технологии применения, однако приобретают катастрофические последствия при ее нарушении.

3. Третья группа уже применяемых немассово природных энергоресурсов экологически чиста, не нарушает баланс экосистемы, полностью вписываясь в нее и максимально соответствует экологическим стандартам. Не применяется массово и тормозится различным образом – причины, скорее всего, в нежелании менять хищническое и потребительское отношение к природе определенных кланов, не желающих думать о том, что такая система сама себя загоняет в тупик, из которого человечество может не выбраться на каком то этапе своего развития (если это так можно назвать), или не знающих как поменять веками сложившуюся систему управления миром без ощутимых дисбалансов системы.

Таким образом, важнейшую роль на современном этапе развития Человечества приобретают не столько единичные научные или иные техногенные открытия, сколько выявление приоритетов развития на основе адекватной методики познания мира, создание реального механизма управления в соответствии с потребностями будущего. И все это реально не будет работать до тех пор, пока не будет внедрена надлежащая система выявления и подготовки надлежащих кадров, которые, как известно, решают все, с соответствием их как на этапе обучения, так и в процессе практической работы, моральным принципам и нравственности согласно стоящим перед Человечеством задач (осознаваемых широкими массами или не осознаваемых). И эти моральные и нравственные принципы не могут не быть альтруистичны и в интересах всего Человечества, иначе иной подход только продлит, в лучшем случае, агонию существующей Системы. Не менее важно донести до широких масс, на следующем этапе, что происходит и как с этим возможно справиться, так донести, чтобы широкие массы осознали, вне зависимости от уровня образования и мировоззрения, что речь идет уже о

выживании всего Человечества, когда при правильном определении приоритетов, направлений, структуры управления и кадрового потенциала, необходимо участие в общем деле КАЖДОГО в меру его способностей и возможностей. И этот материал не появился бы, если бы не было, в первую очередь на уровне управленческой науки и практики, способа, учитывая интересы всех сторон, решить данный сложный вопрос.

И преимущества на рынке получит, видимо, тот, кто заранее понял, на какой ресурс делать ставку».

Під час аналізу публікації Миколи Лопатки ми звернули увагу на такі особливості:

1) у тексті наявний лід, в якому автор стисло, одним реченням, викладає основну ідею статті;

2) досить коректно й конкретно автор викладає за пунктами сутність проблеми не безкінечності природних ресурсів, які напитують людину;

3) автор звинувачує «хижацьку» людину в недбалому ставленні до оточуючого середовища, чим посилює обвинувальний характер публіцистичного матеріалу;

4) автор пропонує власний шлях для вирішення поставленої проблеми;

5) наявні стилістичні фігури, які завдяки художній природі посилюють трагічність проблеми;

б) автор використовує візуалізацію як прийом звернення уваги читача на певний аспект проблеми (в тексті великими літерами подано слово «КАЖДОГО»), чим саме й загострює аналіз поставленої та описаної проблеми.

6. Новітні біотехнології. Діагностика й методи лікування найпоширеніших захворювань

Досить резонансною темою останніх двох-трьох років є обговорення доцільності вакцинації та її можливих негативних наслідків. Публікація в

газеті «Вечерний Харьков» від 21 августа 2009 року під назвою «Прививка пентаксимом: вакцинацію приостановили» доводить нашу думку.

Далі ми подаємо оригінальний текст згаданої статті мовою оригіналу – російською.

«После смерти еще одного ребенка вакцинацию "Пентаксимом" приостановили. 20 августа стало известно о третьей жертве комплексной вакцины от коклюша, дифтерии и столбняка.»

Страну лихорадит вакцинная тема. Вчера стало известно о третьей жертве комплексной вакцины от коклюша, дифтерии и столбняка. Запорожская облпрокуратура возбудила уголовное дело по факту гибели четырехмесячного малыша из Энергодара. Он умер утром 5 августа, на следующий день после того, как ему сделали две прививки: от гепатита (вакциной "Гепавакс-ген", сделана в Корее) и от коклюша, дифтерии и столбняка тем же "Пентаксимом", пишет газета "Сегодня". После прививки последней вакцины в Донецкой области на днях умерли два малыша.

Ребенку сделали плановую прививку от гепатита, а на следующий день малыш умер. Милиция сразу же опечатала партию вакцины, которую ввели младенцу. А всех детей, которых также привили "подозрительным" препаратом, медики держали под усиленным контролем. К счастью, остальные малыши вакцинацию перенесли нормально, передает "Комсомольская правда в Украине".

"Уголовное дело по факту смерти возбуждено, но утверждать, что ребенок умер от вакцины, нельзя. Надо дождаться результатов медэкспертизы", – говорит пресс-секретарь Запорожской облпрокуратуры Борис Дворный.

"В одном случае на миллион прививок может возникнуть такая серьезная реакция, – заверил главврач СЭС Запорожской области Анатолий Севальнев. Связано это, как правило, с индивидуальной непереносимостью

препарата. Использование тех серий вакцины, которые привели к осложнению, будет приостановлено".

"Причинно-следственной связи между смертью двоих детей и вакциной, которую им ввели, нет", – заявил вчера глава Минздрава Василий Князевич. Он огорчен тем, что прокуратура наложила запрет на использование всей серии французской вакцины "Пентаксим" (вакцинация приостановлена по всей Украине) и пообещал приложить все усилия, чтобы прививки возобновились поскорее.

Тем временем, как пишет "Сегодня", в Харькове вакцинация "Пентаксимом" не будет приостановлена после трагических случаев в Донецке, когда умерли два младенца.

"Остановить вакцинацию даже на время расследования мы не можем без предписания Министерства, – говорит замначальника управления здравоохранения обладминистрации Татьяна Ефименко. – Пока не будет доказано, что причиной смерти детей был "Пентаксим", прививать им не перестанут. Прививки одним препаратом делаются несколько раз. Мы доиграемся до серьезных вспышек, которые не сможем остановить. Медработники должны рассказывать родителям, что есть и другие вакцины. Если же родители боятся и хотят купить какую-то дорогую или редкую вакцину, пройти вакцинацию и получить консультацию можно в частном Центре иммунопрофилактики на ул. Есенина,10, но уже платно".

"Пентаксим" имеет несколько аналогов: поливакцина "Инфанрикс" для профилактики дифтерии, столбняка, коклюша; "Инфанрикс Гекса" (то же самое плюс полиомиелит, гепатит В, гемофильная инфекция). Оба производятся английской фирмой "ГлаксоСмитКляйн". Однако о преимуществах именно "Пентаксима" в СЭС, которая ведает вакцинами, поступающими в регион, рассказать не смогли. Так как, по сути, местным медикам выбирать не приходится - что дали, то и колют детям.

"Какой препарат и почему именно его будут применять для иммунизации, решают только в Министерстве здравоохранения. Мы же

получаем вакцины централизованно, – объясняет Тамара Беломеря, заместитель главного государственного санитарного врача Донецкой области. – Нам завозят определенный препарат, мы его распределяем по больницам и колем. И в случае с "Пентаксимом" так же. Вероятно, в Минздраве посчитали, что это оптимальный вариант и по качеству, и по цене".

"Пентаксим" мы используем уже около полугода. До этого применяли "Тетракт-хиб" – вот где был настоящий эксперимент над детьми! Он вызывал реакции у каждого 10–го: гипертермия, уплотнения в месте прививки, температура поднималась до 38 градусов и держалась до трех дней, – рассказала медсестра манипуляционного кабинета детской поликлиники одного из районов Донецка. – С "Пентаксимом" таких проблем не было. Однако где-то полтора месяца назад был случай в одной из больниц Донецка – там тоже умер 4–месячный ребенок, которого привили. Впрочем, тогда смерть малыша списали на какое-то сопутствующее заболевание. Даже не знаю, был ли это единичный случай?"

Педиатр одной из столичных поликлиник говорит, что "Пентаксим" – не очень хорошая вакцина, после нее часты осложнения: высокая температура, судороги. "Их вызывают консерванты и неважная очистка препарата. Государство пытается экономить и в результате французы продают нам более дешевые серии вакцин, те, которые им не подходят", – утверждает Людмила К.

Единого мнения относительно вакцинации у медиков нет. Если у вас нет возможности держать ребенка до школы дома, то вакцинировать его придется. Без прививок в садик не берут, ну разве что по очень большому благу или за крупную взятку, тогда ребенку могут завести лже-карточку и прививки будут только на бумаге.

Если все-таки делать прививки заставляют, то советуют вакцинировать ребенка в частных клиниках, чтобы выбрать желаемую вакцину, либо просить в государственных колоть хорошую. От кори, скажем, хорошей

считается как раз французская вакцина. А комплексную советуют из Бельгии. Многие поликлиники закупают именно бельгийскую вакцину (по словам педиатров, она дает меньше осложнений). Сделать такую прививку обойдется в среднем в 120–150 грн. Можно воспользоваться услугами частных клиник. Правда, тут только за вакцину придется выложить 400–500 гривен, а с анализами и консультацией – 700–800 гривен.

Как сообщалось, 17 августа в Донецкой детской горбольнице №1 умер ребенок (3,5 месяца), доставленный в лечебное учреждение из Красноармейского района. В тот же день в этой же больнице умер 4-месячный младенец из села Бахмутское (Артёмовский район). Обоим малышам делали прививки комплексной вакциной "Пентаксим".

А накануне стало известно о смерти 4-месячного жителя Энергодара, который умер утром 5 августа – на следующий день после того, как малышу в детской поликлинике были сделаны прививки от гепатита и вакциной для профилактики дифтерии и столбняка».

Прискіпливий аналіз статті дозволив нам виокремити яскраві ознаки реалізації висвітлення в ЗМІ науково-технічних проблем.

1. Анонімний автор матеріалу вдало використовує семантику слова «смерть» на початку ліду. Такий прийом привертає увагу аудиторії читачів.

2. У наступному реченні ліду автор знову шокує читача, повідомляючи про те, що згадана смерть вже третя, яка настала від вакцинації проти коклюшу, дифтерії та стовбняку (розповсюджених сьогодні хвороб).

3. У тексті конкретизуються дані про смерті: автор називає конкретні регіони й міста, вік померлих від вакцинації людей, що посилює ефект правдоподібності інформації.

4. У статті вдало використовується арсенал художнього слова. Померла дитина називається автором «малюк», що впливає на емоційний стан читачів.

5. Автор посилається на слова посадової особи, яка впевнена в тому, що вакцинація не буде припинена навіть після зазначених смертельних

випадків, оскільки від міністерства охорони здоров'я розпоряджень про те не було. На наш погляд, автор проблемної публікації вдало наводить слова посадової особи, для якої смерті малюків з Донецька не є вагомим причиною для припинення вакцинації. Разом з цитуванням жорстоких слів заступника начальника управління охорони здоров'я обласної адміністрації Тетяни Єфіменко автор статті окреслює нову проблему – негативізм бюрократії.

6. Мовні засоби, використані в статті, не відрізняються від статті не проблемної. Але вмиле «конструювання» речень, використання вдалих метафор і протиставлень, літот і гіпербол міцно посилюють ефект абрису проблеми, що турбує суспільство України.

НАУКОВА ПРОБЛЕМАТИКА

СФЕРА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО БЕЗЛАДУ

Автор матеріалу – Анастасія Клюковська

Джерело: <http://www.pravda.com.ua/articles/2010/03/15/4864352/>

Ім'я щонайменше чотирьох українців мають гриміти на цілий світ! Вони – винахідники того, що наукою визнано як неможливе. Гравітаційно-магнітний вічний двигун, вічний безпаливний двигун Слободянюка, вічний двигун Гурика, вічний двигун ЧВЛ.

І це – не уривок з книжки середньовічних алхіміків, а *заголовки офіційних українських патентів!*

Неймовірно, але у XXI столітті, в цивілізованій європейській державі, – патентують винаходи, які вже своєю назвою, не один вік, суперечать законам термодинаміки.

У сфері компетенції держдепартаменту інтелектуальної власності відбуваються й інші речі.

Так, телепродюсер Ігор Кондратюк три роки не міг довести власне авторство на популярний проект "Караоке на майдані". Всесвітньо відомого

режисера Єжи Гофмана українська "найсучасніша" – так її презентує департамент – система взагалі позбавила майнових прав автора, які у світі визнані беззаперечно.

Згадувати про піратські диски і комп'ютерні програми вже, напевно, моветон.

Це наводить на роздуми: чи не зводиться експертна оцінка департаменту інтелектуальної власності до пошуку в Google? І це – в кращому випадку.

Бо як пояснити дозвіл департаменту зареєструвати громадянину Франції торговельну марку Antonov для використання її стосовно літальних апаратів. Невже експерти із захисту інтелектуальної власності не знають, що в Україні виготовляють літак з такою назвою?

Навіть право на сценічне ім'я "Лама" було віддано у свій час невідомому російському проекту, в той час як будь-який інтернет-пошуковик на запит "Лама" видає інформацію про українську співачку Наталю Дзеньків.

Науковці, підприємці, шоумени судяться з департаментом інтелектуальної власності, щоб захистити своє ім'я, патент чи торгову марку. Більшість судів – виграшні для позивачів.

Монопольні права збирати кошти для авторів і виконавців музики в Україні в 2009 році були передані двом приватним структурам, які ще й мають спільних власників – підприємствам "Українська ліга музичних прав" і "Український музичний альянс". Це рішення було підписане керівником держдепартаменту Миколою Паладієм, який взагалі не має права видавати подібні акти.

Водночас контроль за їхньою діяльністю з боку єдиної державної структури практично відсутній.

На відміну від авторських прав, захист яких взагалі не потребує державної реєстрації, за отримання патенту на винахід або торговельну марку треба *заплатити*. Від тисячі гривень і більше.

Отримавши патент, фактично папірець, можна дуже сильно тиснути на менш спритних конкурентів. А ще вигідніше – можна за патентом отримати

права на технології, до яких ти *ніколи взагалі не мав відношення*. Наприклад, фінансовані державою наукові та технологічні розробки, вартість яких мільйони.

А "вищий пілотаж" – отримати монопольні в країні права на поширені і очевидні речі, як наприклад, доставка кур'єром продуктів з магазину.

З таким патентом можна сміливо позиватися за його використання до кожного магазину! І шанси отримати компенсацію майже стовідсоткові.

Всі наведені вище тези легко підтвердить будь-який патентний повірений. А якщо трохи пошукає, то повідомить і прізвища таких вітчизняних "щасливчиків".

"І проблема навіть не в очевидності помилок установ, керованих держдепартаментом інтелектуальної власності, а в тому, що найбільшим його реальним досягненням за 10 років стала 9–поверхова будівля, де працює лише близько 100 експертів.

Під які "шляхетні" цілі задіяні інші сотні працівників системи інтелектуальної власності в Україні, і тисячі квадратних метрів, нехай оцінюють контрольні органи", – говорить Дмитро Гузій, радник міністра освіти і науки, юрист, який часто виступає захисником тих, чиї права постраждали.

Персона

Деградація цієї "поважної установи" почалася ще в 2000 році, коли відомство очолив Микола Паладій.

"Вічні двигуни", історії Ігоря Кондратюка, Єжи Гофмана, Володимира Івасюка, українського винахідника флешки – цьому доказ. Назвати сферу "успішною" можуть лише люди, життя яких дійсно розквітнуло на безперервному потоці "інтелектуальних" грошей.

На ці гроші вони навіть щорічно вивозять "друзів системи" у фешенебельні готелі Криму і Карпат на "конференції, присвячені актуальним проблемам інтелектуальної власності в Україні". Ну а самі регулярно відвідують Женеву та Брюссель – мабуть, для "підвищення кваліфікації".

Гроші

В усіх країнах заведено, що гроші, сплачені за видачу патентів, мають використовуватись прозоро і публічно на розвиток системи інтелектуальної власності – бо це ж не приватна справа.

Урядом України також приймалися постанови, що всі збори за патентні процедури надходять до експертних установ, обліковуються державою, а мініосвіти затверджує порядок використання цих коштів.

Виникло завдання: *яким чином перевести державні кошти під приватний контроль?*

І тут прислужився Паладій.

Відшліфована ним схема вражає: всупереч законодавству всі функції органу влади у сфері інтелектуальної власності, яким формально було і залишається мініосвіти, протягом 2001-2005 років були "подаровані" департаменту ІВ чинними на той час міністрами.

Ці функції включають призначення експертних установ, облік та витрачання коштів від патентних зборів, тощо.

З того часу патентні збори, від 50 до 200 мільйонів гривень на рік, надходили на рахунки держпідприємства "Український інститут промислової власності" (ДП "Укрпатент") – передусім як... комерційний дохід від виконаних робіт!

Державний бюджет не те, що цих грошей не бачив, держава навіть не отримувала ПДВ. А реальне керівництво "Укрпатенту", згідно з його ж статутом, здійснює... правильно, департамент інтелектуальної власності. І передусім – його голова Микола Паладій.

Отакий чудовий винахід. Правда, цей винахід незапатентований, мабуть, через вже повну аморальність.

Все стає зрозумілим, коли бачиш машини Паладія та його дітей, будинки в Кончі-Заспі. І це при тому, що пан Микола є простим держслужбовцем. Юридична фірма, яка представляє інтереси "його"

установи в судах, за тарифами найдорожчих адвокатів, за дивним збігом обставин заснована його рідною донькою – Євгенією Паладій.

З пані Євгенією пов'язана ще одна цікава історія.

Офіційний патент, виданий департаментом у 2003 році (!), засвідчує, що Євгенія разом із народним депутатом Ігорем Шаровим винайшла... "спосіб продажу товарів та надання послуг через інтернет кур'єрською доставкою".

І експерти не зважили на те, що торгівля через інтернет була відома ще задовго до 2003 року, коли її "винайшли" дочка Паладія та пан Шаров.

Підрядниками "Укрпатенту" і держдепартаменту, "для забезпечення розвитку системи інтелектуальної власності в Україні", постійно виступає ряд інших комерційних структур, зв'язок яких з родиною пана Паладія легко простежити.

Далі буде?

Міносвіти і науки під керівництвом Івана Вакарчука видало низку наказів, які повернули від цього департаменту – державний контроль над кадрами, фінансами та стандартами, як це прямо встановлено законодавством.

Повернення публічності цій сфері має зробити прозорими та чесними процедури, "виховати" експертів, та підвищити їх професійність.

Але це також означає, що люди, які роками контролюють фінансові потоки департаменту і їх "інтелектуальні"» провідники – втратили б цей контроль.

Тому держдепартамент просто **письмово – !!! – відмовився** виконувати ці накази міністра.

Його керівництво, а за ним і керівництво "Укрпатенту", – ховають печатку та статут підприємства, відмовляються спілкуватись із представниками міністерства, через "небайдужих" нардепів та інших "друзів" використовують щонайменші можливості тиску на міносвіти.

Бо точно знають, що на кону – не тільки їхні гроші.

Винахідники та співаки, яким доводиться працювати з департаментом, уже давно охрестили його діяльність, як "інтелектуальна власність по-паладійськи".

Президент країни обирається на п'ять років. "Президент" українського "інтелекту" сидить на троні уже більше дев'яти років. Незважаючи на все беззаконня та бездіяльність попередніх років.

Це обурює творче та бізнесове середовище.

Чи відбудуться нарешті в департаменті і "Укрпатенті" зміни? Питання залишається для суспільства відкритим.

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МАТЕРІАЛУ

Автор аналізу – Антонюк Наталії

Стаття «Сфера інтелектуального безладу» Анастасії Ключовської має такий формальний аспект:

1) *лексико-семантичні особливості:*

подані далі слова, словосполучення та речення мають семантику роздратування, непогодження, виклику, обурення, обізнаність автора щодо теми матеріалу, містить в собі певну іронічність викладу:

– *«суперечать законам термодинаміки», «Ігор Кондратюк три роки не міг довести власне авторство на популярний проект "Караоке на майдані"», «система взагалі позбавила майнових прав автора, які у світі визнані беззаперечно», «Невже експерти із захисту інтелектуальної власності не знають, що в Україні виготовляють літак з такою назвою?», «за отримання патенту на винахід або торговельну марку треба заплатити», «технології, до яких ти ніколи взагалі не мав відношення», «найбільшим його реальним досягненням за 10 років стала 9-поверхова будівля, де працює лише близько 100 експертів», «Деградація цієї "поважної установи"», «машини Паладія та його дітей, будинки в Кончі-Заспі», «всупереч законодавству»,*

«Державний бюджет не те, що цих грошей не бачив, держава навіть не отримувала ПДВ», «зв'язок яких з родиною пана Паладія легко простежити», «держдепартамент просто письмово – !!! – відмовився виконувати ці накази міністра», «охрестили його діяльність, як "інтелектуальна власність по-паладійськи"», «сидить на троні уже більше дев'яти років», «Це обурює творче та бізнесове середовище», «Питання залишається для суспільства відкритим».

Тема матеріалу пов'язана зі сферою державного регулювання процесів видачі патентів на винаходи, тому текст насичений термінологією з цієї сфери:

«Гравітаційно-магнітний вічний двигун», «вічний безпаливний двигун Слободянюка», «вічний двигун Гурика», «вічний двигун ЧВЛ», «законам термодинаміки», «держдепартаменту інтелектуальної власності», «авторство», «сценічне ім'я», «шоумени», «Монопольні права», «системи інтелектуальної власності», «державний контроль над кадрами, фінансами та стандартами», «"Укрпатент"».

Синтаксико-стилістичний аналіз дозволяє нам констатувати такі специфічні особливості аналізованого журналістського матеріалу «Сфера інтелектуального безладу»:

1) текст має 45 абзаців з логічними та послідовними переходами, що робить текст зв'язним та смисловим. Текст з такою побудовою не важко сприймати, незважаючи на використання не всім зрозумілих термінів, зі сфери науки та законодавства;

2) у тексті домінує вживання складних та ускладнених речень з підрядними поясненнями, які дають можливість автору уточнити, конкретизувати і розтлумачити, для точнішого донесення думки до читача.

Психолінгвістичний і соціолінгвістичний аналіз формальних особливостей статті дозволяє фіксувати такі особливості:

1) текст складається з декількох напрямлень: оповідальний, повчальний, інформуючий, іронічний.

2) текст не простий, розрахований здебільшого на людей, які цікавляться культурою та державним регулюванням. Проте звичайний читач теж зможе зрозуміти суть статті.

3) автор використовує спеціальні терміни для більш влучного пояснення проблеми, проте деякі слова лишаються не зрозумілими.

Змістовий аналіз дає можливість виділити таку структуру тексту:

передісторія, зачин, основна частина (виклад), та висновки. Стаття детально розкриває глибину проблеми.

Функціональний (рольовий) аналіз: матеріал аналізує проблему і є не лише інформативним, а й публіцистичним.

Соціально-оціночний аналіз (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки):

1) автор статті дає аналіз та пояснює основні засади теми, про яку пише: *«Ім'я щонайменше чотирьох українців мають гриміти на цілий світ! Вони – винахідники того, що наукою визнано як неможливе. Гравітаційно-магнітний вічний двигун, вічний безпаливний двигун Слободянюка, вічний двигун Гурика, вічний двигун ЧВЛ.*

І це – не уривок з книжки середньовічних алхіміків, а заголовки офіційних українських патентів!

Неймовірно, але у XXI столітті, в цивілізованій європейській державі, – патентують винаходи, які вже своєю назвою, не один вік, суперечать законам термодинаміки.

У сфері компетенції держдепартаменту інтелектуальної власності відбуваються й інші речі.», «телепродюсер Ігор Кондратюк три роки не міг довести власне авторство на популярний проект "Караоке на майдані". Всесвітньо відомого режисера Єжи Гофмана українська "найсучасніша" – так її презентує департамент – система взагалі позбавила майнових прав автора, які у світі визнані беззаперечно», «Отримавши патент, фактично папірець, можна дуже сильно тиснути на мени спритних конкурентів», «В усіх країнах заведено, що гроші, сплачені за видачу патентів, мають

використовуватись прозоро і публічно на розвиток системи інтелектуальної власності – бо це ж не приватна справа», «Повернення публічності цій сфері має зробити прозорими та чесними процедури, "виховати" експертів, та підвищити їх професійність», «Це обурює творче та бізнесове середовище», «Чи відбудуться нарешті в департаменті і "Укрпатенті" зміни? Питання залишається для суспільства відкритим».

2) матеріал є соціально актуальним у різноманітних сферах діяльності, майстерно та професійно написаний. Майстерність автора можна оцінити дуже високо.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Особливості висвітлення в ЗМІ проблем, пов'язаних з інноваційними технологіями.
2. Проблеми К-суспільства (Knowledge society): висвітлення в ЗМІ.
3. Висвітлення в ЗМІ проблем, пов'язаних із проблемами фундаментальних досліджень у галузі найважливіших проблем природничих, суспільних та гуманітарних наук.
4. ЗМІ: висвітлення проблеми демографічної політики, розвитку людського потенціалу і формування громадянського суспільства.
5. Збереження навколишнього середовища і стабільний розвиток: висвітлення проблем у ЗМІ.
6. ЗМІ: висвітлення проблем, пов'язаних з новітніми біотехнологіями; діагностикою і методами лікування найпоширеніших захворювань.
7. ЗМІ про проблеми нових комп'ютерних засобів і технологій інформатизації суспільства.
8. Висвітлення в ЗМІ новітніх технологій і ресурсозберігаючих технологій в енергетиці, промисловості і агропромисловому комплексі, проблема вироблення новітніх речовин і матеріалів.
9. Жанрові особливості публікацій про проблеми науки і технології.

10. Скорочення кількості публікацій і передач на теми науки.
11. Відсутність глибокого публіцистичного освоєння сучасного стану наукової сфери.
12. Проблеми недофінансування наукової галузі як одна з проблем, що висвітлюється в ЗМІ.
13. Проблема взаємостосунків між наукою і владою: висвітлення в ЗМІ.
14. Медіа про проблеми стосунків між наукою і державою.
15. Висвітлення в мас-медіа проблем, пов'язаних з особистісним потенціалом у науці.
16. Проблема “відтоку мозків” та особливості її висвітлення в ЗМІ.
17. ЗМІ: проблема підвищення суспільного престижу наукової діяльності.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Назвіть особливості висвітлення в ЗМІ проблем, пов'язаних з інноваційними технологіями.
2. Перелічіть головні проблеми К-суспільства (Knowledge society), пов'язані з їхнім висвітленням у ЗМІ.
3. Характеризуйте висвітлення в ЗМІ проблем, пов'язаних із проблемами фундаментальних досліджень у галузі найважливіших проблем природничих, суспільних та гуманітарних наук.
4. Доведіть необхідність висвітлення в ЗМІ проблеми демографічної політики, розвитку людського потенціалу і формування громадянського суспільства.
5. Назвіть останні дві публікації в друкованих ЗМІ, присвячених проблемі збереження навколишнього середовища і стабільного розвитку.
6. Назвіть основні тенденції висвітлення в мас-медіа проблем, пов'язаних з новітніми біотехнологіями; діагностикою і методами лікування найпоширеніших захворювань.

7. Характеризуйте специфіку висвітлення в ЗМІ проблем нових комп'ютерних засобів і технологій інформатизації суспільства.
8. Визначте чинники, що допомагають журналістам висвітлювати новітні технології і ресурсозберігаючі технології в енергетиці, промисловості і агропромисловому комплексі, проблему вироблення новітніх речовин і матеріалів.
9. Перелічіть жанрові особливості публікацій про проблеми науки і технології.
10. Наведіть приклади скорочення кількості публікацій і передач на теми науки.
11. Доведіть, що нині відсутнє глибоке публіцистичне освоєння сучасного стану наукової сфери.
12. Доведіть, що проблема недофінансування наукової галузі є одна з проблем, що висвітлюється в ЗМІ.
13. Характеризуйте проблему висвітлення в ЗМІ взаємостосунків між наукою і владою.
14. Наведіть два приклади висвітлення в мас-медіа проблем, пов'язаних з особистісним потенціалом у науці.
15. Доведіть, що сучасні журналісти приділяють увагу проблемі “відтоку мозків”, та характеризуйте особливості висвітлення згаданої проблеми в ЗМІ.
16. Наведіть приклад висвітлення в мас-медіа проблеми підвищення суспільного престижу наукової діяльності.

ТЕСТ

для перевірки поточних знань

1. Поняття «knowledge society» вживається щодо:
 - 1) суспільства знань,
 - 2) суспільних знань,

- 3) когнітивного суспільства.
2. У ЗМІ вживається поняття «knowledge society» з метою характеризувати:
 - 1) знання як головний виробничий ресурс;
 - 2) робочу силу, яка володіє професійними знаннями;
 - 3) гроші як результат застосування знань.
 3. У мас-медіа повідомляється про те, що щоденно від голоду та хвороб, що безпосередньо пов'язані з ним, у світі помирає:
 - 1) 240 тис. людей,
 - 2) 24 тис. людей,
 - 3) 2,4 тис. людей.
 4. Описуючи демографічні проблеми, журналісти повідомляють: більша частина випадків виникнення голоду обумовлена :
 - 1) хронічною залежністю від алкоголю,
 - 2) необхідністю навчатися,
 - 3) хронічним жебрацтвом.

РОЗДІ 8

ПРОБЛЕМИ КУЛЬТУРИ**Проблеми культури на сторінках сучасних видань****1. Музика. Кінематограф. Театр. Образотворче мистецтво.**

Слід з'ясувати для себе, що традиційно називають музикою, кінематографом, театром. Чи потрібно перелічені поняття об'єднувати в одному понятті «образотворче мистецтво», чи сьогодні перші три поняття («музика», «кінематограф», «театр») мають називатися іншим загальним словом.

Му́зика (від грец. *μουσική* – мистецтво муз) – мистецтво організації музичних звуків, передовсім у часовому (ритм), звуковисотному, тембральному та інших відношеннях. Музичним звуком може бути практично будь-який звук, який має певні акустичні властивості, що відповідають естетиці відповідної епохи та може бути відтвореним при виконанні музики. Джерелом такого звуку може бути: людський голос, музичні інструменти, електричні генератори тощо.

Музика та класифікація мистецтв

З точки зору класифікації мистецтв музика є:

- часовим мистецтвом (музичний твір розгортається та сприймається у часі, так само як і в театрі, літературі, танці)
- виконавським мистецтвом (посередником між творчістю та сприймачем є виконавець, так само як і в танці, театрі)
- незображальним мистецтвом (музичні образи в більшості випадків вільні від конкретного відображення дійсності, так само, як, наприклад, і архітектурні).

У той же час музика може поєднуватись з іншими видами мистецтва, а саме:

- зі словом (вокальні та вокально-інструментальні твори, опера та оперета, музична декламація),
- драматичною дією (театральні і кіно- твори),
- танцем і жестом (балет, пантоміма).

Як і інші види мистецтва, музиці притаманні різні соціокультурні функції, зокрема:

- *Гедоністична функція* – обумовлюється здатністю музики приносити слухачам насолоду.
- *Експресивна функція* – обумовлюється природною потребою людини в зовнішньому (наприклад, жестикуляційному, мімічному, звуковому) вираженні сильних емоцій та почуттів.
- *Комунікативна функція* музики базується на знаковому використанні звукових форм. Це дає всі підстави вважати музику особливою мовою.
- *Пізнавальна функція* – пов'язана із природним потягом людини до нової інформації, нового досвіду. У процесі розвитку свідомості окремої особи як соціальної істоти зростають стійкі мотиви пізнавальної діяльності.

- *Духовно-катарсична функція* – обумовлюється її можливістю викликати могутні емоційні потрясіння, які здійснюють «шляхом співчуття і страху очищення ... пристрастей».

- *Магічно-сугестивна функція* – обумовлюється здатності спричиняти музики вводити людину в певний психічний стан. З цією функцією багато вчених пов'язують виникнення музичного мистецтва. Як різновид магічно-сугестивної, розглядають також *Терапевтичну функцію*.

- *Суспільно-організаційна функція* – зумовлена фундаментальною суспільною потребою об'єднання людей у цілісні соціальні структури.

Слід зазначити, що у межах самого музичного мистецтва також виокремлюються різні функціональні домінанти. Досвід свідчить про те, що музичні твори не можуть однаково виконувати всі соціокультурні функції. Одні з них здатні до різнобічного, глибинного впливу на свідомість та підсвідомість людини, інші – мають більш звужений спектр культурних функцій.

Форма та зміст музики

Згідно радянського музикознавця Б. Асаф'єва, музика є мистецтвом інтонованого смислу (рос. *"искусство интонируемого смысла"*). При цьому інтонація є найважливішим базовим елементом в музиці, що зв'язує всі параметри музичної тканини – темп, звуковисотність, динаміку, фразування, ритм, тембр тощо.

Можливість передавати думки та емоції людини засобами музичного мистецтва обґрунтовувалась радянськими естетиками фізично та біологічно зумовленим зв'язком звукових проявів людини з його психічною діяльністю (особливо емоційною), а також активності звуку, як подразника та сигналу до дії. У деяких відношеннях музика вважається аналогічною мовленню людини, коли внутрішній стан людини та його відношення виражається за допомогою зміни ряду характеристик звучання його голосу при висловлюванні.

Зміст музики складають художньо-інтонаційні образи, тобто відбиті в усвідомлених звучаннях результати відображення, перетворення та естетичної оцінки об'єктивної реальності людиною (Музична енциклопедія, М., 1973–82). Згідно сучасних уявлень, такі образи певним чином, як і будь-яка інша інформація, кодуються і зберігаються на нейродинамічному носії в мозку людини. При чому є підстави вважати, що кодові форми вербальних і невербальних інформаційних потоків є різними. Оскільки, як відомо, сприйняття конкретних образів і сигналів зовнішнього світу є більшою мірою функцією правої півкулі головного мозку, то, вважається, що саме права півкуля більшою мірою відповідальна за музичну діяльність. З огляду на це можна вважати, що створення, виконання та сприйняття музики мають бути усвідомленими, що і робить її художнім мистецтвом.

Матеріальне втілення змісту музики, способом його існування є **музична форма**. Дослідники вважають музичну форму складною ієрархічною структурою, в якій можна виділити такі рівні як звуковий (фонічний), інтонаційно-мовний, фактурний та композиційний.

Зміст і форма виступають як ідеальна та матеріальна сторона музичного твору.

У радянському музикознавстві музична форма вважалася другорядною по відношенню до змісту, проте пов'язаною зі змістом зворотнім зв'язком. В той же час поширена думка про те, що музика не мусить містити нічого, окрім власне музичних звуків. У цьому випадку поняття змісту і форми музики є тотожними. З огляду на існування протилежних поглядів на зміст музики видається логічним також припущення, що музика може як містити певний зміст, що знаходиться поза межами власне акустичного явища, так і не містити його.

Історія розвитку

Становлення музичного мистецтва

Відносно походження музичного мистецтва в 19–20 століттях були висунені різні гіпотези, згідно яких витокami мистецтва були інтонації

збудженого мовлення (Г. Спенсер), спів птахів та тварин (Ч. Дарвін), ритми роботи первісних людей (К. Бюхер), їх звукові сигнали (К. Штумпф), магичні заклинання (Ж. Комбар'є). В сучасній науці, що спирається на археологічні та етнографічні данні вважається, що музика розвивалася і поступово виділилася із первісного синкретичного прамистецтва, що містило в собі зародки танцю, поезії та інших видів мистецтва.

Виділення музики в самостійний вид мистецтва відбувалося в період розкладу первісного строю. У цю епоху в міфах різних народів фіксують уяву про музику як могутню силу, що здатна керувати природою, приборкувати тварин та зцілювати людей.

Музична культура рабовласницьких та ранньофеодальних країн стародавнього світу характеризується широкою діяльністю професійних музикантів, що служили в храмах, при дворах знаті, брали участь в масових обрядах. Вперше окрім практичної та духовної функції в музики починає відособлюватися естетичні функції – так в Стародавній Греції проводились змагання музикантів, що виконували піснеспіви та інструментальні п'єси). Розвиваються різні пісенні і танцювальні жанри, в багатьох із них музика, поезія і танець зберігають первісну єдність. Виникають перші системи нотної фіксації (клинописна, буквенна), хоча переважаючою формою залишається усна. Виникають перші музично-естетичні вчення (напр.: у Китаї – Конфуція, у Греції – Піфагора, Платона, Аристотеля, у Римі – Лукрецій Кар). Музика розглядається на практиці і в теорії як вид діяльності, близький науці, ремеслу, релігії, як засіб впливу на природу (магія) та людину (виховання моральних якостей), в зв'язку з чим встановлювалась сувора суспільна або державна регламентація використання музики різних видів (в тому числі окремих ладів).

Музика в епоху середньовіччя

В епоху середньовіччя в Європі складається музична культура нового типу – феодальна. Оскільки панівною в усіх сферах життя в цю епоху є церква, професійне музичне мистецтво концентрується в храмах та

монастирях. В 6–7 ст. в Західній Європі формується суворо регламентована система одноголосної духовної музики (т. зв. Григоріанський спів). Перехід від невменної нотації до лінійної, що була винайдена Гвідо д'Ареццо в X столітті і дозволяла значно точніше фіксувати висоту тонів сприяла закріпленню та розповсюдженню традицій та еталонів. На початку другого тисячоліття зароджується багатоголосся. Формуються нові жанри вокальної та вокально-інструментальної (хор та орган) музики – органум, мотет, пізніше – меса. У Візантії та, пізніше Київській Русі духовна музика складає систему т.зв. Знаменного співу, який фіксувався спеціальною кривою нотацією. Як і Григоріанський спів, знаменний був заснований на діатонічних ладах.

Поряд з духовною музикою розвивається також світське музикування – початково серед придворних музикантів, пізніше – напівпрофесійне мистецтво лицарів – трубадурів і труверів у Франції, менестрелів в Німеччині, серед міських ремісників тощо. До побуту входять нові інструменти, значна їх частина приходить зі Сходу, виникають інструментальні ансамблі. В селянському середовищі розвивається фольклор, розповсюджується також мистецтво народних артистів, як правило широкого «профілю» (на Русі – скоморохів).

Музика в епоху Відродження

В епоху Відродження в Західній та центральній Європі феодальна музична культура починає перетворюватись на буржуазну. На основі ідеології гуманізму розквітає світське мистецтво. Музика поступово вивільняється від суворих канонів, починає проявляти індивідуальне начало. У професійній музиці досягає своєї вершини хорове багатоголосся в жанрах меси, мотета, та світських пісень, де використовуються складні поліфонічні прийоми (т.зв. поліфонія строгого стилю). Виникають композиторські школи (нідерландська, римська, венеціанська та ін.). На Русі тенденції Відродження в музичному мистецтві проявляються після

звільнення від татаро-монгольського іга. Розквітає мистецтво знаменного співу, народна музика.

Музика в епоху Просвітництва

Процес переходу в Європі від музичної культури феодального типу до буржуазної продовжується впродовж 17–18 століття. Остаточо закріплюється загальне панування світської музики. Її зміст охоплює широке коло тем і образів, в тому числі філософських, історичних, сучасних, громадянських. Поряд з музикуванням в аристократичних салонах розвивається публічне музичне життя. Відкриваються постійно діючі музичні установи – оперні театри, філармонічні товариства. Вдосконалюються струнні та духові музичні інструменти. Розвивається нотний друк.

У композиторській творчості цей період представлено такими художніми стилями, як класицизм, бароко, рококо. Поряд з існуючими вже монументальними жанрами меси та ораторії в цей період виникає і невдовзі стає провідним принципово новий жанр – опера. Наприкінці цього періоду починається формування симфонії та балету. Паралельно з розквітом поліфонії вільного стилю, що приходить на зміну поліфонії строгого стилю, в побутовій танцювальній, а пізніше в професійній музиці зароджується гомофонно-гармонічний склад.

У країнах, де в цей час триває процес становлення націй (Італія, Франція, Англія, частково Німеччина) формуються високорозвинені національні музичні культури. Так в Італії зароджуються опера, ораторія і кантата, оновлюється інструментальна музика (творчість А. Вівальді, Кореллі). У Франції – опера-балет (Ж. Б. Люллі), нові форми клавірних мініатюр (творчість Рамо та Куперена); в Англії – клавірна школа верджиналістів. Вершиною композиторської музики цього періоду вважають творчість видатного німецького композитора Й. С. Баха. З його ім'ям пов'язують також початок панування в європейській музиці рівномірної темперації.

В українській та російській музиці цього періоду продовжується розвиток хорових жанрів – хорових концертів (творчість М. Березовського, Д. Бортнянського та А. Веделя). В культовій музиці розквітає партесний спів. У Росії з'являються також перші опери, написані за взірцем італійських.

Віденський класицизм

Видатним досягненням другої половини XVIII ст. є формування Віденської класичної школи, представниками якої є Й. Гайдн, В. Моцарт та Л. ван Бетховен. Саме в цей період в основному сформувався склад сучасного симфонічного оркестру, жанри симфонії, сонати, тріо, квартету та квінтету. В сонатному *allegro* зароджується, а пізніше, в творчості Бетховена формується новий метод музичного мислення – симфонізм. Суттєвого реформування в творчості В. А. Моцарта та К. Ф. Глюка зазнає оперний жанр, долаючи закостенілу умовність аристократичної опери. В творчості К. Ф. Глюка та Л. ван Бетховена відособлюється в якості самостійного жанру балет.

XIX століття

Розвиток європейської музики кінця 18 – початку XIX століття проходить під впливом Великої французької революції, яка не тільки породжує цілу хвилю масово-побутової музики (марші, героїчні пісні, в тому числі Марсельезу), але й знаходить відгук в усіх музичних жанрах. Цей процес проходить на тлі та під впливом активної демократизації всього суспільного та музичного життя, подолання станових меж, що дістались у спадок від феодалізму. З аристократичних салонів музика виходить на більш широкі площадки, доступні широкому колу слухачів. Виникає цілий ряд нових музичних закладів, зокрема консерваторій у Празі, Варшаві, Будапешті, Відні, пізніше – у Москві та Петербурзі). З'являються музичні газети та журнали. Музичне виконавство остаточно відділяється від творчості, як самостійної музичної діяльності. Починається процес комерціалізації музики.

У композиторській творчості 19 століття стверджується романтизм. На відміну від класицизму, романтизму характерні: загострена увага до емоційного світу людини, індивідуалізація та драматизація лірики, протиставлення особистості дійсності, ідеалу та реальності, інтерес до національної своєрідності, звернення до історичних, легендарних та народно-побутових сюжетів, більш вільна трактовка музичних жанрів та стремління до синтезу мистецтв, з чим пов'язаний розвиток програмної музики. Спостерігається активне становлення нових національних музичних культур – польської (творчість Ф. Шопена), угорської (Ф. Ліст), норвезької (Е. Гріг), чеської (А. Л. Дворжак), російської (М. І. Глінка, пізніше – П. І. Чайковський та композитори «Могутньої купки»), пізніше – української (М. В. Лисенко).

З середини 19 століття виникає жанр оперети. У професійній творчості виділяється самостійна лінія «легкої музики». (напр., вальси І. Штрауса). Народжується естрадна музика, як самостійна галузь музичної діяльності.

XX століття

Наприкінці 19 – початку 20 століття в європейській музиці починається новий період, що відповідає початку імперіалізму. Цей період характеризується інтенсивними пошуками нових засобів виразності, експериментів, великою кількістю стильових течій.

Характерним для світової історії стає тісна взаємодія культур різних країн світу, які до цього моменту розвивалися відокремлено. Європейська музика зазнає значного впливу музичних культур народів східної Азії (особливо японської в творчості Дж. Пуччіні, К. Дебюсі), Латинської Америки, Африки (джаз).

Академічна музика першої половини століття

В першій половині 20 століття поряд з продовженням традицій пізнього романтизму (творчість Г. Малера, Р. Штрауса, С. Рахманінова, К. Шимановського) виникають нові стильові напрямки – імпресіонізм (К. Дебюссі, частково М. Равель), експресіонізм (А. Шенберг, А. Берг),

неокласицизм (П. Хіндеміт, частково І. Стравінський), все більше відособлюються індивідуальні композиторські стилі. Значну увагу композитори приділяють дослідженням глибинних пластів музичного фольклору та його інтеграцію в композиторську творчість (Б. Барток, рання творчість І. Стравінського, частково Г. Свірідова, В. Лютославського, українських композиторів Б. Лятошинського та Л. Ревуцького).

Інтенсивні пошуки нових композиторських засобів приводять до значного розширення поняття та застосування тональності, а в творчості ряду композиторів — до повної відмови від тональної системи, та винайдення нових засобів звуковисотної організації, напр. додекафонії, а пізніше — серіалізму.

Велике значення для розвитку музики мала поява та розповсюдження звукозапису та кіно. З'являються перші електроінструменти, що відкривають новий погляд на природу й можливості звуку (див. електронна музика). У 1920-х роках футуристи здійснюють спроби залучення до музичного мистецтва шумових звуків. В 1940-х роках розвиток техніка звукозапису відкриває новий напрямок — конкретну музику.

Повоєнні роки поглибили експериментаторські тенденції попередніх років — у 1950-ті роки виникають перші електронні експериментальні студії, на зміну серіалізму приходить алеаторика, у 1960-ті роки авангардні течії сягають радянської музики, яка до цього моменту розвивалася у руслі соцреалізму.

Популярна музика

Радикальні зміни в соціально-економічному устрої відкрили нову епоху в розвитку масової культури, що включила до себе цілу низку музичних напрямків. В 1920-х — 30-х роках в США та країнах Європи масовою музичною культурою стає джаз, на теренах СРСР — масова радянська пісня.

1950-ті роки ознаменувалися появою рок-н-ролу, 1960-ті — появою рок-музики, а 1970-ті — європопу, а також цілої низки популярних напрямків електронної музики. Всесвітню славу здобувають музичні гурти, такі як The

Beatles, The Rolling Stones, Led Zeppelin, Queen, Deep Purple, AC/DC, ABBA та багато інших. Показником їхньої популярності стає кількість проданих копій альбомів (платівок або, пізніше, компакт-дисків), яка іноді сягає мільйонів і навіть десятків мільйонів. Абсолютний рекорд – близько 46 мільйонів копій – належить Майклу Джексону, альбом «Thriller».

Знаковим явищем у 1980–х роках стає входження до поп-культури т.зв. World music – музики, що спирається на елементи етнічної музики різних народів.

Постмодернізм

Останню третину ХХ століття в музиці розглядають під знаком постмодерну. Якщо музика епохи модерну розглядалася, як спосіб вираження, то в епоху постмодерну музика стає видовищем, продуктом масового споживання та індикатором групової ідентифікації, наприклад знаком, що допомагає визначити свою приналежність до тієї чи іншої субкультури. Стає характерним поєднання різних музичних стилів та жанрів, полістилістика, стираються кордони між «високим мистецтвом» та кітчем.

Подібному зближенню жанрів, а нерідко і їх поєднанню сприяв розвиток звукозапису, що відкрив можливість для роботи з семплами – використанню і поєднанню в рамках однієї композиції різних попередньо записаних звуків. Техніка використання існуючого матеріалу знайшла своє відображення і в традиційній інструментальній музиці, зокрема у творах Д. Шостаковича, А. Шнітке, Л. Беріо, які використовували «аллюзії» та прямі цитати творів композиторів минулого. Подібні техніки дозволили говорити про зменшення ролі композитора в музичній композиції, що знайшло свій прояв не тільки у використанні запозиченого музичного матеріалу, але й у використанні складних математичних алгоритмів (у серіальній музиці) або випадковості (в алеаториці).

Класифікація

Музичне мистецтво є дуже багатоманітним у своїх формах, що робить його класифікацію предметом мистецтвознавчих робіт. Т. Чередниченко виділяє чотири основні типи музичного мистецтва:

- музика фольклорного типу (від архаїчний фольклору до його адаптацій на професійний лад);
- музика розважального типу (від середньовічних скоморохів та менестрелів до сучасної естради);
- мистецтво канонічної імпровізації (літургійні співи)
- опус-музика (т. зв. академічна музика, одним з основних понять якої є «opus» – оригінальний твір, зафіксований у нотному тексті).

Загальноприйнятою є класифікація музики за стилями, жанрами і напрямками. **Музичний жанр** характеризує класифікацію музичної творчості за родами і видами, з огляду на їх походження, умови виконання, сприймання та інші ознаки. При цьому дослідники розрізняють *первинні жанри* (напр. В. А. Цукерман), що походять від *синкретичної форми* музикування, та *вторинні*, що зародилися в епоху *естетичної форми* музикування.

Термін **Музичний стиль** характеризує сукупність засобів та прийомів художньої виразності, що історично склалась і відображає естетичні погляди різних суспільних груп певної епохи або творчого напрямку. У залежності від генези музичного стилю, розрізняють історичний, національний та авторський стилі.

Хоча об'єктивною передумовою для розрізнення як музичних жанрів, так і музичних стилів є комплекс суто музичних характеристик, при визначенні стилю звертають увагу на індивідуальні риси, притаманні тим чи іншим композиторам (або групі композиторів, особистість яких формувалася в подібних соціо-культурних умовах), а при визначенні жанру – на умови їх побутування, виконання, а також змістовну або конструктивну спрямованість певного музичного твору.

Найменш розроблена музикознавцями класифікація сучасної популярної музики, де поняття жанру і стилю нерідко вживаються як тотожні, що дає підстави говорити про плутанину термінів. Для їх розрізнення також вживається більш загальні терміни – музичні напрямки і течії.

Те́атр (від грец. *θέατρον* – місце видовища) – вид сценічного мистецтва, що відображає життя в сценічній дії, яку виконують актори перед глядачами, а також установа, що здійснює сценічні вистави певним колективом артистів і приміщення, будинок, у якому відбуваються вистави. Театр як мистецтво називають також **театральним мистецтвом**, а науку, що вивчає теорію та практику Театрального мистецтва вивчає **театрознавство**.

Законодавство України визначає театр як *«заклад культури (підприємство, установа чи організація) або колектив, діяльність якого спрямована на створення, публічне виконання та публічний показ творів театрального мистецтва»*, а театральне мистецтво, як *«вид мистецтва, особливістю якого є художнє відображення життя за допомогою сценічної дії акторів перед глядачами»*.

Специфіка театрального мистецтва

Театральне мистецтво є синтетичним за своєю природою. Його твори містять у собі практично всі інші мистецтва: літературу, музику, образотворче мистецтво, хореографію й ін.; а також використовують численні досягнення найрізноманітніших наук й областей техніки. Так, наприклад, наукові розробки психології лягли в основу акторської й режисерської творчості, так само, як і дослідження в області семіотики, історії, соціології, фізіології.

Основою театральної вистави є драма, що визначає художні можливості й ідейний напрямок театру. При цьому літературний твір театр переводить в область сценічної дії й специфічної театральної образності – характери, конфлікти драми втілюються в живих особах, вчинках. Найважливіший художній засіб, який театр бере від драми – слово, підкоряється законам драматичної дії. В одних випадках мова може виступати як засіб побутової

характеристики персонажа, у інших – розкривати через словесну тканину ролі складні конфлікти свідомості й психології героя. Мова на сцені може мати форму великого висловлення (монолог), протікати як розмова з партнером (діалог), адресуватися глядачеві або звучати як міркування героя, його «внутрішній монолог» і т. д. (див. також **драматургія**)

Театр – мистецтво колективне. Спектакль – твір, що володіє художньою єдністю, гармонією всіх елементів. Він створюється під керівництвом режисера й відповідно до режисерського задуму спільними зусиллями акторів, художника-сценографа, композитора, хореографа й багатьох інших працівників театру (освітлювачів, костюмерів, гримерів і т. д.). В основі спектаклю лежить режисерська інтерпретація п'єси, її жанрове, стилістичне рішення. Дія спектаклю організована в часі (темп, ритм, наростання й спади емоційної напруги) і в просторі (розробка сценічного майданчику, принцип її використання, мізансцени, декорації, рух й ін.). Зоровий образ спектаклю створюється художником-декоратором засобами живопису, театральної конструкції, костюмів, висвітлення, театральної техніки. Декорація може нести як образотворчі, так і виразні функції, відтворювати обстановку дії або ж метафорично розкривати в зоровому образі задум режисера, бути реальної або умовної залежно від художніх завдань постановки, напрямку, стилю.

Головним носієм театральної дії є актор, у творчості якого втілена суть театру: здатність захоплювати глядачів художнім видовищем безпосередньо, що протікає в них на очах життя, творчим процесом її втілення. Акторський образ створюється на основі п'єси і її тлумачення режисером – постановником спектаклю. Проте актор залишається самостійним художником, здатним лише йому одному доступними засобами відтворити на сцені живий людський образ, передати складність і багатство людської психології.

Характерною особливістю театрального мистецтва є його неповторність у часі: кожен спектакль існує тільки в момент його відтворення. Якщо виконавське мистецтво з розвитком техніки аудіозапису одержало

можливість фіксації й подальшого багаторазового відтворення, ідентичного первісному, то адекватний відеозапис театрального спектаклю в принципі неможливий: дія нерідко розгортається одномоментно в різних частинах сцени, що надає об'єм дії, що відбувається й формує гаму тонів і півтонів сценічної атмосфери. При великих планах зйомки нюанси загального сценічного життя залишаються за кадром; загальні ж плани занадто дрібні й не можуть передати всіх деталей.

Історико-географічний нарис

Виникнення театру на всіх континентах відбувалося однаково – у зв'язку з первісними ритуальними діями. Надалі своєму розвитку театри різних країн ішли по різних шляхах.

Театри Сходу

Китайський театр

Для традиційного театру Сходу наступність обрядово-ритуальних дійств властива найбільшою мірою. До сьогодні там дбайливо зберігаються численні форми архаїчних традиційних театрів – драматичного, лялькового, музичного, як жива художня течія, що має своїх численних шанувальників.

При всій розмаїтості форм і видів театру Сходу всі вони мають деякі загальні риси. У першу чергу це високий ступінь семантичної насиченості всіх його елементів, а отже – умовності образотворчих засобів. У певному змісті цей театр завжди був адресований спокушеному, «присвяченому» глядачеві, здатному зчитувати складний символічний код пластики, жестикуляції, міміки. У цьому зберігаються традиції ритуальних дійств – діалогу з богами. Такому шляху розвитку театру й збереження його традиційних форм сприяв традиційно високий суспільний статус: заняття театром на Сході завжди були шановною й поважною справою. Сакральність театральної дії допомагала зберігати його близькість до релігійних ритуалів. Багато в чому цій особливості театру Сходу визначалися його розвитком під

егідою й у рамках буддизму (театр південно-східних цивілізацій – і під впливом індуїзму).

Зазначене однаково справедливо для традиційного театру Індії (як його народної, так і придворно-аристократичної ліній); театру Японії (особливо Но), Кабукі, театру ляльок Дзерурі); театру Китаю (у якому традиційно сильні музична, вокальна й танцювальна лінії); тибетського театр Цам; балійського міміко-пластичного театру; в'єтнамський театр Туонг. До театрів цього типу примикають всі форми індонезійського культового театру Ваянг: ваянг-куліт (театр тіней), ваянг-голек (театр об'ємних ляльок), ваянг-топенг (театр масок), ваянг-оранг (театр живого актора),

Театри Африки

По подібному шляху йшло розвиток традиційного театрального мистецтва в Африці. Збережені в непорушності стародавні релігійні вірування й древні анімістичні культури обумовили й збереження традиційних ритуальних подань, насичених танцями, пластичними діями, піснями, барабанными ритмами маримби й тамтамів. Ці традиційні подання проходять на відкритому повітрі, і присвячені до різних знакових подій — збору врожаю, закінченню польових робіт, удалому полюванню, примиренню племен, народженню дитини й т.д. У африканських народностей, що сповідують мусульманство широко розвинений театр маріонеток, що, поряд з вуличними виставами імпровізаторов-масхарабозов, мистецтвом пантоміми й поданнями масок, є традиційним для багатьох мусульманських країн.

Театри Європи

Величезний вплив на розвиток європейського театрального мистецтва мав **давньогрецький театр**, який з'явився у давньогрецьких містах-державках уже 5 ст. до н. е. Театральні вистави Стародавньої Греції були всенародним святом, на гігантських амфітеатрах, під відкритим небом збиралися десятки тисяч глядачів. Крім професійних акторів, подання розігрувалося самими громадянами – учасниками хору. У трагедіях Есхіла, Софокла, Евріпіда створювалися образи легендарних героїв і богів, затверджувалися норми

моралі, відстоювалися ті або інші соціально-політичні ідеали. У комедіях Аристофана гостро висміювалися пороки, відбивалася соціальна й політична боротьба в античному суспільстві. Комічні сценки з життя нижчих прошарків міста й села зображував мім, який, виникнувши в 5 в. до н. е. як народний театр імпровізації, пізніше поширився в країнах Близького Сходу й Римі, створив свою літературну драматургію.

У давньоримському театрі (драматурги Плавт, Теренцій, Сенека й ін.) розвилася постановочна сторона спектаклів, театральна техніка, змінився тип сцени, виникли нові види вистав, у тому числі музично-танцювальне видовище на міфологічні сюжети – пантомім, що, досягши розквіту в епоху імперії, залишався аж до 5 ст. переважним театральним жанром. У той же час статус театального мистецтва поступово знижувався. Основний акцент у них переносився на видовищність. Театральні вистави замінялися гладіаторськими боями, що проходили в Колізеї й інших театральних будинках. Тут же влаштовувалися і більш криваві видовища – масове полювання, єдиноборства зі звіром, публічне розтерзання дикими звірами беззбройних людей (головним чином, засуджених злочинців). Активно розвивалися циркові ігри – змагання колісниць, кулачні бої й ін. Театр втрачає свій сакральний характер, і актори представляють нижчі шари суспільства.

У Середньовічній Європі боротьба християнства з пережитками язичества і його ритуалів торкнулася і театального мистецтва. Світські театри були закриті, актори піддавалися жорстоким переслідуванням, відлучалися від церкви й підпадали під санкції інквізиції. Незважаючи на тиск церкви, театральне мистецтво розвивалося у творчості бродячих акторів – західноєвропейських гістрионів, жонглерів, та Руських блазнів і скоморохів. Характерним для ранніх форм театру був принцип узагальненого показу людини, шукалося не індивідуально-різне, а загальне, що вело до появи постійних типів-масок. Особливий інтерес представляли ваганти – співці-сказителі із середовища недоучених семінаристів і розжалуваних

священиків. У творчості мандрівних акторів, і особливо вагантів, розвивалася переважно сатирична лінія, опозиційна офіційної ідеології.

Культура **Ренесансу** відродила традиції античного театру, поєднавши їх з національними традиціями. Театральне мистецтво набуває ознак професійного – виникають постійні акторські товариства (наприклад Шекспірівський "глобус") та приватні антрепризи. В Італії у XVI столітті народжується комедія дель арте з постійними ролями-масками, що успадковує традиції Римської доби, паралельно розвивається жанр трагедії (Тріссіно, Грото), перші творці якої орієнтувались на трагедії Софокла та Евріпіда. Визначних висот мистецтво театру в Англії (Вільям Шекспір) та Іспанії (Лопе де Вега, Мігель де Сервантес). На рубежі 16–17 століть як окремий вид театру виокремлюється опера.

З поширенням **класицизму**, суспільним ґрунтом якого стало зміцнення абсолютистських режимів у ряді європейських країн 17 ст., завданням театру стало створення образу героя, що опиняється у протиріччі між власним почуттям і обов'язком, яке вирішується на користь обов'язку. Принципи класицизму знайшли яскраве втілення у трагедіях П. Корнеля, Ж. Расіна і Вольтера, комедіях Ж. Б. Мольєра, сатири Н. Буало.

Кинематограф (від греч. κίνημα, κίνηματος – рух і грец. γραφω – писати, зображувати) – галузь людської діяльності, що полягає в створенні рухомих зображень. Іноді також згадується як синематограф (від фр. cinematographe, устар.) і кінематографія. Кінематограф був винайдений в XIX столітті і став украй популярний в XX столітті. У поняття кінематографа входять кіномистецтво – вид сучасного образотворчого мистецтва, твори якого створюються за допомогою рухомих зображень, і кіноіндустрія (кінопромисловість) – галузь економіки, що проводить кінофільми, спецефекти для кінофільмів, мультиплікацію, і що демонструє ці твори для глядачів. Твори кіномистецтва створюються за допомогою кінотехніки. Вивченням кінематографа займається наука кінознавство.

Вплив кінематографа на культуру і мистецтво безперечний, висловлюються навіть припущення про значущість впливу кінематографа на політику і економіку. У багатьох країнах кіноіндустрія є значущою галуззю економіки. Виробництво кінофільмів зосереджене на кіностудіях. Фільми демонструються в кінотеатрах, по телебаченню, розповсюджуються «на відео» у формі відеокасет і відеодисків.

Історія кінематографа

Народження кінематографа

Історично кінематограф з'явився в результаті рішення задачі по закріпленню на матеріальному носіїві зображення безперервного руху об'єктів і проекції цього руху на екран. Для вирішення цього завдання необхідне було створення відразу декількох технічних винаходів: гнучкої світлочутливої плівки, апарату хронофотографической зйомки, проектора зображень, що швидко змінювалися. Перша гнучка світлочутлива негорюча плівка була винайдена російським фотографом І. Ст. Болдиревим (1878–1881), потім американськими винахідниками Г. Гудвіном в 1887 і Дж. Істменом в 1889 була створена горюча, целулоїдна плівка. Перші ж апарати хронофотографической зйомки були сконструйовані в 80-х роках ХІХ століття. До них відносяться: «фоторушниця» французького фізіолога Е. Марєя (1882), апарат французького винахідника О. ле Пернса (1888), апарат англійських винахідників У. Фрізе-гріна і М. Еванса (1889), апарат російського фотографа Ст. А. Дюбюка (1891), «Фоноскоп» французького фізіолога Ж. Демені (1892). Піонерами в створенні апаратів для проекції на екран зображень, що швидко змінювалися, були: німецький і російський фотографи О. Анцюц і Ст. А. Дебюк, що створили відповідно в 1891 і 1892 роках проекційні апарати різної конструкції, але з однаковою назвою – «Тахископ», французький винахідник Э. Рейно, що створив в 1892 році проектор під назвою «Оптичний театр», і російські винахідники І. А. Тімченко і М. Ф. Фрейденберг (1893).

Винаходами що найбільш наблизилися до кінематографа по своїх технічних характеристиках є: «кинетоскоп» Едісона, апарат І. А. Тімченко (1893), «хронофотограф» Ж. Демені (1893), проектор американського винахідника Ж. А. Ле Риючи (1894), проектор «паноптиком» американського винахідника У. Латама (1895), «плеограф» польського винахідника К. Прушинського (1894) і ін. А вже в 1895–1896 роках були винайдені апарати, що поєднують в собі всі основні елементи кінематографа: у Франції – «синематограф» братів Л. і О. Люм'єр (1895) і «хронофотограф» Ж. Демені (1895); у Германії – «біоскоп» М. Ськладановського (1895) і кінопроектор О. Местера (1896); у Англії – «аниматограф» Р. У. Пола (1896); у Росії – «хронофотограф» А. Самарського (1896) і «стробограф» І. Акімова (1896), в США – «витаскоп» Т. Армата (1896).

Початок розповсюдження кінематографа був покладений зйомкою і публічною демонстрацією перших короткометражних фільмів. 1 листопада 1895 року в Берліні М. Ськладановський продемонстрував свій «біоскоп», а 28 грудня 1895 року в Парижі братами Люм'єр був продемонстрований їх «синематограф». Протягом 1896–1897 років публічні демонстрації короткометражних фільмів були вироблені у всіх світових столицях. У Росії перші покази були організовані в квітні 1896 року в Москві і Санкт-Петербурзі, а потім на Всеросійському ярмарку в Нижньому Новгороді. Тоді ж були зняті перші вітчизняні любительські кінозйомки (Ст. Сашин, А. Федецкий, С. Макаров і ін.). Перша кінозйомка в Російській імперії була зроблена фотохудожником А. Федецьким в Харкові (1,5 хвилин, "Перенесення ікони Озерянської Божої матери"). Першим російським документальним фільмом став в 1896 «Вид харківського вокзалу у момент відходу поїзда з начальством, що знаходиться на платформі».

Епоха німого кіно

Перші короткометражні фільми (15–20 метрів, приблизно 1,5 хвилин демонстрації) були здебільшого документальні, проте вже в комедійному інсценуванні братів Люм'єр «Политий поливальщик» відбиваються тенденції

зародження ігрового кіно. Невелика довжина перших фільмів була обумовлена технічною недосконалістю кіноапаратури, проте, вже до 1900–м рокам довжина кінокартин збільшилася до 200–300 метрів (15–20 хвилин демонстрації). Вдосконалення знімальної і проєкційної техніки сприяло подальшому збільшенню довжини фільмів, якісному і кількісному збільшенню художніх прийомів зйомки, акторської гри і режисури. А широке розповсюдження кінематографа і популярність кінематографа забезпечили його економічну вигідність, що, проте, не могло не позначитися на художній цінності кінокартин, що знімалися. У цей період з ускладненням і подовженням сюжету фільмів починають формуватися жанри кінематографа, оформляється їх художня своєрідність, створюється специфічний для кожного жанру набір образотворчих прийомів. Найвищого свого розквіту «німе» кіно досягає до 20–м роком, коли воно вже цілком оформляється як самостійний рід мистецтва володіє своїми власними художніми засобами.

Прихід звуку

Ще до початку ХХ століття Томас Едісон намагався синхронізувати кінескоп з фонографом, але потерпів невдачу. Проте згодом Уільям Діксон співавтор Едісона стверджував, що йому вже 1889 року вдалося створити кинетофонограф – прилад, що відтворював звук і зображення одночасно. Проте не існує ніяких доказів, підтверджуючих його слова.

У ранній період кінематографа, звукове кіно намагалися створити в безлічі країн, але зіткнулися з двома основними проблемами: трудність в синхронізації зображення і звуку і недостатня гучність останнього. Перша проблема була вирішена шляхом запису і звуку, і зображення на одному і тому ж носієві, але для вирішення другої проблеми був потрібний винахід підсилювача низької частоти, що відбулося лише 1912 року, коли кіномова розвинулася настільки, що відсутність звуку вже не сприймалася як серйозний недолік.

У результаті патент на ту систему звукового кінематографа, яка згодом зробила звукову революцію, був отриманий в 1919 році, але кінокомпанії не

обернули ніякої уваги на можливість кіно заговорити, бажаючи уникнути дорожчання вартості виробництва і прокату кінофільмів і втрати іншомовних ринків. Поки 1925 року компанія Warner Brothers, що знаходилася на межі банкрутства, не вклалася в ризикований звуковий проект.

Вже 1926 року Warner Brothers випустила декілька звукових фільмів, що складаються в основному з музичних номерів, але особливого успіху у глядачів вони не мали. Успіх прийшов тільки з фільмом "Співак джазу", в якому окрім музичних номерів Ела Джолсона були присутні і його короткі репліки. 6 жовтня 1927 року – день прем'єри "Співака Джазу" – прийнято рахувати вдень народження звукового кіно.

Подальший технічний прогрес в кіно

Хоча перший примітивний кольоровий фільм (з червоно-зеленою гаммою, без синього кольору) вийшов ще 1922 року, він не вразив глядачів. Перший «повноцінно кольоровий» короткометражний фільм системи «Technicolor» під назвою «La Cucaracha» вийшов 1934 року. Перший же повнометражний кольоровий фільм «Бекі Шарп» американського режисера вірменського походження Рубена Мамуляна вийшов 1935 року, цей рік і прийнято вважати за рік появи кольорового кіно. У СРСР перший ігровий кольоровий фільм «Груня Корнакова» був знятий вже 1936 року.

У 1950–х роках технічний прогрес зайшов ще далі. Розробка і впровадження магнітного запису і відтворення звуку, а також створення і освоєння нового вигляду кінематографа (панорамного, стереоскопічного, поліекранного і ін.) привели до значного підвищення якості показу фільмів, почали говорити про «ефект присутності» глядача. Враження посилювалося стереофонічним відтворенням звуку, що дозволяв створювати «просторову звукову перспективу» – звук як би слідує за зображенням його джерела, викликаючи ілюзію реальності джерела звуку.

У теперішній же час існують дуже витончені системи звукового супроводу кіно. Число окремих звукових каналів доходить до 7, а в

екзотичних системах навіть до 12. Зрозуміло, все це покликане підсилити глибину занурення глядача в атмосферу фільму, що проглядається.

Співвідношення сторін екрану

Співвідношення ширини і висоти кадру (англ. aspect ratio) – найважливіше поняття в кінематографі. Протягом більшої частини історії кінематографа відношення горизонтальною до вертикальної сторони кадру приблизно 4:3 (4 одиниці завширшки до 3 одиниць у висоту; іноді ще записується як 1,33:1 або просто 1,33) – що склалося ще в часи Едісона і Люмьєров через достатні випадкові причини, хоча і близьке до найпоширенішого формату полотна в живописі. Це ж відношення було перейняте і телебаченням. Річ у тому, що поле зору людини має співвідношення зовсім не 4:3. Адже у людини 2 очі, розташованих на одній горизонтальній лінії – отже, поле зору людини ширше і наближається до співвідношення 2:1. Тому, при виникненні сильної конкуренції з боку телебачення кіно почало активно звертатися до широкого екрану, в якому поступово утвердились два основні формати: 2,35:1 (тобто приблизно 7:3) і 2,2:1. Існують експериментальні фільми з іншим співвідношенням (наприклад, кругова панорама з оглядом 360°).

Проте широкоекранне кіно ніяк не могло претендувати на загальне застосування, оскільки воно підходить для масштабних епічних композицій, але у жодному випадку для камерного психологічного кіно (не тільки із загальноестетичних міркувань, але з елементарної обставини, що на ізольованому крупному плані людської особи при широкоекранній зйомці приблизно дві третини кадру залишаються незаповненими). У той же час, і класичне співвідношення 4:3 не завжди є виграшним, і як тільки виник сам по собі питання про зміну всій технології кінопроцесу, кінематограф почав тяжіти до співвідношення сторін близькому до золотого перетину (це приблизно 1,62:1). У результаті з'явився формат 5:3 (1,66:1), на який досить швидко перейшло західноєвропейське кіно; у США ж почав домінувати формат, проміжний між європейським і широким, – 1,85:1.

Зміна формату кадру, по-перше, дозволила органічніше використовувати закладений в кінематографі образотворчий потенціал, а по-друге, само по собі наявність декількох форматів дала кінематографістам можливість вибрати той з них, який найбільш адекватний поставленому художньому завданню, що сприяло як збільшення естетичної якості середньостатистичного фільму, так і зростанню авторської свободи.

Так званий «ефект 25-го кадру»

Кінокамера фіксує фази руху об'єкту на кіноплівці у вигляді ряду послідовних фотознімків (кадрів кінозображення). Потім ці кадри проєктуються на екрані. Частота кадрів старих чорно-білих фільмів складала 1000 кадрів на хвилину (16 кадрів на секунду). Пізніше було експериментально виявлено, що людина починає сприймати рух як плавне, починаючи приблизно з 24 кадрів (фаз руху) на секунду, що і стало стандартом для зйомки практично на весь ХХ століття. У сучасних кінотеатрах мінімальна частота проєкції складає 48 мигтінь на секунду (це 24 кадри на секунду при подвійному мигтінні обтюратора).

У середині ХХ століття був поширений міф про те, що людський мозок нібито може сприйняти лише 24 кадри в секунду – а 25-й кадр, якщо його вставити у відтворення, нібито сприйматиметься людиною на підсвідомому рівні. З цієї помилки були зроблені виводи про ефективність «феномену 25-го кадру» в різних видах навіювання і підсвідомої дії (наприклад, в цілях політичної пропаганди, комерційної реклами, при навчанні іноземним мовам, лікуванні від наркозалежності і ін.). Тут важливо підкреслити, що верхня порогова частота мигтіння, що сприймається людським мозком, в середньому складає 39–42 герци й індивідуальна для кожної людини. Тому всі вигадки про вплив 25-го кадру на підсвідомість людини не мають відношення до реальності.

Весь фокус в тому, що застосувати «25 кадр» можливо тільки в кінотеатрах – він показується у момент зміни кадру, коли основне зображення перекрите обтюратором. Як відомо, один і той же кадр

показується двічі, причому тривалість стояння кадру і чорного поля мають бути однаковими, тільки для цього випадку дійсна вибрана в кінематографі «критична частота мигтінь» не нижче 48 Гц. У цьому випадку показаний лише один раз в секунду «25-й кадр» буде непомітний глядачеві. У телекартинку неможливо вставити вже «26-й кадр» на чорне поле, у цей момент відбувається зворотний хід світивши розгортки. Вставка ж кадру в телекартинку замість кадру корисного зображення викликає неприємні відчуття і дозволяє швидко визначити наявність «25 кадру», що і відбулося на Україні з відеокліпом «Якщо не буде громадянської війни».

Цифровий кінематограф

На початку ХХІ століття, з розвитком цифрових технологій запису зображення, з'явилося поняття «Цифровий кінематограф» або «цифрове відео» (англ. digital video). Під цим терміном розуміють новий вигляд кінозйомки, коли кадри записуються за допомогою цифрової камери прямо на цифровий носій даних. У цьому випадку кіноплівка для зйомок стає непотрібною, а кінопроектор замінюється цифровим проектором, або за допомогою лазерних рекордерів виготовляється високоякісний інтернегатив (англ. digital intermediate) для подальшого друку фільмокопій. Сучасні цифрові камери забезпечують дуже високий дозвіл зображення, хороше перенесення кольорів і щонайширший, недоступний до недавнього часу, спектр маніпуляцій з колірною гаммою зображення. Цифрові технології також надають великі можливості для використання відеографіки і спецефектів в кіно. Проте до цих пір стандартна кіноплівка (35 мм) перевершує по роздільній здатності все комерційно доступні цифрові камери для кіновиробництва фірм «Panavision» і «Sony».

Художнє і документальне кіно

Твори кінематографа прийнято ділити на художні (ігрові) і документальні (неігрові) фільми. По-перше показані події, зіграні акторами, в других – зняті в реальному житті. Проте таке ділення часто піддається критиці у зв'язку з тим, що існують документальні фільми, в яких реальні

події реконструюються акторами. Внаслідок того, що актори стали частим явищем у фільмах, які визнані документальними, в документальному кіно часто виділяють повністю неігрове кіно і кіно з елементами ігрового, але реконструюючого реальні події. При цьому необхідно відрізнити документальне кіно від художніх історичних фільмів.

Короткометражне кіно

На перший погляд, короткометражне кіно? відрізняється від повнометражного тільки невеликий тривалістю фільму (в основному 15–20 хвилин). Але так здається тільки на перший погляд, адже у вузькі тимчасові рамки короткометражного фільму потрібно вміщати весь спектр глядацьких переживань, який існує в кіно повнометражному. Тому короткометражне кіно є, з художньої точки зору, абсолютно окремим видом кіномистецтва і окремим видом кінематографічної творчості. Його ще називають «кіномініатюрою».

Документальне кіно

Абсолютно окремим явищем кіномистецтва є документальне кіно або, як його ще називають, неігрове кіно. Документальним називається фільм, в основу якого лягли зйомки справжніх подій і осіб. Реконструкції справжніх подій не відносяться до документального кіно. Перші документальні зйомки були проведені ще при зародженні кінематографа. У даний час документальне кіно міцно увійшло до кіномистецтва всього світу і часто транслюється по телебаченню.

Темою для документальних фільмів найчастіше стають цікаві події, культурні явища, наукові факти і гіпотези, а також знамениті персони і співтовариства. Майстри цього виду кінотворчості нерідко піднімалися до серйозних філософських узагальнень в своїх творах.

Істинне документальне кіно

Разом із тим, слід зазначити, що сам термін «документальне кіно» ставиться багатьма сучасними кінознавцями і кінематографістами під сумнів. Річ у тому, що, на думку багатьох кінематографістів, будь-яка людина

побачивши камери в тому або іншому ступені починає виконувати якусь роль, поводитися неприродно – і у результаті кінофільм стає до певної міри постановочним. Тому багато експертів взагалі заперечують наявність документального кіно, рахуючи його лише піджанром художнього кіно. А за дійсно документальні фільми ці експерти вважають лише фільми, від початку до кінця зняті прихованою камерою. Таке кіно, зняте прихованою камерою, вони називають «істинно документальним». Істинне документальне кіно є авангардом сучасного кіномистецтва і викликає зараз живий інтерес кіноманів.

Освітні фільми

Ще одна категорія фільмів, яку відносять до документального кіно, – це освітні (учбові) фільми. Фільми, призначені для показу в школах і інших учбових закладах. Дослідження показують, що учбовий матеріал, піднесений у вигляді фільму, засвоюється набагато краще, ніж той же матеріал, переказаний вчителем. Справа тут, мабуть, в наочності і отшлифованості подачі матеріалу (недивно, адже в кіно можливі багато дублів). Практика показу учбових фільмів дуже поширена на Заході і, особливо, в США. У школах СРСР при навчанні використовувалися учбові фільми (зняті спеціально для шкіл, з урахуванням єдиної для всіх учбової програми) в основному по фізиці, біології і літературі. Крім того, на радянському телебаченні в кінці 60–х, початку 70–х існувало декілька програм, що демонстрували учбові фільми відповідно до шкільної програми (у хронологічній відповідності, за планом поточного навчального року), а в Москві і деяких інших містах існував спеціальний («четвертий») телеканал, практично повністю присвячений учбовим програмам. У зв'язку з цією практикою деякі учбові класи в школах були обладнані телеприймачами. У Росії показ учбових фільмів не поширений, хоча відомо, що деякі кафедри у вишах створюють свої власні учбові фільми, показ яких обмежений рамками даного вишу.

Радянське і російське документальне кіно

У радянські часи документальне кіно було затребуване владою. Документальні фільми були в основному інструментом комуністичної пропаганди і служили державним інтересам. Але, незважаючи, на всі труднощі, ряд талановитих режисерів-документалістів все ж таки змогли пробитися і створити декілька фільмів, які увійшли до золотого фонду світового документального кіномистецтва. Особливо слід зазначити режисерів Дзигу Вертова, Льва Кулешова, Романа Кармена і Михайла Ромма.

Сучасне російське неігрове кіно – це сотні різних студій в багатьох регіонах Російської Федерації. Це тисячі фільмів і документальних телепрограм, створених з 1991 року. На жаль, цей величезний матеріал погано вивчений і поки недостатньо затребуваний.

Кінематографічні школи

Незалежне американське кіно

Видними представниками сучасного незалежного американського кіно є Вуді Аллен, Джон Малковіч, Майкл Мур, Джим Джармуш, Девід Лінч, Джоел і Етан Коени.

Англійське кіно

Серед представників англійського кіно слід виділити режисерів Дерека Джармена і Пітера Гринуея. Обидва вони у фільмах приділяють багато уваги своєрідному візуальному рішенню. Відоміший Гринуей, що доводить, здається, до межі естетичність кожного кадру, що наповнює свої фільми алюзіями на класичні живописні полотна і стурбований проблемами мертвого і живого, хаотичного і впорядкованого.

Французьке кіно

Французьке кіномистецтво є одним з самих поважаних в світі, і по популярності поступається лише голлівудському. Сучасна зовнішність французького кіно сформувалася після Другої світової війни. Так звана «нова хвиля» у французькому кіно зробила сильний вплив на розвиток кіно у всьому світі. Зараз французьке кіно – це дуже витончене кіно, в якому

психологія і драматизм сюжету поєднуються з деякою пікантністю і художньою красою зйомок. Стиль визначають модні режисери Жан-люк Годар, Люк Бессон, Жан-п'єр Жене, Франсуа Озон. Уряд Франції активно сприяє розвитку і експорту національного кінематографа.

Італійське кіно

Італійське кіно завжди було самобутнім і неповторним. Хоча існують і італійські фільми, розраховані на «масове споживання», але все таки широкій світовій кіногромадськості італійське кіно відоме завдяки високому «авторському» кіно таких режисерів, як П'єр Паоло Пазоліні, Федеріко Феліні, Бернардо Бертолуччі, Лукіно Віссконті і Мікеланджело Антоніоні. Всі вони — одні з самих значущих фігур в кіно: фільми цих режисерів, повні абстракцій, метафор, містики, назавжди увійшли до золотого фонду світового кінематографа і стали джерелом натхнення для нових поколінь режисерів.

Німецьке кіно

У 60–70 роки ХХ століття в Германії виникає течія, що позиціонувала себе як «Новий німецький кінематограф» (німий. Neuer Deutscher Film). Найбільш яскравими його представниками були ті, що такі стали тепер класиками режисери, як Вім Вендерс, Фолькер Шлендорф, Вернер Херцог, Райнер Вернер Фассбіндер. Ці режисери переслідували мету відходу від розважального кіно на користь остросоціального, спонукаючого до роздуму кінематографа. Фільми цих режисерів знімалися на гроші незалежних студій, тому таке кіно також почало називатися «авторським». Значний вплив на Новий німецький кінематограф зробила французька «нова хвиля» (фр. Nouvelle Vague) і рух протесту 1968 року.

Наиболее плідною фігурою «Нового німецького кінематографа» був Райнер Вернер Фассбіндер. Режисер знімав по декілька фільмів в рік і відчайдушно пропалював життя (помер режисер в 37 років від передозування кокаїну). Це повідомило його фільмам зовнішню недбалість, нерівність, але і наповнило їх якоюсь незвичайною життєвістю, трагічним «драйвом» і зробило багато сцен що вражаюче запам'ятовуються. Серед понині

працюючих німецьких класиків усесвітньо знаменитий Вім Вендерс, в чомусь метод Мікеланджело Антоніоні, що продовжив, хоча внутрішньо зовсім інший автор.

Нові кінематографічні школи

До нових кінематографічних шкіл відносять країни, в яких кіно не існувало або не було розвинене до останнього часу. Ці «наново відкриті» кінематографи фахівці часто знаходять дуже цікавими і самобутніми. Змінюючи один одного, кінематографічні школи цих країн стають модними серед кіноманів. В основному ці школи сприймаються як екзотика, і розвиваються як екзотика, часто прагнучи привернути глядача шокуючими сценами і принципово новими підходами до зйомки, ніж новими тенденціями у вивчених областях кіно.

Кінофестивалі і кінопремії

З часу появи самого кінематографа вставало питання про якісну оцінку фільмів і роботи окремих членів знімальної групи. Один з об'єктивних показників успіху кінофільму – це касовий збір з прокату. Коли глядачі голосують покупкою квитків – це безумовна оцінка якості фільму. Але рахувати цей показник єдино вірним було б помилкою. Адже всі фільми спочатку знаходяться в різних умовах: одні широко розрекламовані і анонсовані, для інших навіть не виготовляється якісних афіш; одні фільми блищать іменами зірок з афіші – інші робляться початкуючими кінематографістами, яким не по кишені запрошення зірки. Є ще цілий ряд психологічних чинників, які впливають на фінансові показники фільму. Крім того, умови прокату у всіх країнах різні, тому зіставити збір фільму в різних країнах буває важко. Очевидно, що і національні і культурні особливості можуть впливати на популярність фільму. А окрім всього, збір з прокату може оцінити лише успіх фільму в цілому, але не внесок окремих членів знімальної групи.

Для вирішення вказаних проблем оцінки кіно, в світі регулярного проводиться безліч кінофестивалів, розігрується безліч кінопремій.

Кінофестивалі покликані продемонструвати сучасні віяння в кінематографі, вибрати кращі фільми року, оцінити роботу членів знімальних груп. Кінопремії на відміну від кінофестивалів, не супроводяться публічними показами фільмов-номинантов, але їх завдання ті ж. Звичайно, ніякий кінофестиваль не може претендувати на об'єктивність оцінок, оцінки фільмів на кінофестивалях суто суб'єктивні. Але фестивалів дуже багато, і у кожного фестивалю з часом складається своя особлива репутація, виділяються напрями кіномистецтва особливо заохочувані (або не заохочувані) даним кінофестивалем. Є також жанрові кінофестивалі. Таким чином, у любителя кіно, що має свої жанрові або стилістичні переваги, завжди є можливість знайти «свій» кінофестиваль – і по його підсумках орієнтуватися у фільмах поточного року.

IMDb

Величезний внесок у впорядкування інформації про кінематограф внесла База даних фільмів в Інтернеті (англ. Internet Movie Database, сокр. IMDb) – це найбільша на планеті база даних і веб-сайт про кінематограф. Зараз це один з рідкісних прикладів вдалої співпраці крупного бізнесу і кіноманів-альтруїстів. Деякі розділи бази до цих пір в значній мірі наповнюються добровольцями, це схоже з концепцією вики. IMDb вибрана як базове джерело інформації для кінематографічних ресурсів Вікіпедії. IMDb не має російського інтерфейсу.

Журнали кінознавства:

- Інтернет-архів журналу «Мистецтво кіно»
- Інтернет-архів журналу записки «Кінознавства»
- Інтернет-архів журналу «Сеанс».

Образотворче мистецтво – мистецтво, що втілює художні образи на площині (графіка, малярство тощо) та в просторі (скульптура).

Образотворче мистецтво відображає дійсність у наочних образах, відтворює об'єктивно наявні властивості реального світу: об'єм, колір, просторовість, матеріальну форму предмета, світлоповітряне середовище

тощо. Проте образотворче мистецтво зображує не тільки те, що доступне безпосередньому зоровому сприйняттю, але й передає розвиток подій у часі, певну фабулу, розгорнуту оповідь. Воно розкриває духовний склад людини, її психологію.

Образотворче мистецтво у сукупності своїх видів створює реальну картину життя людини та природи, а також наочно втілює ті образи, яких немає в реальності, які є наслідком людської фантазії.

Творчих працівників у царині образотворчого мистецтва узагальнено називають художниками (хоча здебільшого кожен із них спеціалізується у певній галузі образотворчого мистецтва – як скульптор, маляр, графік тощо).

Образотворче мистецтво як галузь науки

Галузь передбачає дослідження засадничих закономірностей генези й еволюції образотворчого мистецтва яку цілому, так і на певних історично детермінованих стадіях його розвитку, зокрема стильових, у різному національному контексті; стадії над усім комплексом питань, пов'язаних із з'ясуванням специфіки жанрово-видової структури образотворчого мистецтва, його змісту та форми; здійснення опису, аналізу, витлумачення, атрибуції мистецьких творів, розгляд особливостей їх суспільного функціонування; вивчення набутоків окремих національних шкіл мистецтва, творчої практики художніх об'єднань, угруповань, окремих художників.

При розробленні тієї чи іншої проблематики спирається на досягнення музеєзнавства, реставрації, інших допоміжних дисциплін, враховує досвід споріднених суспільних наук.

Напрямки досліджень.

- Загальноестетичні проблеми теорії та історії образотворчого мистецтва.
- Образотворче мистецтво у системі художньої культури суспільства.
- Історія та теорія мистецтвознавства і художні критики.
- Історико-теоретичні проблеми розвитку окремих видів і жанрів образотворчого мистецтва.

- Станковий і монументальний живопис, притаманні йому прийоми та засоби вирішення художніх творів; живописні техніки.
- Станкова, монументальна та монументально-декоративна скульптура, її функціонування в архітектурних і садово-паркових ансамблях.
- Станкова та книжкова графіка, притаманні їй особливості художньої мови; роль і значення книжкової графіки в інтерпретації змісту літературного твору та як елементу книги-єдиного художньо-поліграфічного організму; плакат; прикладна графіка; графічні техніки.
- Театрально-декоративне мистецтво, його роль у розкритті драматургічного задуму театральної або кінопостановки.
- Художній дизайн.
- Проблеми синтезу мистецтв і образотворче мистецтво.
- Проблеми генези та еволюції стилів і напрямків в образотворчому мистецтві, їх світоглядне підґрунтя, особливості національної інтерпретації, зв'язок з такими в інших мистецтвах (театр, музика, література і т. п.).
- Іконологія та іконографія як важливі елементи мистецтвознавчого дослідницького інструментарію.

Види образотворчого мистецтва

- Графіка
- Живопис
- Скульптура
- Вітраж
- Ювелірна справа
- Дизайн
- Прінт-дизайн
- Фотографія

2. Сучасні мистецькі напрями

Необхідно розібратися з тим, що називають сьогодні мистецькими течіями і напрямками.

За даними електронної енциклопедії «Вікіпедія» до складу **Мистецьких течій** слід віднести такі 14–ть:

- 1) авангардизм,
- 2) архітектурні стилі,
- 3) бароко,
- 4) відродження,
- 5) експресіонізм,
- 6) класицизм,
- 7) літературні напрями,
- 8) маньєризм,
- 9) музичні напрями,
- 10) рококо,
- 11) романтизм,
- 12) символізм,
- 13) сюрреалізм,
- 14) фантастика.

Серед мистецьких напрямів називають таких 37:

- 1) абстрактне мистецтво,
- 2) абстрактний експресіонізм,
- 3) абстракціонізм,
- 4) авангардизм,
- 5) арт деко,
- 6) архітектура,
- 7) бароко,
- 8) візантійський стиль,
- 9) дадаїзм,

- 10) експресіонізм,
- 11) імпресіонізм,
- 12) караваджизм,
- 13) класицизм,
- 14) конструктивізм (мистецтво),
- 15) кубізм,
- 16) маньєризм,
- 17) монументалізм,
- 18) модернізм,
- 19) модернізм,
- 20) натуралізм,
- 21) неосюрреалізм,
- 22) неокласицизм,
- 23) неопластицизм,
- 24) неореалізм,
- 25) примітивізм,
- 26) неоромантизм,
- 27) неоімпресіонізм,
- 28) постколоніалізм,
- 29) реалізм,
- 30) ренесанс,
- 31) рококо,
- 32) романський стиль,
- 33) сюрреалізм,
- 34) супрематизм,
- 35) сентименталізм,
- 36) фовізм.

Кожний мистецький напрям тлумачиться окремо в енциклопедії і не має можливості весь матеріал викласти на сторінках лекції.

3. Сприйняття мистецького твору: відбір і фіксація (виписки, нотатки, цитати, власні враження).

Теоретичні засади філологічного аналізу художнього тексту в ЗМІ (автор матеріалу – Тамара МЕЛЬНИК)

Зміна цінностей і пріоритетів освітньої галузі, профілізація її та зміна ціннісних парадигм суспільства – аудиторії ЗМІ гостро поставила питання про те, якою мірою методи та прийоми дослідження літературного твору відповідають завданням, які стоять сьогодні перед сучасною людиною.

Останнім часом актуалізуються проблеми інтерпретації творів ЗМІ. Та чи можлива адекватна інтерпретація художнього тексту поза його попереднім аналізом?

Сучасна гуманітарна освіта не може орієнтуватися лише на інформаційне насичення студента. Вона має збагачувати його уявлення про взаємозв'язок усіх знань, якими володіє людина, розвивати філософічність мислення, виховувати духовно багату особистість.

У процесі підготовки студента-журналіста вагоме місце посідає аналіз художнього тексту, завдяки якому: розширюється поняття про зміст і форму; усвідомлюються відносно стійкі одиниці процедури різних типів аналізу; виробляється загальна здатність інтерпретувати прочитане й осягати мистецтво слова, засобами якого можна в майбутній педагогічній діяльності впливати на становлення домінантних рис розвиненої особистості.

Цілком природно, що шлях освіти полягає від простого - до складного, від елементів – до системи. Відповідно до засад класичної герменевтики, йдучи за основоположником теорії інтерпретації Ф. Шляйєрмахером, перш ніж пізнати частини, слід мати уявлення про ціле (передзнання), і навпаки: щоб збагнути ціле, треба опанувати його частинами.

Смисл нового підходу до літератури як до мистецтва слова полягає у тому, щоб довести її приналежність до мистецтва. Тому в процесі підготовки майбутнього журналістаа слід приділяти увагу поезиці як найважливішій

складовій теорії літератури, що часто (зосередженістю на виховній функції літератури) обмежувалась у шкільному курсі її вивчення.

Художній текст – явище невичерпне, вимагає нових і нових витлумачень. Нині наше літературознавство збагатилось і продовжує інтенсивно збагачуватися найрізноманітнішими підходами, усі вони зумовлені самими функціями літератури як галузі мистецтва:

Естетичною. Словесне мистецтво, перш за все, естетично впливає на людину, бо є світовідчуттям у художніх образах, увиразнює, доповнює красу світу.

Пізнавальною. Творячи і сприймаючи образи, людина осягає світ, механізми психіки особистості, суспільство, природу, метафізичне буття.

Ігровою. Сприймаючи літературний текст, читач збуває надмір емоційної енергії, уявно ставить себе на місце героя, готується до життєвих випробувань, компенсує нездійсненні мрії, одержує втіху, забавляється.

Виховною. Навчившись глибоко сприймати мистецтво, людина збагачує свою духовну царину, стає моральнішою, витонченіше відчуває прекрасне довкола себе і намагається влаштувати своє життя за знаками краси.

Текст літературного, як і журналістського твору, є посланням автора своєму потенційному читачеві. Досягнення лінгвістичної прагматики, зокрема теорії мовної комунікації, зробили можливими принципово нові підходи до сприйняття й аналізу художніх текстів. У цій теорії художній текст розглядається як акт комунікації з усіма його суттєвими ознаками і, передусім, ілюквативною метою - тим наміром, задля якого здійснюється комунікативний акт. Зазначена проблема була обґрунтована багатьома сучасними ученими (Ф. Бацевич, Б. Городецький, Г. Почепцов, Ю. Степанов, Ю. Апресян, Н. Арутюнова, М. Бахтін, Т. Винокур та ін.) Розв'язують ці проблеми і зарубіжні вчені (Дж. Серль, Дж. Остін, П. –Г. Грайс, Е. Берн, Т. Дейк, О. Дюкро, Е. Гросс, У. Еко).

Багато важить та обставина, що художній текст як витвір мистецтва поліфонічний, містить фактуальну, концептуальну та підтекстову інформації, на них ґрунтується інтелектуальний контакт між автором і читачем.

Внутрітекстові характеристики співвідносять з поняттям “дискурс”, розуміючи під ним, перш за все, текст у поєднанні з екстралінгвістичними факторами. Як зазначено на рис.1, за своєю природою дискурс пов’язується з такими текстовими категоріями, як цілісність, зв’язність, інформативність, концептуальність, модальність та ін.

Значущими у процесі аналізу є цілісність, що виступає засобом репрезентації смислу та сприяє його декодуванню, наприклад, розкриттю метафор.

Зв’язність у художньому тексті забезпечує логічну, темпоральну, просторову взаємозалежність елементів (континуум) та когезію. Різні форми когезії виділені І. Гальперінім. На рівні пізнання дійсності вчений виділяє не лише асоціативну, а й образну когезію. Остання (як своєрідна форма зв’язку) не лише збуджує уявлення про чуттєво сприйнятні об’єкти дійсності, а й пов’язує образи, за допомогою яких ті об’єкти зображуються. Розгорнута метафора, на думку вченого, становить одну з найбільш відомих форм образної когезії.

При складних асоціативних зв’язках та високій образності, підтекстових смислах тощо важливу роль посідає інформативність художнього тексту, яка вимагає розуміння антропонімів, аналізу лексичної семантики, що рухає читача (слухача) у просторі й часі. Уважне ставлення до символів, маркованих слів, тропів опосередковують текстову категорію інформативності в плані трьох типів інформації – фактуальної, концептуальної та підтекстової. Наприклад, висловлювання *Попід мури стояли мами, тримали в руках серця своїх синів і дули на них, аби не боліли* (В. Стефанік) є складним образним колажем, який може бути сприйнятим лише у зв’язку з усіма видами зазначеної текстової інформації. Це створює умови для занурення тексту в культурний код та актуалізації зв’язків у плані

категорії інтертекстуальності.

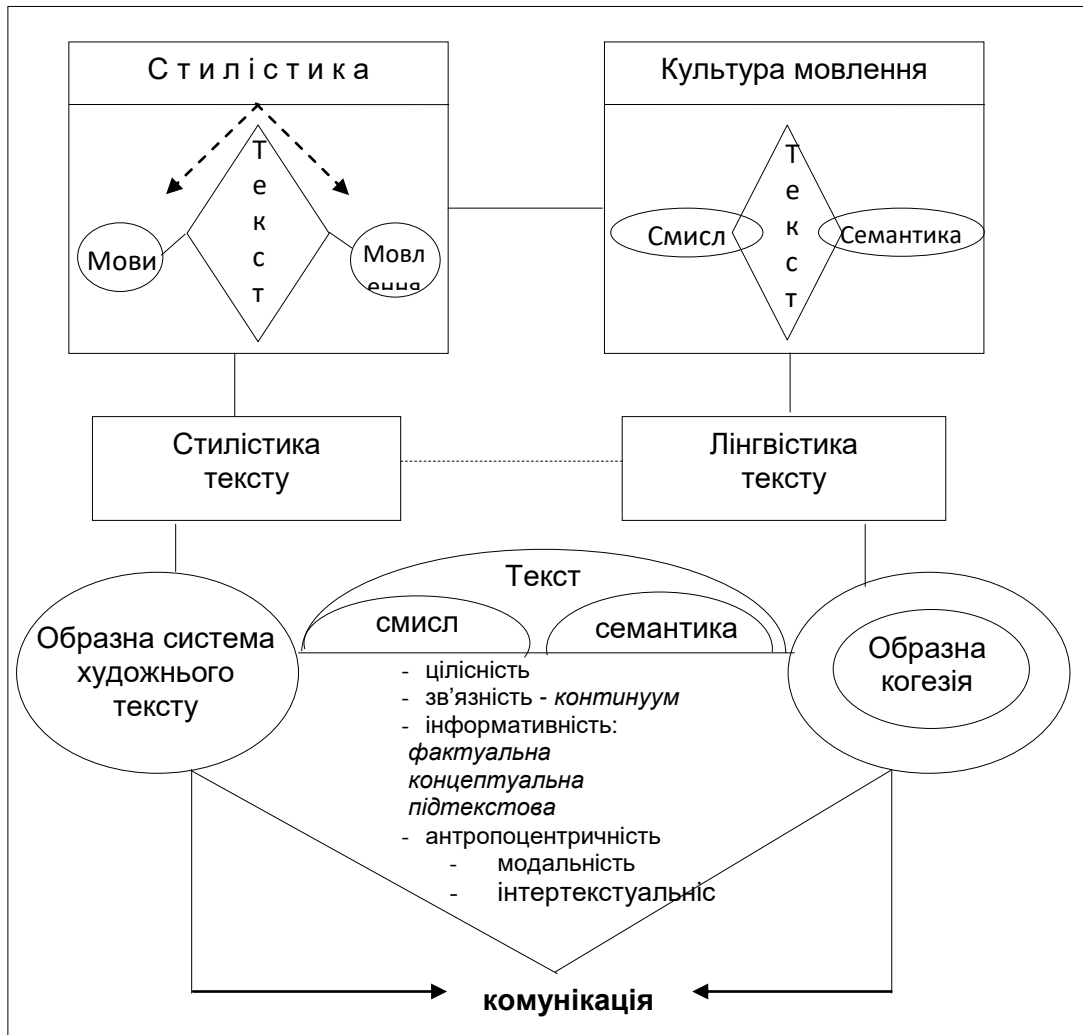

Рис.1. Особливості художнього тексту

Категорія інформативності тісно пов'язана з модальністю, що виражає ставлення автора до повідомлених фраз за допомогою відповідної системи стилістичних прийомів. Модальність містить субкатегорію емотивності, яка разом з антропоцентричністю оптимізує інтерактивність авторського тексту і читача.

Це є свідченням того, що художній текст являє собою складну систему словесно-художніх образів, характеризується спрямованістю на образ, що досягається його спеціальною організацією, естетизацією слова.

Посутньою стратегією сучасної лінгвістики є перехід від вивчення текстової інтегративної структури до аналізу тексту як комунікативної системи (дискурсу), детермінованої такими складовими, як особистість автора в сукупності його психологічних, ментальних, соціально-культурних, етнічних та інших рис; адресат та рівень його сприйняття; екстралінгвістичні фактори трьох типів ситуації: того, про що йдеться в тексті; того, що опосередковує його створення в соціокультурному контексті дійсності; і того, що сприяє його сприйняттю в контексті інтерпретації. Р. Барт, М. Бахтін, Ж. Деррида, Ю. Лотман, У. Еко, аналізуючи текст як суперзнак, відзначали в ньому широкі інтерпретаторські можливості та комунікативну спрямованість.

Так, у новелі „Шкода” В. Стефаник оцінює тіло як «скелю» — в'язницю духа, тому зображує смерть у найжорстокішому вигляді, у найпотворніших деталях. Таким способом митець підкреслює марноту й несуттєвість матерії (якщо вона взята сама по собі, без духа). Цей момент у нього виражають дієслова, насажені динамікою: ледво держалася на ногах, розглядалася по стаєнці, упала на солону і розтяглася, як струнва, прилякла, шурувала, закривавлена впала, обі боролися зі смертю. Щоб збагнути глибини авторського задуму, використовується „герменевтичне коло”.

Отже, найвагомим є факт, що художній текст виступає як функціонально й стилістично завершене ціле, функція якого визначається певною метою мовленнєвої діяльності. А оскільки цілісність тексту співвідносна з інтенцією мовця, який вступає в мовленнєвий акт, то текст слід розглядати в контексті словесної комунікації і як розгорнуту структуру інтенції автора.

Сучасна когнітивна методика визначає найголовнішим серед своїх завдань оволодіння студентами концептами – ментальними прообразами (нерозчленованими уявленнями про об'єкт), глибинними значеннями розгорнутих структур тексту, що є втіленням мотивів та інтенцій автора, для

розвитку пізнавальної активності та адекватного сприймання текстової інформації. Семантика концепту містить комплекс позамовних відомостей, що ґрунтується на знаннях про світ, здобутих в результаті колективного досвіду людства. Кожен концепт пов'язаний з деякими іншими, і разом вони утворюють домени (фони), з яких вичленовується концепт.

Упорядковане поєднання таких концептів у свідомості людини складає її концептуальну систему, яка не є стабільною. Вона динамічна, весь час змінюється під впливом постійного процесу пізнання. Компоненти концептуальної системи фрейми репрезентують стереотипні, типізовані ситуації у свідомості (пам'яті) людини і допомагають ідентифікувати аналогічну нову ситуацію, ієрархічно впорядковані репрезентації певної стандартної ситуації.

Тому зі всієї множинності аспектів дослідження художнього тексту найбільш універсальним, цілісним, що наближає читача до адекватного прочитання твору словесного мистецтва, є поєднання двох опозицій – аналізу й синтезу, оскільки розчленовані та окремо досліджені у ході аналізу елементи художнього тексту, поєднуються в ціле.

Практика сучасної освіти свідчить про те, що до сьогодні випускники загальноосвітніх закладів у кращому випадку опановують схемами аналізу епічного, ліричного твору та аналізу художніх засобів, не враховуючи поетикальних особливостей твору. Поза увагою залишаються близькість чи спільність тем чи мотивів у різних авторів, заглибленість у внутрішній світ героїв, увага до художньої форми, особливості конфлікту та проблематики тощо.

Ми усвідомлюємо, що філологічні аспекти дослідження на сучасному етапі літературної освіти слід поєднувати з здобутками різних підходів, а саме: психолінгвістичного, психоаналітичного, архетипного, міфопоетичного, феноменологічного, рецептивного, семіологічного, структурального, постструктурального, деконструктивістського, гендерного та ін.. Але при цьому не варто забувати й про історико-біографічний та

соціологічний підходи, усвідомлюючи, що всі вони працюють лише на феномен змісту, недостатньо поцінуючи інший феномен – форму.

Звернемо увагу на суто дослідницькі елементи змісту і форми, що виступають у вічній опозиції, і цим самим забезпечують життєдайність, „кровоносну систему” художнього полотна, становлять формозмістову знахідку: ідея, тема (тематика), сюжет, композиція, проблема (проблематика), прийоми створення образів, тенденція, пафос/тональність, художня мова; фабула, конфлікт/колізія;

Ефективність будь-яких прийомів аналізу, зануреність в один з ракурсів визначається тією мірою, якою вони сприяють глибшому проникненню в суть мистецтва загалом та конкретного твору зокрема.

Очима дзеркала людина сприймає спочатку форму (ЯК), а потім зміст (ЩО). Якщо спрощено подивитися на елементи форми, то саме їх аналіз виводить читача на шлях інтерпретації. Про це свідчать праці О. Потебні, у яких він, спираючись ще на платонівську ідею форми, вдається до аналогії між твором словесності і словом. Учений виділяє ядро, до якого тяжіють усі

конотації, т. б. той відносно сталий ідейний зміст, що притягує чи відштовхує множинність витлумачень.

Ізер В. завважив: „... якщо читач використовує різні перспективи, запропоновані йому текстом, для того, щоб визначити зв'язок між зразками і „схематизованими думками”, він надає творові руху, і цей процес завершується пробудженням зворотної реакції у читача”.

У процесі творчості автор намагається знайти найвідповідніші форми передачі словом думки, почуття, настрою характерними для літератури засобами. Читач, розкриваючи змістовність форми, осмислює суть конфліктів, образів, реплік, деталей тощо, осмислює авторське ставлення до зображеного. Такі закономірності допомагають розкрити суть літературних явищ. А технології літературного аналізу існують у формах теоретичних моделей, які передбачають найхарактерніші розумові дії, зумовлені формозмістом твору.

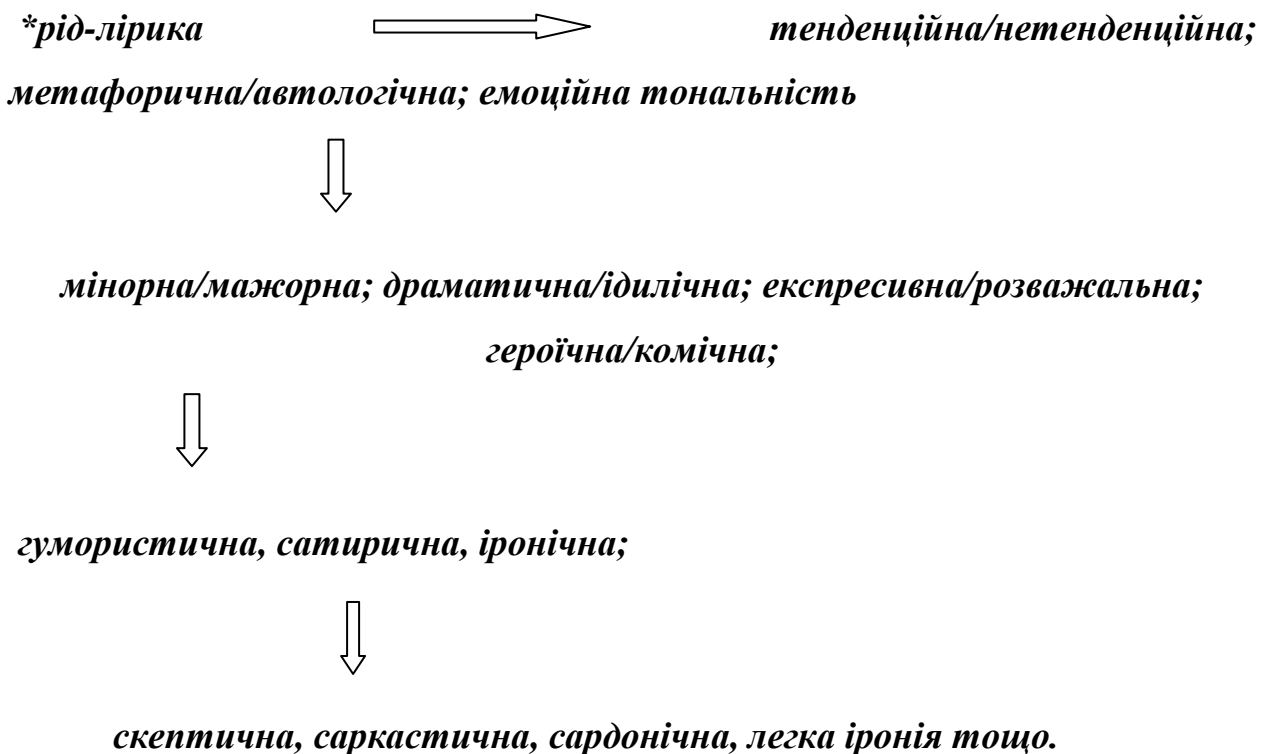
Вплив хибних тенденцій, що ніби то будь-якому художньому твору можна дати власну інтерпретацію без його аналізу й аргументації своєї думки, впливають на читацьку культуру сучасної людини. Інтерпретація твору засобами не логічного, а асоціативного мислення, ставить перед читачем завдання важке і непродуктивне (асоціації, далекі від зображуваного, характеризують лише самого читача).

Поняття ж „інтерпретація” відповідно до освітянських завдань вивчення літератури має зовсім інше значення, ніж загальне трактування. У системі загального літературознавства інтерпретація є складовою аналізу твору, і починаючи з першого ознайомлення з текстом, коли читач намагається розкрити зміст того чи іншого фрагменту. Коли складається уявлення про проблематику твору, систему образів, форму оповіді, особливості мистецтва творення, відкриваються широкі можливості інтерпретації суті й причин конфліктів, образів, майстерності митця з позиції читача іншої епохи, обізнаного з суспільним та літературним розвитком.

Йдучи за Р. Бартом, „поетичний твір – тендітна і трепетна тканина, неподільна мистецька цілісність”, тому ми пропонуємо звернути увагу на схему аналізу поетичного тексту, який має становити лише каркас і ні в якій мірі не застосовуватись як догма.

Тож аналізуючи генерику, необхідно визначити літературний рід, його різновиди (*виражальний: автопсихологічний, рольовий, медитативний, сугестивний; тематичний: пейзажний, урбаністичний, інтимний, соціальний, міфопоетичний, культурний та ін. емоційно-тональний: мінорний, мажорний, героїчний, комічний, драматичний, ідилічний, експресивний, розважливий та ін .).*

Вивершеної структури, безумовно, досягти важко, оскільки теоретичні узагальнення завжди відстають від художньої практики, у генетичній ієрархії не можна врахувати певних нюансів, як то „ланцюгова реакція”. Наприклад, у тексті лірики:

Наступний крок – вид ліричного твору (*різновиди с погляду системи віршування та з погляду стилю; з погляду опозиції автор-персонаж*) та жанр (*ода, пісня, романс, гімн, пеан, панегірик, мандригал, дифірамб, проповідь, молитва, пародія, гумореска, сатира, епіграма, ідилія, елегія, пастораль, памфлет, послання, епіталама, епітафія, етюд, спогад, монолог, портрет*) з його різновидами (*загальнолітературними, національними, стильовими, індивідуально-авторськими*).

Предметом філологічного аналізу мають бути: метрика (*метр, розмір, система віршування*), строфіка (*проста чи канонізована, вид строфи*), фоніка (*способи римування, види клаузул з погляду наголошеності, види рим з погляду якості співзвуччя, інші засоби евфонії/какофонії – звукопис (алітерація, асонанс), звуконаслідування – фономімесис, ономатофонія, фонопоея*).

Далі аналізується стилістика, а саме: денотація/конотація (*номінативний/переносний слововжиток*), лексика (*нейтральна і стилістично маркована*), тропи, стилістичні фігури. Потім іконіка (*ключові образи, загальна образна структура*) та ейдологія (*основна тема і мотиви, мистецька ідея*).

Завершується аналізом формозмістової єдності:

- композиція, сюжет, художня мова як змістова форма;
- тема, ідея, проблематика, тональність (пафос), фабула, колізії як формований зміст;
- формозміст жанру;
- єдність, взаємозумовленість, взаємопроникнення змістових і формальних характеристик; твір як цілісність.

Певна річ, такий зразок аналізу формозмісту, що включає інтерпретаційні елементи, не вичерпує усіх можливостей художнього тексту. А найважливіший синтез відбувається тоді, коли майбутній філолог, „з мікроскопом” проаналізувавши твір, розклавши його на елементи та

зібравши його до купи, просто перечитує його. І то вже буде читання іншого рівня.

Отже, розуміння художнього твору – надзвичайно важлива проблема. Глибина його залежить від системи цінностей студента, його матриці знань, розвитку мислення, життєвого досвіду тощо. У потрактуванні твору, аргументації висновків виявляються риси особистості кожного, і це дає можливість майбутньому словеснику визначити напрямок подальшої роботи. Критерієм оцінки будь-яких ідей має бути насамперед їхня відповідність меті виховання високої читацької культури. Майбутні словесники мають бути готові до правильного вибору форм взаємодії з учнями задля благородної мети – виховати любов до книги, яку, на жаль, багатьом замінюють телекомунікаційні засоби інформації, що часто спотворюють моральні орієнтири, формуючи особливий комп'ютерний менталітет.

На початку третього тисячоліття ми відзначаємо появу нових, удосконалених освітніх систем, покликаних виховувати людину з цілісним, здоровим мисленням. Сучасна літературна освіта ставить за мету формування гармонійного типу мислення особистості, що своєю чергою впливає на створення цілісної, а не дискретної картини світу. Словесне мистецтво створює картину природного, соціального і психологічного світу, яка виконує надзвичайно важливу психорегулятивну функцію.

Осмислення специфіки і ролі теоретичних категорій у процесі вивчення словесного мистецтва – неодмінна умова поглибленого розуміння мистецького явища, без розуміння якого не може йтися про повноцінне вивчення твору, про підготовку кваліфікованого, грамотного філолога.

4. Літературно-мистецька критика на сторінках спеціалізованих та загальнополітичних часописів

Для визначення конкретних інструментів літературно-мистецької критики на сторінках спеціалізованих та загальнополітичних часописів ми звертаємося до аналізу статей, що виходять сьогодні (цитуються мовою оригіналу – російською).

В ДЕКАБРЕ ВЫЙДЕТ РАНЕЕ НЕ ИЗДАВАВШИЙСЯ РОМАН НАБОКОВА

26.10.2009, 17:36

Корреспондент.net Украина

Джерело: amazon.com

В декабре Лаура и ее оригинал выйдет на русском языке.

В декабре 2009 года в свет выходит ранее не издававшийся роман Владимира Набокова, рукопись которого сам автор просил уничтожить, передает 25 октября The Observer.

На развороте издания факсимиле рукописи, выполненной простым карандашом на каталожных карточках, будет соседствовать с расшифровкой. Текст оригинала публикуется без какой-либо правки.

Работу над своим последним романом, который называется *The Original Of Laura* (*Лаура и ее оригинал*), Набоков начал незадолго до смерти. О своем новом сочинении он впервые поведал в конце 1976 года, назвав свою незаконченную рукопись в числе трех книг, которые произвели на него наибольшее впечатление в уходящем году.

Однако, как писал позднее литературный критик *The New York Times* Герберт Митгэнг, писатель любил "играть со словами, идеями и издателями", а потому содержание его новой работы долгое время оставалось

неизвестным, и даже экспедиция в Монтре, где в 1961 году обосновался Набоков, не помогла Митгэнгу приоткрыть завесу тайны.

Как стало ясно впоследствии, основу сюжетной линии романа *Лаура и ее оригинал* составляют образ "красивой и неразборчивой в половых связях Флоры Ланской" и история ее несчастливого брака со страдающим ожирением Филипом Уайлдом, который совершает "умственное самоубийство". Центральной для романа является тема смерти.

Набоков полностью разработал *Подлинник Лауры* в собственной голове, пишет The Observer, но под конец жизни понял, что не успевает перенести его на бумагу, и попросил жену Веру уничтожить 138 каталожных карточек с черновиками сочинения.

Однако супруга не выполнила его волю. Карточки с черновиками более 30 лет хранились в швейцарском банке.

Наследники Набокова оправдывают свое решение пойти наперекор желанию покойного, среди прочего, и цитатой из его собственных лекций, где он одобрил действия поступившего аналогичным образом Макса Брода, друга Франца Кафки.

Сын Набокова, Дмитрий, заявил, что его разрывают противоречащие друг другу обязательства перед "тенью отца" и последующими поколениями.

Английский драматург Том Стоппард в свое время прокомментировал терзания родственников писателя таким образом: "Если бы Набоков хотел ее [рукопись] сжечь, он бы это сделал".

Пока *Подлинник Лауры* готовится к публикации, другой роман Набокова – *Лолита* – включен в топ-10 главных книг в мире по версии журнала Newsweek.

<http://korrespondent.net/showbiz/1011617>

Інструменти (прийоми, засоби, форми, види) журналістської майстерності, використані в тексті «В декабре выйдет ранее не издававшийся роман Набокова».

1. Використано сенсаційний зміст повідомлення у назві статті («В декабре выйдет ранее не издававшийся роман Набокова»).
2. Розповідь про історію утворення роману.
3. Розповідь про сюжет останнього роману В. Набокова подано як зачин для зацікавлених майбутніх читачів.
4. Розкривається таємниця стосунків між автором роману та його сином.
5. Автор статті звертається до маловідомих фактів з життя відомого письменника.
6. Повідомлення про суперпопулярність роману «Лоліта».

Наступним матеріалом для аналізу ми обрали інтернет-повідомлення про перебіг подій, пов'язаних з ефіром популярної телепрограми «Танцюю для тебе-3».

**24 октября «Танцюю для тебе-3» на «1+1» привлек 6 млн. Зрителей,
«медиабизнес»**

(автора матеріалу не вказано)

Джерело: <http://www.mediabusiness.com.ua/index.php?>

Субботний выпуск шоу «Танцюю для тебе» на телеканале «1+1» (начало в 20.00) собрал у экранов 6,16 млн. зрителей (аудитория 18+, города 50 тыс+). Показатели телесмотрения у выпуска следующие: доля – 13,20, рейтинг – 4,97 % (аудитория 18+, города 50 тыс+). По коммерческой аудитории группы «1+1», – 18–54, 50 тыс+, показатели были такими: рейтинг 4,56 %, доля 13,72 %.

Напомним, в прошлую субботу, 17 октября «Танцюю для тебе» на телеканале «1+1» (начало в 20.00) собрал у экранов 6 млн. зрителей (аудитория 18+, города 50 тыс+). Ее доля – 15,4 %, рейтинг – 5,52% (аудитория 18+, города 50 тыс+). По коммерческой аудитории группы «1+1», 18–54, 50тыс+, рейтинг 4,95 %, доля 15,74 %.

Как писал ранее «МедиаБизнес», первый сезон «Танцюю для тебе» каналу обошелся в \$ 2,5 млн. Бюджет нынешних танцев на «плюсах» не разглашают.

Премьера второго сезона шоу «Танцюю для тебе» состоялась 28 февраля 2009 года. 11 апреля шоу «Танцюю для тебе» заняло первое место в рейтинге ТОП–20 лучших телепрограмм дня с рейтингом 5,0 %.

Напомним, еще один танцевальный проект – «Танцуют все!» на телеканале СТБ – в пятницу, 23 октября собрал 6,4 млн. зрителей по аудитории 18+, города 50 тыс+

«Студия 1+1» – общенациональный канал. Техническое покрытие Украины – 95 %. В эфире с сентября 1995 года. В I полугодии 2009 года показатели «1+1» по аудитории 18–54, 50 тыс+. составили: доля – 9,46 %, рейтинг – 1,72 %. Доля просмотра канала по аудитории 18+, 50 тыс+ в I полугодии 2009 года составила 9,57%, рейтинг – 1,93 %; по аудитории 14–49 города 50 тыс+. доля – 9,58 % рейтинг – 1,63 %. Канал входит в группу каналов «1+1», в составе которой также международная версия «плюсов» – «1+1 International», тематический канал «Кино» и развлекательный канал ТЕТ. 51 % группы принадлежит компании СМЕ, 49 % украинскому бизнесмену Игорю Коломойскому.

У повідомленні «Танцюю для тебе-3» використовуються такі журналістські інструменти подання матеріалу:

- 1) початок тексту перевантажений числовими показниками, які утруднюють сприйняття основної думки журналіста;
- 2) повідомлення про інтригу популярності телепередачі («Бюджет нынешних танцев на «плюсах» не разглашают»);
- 3) наприкінці подано інформацію про володаря телеканалу – Ігоря Коломойського, що є інформацією для кмітливого глядача і читача.

Проблему опікування сиротами Африки висвітлює стаття «На отсуженные у газеты деньги Мадонна построит школу» (мовою оригіналу – російською).

НА ОТСУЖЕННЫЕ У ГАЗЕТЫ ДЕНЬГИ МАДОННА ПОСТРОИТ ШКОЛУ

(автора матеріалу не вказано)

Джерело: <http://kr.ua/daily/261009/199665/>

26 Октября 2009

Мадонна построит в Африке школу. Фонд певицы оказывает помощь одной из беднейших стран мира. Певица приняла это решение, приехав в выходные в Малави. Из этой бедной африканской страны 51-летняя поп-звезда взяла на воспитание двух ребятишек. Поэтому проблемы Малави, где проживают 12 миллионов человек, певица знает не понаслышке.

В ходе нынешнего визита Мадонна должна встретится с президентом страны Бингу ва Мутарика и посетить несколько детских домов, которые получают помощь из благотворительного фонда певицы Raising Malawi. Организация была создана Мадонной в 2006 году после первого посещения Малави. Певица была подавлена, узнав, что 500 тысяч детишек в стране – сироты, потерявшие родителей из-за СПИДа. Фонд оказывает им медицинскую помощь, кормит, занимается воспитанием, сообщает NYDailyNews.com. А теперь еще на средства, которые перечисляет в фонд певицы, строится школа в одном из бедных районов страны.

Ранее **Мадонна засудила газету**, и рассказала, что полученные деньги отправит в фонд помощи Малави.

У наступному матеріалі «На отсуженные у газеты деньги Мадонна построит школу» ми помітили такі журналістські інструменти розкриття проблеми:

- 1) розповідь про сутність проблеми;
- 2) переказ подій, що відбулися під час візиту співачки до Малаві;
- 3) вживання емоційно забарвленої лексики на кшталт: «Певица была подавлена», «детишек»;
- 4) повідомлення про результативність діяльності відомої співачки («на средства, которые перечисляет в фонд певицы, строится школа в одном из бедных районов страны»).

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МАТЕРІАЛУ

КУЛЬТУРНА ПРОБЛЕМАТИКА

Автор аналізу Олена Кабанець

Джерело: www.korespondent.ua

Нині ж поговоримо про культуру. Довго шукати матеріал мені не довелося. Можна сказати, що новина – мене знайшла сама. Дуже цікаво гратися із інформацією, яка надходить щодня з різних джерел. Так наприклад, зіткнулася напередодні із інтернетівським «Кореспондентом». Я не маю за мету виловлювати помилки у матеріалах. Але інколи – так і хочеться прославитися серед своїх «журналістським критиком», котрого не влаштовують навіть гіганти ЗМІ. Утім, річ не в цьому. Спершу я ознайомлю вас із обраним матеріалом – розширеною заміткою.

ОЛЕГ СКРИПКА ПРЕЗЕНТУЄ В КИЄВІ

НОВИЙ СОЛЬНИЙ ПРОЕКТ

Скрипка презентує у Києві новий сольний проект

25 березня, 1 і 8 квітня лідер гурту Воплі Відоплясова Олег Скрипка презентує в Києві новий сольний проект у стилі джаз-кабаре. Музична

програма складається з пісень корифея української естрадної пісні 30–40-х років, композитора Богдана Веселовського.

Працюючи над новим проектом, Олег Скрипка і музиканти джаз-бенду провели дослідницьку роботу з відновлення та реставрації українського джазу початку ХХ століття.

Результатом цієї праці є майбутній сольний альбом, провісником якого став сингл *Серце у мене вразливе*, презентований на Шляхетних вечорницях (Благородних вечорницях) у жовтні 2009 року. У грудні того ж року виступ з новою програмою двічі мав аніслаг в Одесі.

"Свого часу під цю музику витанцьовувала вся галицька і буковинська молодь, і ось тепер київські паничі і панночки мають можливість і собі насолодитися витонченістю і світлим гумором пісень нашої музичного спадщини", – повідомляє прес-служба групи ВВ.

Також до програми увійшли українські шлягери (*Fever, Tombe La Neige, Rien de Rien, Черемшина та інші*) і найвідоміші хіти ВВ (*Весна, Танці, День Народження*) в унікальних джазових обробках.

"Такі вечори у нас в Україні стануть початком добре відомої у світі традиції джаз-кабаре, де панує атмосфера відкритості, елегантності і шику, – розповів Олег Скрипка. – Ця культурна оаза зможе втамувати естетично спраглих душевної пісні, всіх тих, хто має бездоганний смак і відчуття стилю. Тому ми раді зустрічатися знову й знову!".

Презентація нового проекту Олега Скрипки відбудеться 25 березня, 1 і 8 квітня в київському клубі *Sullivan Room Kiev*. Початок о 20:00.

Нагадаємо, що в червні 2009 року в Києві відбулися перші шляхетні вечорниці, одним з організаторів яких виступив Олег Скрипка. Подія покликана, за словами організаторів, відродити традиції вечорів елітних зборів і меценатство.

У жовтні того ж року відбувся другий раунд шляхетних вечорниць.

Скромно та зі смаком – саме таким буде мій вирок щодо матеріалу. Нарешті, тут журналіст знає, чого прагне. Тобто, яку саме інформацію він повідомляє із яким забарвленням у контексті. Тільки не треба плутати забарвлення із точкою зору. Адже цей матеріал вимагає 0 % автора та максимум – інформації. Дуже невимушений та зрозумілий виклад – лише допомагає читачеві зорієнтуватися в інформаційному «просторі». Утім, кожний матеріал може мати в собі інфекцію, котрої дуже важко потому позбутися. Так, почнемо з того, що за сухими правилами замітки у ліді слід починати не з чисел, а з самої інформації. Читач не запам'ятає, коли саме станеться презентація вищезгаданого проекту «ВВ». Спершу – його цікавить саме повідомлення. Адже для деяких споживачів – проект Олега Скрипки більш важливіший, ніж терористичні дії «Аль-Каїди» у Великій Британії. По-друге ж, числова інформація повторюється у матеріалі – двічі. Цього журналісти мають уникати. Бувають випадки, коли нагадування – обов'язкове, але зловживати – не рекомендується. Адже тавтологія – часто набиває матеріал небажаним змістом. Головним відштовхуючим аспектом цього матеріалу – стали невідомі або ж складні слова. Хоча серед молоді слово «бенд» закарбувалося як норматив, старше ж покоління – досі може плутатися у подібних словесних «ризиках». Зробити новину привабливішою можна і нашими (звичними для українського суспільства) словами.

А тепер звернемося до, так званих, Богів журналістського мистецтва. Відомий в Україні репортер – Ігор Куляс (у брошурі «Ефективне виробництво теленовін») – зазначив, якщо «у тебе не має доквazів унікальності – значить унікальності у написанному немає взагалі». Такої ж думки притримуюся й я. Автор вищезгаданого матеріалу запевняє, що найвідоміші хіти гурту ВВ виконані «в унікальних джазових обробках». Але як пересічний читач, я не розумію вимірювання цієї унікальності. Кожний журналіст, що береться за такі слова, як «шедевральний», «унікальний», «винятковий» - обов'язково повинен пояснити чим саме вирізняються ті чи інші явища та предмети. Утім, вкладаючи у слова особливий зміст –

журналіст повинен розуміти, що бере на себе неабияку відповідальність. Особливо великим «падінням» журналіста у замітці стало уникнення пояснень, чому «Воплі» обрали за основу проекту пісні саме композитора Богдана Веселовського. Для читача, котрий мало обізнаний у культурній проблематиці – знати подібні деталі особливо важливо. Мета самого ж матеріалу сьогодні не викликає жодних негативних емоцій. Адже такі рекламні замітки - нині на піку популярності.

ПРОБЛЕМИ КУЛЬТУРИ

АЛЕКСАНДР МАРТЫНЕНКО:

«УКРАИНА В РЕЖИМЕ РЕАЛЬНОГО ВРЕМЕНИ ПЕРЕСТАЛА ИНТЕРЕСОВАТЬ МИР»

Телекритика. – № 12. – 2007.

Автор матеріалу – Наталья Лигачева

Генеральный директор ИА «Интерфакс-Украина» - о возникновении, становлении и пятнадцатилетнем опыте агентства, войнах за ЧФ, российских инвестициях и неизвестных подробностях дела Гонгадзе.

Мартыненко – это нечто «многозначное»! Многое значит для харьковских рокеров, многое значит для политиков (и нехарьковских тоже), многое значит для информпространства Украины... О его значимости для Кучмы говорилось тоже немало. В общем, ему многие отдают должное. И, по возможности, он это должное берет. Мартыненко уникален, и вам, коллеги, это понятно.

Абсолютно уникален Мартыненко еще вот в чем. Вы ему задаете вопрос – и еще на начале вопроса он знает, что ему ответить, в середине вопроса он знает, как его ответ будет «прочтен» теми, «кому надо», а в конце... Он все равно ответит так, как ему надо. Так что вычитывать свои интервью ему вовсе и не обязательно – все правильно сделано на лету! При

этом многие его вербально озвученные мысли пребывают в качестве «нетленных», иногда их приписывают некоему господину... Ах, не имею права открыть знаменитый псевдоним Мартыненко, хотя – ну разве кто-то его не знает?..

А вообще-то поводом для нашей встречи с Александром Владленовичем в его кабинете на Рейтарской было 15–летие агентства «Интерфакс-Украина», громко (буквально! Под рокеров «Чиж & Со») отмеченное в конце ноября в «Ультрамарине».

– Александр, так случилось, что «Интерфакс–Украина», 15–летие которого мы отмечали в ноябре этого года – практически ровесник независимой Украины. Разница – в один год. Как вы с коллегами оцениваете пройденный путь с точки зрения развития отечественной журналистики? Насколько удовлетворены уровнем капитализации проекта? Как расцениваете и его влияние на развитие страны, и, наоборот, влияние развития страны на «Интерфакс–Украина»?..

– Начнем с того, что слово «капитализация» в 1992 году звучало смешно. Естественно, ни о какой капитализации тогда никто даже не думал. Это была в значительной степени авантюра, но тогда авантюрой было все, поскольку ни у кого не было понимания, что будет дальше, в какой стране мы живем, рынок ли это. Вернее, тогда рынка не было, но никто не знал, будет ли он когда-либо вообще.

– Но вы изначально создавали предприятие с мыслью о том, что это будет бизнес-проект? Или это уже пришло потом?

– Изначально была идея создать собственную компанию на базе нашумевшего в первые годы независимости Украины агентства «Харьков–новости». Была пара случаев, после которых мы прогремели на весь Советский Союз, и нас заметили. Потом поступило предложение от недавно возникшего российского агентства «Интерфакс» сделать в Украине то же самое, что было сделано ими в России. Они приехали к Президенту Украины Леониду Макаровичу Кравчуку, который выслушал их рассказ о

том, чем они занимаются в Москве, и сказал: «*Я тоже хочу свой собственный “Интерфакс”*». Получив согласие, они начали искать людей, готовых это сделать. Встречались с известными тогда журналистами.

– Можете назвать некоторые имена?

– Скажем, встречались, в том числе, с покойным ныне Сергеем Набокой: он тогда уже возглавлял УНИАР, а идея российского «Интерфакса» была работать со структурами, которые уже существуют. Но Сережа решил все делать сам, выбрал свой путь.

В итоге они нашли нас. Нашли совершенно случайно: у нас в агентстве работала жена Андрея Рихтера, довольно известного человека в российской медиасреде. Андрей знал Михаила Комиссара (гендиректор российского «Интерфакса». – «ТК»). Он предложил мне подъехать. Там мне в двух словах объяснили, что пока мы будем сами карабкаться, они придут и «*сотрут всех в порошок*», поэтому лучше мы вместе с ними «*сотрем в порошок*» всех остальных. А если серьезно – то для меня важно было то, что собственником «Интерфакса» был не олигарх (мне и своих уже хватало), структурой владели мои коллеги, журналисты.

Летом 1992 года мы договорились, после чего наши сотрудники поехали в Россию на стажировку. Она продолжалась месяца два и была очень полезна, потому что мы в Украине пытались изобретать велосипеды, тогда как у них уже многое умели.

В ноябре 1992 года мы нашли помещение в Харькове – бывший зал библиотеки имени Короленко – и завезли из Москвы компьютеры и другую оргтехнику в четырех забитых купе. Были смешные моменты при регистрации, потому что тогда в Харькове никто не знал, как регистрировать совместное украинско-российское предприятие. И это притом что мэр города Евгений Кушнарев всячески содействовал и способствовал – они были знакомы с Михаилом Комиссаром еще со времени первого съезда народных депутатов СССР, когда оба разносили по депутатам воззвание в поддержку Александра Яковлева. Евгений Петрович принял все это близко к сердцу и

дал команду зарегистрировать «Интерфакс-Украина», а как – не сказал. В процессе регистрации всякое бывало, в том числе и слова: *«Да пошло оно все! Зарегистрируем в Москве, а здесь будем работать наездами»*. Но в конце концов горисполком нас зарегистрировал.

Что такое бизнес-модель, продажи информации – никто не знал. Как это все продавать, нам в Москве рассказали. Для России это было понятно, потому что, во-первых, страна большая, во-вторых, Ельцин был молодой и деятельный, одни структуры разваливались, другие возникали, в том числе негосударственные СМИ, а в Украине всего этого на тот момент не было. Здесь никто ничего не разваливал и не собирал, сидели те же самые люди, что и три года назад, только в профиль. Поэтому клиентов мы искали сами.

Нам посоветовали пройтись по посольствам. Американское посольство тогда покупало все, что предлагали – думаю, что любой человек мог прийти к ним и сказать, что издает какую-то газету, и получить деньги. Они их давали, потому что хотели собрать все, что было в стране, и подписывались, не глядя. Первым подписчиком стало посольство Италии, потом другие. Получали наши материалы по факсу из Харькова; посольства располагались в гостиницах, и я видел эти длинные факсы прямо в номерах послов – они разматываются, а в углу лежит гора таких же со вчерашнего дня. Не думаю, что все наше творчество кто-то внимательно читал.

– По каким расценкам они платили?

– По тем, которые мы придумали. Исходя из чего? Нам показалось, что у нас в связи с размерами страны цены должны быть примерно в 2 раза меньше, чем в России. На этом мы и сошлись.

Некоторые послы рассказывали нам, что мы им не нужны, у нас ничего не получится. Торгпред одной восточноевропейской страны говорил мне: *«Ну что вы будете мне сообщать? Я и так все знаю. Вы можете быть свободны»*. Но все же первые подписчики дали нам первый доход. В течение года структура существовала в Харькове; в воскресенье вечером я ехал на поезде в Киев и в субботу возвращался домой. Иногда – два раза в неделю.

Приходилось ездить, потому что на выходных в Харькове нужно было верстать экономический еженедельник, чего никто, кроме меня, делать не мог.

Информацию брали где угодно. Например, в час ночи тогда выходила информационная программа «Радио Киев», у которой были свои корреспонденты по стране, и я сидел в Харькове и дома на кухне списывал новости, а утром мы рассылали их, само собой, со ссылкой источник. Когда я слышал эти же новости во второй половине дня на «Украинском радио» со ссылкой на «Интерфакс», было очень смешно. «УР» очень долго ничего не платило, просто с благодарностью принимало.

Когда в Киев приехал новый премьер-министр Леонид Кучма, стало проще, потому что у Леонида Макаровича к нам почему-то относились с подозрением. Президент как бы дал добро на украинский «Интерфакс», но все-таки у него в администрации как-то не понимали, что же мы делаем-таки в сотрудничестве с Россией, из Харькова... Сотрудничать с Кучмой было легче, было больше доступа к информации, да и информации стало больше – это был период знаменитых декретов Виктора Пинзеника. Каждую неделю Пинзеник с Дмитрием Табачником ходили на пресс-конференции и рассказывали о нашем законодательстве. Тогда они фактически создавали законодательное поле. Например, принимается таможенный тариф – книга толщиной в 30 сантиметров. На базе этой книги мне нужно было делать новости. Я садился в кабинете у Табачника, брал ручку – никаких компьютеров, только ручка! – и переписывал таможенный тариф.

Потом премьер Кучма ушел в отставку, настало смутное время... Через год коллеги в Москве сказали нам: хватит баловаться, Украина – не Америка, а вы – не CNN, которое может сидеть в Атланте. Собирайте манатки и переезжайте в Киев. Три человека взяли и переехали.

– Вас было всего трое?

– База – пять человек. Первый комплект состоял из трех компьютеров, двух редакторов и одного выпускающего; были еще два переводчика,

переводившие материалы на английский язык. Общий состав вместе с уборщицами и курьерами – человек 10, остальных нашли на месте. Мы сели в шести комнатах в полиграфическом комбинате «Украина», на шестом этаже, и просидели там лет пять, пережив президентские выборы 1994 года и много других событий.

Как мы повлияли на становление государства Украина, я не знаю. Думаю, в общем, никак. Хотя мир о многом узнавал через нас, и не потому что мы были лучше всех, а из-за того что канал шел через Москву. Когда мы наладили связь, все новости в Москву приходили от нас, а оттуда уже всем остальным компаниям.

– А в Москве редактировали?

– Редактировали, если неправильно написано, и сейчас редактируют. Но содержание новостей, конечно, никто не переписывал. Была у нас и собственная лента, для украинского потребителя.

– Отличался ли информационный поток, шедший на Россию, от украинского?

– Конечно, в Россию шло процентов 30 украинских новостей.

– А по смыслу он отличался?

– Нет. Большое спасибо коллегам, – хотя они сами в этом заинтересованы, – что смысл не искажался. Конфликт вокруг Черноморского флота был самым ярким примером, который мы потом использовали в маркетинге. Российский «Интерфакс» работал с пресс-центром Черноморского флота, а мы – с только что образовавшимся ВМС Украины. Все было замечательно: выходило шесть новостей – три от нас, три от них. Мы замечательно конкурировали с такими людьми, как Андрей Грачев, первый начальник пресс-центра Черноморского флота, очень грамотный офицер информационной войны. Он был человек военный, но, тем не менее, очень умный и подготовленный. Гадостей он наделал Украине достаточно много, поскольку была поставлена такая задача, но делал он это профессионально.

Своей же задачей мы считали дать позицию государства Украина. Украина упиралась, позицию не давала, поскольку, в отличие от России, грамотных офицеров у нас было мало. Были яркие эпизоды – сбежавший из Севастополя в Одессу сторожевик, события в Одессе, когда с одной стороны стояли вооруженные матросы ЧФ, с другой – украинские военные, дело было ночью и они вполне могли друг друга перестрелять. Все это появлялось в ленте в более или менее сбалансированном виде. Так и появились две точки зрения, о которых мы говорим все эти годы.

– Но тем не менее вы «воевали»?

– Когда спустя много лет, – уже работая в Администрации Президента, – я познакомился с Андреем Грачевым, мы сидели, пили коньяк и пытались выяснить, чем мы занимались в начале 90-х. Я сказал ему честно: *«Андрей, если бы у меня был к тебе доступ и ты не отправлял бы свои материалы прямо на Москву, ты выходил бы в немного меньшем объеме, чем там. Но все равно мы бы тебя давали»*. Вопрос здесь более глобальный и философский: кто такой журналист в период конфликтов и военных действий, когда его родная страна – участник конфликта? Солдат он или не солдат?

В той ситуации мы расценивали себя как среду общения двух государств. Конечно, это общение состояло из плохо завуалированной ругани. Поэтому солдатами нас я бы не называл. Хотя если возникала ситуация, когда у нас была позиция только одной, российской, стороны (как правило, очень красиво сделанная), а с нашей стороны не было ничего – выражение позиции надо было как минимум инициировать. И приходилось убеждать наших начальников: ребята, давайте же! Мы понимаем, что вы – не профессионалы и не закончили Академии ГРУ, но это же все достаточно просто! Так что по форме мы, конечно же, были средой, по сути – участниками процесса.

– А вы говорите – не влияли на развитие страны! Влияли...

– Соблюдение принципов журналистики и позднее приводило к тому, что нам приходилось придумывать, точнее формулировать, позицию Украины, исходя из того, что кто-то где-то сказал – со ссылкой на «информированный источник в Администрации Президента Украины». Конечно, это не дело журналиста, информационного агентства – придумывать позицию субъекта. Но что делать, когда через 15 минут после какого-то исторического события нужно дать реакцию страны, а реакции нет – страна думает. Приходилось компилировать уже сказанное, собирать уже сделанные оценки. Чтобы не подставлять источники, ссылались неизвестно на кого, а бывало, что вообще ни на кого не ссылались. Вещь это, конечно, очень опасная, нужно было очень внимательно следить, чтобы не выходить за рамки. И вообще, так работать, конечно, нельзя, но то был период дикого капитализма, в том числе и информационного. Особенно вначале, когда все очень нервно относились к таким вещам, как, например, визит Ельцина в Украину. Почему-то считалось очень важным, приедет Борис Николаевич или нет.

Потом, когда Кучма стал президентом и я начал ездить в пуле по разным странам, мы везде встречали российских коллег. Они всегда ходили по двое – корреспонденты ИТАР ТАСС и РИА «Новости». Они всегда задавали два вопроса: *«Когда Борис Николаевич приедет в Украину?»* и *«Как будет решаться проблема Черноморского флота?»*. Это было в Индонезии, во Вьетнаме, в Бразилии – где угодно. Мы писали о содержании визитов, а у них в итоге выходили две темы: Борис Николаевич приедет через месяц, а проблема ЧФ будет решена до его визита.

После подписания большого договора с Россией, мы с коллегами говорили о том, что политика закончилась и решать больше нечего. Первый раз такое чувство было, когда решилась проблема с ядерным оружием, во второй раз – в 97–м году. По большому счету, международная политика для Украины действительно закончилась...

– А что сейчас?

– Сейчас у нас расцвет. Тогда был рассвет, а сейчас – расцвет. На самом деле сейчас идет обычная рутинная работа. И это хорошо, потому что интересная и нерутинная работа происходит тогда, когда идут какие-то эпохальные сдвиги. Я в последнее время их боюсь, потому что неизвестно, что куда сдвинется. И вообще, это довольно опасный для здоровья процесс. А рутинная работа – назначили премьер-министра или не назначили, избрали спикера или не избрали, – в общем-то, мало кого в мире интересует. Заграничный клиент – а он для нас достаточно важен – в последний раз очень интересовался Украиной во время весенних договоренностей между Ющенко и Януковичем о досрочных выборах. Сейчас же интерес пропал... Конечно, избрание премьер-министра надо дать секунда в секунду, мы его дадим. Но скажу честно: если мы опоздаем секунд на двадцать – не страшно, потому что Украина в режиме реального времени перестала интересовать мир.

– Была еще Оранжевая революция.

– Да, без вопросов. Тогда мировая общественность за нами внимательно наблюдала. Но после этого она уехала и больше не вернулась. А Украина как страна – то, что в ней происходит, вещи политические и социальные, – никого не интересует. Для наших зарубежных коллег по приоритетам важны взрыв на шахте, сальмонеллез, прорванная канализация, холера. Нет, холера вне конкуренции, если она есть... Футбол, конечно, – Лига чемпионов. А потом уже премьер-министр, где-то после выхода «Шахтера» в Лигу чемпионов (или вылета из нее)...

– Для вас это признак стабилизации ситуации в стране или застоя?

– Все было бы замечательно, если бы при этом экономика была настолько привлекательной, что у нас наблюдался бы резкий рост продаж экономических новостей, являющихся нашей финансовой базой. Но такого роста интереса иностранцев к нашим финансово-экономическим новостям в режиме реального времени нет. И это плохо. Нет значительного роста инвестиций. Есть большой интерес к украинской земле. Недавно мои коллеги

были в Лондоне на одной конференции: все, как подорванные, пытаются купить украинскую землю.

– Но она официально не продается...

– Ну, неофициально купить, какая разница? Они там все в Лондоне уже знают, как переводить землю из сельхозназначения и «несельхоз». Ко всему остальному интереса нет, и это плохо. Потому что место страны определяется не только тем, избрали или не избрали спикера и где находится Юлия Владимировна Тимошенко. По большому счету, она ведь интересует всех – если не как персонаж светской хроники, то как фигура, выходящая за рамки политики. Как Уго Чавес, например – он не просто президент страны, он фигура. Я не сравниваю их политические взгляды, но она ведь тоже фигура, где бы она ни находилась.

– Артефакт :)

– В общем, да. В международном смысле это правда. Это наша гордость, потому что раньше знали Кличко, Шевченко, Чернобыль, а теперь знают еще и Тимошенко.

– А Ющенко?

– Мне кажется, Ющенко перестал быть настолько интересным миру, как раньше. Он уже расшифрован, понятен, а Юлия Владимировна понятна не всем, и от нее постоянно чего-то ждут. Но мы говорим об обывательском интересе, интересе для газет, телевидения. А нам, как структуре, работающей в этом бизнесе, нужен интерес крупных компаний, банков, предпринимателей. Нужен рынок, в том числе и земельный, фондовый, товарный. Мы существуем там, где есть рынок, а там, где его нет, делать нечего. Мы годами думали, выпускать ли отдельный продукт по машиностроению, а потом возник вопрос: зачем? Там нет рынка, есть только кооперация. Один поставляет, другой покупает, и так происходит годами. Они друг друга прекрасно знают, и что мы можем им о них же рассказать?..

Мы работаем на рынке, где есть, условно говоря, 10–15 продавцов и 40–50 покупателей. Там наше место. Возьмем, например, лекарства. Казалось

бы, огромный объем, сумасшедшие обороты индустрии. Несколько лет назад мы как-то сунулись туда, подумали: может, сделать продукт для фармацевтов? И очень скоро поняли, что лучше туда не ходить, потому что они живут своей жизнью, никого туда не пускают. И вообще лучше рынком лекарств не интересоваться. Здоровее будешь...

– То есть, если вы делаете продукт по какой-то отрасли экономики, это свидетельствует о том, что там есть развитие?

– Мне бы хотелось верить, что мы являемся таким индикатором. Мы стараемся придерживаться этого правила, даже если у нас в той или иной сфере есть партнер – как, например, Лига страховых организаций Украины – партнер нашего страхового продукта. Конечно, это пока еще не рынок, более того – возможно, он никогда им и не станет. Но так получилось, что есть 40-50 страховых компаний, которые хотят друг о друге что-то узнать. Появились мы – и сделали внутриотраслевое издание для страхового рынка. Будет ли он расти – не знаю, но в принципе тенденция такова, что мы работаем только на развивающихся рынках, где наблюдается рост, и мы, вложив деньги, имеем шанс стать инструментом и средой общения реальных и потенциальных участников рынка. Самый яркий пример – фондовый рынок. Он у нас в зародыше: украинский рынок в мировых масштабах – это лавка. Но мы знаем, как он работает, у нас и у наших российских коллег есть успешное программное обеспечение, поэтому мы сидим на этой теме и будем ею заниматься дальше.

– Получается, что торможение рыночных механизмов Украины тормозит и ваше развитие. Почему же на телевидении в то же время происходит бум – создание холдингов, новых телеканалов? Симулякр развития?

– Мы – субъект процесса рыночного развития Украины, а они – субъект концентрации финансовых или каких-то других ресурсов в рамках этого рыночного развития. По большому счету, им все равно, есть ли рынок.

Телеканалу важно одно: чтобы здесь как можно больше продавались «Орбит» или «Бленд-а-мед».

– А для них важно, чтобы мировые бренды начали продаваться в Украине, а не через Россию?

– Наверное, важно. Но главное – объем средств, а не то, приходят они через Россию или напрямую. Кроме того, собственников, для которых медиа является профильным бизнесом, у нас практически нет. Были – и те съехали. Для остальных это капитализация, диверсификация бизнеса, и еще это просто модно. И, слава Богу, мы уже дошли до того, что медиа для собственника является дубиной и инструментом в последнюю очередь. Это никуда не делось, конечно, но все-таки отъехало в сторону. У человека есть свободные деньги и есть выбор – купить сахарный завод, животноводческую ферму или телеканал. Как мы видим по недавнему опыту, можно продать телеканал и купить животноводческую ферму, и нормально при этом себя чувствовать. А потом продать ферму и купить другой телеканал...

– Какой будет через десять лет перспектива вашего бизнеса, зависящего от рынка, и перспектива медиабизнеса – в качестве непрофильного для владельца? Кто выиграет в итоге?

– Кто выиграет – зависит от качества работы. Если мы держим определенные профессиональные стандарты работы, если мы вовремя входим с новыми инструментами на перспективные рынки, если мы придумываем новые услуги для клиентов, – у нас все будет хорошо. В каких формах это будет организовано, будут ли это другие издания, интернет-проекты – сказать сложно. Наши российские коллеги недавно купили сайт, посвященный финансовым услугам для населения. Посмотрим, может, и мы этим займемся.

– Вы хотите покупать готовые продукты?

– Как человек, который много делал своими руками, я не очень люблю покупать готовые продукты. До сих пор искренне считаю, что на этом этапе развития интернета, да и газетного рынка, проще сделать с нуля. У меня есть

коллеги из Беларуси, которым я искренне сочувствую, но они все-таки как-то работают. Они пошли по пути создания портала типа нашего «Корреспондента»; у них рынок тоже развивается, хотя и очень медленно. Можете посмотреть, – там есть новости о салонах красоты, да и обо всем на свете. Это уникальный продукт для группы «Интерфакс», но ведь и Беларусь – уникальная страна. Мы, видимо, пока таким заниматься не будем, потому что нам есть где работать. Если на рынке будет установлено государственное регулирование и монополия, мы, наверное, тоже сделаем сайт знакомств. Шутка.

Что же касается других собственников – это мне очень напоминает тупик. Взял канал, раскрутил, продал, ушел с него, пришел на другой, продал маленький, купил большой, вчера – за три, сегодня – за пять...

– Как долго, по-вашему, это будет продолжаться?

– Бог его знает. Вообще же все зависит от того, сколько жевательных резинок сможет употребить народ. Если у него на «Орбит» хватит денег, объемы рекламы и доходы будут расти. Правда, если говорить о телевидении, есть еще такой известный процесс, как «цифра», но это другой разговор. Если говорить о медиа вообще, то с развитием медиарынка ситуация достаточно печальна: этим занимаются люди, ни черта в нем не понимающие, они понимать не хотят и не будут, это не их задача. Их задача – купить подешевле и продать подороже. А если у них другой основной бизнес, да еще и крупный, то медиабизнес для них вообще не имеет никакого значения.

– У «Интерфакса» есть конкуренты: УНИАН, «Укринформ», «Українські новини». В чем вы конкурируете реально?

– Есть рынок оперативных новостей – «он сказал», «она ушла», «кто-то вступил во фракцию», «кто-то что-то заявил». Для нас этот рынок уже не является определяющим в финансовом смысле, но, тем не менее, он важен. В конце концов, это та же цитируемость как бесплатная реклама.

Есть рынок экономических новостей – там свои субъекты и свои конкуренты. Разница между нами и конкурентами в том, что они прошли этап вхождения в финансово-промышленные группы, – теперь об этом уже можно говорить открыто, – и являются их частью. Это естественный, понятный процесс. Теперь они не только подчиняются логике развития этих корпораций, но и выстраивают отношения с их собственником как работодателем.

Поскольку у нас нет собственника, который мало что понимает и не любит давать деньги и для которого бы мы являлись побочным бизнесом, наши отношения (и внутри коллектива, и с коллегами в России) напоминают мне отношения в кооперативах начала 90-х годов. Помните, когда собирались 5–6 человек, у которых ничего не было, все кругом было государственное, и они договаривались работать. И работали, вместе что-то делали, зарабатывали деньги, делили их, больше зарабатывали – больше делили, меньше зарабатывали – меньше... Очень хотелось бы сохранить эту атмосферу. Она способствует тому, что люди перестают чувствовать себя наемными работниками, ощущают себя частью чего-то общего – и в отношениях между собой, и в общении с коллегами.

У нас люди получают зарплаты, естественно, меньшие, чем на телеканалах, но тем не менее 15 % сотрудников работают больше 10 лет – по той простой причине, что здесь к ним совершенно другое отношение. У нас нет дилетантов, которые приходят и, ничего не понимая, начинают рассказывать всем, как работать, и штрафовать за что угодно. Мы же даем сотрудникам указания работать профессионально, и словесный выговор они получают только за непрофессиональную работу. И то если причина – в элементарной лени. Если же человек хотел сделать, но у него не получилось – ну, не получилось, получится завтра. Так что хотелось бы, развивая бизнес в целом на современном технологичном уровне, все же сохранить «кооперативные» отношения в коллективе.

– Россия в вас сейчас инвестирует?

– Наоборот, это мы инвестируем в них. Это шутка, конечно. Последние российские инвестиции были в году 98–м или 97–м.

– Как строятся ваши отношения?

– У нас есть два договора о сотрудничестве. По одному мы продаем нашим коллегам информацию, за которую они платят нам деньги. По второму у нас есть право на продажу продуктов российского «Интерфакса», и за это мы платим им фиксированную сумму. Дальше – наши проблемы, мы можем зарабатывать на этих продуктах или нет. Пока, к сожалению, зарабатывать не получается из-за отсутствия большого интереса к информации из России. Мы долго выстраивали отношения, и лет пять назад нашли такой тип, который нас вполне устраивает.

– Как сказывался период вашей работы пресс-секретарем Леонида Кучмы на работе агентства?

– Тяжело сказывался. Потому что мне было очень важно, чтобы эта структура оставалась независимой. Постоянно приходилось доказывать, что прямого отношения к текущей деятельности агентства я не имею.

– Вы не следили за тем, что они делают?

– А когда? Времени не было. Утром, вечером посмотрел, но времени наблюдать в смысле оперативного управления – не было. За все это время у меня один раз был разговор с сотрудниками. Во время акции «Украина без Кучмы» в Администрации были разные люди, которые любили Леониду Даниловичу поднести материальчик, чтобы обратить его внимание на «беспредел» в «Интерфаксе». В то же время, в самом агентстве большинство «болело» за другую сторону, за участников акции. Это «боление» начало выражаться в текстах – в огромном количестве, неоправданно большом...

– Кстати, в первые дни после обнародования Морозом пленок Мельниченко «Интерфакс» действительно способствовал тому, что много информации об акции «Украина без Кучмы» попало-таки на страницы газет. Тогда я была заместителем главного редактора газеты «День», в определенные дни – в роли выпускающего редактора газеты и в отсутствие

главного редактора – мне приходилось принимать решения, что публиковать на страницах газеты, и мы во многом ориентировались именно на рассылку «Интерфакса»... Но вы же могли влиять и на поведение той, другой стороны, стороны президента Кучмы, будучи его пресс-секретарем...

– Генерацией идей по борьбе с движением «Украина без Кучмы» занимались совершенно другие люди. Я лично занимался отражением позиции Президента и размещением ее в информационном пространстве, работой с пулом, иногда – работой с государственным телевидением. Все.

Что же касается агентства, я старался быть очень осторожным, чтобы сохранить в нем нормальную атмосферу. В случае если бы сотрудники ощутили реальное давление, последствия были бы непредсказуемы. Но один раз, когда стандарты забыли совсем и вышло семь огромных текстов по одному митингу, где каждого выступающего давали отдельно и с наслаждением, мне пришлось приехать и провести жесткий разговор. Я сказал: мы не на войне, и я не требую войны за Президента, наша задача – давать две точки зрения. Мы объективно освещаем все, что делают обе стороны, причем вплоть до сравнения объема. И если объем информации, выдаваемой с президентской стороны, был недостаточен, сокращался и объем информации со стороны оппозиции. При этом, конечно, старались сохранить основные идеи.

То же самое – 2004 год. Установка была простая – есть люди более и менее значимые. Есть Президент, есть один кандидат в Президенты и другой кандидат, и мы передаем о них информацию. Поэтому, когда за полгода до выборов отдельные товарищи в здании АП были недовольны и рассказывали Кучме, что «Интерфакс» – проющенковское агентство, мне пришлось считать если не строки, то количество информации и упоминаний, позитивных и негативных. Это та глупость, которую иногда подают клиентам политтехнологи – «позитивные и негативные упоминания». Мне пришлось это делать, считать их и отправлять в Москву. Мои коллеги были благодарны, потому что у них появилась возможность, когда им звонили и

обвиняли в том, что «Интерфакс» работает на Ющенко, называть цифры. Те, кто звонили, на самом деле ничего не читали.

– А почему отправляли в Москву? Их это тоже волновало?

– Некоторые украинские товарищи были настолько озабочены контролем за медиапространством, в том числе и агентствами, что высказывали свое недовольство еще и нашим партнерам. Поэтому статистикой пришлось заниматься, чтобы успокоить партнеров и уверить их, что агентство работает в рамках мировых стандартов.

– Не могу не спросить о периоде, когда сначала исчез Георгий Гонгадзе, а потом мы поняли, что его уже не будет с нами. Я знаю, сколько вы сделали, пользуясь своим положением пресс-секретаря президента, для поисков Георгия. Но, например, вы не могли не знать, что на самом деле, скажем, допроса генеральным прокурором Потребенько Кучмы – о котором тогда сообщили информагенства – не могло быть: Кучма в тот день был в Москве. Вы не можете не знать многих вещей, о которых, может быть, до сих пор публично не говорилось. Почему вы молчите? И еще: тогда вы наблюдали за поведением Кучмы, Литвина и других представителей этой команды. Вы сформулировали для себя, что произошло на самом деле?

– Поэтому, собственно, и молчу. Если бы была какая-то информация, которая могла бы помочь в расследовании, – именно информация, а не собственное мнение, – я бы ее опубликовал. Кстати, меня никто не спрашивал...

– В генпрокуратуру вас не вызывали?!

– Нет. Единственная беседа у меня была с компанией Kroll...

– ... приглашенной Пинчуком...

– Что характерно, эту компанию в беседе со мной больше всего интересовали случаи, когда Кучма был недоволен Гонгадзе. Вообще, принято считать, что агентство приехало по заказу зятя Кучмы выполнять какие-то специфические задачи, но во время беседы у меня возникло совсем другое мнение... Но это к слову.

Какой-либо информации о том, что было на самом деле, у меня нет. Ее нет по разным причинам. Прежде всего, я не был настолько близок, не открывал дверь кабинета Президента ногами, – кроме случая, когда Ельцин ушел в отставку. Для меня, как и для всех, исчезновение Георгия было большой неожиданностью.

Но свое мнение о том, что на самом деле произошло, у меня выработалось. Во-первых, мне кажется, что история с Гонгадзе и пленки Мельниченко – вещи, может быть, связанные, но за ними стояли разные люди. Однако на каком-то этапе они встретились – может быть, физически, – и дальше этот процесс уже пошел...

– То есть, Гонгадзе могли убивать под пленки?

– Не думаю. Эти линии встретились потом. Думаю, вначале никто ничего не просчитывал, и, как мне кажется, многие поступки, – в том числе и убийство, – могли быть совершены случайно. Но потом началась большая игра. Кто ею руководил, я пока сказать не могу. Есть своя точка зрения о том, кто был координатором всех этих процессов; более того, на разных этапах это были разные люди – начинали одни, продолжали другие, использовали третьи. Фамилий называть, конечно, не могу, потому что у меня нет ни доказательств, ни оснований.

Я видел, что Кучма в первые дни после начала этой истории очень хотел верить, что Гонгадзе жив. Он хотел в это верить. И когда доходили слухи, что его видели то ли в Праге, то ли еще где-то, он рассказывал мне об этом с радостью. И он выглядел при этом не как человек, который сам организовал появление этой информации, а потом делал вид, что он ей верит.

– А Литвин?

– Я позвонил ему на дачу первому, когда узнал о пропаже Гонгадзе в этот же день, и сказал, что у нас такая проблема и виноват во всем будет, естественно, Президент. Первая его фраза была: *«Только этого нам не хватало»*. Он сказал, что сейчас доложит Президенту, как это, собственно, и произошло. Владимир Михайлович – не такой открытый человек, как Леонид

Данилович, поэтому трудно сказать, какова была его внутренняя реакция. Может быть, он о чем-то догадывался. Но я не представляю его, – да и, наверное, мало кто представляет, – хладнокровным организатором убийства. Это нереально и невозможно.

Узнаем ли мы правду? Честно говоря, думаю, что нет.

– А кто более всего не заинтересован в правде?

– Тот, кто все это на втором этапе начал координировать.

– Почему же он до сих пор может влиять на тех, от чьей политической воли уже сейчас, через 7 лет после убийства, зависит расследование?

– Для меня это загадка, потому что этих людей во власти уже нет, и никаких полномочий или рычагов влияния у них не осталось.

– То есть, то, о чем сейчас говорит Мельниченко – что речь идет о безопасности самого Кучмы, не является правильным направлением?

– Мне кажется, нет. У него есть своя точка зрения, которую он уже семь лет отстаивает, у меня – своя. Мне кажется, дело не в том, что кому-то надо сохранить Кучму. На самом деле ведь очень много вещей, произошедших за эти годы, указывали на то, кто мог стоять за убийством Гонгадзе. В отношении пленок давно понятно, кто этим занимался, но у меня нет оснований подозревать этих людей к убийству. По моему мнению, сначала произошло трагическое событие, которое потом было использовано.

Сейчас мы можем говорить только о трагедии Гонгадзе и расследовании этого преступления. На самом деле, история с пленками Мельниченко с каждым годом интересует людей все меньше и меньше. Возможно, и люди, которые все это координировали, тоже мало кого интересуют. Что же касается политической воли – посмотрим, найдут ли Пукача, будет ли приговор. Хотя это уже вряд ли имеет большое значение. Многих людей, которые могли иметь отношение к этому делу, уже нет – кто-то в коме, кто-то погиб. Юридически ничего доказать уже нельзя. Морально осудить кого-то, наверное, еще можно, хотя я не знаю, насколько морально осуждать людей, которых с нами нет.

– Сейчас вы открыто не играете ни на чьей стороне, не являетесь ни человеком Януковича, ни человеком Тимошенко, ни человеком Ющенко, ни даже человеком Балоги :)... Можете ли вы прогнозировать дальнейшее развитие наших политических квазиинтриг? Мы понимаем: то, что сейчас происходит, делается для того, чтобы смягчить грядущее, скажем так, растворение «НУ-НС» в Блоке Тимошенко. И все, что делают сейчас Балога и Ющенко – это повышение своей капитализации перед предстоящими торгами...

– Я бы назвал это спасением «капитала» – не в буквальном значении этого слова, конечно же. Речь о повышении своего статуса сейчас не идет – надо спасать то, что есть, это объективная реальность. Методы спасения достаточно эффективны. Результат мне пока неизвестен.

В беседах с политологами и политиками многие сравнивают движение Юлии Владимировны сейчас с движением Виктора Андреевича в начале 2000-х. Сходств очень много, и всех интересует одно: чем закончится этот процесс. Движение Тимошенко к главному посту в этой стране, в процессе которого у многих появляется вера в ее непогрешимость, является захватом политикума. Я не помню, чтобы в откровенном разговоре какой-либо из политиков не сознался, – кто с радостью, кто с сожалением, – что она во всем выигрывает. Конечно, речь идет только о частных беседах – публично они все говорят другое...

Пока это вера. Она может материализоваться, потому что вера, охватившая массы, в конце концов реализуется в реальных событиях. Но многое зависит и от самой Юлии Владимировны. На самом деле, команде Президента стоило бы заняться не спасением политического «капитала», а выстраиванием понимания того, что будет через год или два. Может быть, у них есть стратегия, но я ее не знаю – и ее не знают многие, в том числе и члены этой партии. Да, кабинетными договоренностями и разговорами можно добиться краткосрочного результата на ближайшие полгода. Но Юлия Владимировна никуда не испарится, она останется. И куда она идет –

понятно. А куда идет команда Президента? Что они будут делать в 2010 году? Как они собираются к нему готовиться? Отменить эти выборы вообще, участвовать в них, искать поддержки? У кого – у Юлии Владимировны? Ответы на эти вопросы пока неизвестны.

Пока принимаются довольно эффективные и жесткие меры, направленные на то, чтобы застолбить свою территорию. Но это проигрышная стратегия, основанная на обороне. Юлия Владимировна будет наносить удары, религия будет распространяться, люди будут все больше и больше молиться, и в один прекрасный момент могут прийти, упасть в ноги и просить, чтобы она пришла и навела порядок...

– Саша, почему вы до сих пор печтаетесь в «Зеркале недели» под псевдонимом?

– У нас в агентстве есть люди, которые пишут под своими именами в газетах. Но, по моему мнению, принадлежность к структуре ограничивает. Я, как руководитель информационного агентства, которое никому не принадлежит и не находится в политическом процессе, ограничен в выражении своего собственного мнения. Поэтому, естественно, я не могу подписаться под всем этим «Александр Мартыненко, «Интерфакс-Украина».

Как-то мысль была – плюнуть на конспирацию. Но есть вещи, которые правильны, независимо от того что творится в политике, каковы нравы, что модно на сегодняшний день. Это стандарт. Если выходить со своей точкой зрения открыто и публично, надо идти в политику....

– Кстати, ваш вес – не только как профессионального журналиста, но и как, без сомнения, политической фигуры, фигуры влияния – огромен и несравним с весом тех ребят, которые сейчас из журналистики идут в парламент. Что вы испытываете при этом?

– Честно говоря, ничего особенного не испытываю. Хочется им пожелать, чтобы они, находясь там, быстро поняли, что у них изменился статус, они перестали быть журналистами. Есть правила игры, которые не меняются в зависимости от того, прошла Оранжевая революция или нет.

Если ты народный депутат, то ты уже не журналист. И мы придем к тебе брать интервью не как у журналиста, а как у народного депутата – представителя политической силы. Поэтому изложи нам, пожалуйста, позицию политической силы, а не свою собственную.

То же самое касается политологов и всех, кто попал в политику из, так сказать, смежных сфер деятельности. Если депутат в прошлом животновод, он мне интересен как профессионал в животноводстве, и он мне абсолютно аполитично расскажет, как нам надо пасти коров. У журналистов так не получается. Поэтому попытка усидеть на двух, трех или семи стульях плохо кончается: человек падает в пространство между ними. Журналистом быть перестает, а политиком не становится.

Еще одна вещь, о которой нужно предупредить: очень трудно потом возвращаться. Побегать немножко в политике и вернуться в журналистику нельзя. Дальше человек идет уже в какую-то другую жизнь: становится профессиональным политиком, технологом, кем угодно, только не журналистом. Поэтому очень важно взвешивать свои силы: способен ли ты на кардинальные перемены в жизни, карьере или это было просто желание поменять место работы.

Справка «ТК»

Александр Мартыненко. Родился 22 августа 1960 года в Харькове. В 1982 году окончил экономический факультет Харьковского государственного университета (специальность – планирование промышленности). С сентября 1982 года – инженер планового отдела завода «Коммунар». С марта 1987 года – младший научный сотрудник кафедры планирования народного хозяйства Харьковского госуниверситета. С января 1990 года – корреспондент, редактор отдела газеты «Ориентир ДиП». С января 1992 года – главный редактор агентства «Харьков-новости».

В 1992–1998 гг. – президент агентства «Интерфакс-Украина».

С июня по ноябрь 1998 года – заместитель главы Администрации Президента Украины. С ноября 1998 года по октябрь 2001 года – пресс-

секретарь Президента Украины. С октября 2001 года – консультант, Администрация Президента.

Секретарь Совета по вопросам информационной политики при Президенте Украины – с апреля 2001-го по сентябрь 2002-го.

С 17 июня 2002-го по 6 сентября 2003 года – член Нацсовета по вопросам телевидения и радиовещания.

В октябре 2003 года вернулся в агентство «Интерфакс-Украина» на должность генерального директора.

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МАТЕРІАЛУ

Автор аналізу – Климентова Олена

Аналіз інтерв'ю «Україна перестала цікавити світ в режимі реального часу» (Телекритика. – № 12. – 2007)

Аналіз здійснюється за такими аспектами аналізу будь-якої проблематики ЗМІ:

- 1) *формальний* (лексико-семантичний, синтактико-стилістичний; психолінгвістичний, соціолінгвістичний);
- 2) *змістовий* (структурно-смісловий),
- 3) *функціональний* (рольовий);
- 4) *соціально-оціночний* (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки).

Текст Наталії Лигачової має такий формальний аспект:

1. Лексико-семантичні особливості:

Поданні слова, словосполучення та речення мають семантику важливості, унікальності (з чим асоціюється слово капіталізація), семантика нововведень, сенсаційності та створення чогось нового, перейняття досвіду, історичну

семантику, семантику ризику, подекуди комічну, ноу-хау 90-х років, висловлені доведення того, що інтерв'юований є і був мотивованим працівником компанії.

«15-річчя якого ми святкували в листопаді цього року, - практично одного віку з незалежною Україною». Важливість визначається тим, що інформаційне агентство «Інтерфакс-Україна» і журналістика розвивалося разом із країною. Оскільки вплив розвитку країни відбивався на капіталізації проекту і навпаки за рахунок розвитку інформаційного агентства, яке інформує, керує і формує громадську думку, яка є проміжним механізмом між владою і народом. Обумовлена система тим, що в сучасному демократичному світі виникла залежність населення від влади і влади від населення. А найбільш відвертою системою фіксації громадської думки є сучасні ЗМІ», «капіталізація», «бізнес-проект», «створення власної компанії на базі популярного в перші роки незалежності України агентства «Харьков-новини», «після яких ми прогріміли на весь Радянський Союз, і нас помітили», «Я також бажаю мати свій власний «Інтерфакс», «вони прийдуть і «зітруть всіх у порошок», «ми в Україні збирались винаходити велосипеди, коли в них багато чого вже вміли», «тоді в Харкові ніхто не знав як реєструвати українсько-російське підприємство», «дав команду реєстрації «Інтерфакс-Україна», але не знав як», «бізнес-модель»,

2. Синтактико-стилістичні особливості:

Перший абзац має сім речень, одне з яких є складним безсполучниковим, що дозволяє сказати про складний характер думки. Предикативні частини складного речення побудовані досить логічно. Часто в складних реченнях, для того, щоб уникнути повторювань вживають замість іменника слова «він», «такий» і т.і. У другій частині поданого складного речення відбувається повторення словосполучення «багато значить» яке слід було змінити на «є важливим». Перший абзац є вступом інтерв'ю і стисло представляє читачу головного героя.

Другий абзац має шість речень, чотири з яких є складними, або простим ускладненим, що говорить про намагання автора більш детально розкрити образ людини, про яку піде мова в цьому інтерв'ю.

Третій абзац має два простих речення, які синтаксично насичені: дужки використовуються посеред другого речення, щоб надати додаткові повідомлення, уточнення та роз'яснення. Лапки в обох простих реченнях використані для того, щоб вжити слова-назви.

Четвертий абзац має п'ять речень, три з яких є складними, четверте речення має структуру простого ускладненого однорідними членами речення. В усіх реченнях проглядається причиново-наслідкова залежність, останні три речення питальні. Що фіксує прагнення журналіста детальніше заглибитись в тему.

П'ятий абзац має п'ять речень. Використовується вживання прямої мови, викладеної публіцистичним стилем письма. Два речення є простими, два складними і одне просте ускладнене з пояснювальними підрядними. Ставляться дужки в першому реченні для вживу терміну «капіталізація». Мова є емоційно забарвленою, також ужиті конструкції прямої мови, розповідь йде від першого лица, і це повинно переконувати читача у справедливості описуваного матеріалу.

Шостий абзац має два питальних речення, одне з яких є простим.

Сьомий абзац має шість речень: перше речення просте, друге речення складносурядне, третє речення просте ускладнене, четверте речення складне з ужитою вставною конструкцією прямої мови, п'яте речення складнопідрядне, шосте просте.

Восьмий абзац має одне питальне речення.

Дев'ятий абзац має два речення. Перше речення просте ускладнене, розповідне. Друге речення складне, яке має більше ніж одну граматичну основу.

Десятий абзац має шість речень. Два з яких є складними, одне складнопідрядне. Вжиті лапки для пояснення іронічного терміну, його значення.

Одинадцятий абзац має два складних речення. У першому ужиті дати для фіксації фактів та подання конкретної інформації. У вищевикладених абзацах, насичених як складними так і простими ускладненими речення висвітлюється інформація розповідного характеру, що свідчить про намагання автора надати читачеві як змога більше детальної інформації, за присутності якої, можна бути більш проінформованим за даною тематикою.

Дванадцятий абзац має шість речень, два з яких є складними. Абзац є досить інформативним, постійно вживається знак пунктуації тире, що говорить про бажання завершити попередню думку, вживаються лапки для передання прямої мови і власних назв. Все свідчить про прагнення автора пояснити суть проблеми, яка створилася з історичним розвитком країни.

Тринадцятий абзац має чотири речення. Третє речення цього абзацу є складносурядним.

Чотирнадцятий абзац має сім речень. Перше речення просте, друге - складнопідрядне речення, третє – просте ускладнене однорідними членами речення., четверте – просте речення, п'яте – складне, шосте просте.

3. Психолінгвістичний і соціолінгвістичний аналіз формальних особливостей статті дозволяє фіксувати такі особливості:

1) інтерв'ю як найпоширеніший спосіб збирання зовнішньої інформації дає, за статистикою, від 80 до 90 відсотків потрібної журналістові інформації. У статті виявлено прагнення журналіста заглибитись в тему, саме тому він завдяки своїм питанням намагається ширше розкрити тему. Оскільки інтерв'ю передбачає отримання більшої інформації, ніж насправді хоче дати співрозмовник;

2) ключова особа, яка дає інтерв'ю з приводу ситуації, проблеми, яка склалася є найбільш компетентною та проінформованою. Стосовно даної

події, вона спроможна представити громадську думку чи позицію соціальної групи;

3) за спостереженням прочитаного хочеться ще раз відмітити, що людина, яка дає інтерв'ю є досить відомою особистістю в своїх колах, має звичку говорити й висловлюватись дуже професійно, спостерігається, що людина є знаною в своїй справі, має великий досвід роботи;

4) прагнення журналіста витягти інтерв'юера з шаблонних заздалегідь приготованих фраз, подання конкретних фактів, і коментарів з боку запрошеної особи;

5) прагнення автора до переконливості (виражено у виражено у цитуванні першої особи – керівника благодійної організації);

б) висвітлена проблематика розвитку українського інформгентства, яке створювалось за підтримкою голів української держави і досвіду Росії. Обговорені проблеми Чорноморського флоту, який потім використовували в маркетингу, але не зовсім детально розкрита методологія даної процедури;

7) Журналістський текст розповідає про принципи журналістики, які існують в Україні, про долю створення «Інтерфаксу», про позицію України, Росії по відношенню до України.

4. Змістовий (структурно-смісловий) аналіз дає можливість занотувати чітку структуру тексту, а саме: зачин, розповідь якої автор підводить читача до розуміння теми про яку піде мова, та її учасників, свідчення керівника інформ – агентства «Інтерфакс-Україна» Мартиненком О.В. Разом із викладенням історії виникнення агентства зовсім не подаються шляхи того, як за сучасні часи можна його відкрити, які речі вони впустили під час його формування.

5. Функціональний (рольовий) аналіз: стаття спрямована виконати інформативну роль, що може вважатися початком вирішення проблеми.

6. Соціально-оціночний аналіз (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки): автор статті дає оцінку інформаційному

простору України. Матеріал є соціально актуальним, а розповідь здійснена на високому журналістському рівні.

ПРОБЛЕМИ КУЛЬТУРИ

(Матеріал подається мовою оригіналу – російською)

СМИ – ТАКОЙ ЖЕ БИЗНЕС, КАК И ЛЮБОЙ ДРУГОЙ

Автор материала – Татьяна Белозерова

Телекритика. – 20.03.2010

В продолжение начатой Катей Горчинской дискуссии о том, виновны ли журналисты в невыплате им заработной платы и должны ли они самостоятельно заниматься поиском рекламы для своих изданий.

Должны ли журналисты заниматься продажами, будь то продажи тиража или рекламы? Каков вообще вклад журналиста в финансовый результат его СМИ, несет ли он вину за убыточность проекта?

Однозначно ответить трудно. Журналист – такой же производитель товара (в данном случае – информационного), как и, допустим, человек, разрабатывающий двигатель для автомобиля. По аналогии, вряд ли инженер-конструктор должен заниматься реализацией автомобиля, поэтому вряд ли его труд должен оцениваться по результатам продаж. С другой стороны, успешность марки во многом зависит от разработанной им, конструктором, детали, от качества его работы. То есть на конечный результат он все-таки влияет. С той лишь припиской, что инженер ограничен ценовыми параметрами, «спущенными» ему маркетологами: он не может смоделировать для дешевого автомобиля двигатель, как для Lamborghini...

СМИ – такой же бизнес, как и любой другой. Он работает по законам, известным еще со времен Карла Маркса: товар – деньги – товар. Пресса – это товар. А чтобы товар превратился в деньги, он должен создаваться в соответствии с законами маркетинга. Возьмем классическую концепцию 4Р:

product, price, promotion, place. На первом месте всегда сам продукт, его качество, дизайн и т. д. То есть то, что в случае со СМИ напрямую зависит от работы редакции. Журналист влияет на конечный денежный результат уровнем созданных им материалов, своей компетентностью в теме, тем, насколько интересно, увлекательно он пишет.

Мы все должны понимать, что прежде всего наш продукт должен быть ориентирован на потребителя, на его интерес. Поэтому так много споров относительно т. н. джинсы. Ведь если вы размещаете заказные материалы, не информируя читателей об их статусе, нарушается журналистская этика с точки зрения объективности материалов, их информационной ценности. Следовательно, читатель чувствует фальшь и предвзятость конечного продукта – и в следующий раз просто не покупает его. Падает тираж, падают рекламные доходы...

Теперь что касается цены. Не секрет, что себестоимость печатных изданий, как правило, у нас в стране выше той стоимости, которую может заплатить потребитель (опять-таки, в массе своей). Поэтому не работает принцип покрытия расходов за счет продажи собственно газет и журналов, а возлагаются неоправданные надежды на рекламные поступления. *«Как же так, такой (-ая) хороший (-ая) журнал (газета), а вы не можете продать в нем рекламу?»*.

Продвижение. Если есть продукт, установлена его цена, дальше наступает неприятное осознание того, что придется заниматься его рекламой. Причем, как и для любого продукта, - по правилам рекламного бизнеса, со всеми его «заморочками» – прямая, непрямая, акции и немалая доля творчества. Как правило, специалисты стоят дорого, дополнительные деньги выделять не хочется, и мы идем по пути наименьшего сопротивления: собственным продвижением занимаются все – редакторы, журналисты, менеджеры по продажам рекламных плоскостей, договариваемся о медиабартере, по случаю изготавливаем бесцветные рекламные ролики,

размещаем их где удастся договориться и т. д. *«Если это такое хорошее издание - почему оно не рекламируется?»*.

Место. С распространением изданий у нас тоже большие проблемы. Через почти 20 лет после крушения Союза, после развала «Союзпечати» у нас до сих не налажена нормальная система распространения. *«Зачем рекламировать товар, которого нет на прилавке?»*.

Есть еще один маркетинговый показатель - аудитория, потребитель товара. Нередко, создавая СМИ, мы до конца не понимаем, для кого же мы пишем – для политиков, для бизнесменов и друзей или для «просто электората». А ведь каждой из этих аудиторий присущи свои характеристики, нужен свой «подход» и ориентированный контент.

Все вышеперечисленное должен знать журналист, должен об этом помнить ежеминутно и постоянно задавать себе вопрос: *«А интересно ли будет то, что я пишу, ЧИТАТЕЛЮ моего журнала (газеты)?»*. Так ли уж увлекательны для читателей, например, постоянные политические дразги, с увлечением тиражируемые многочисленными политически ориентированными СМИ?

Однако существует множество «но», присущих медиа, особенно - украинским медиа. Медийный бизнес имеет свой путь, обусловленный советским «наследством». Один умный человек сказал, что если наше тело - это то, что мы едим, то наша жизнь – это то, что мы думаем. Так вот то, что мы думаем, во многом сформировано СМИ. Влияние СМИ колоссально. В СССР пропаганде через СМИ было подвергнуто все общество. Сейчас мы удивляемся, как такое могло быть, но тогда люди поддавались пропаганде, верили ей. И новые собственники СМИ унаследовали представление о медиа как о чем-то, что может дать им влияние.

Принимая решение о создании какого-то СМИ, люди часто руководствуются не бизнес-соображениями, а желанием приобщиться к мощному каналу воздействия на умы людей. Нередки случаи, когда круг этих людей ограничивается несколькими персонами. Я знаю одного владельца

компании, занимающейся наружной рекламой, который устанавливал щиты там, где живут его друзья. Наверное, считал, что это придаст ему статусность в их глазах.

То есть владельцы выбирают, для чего им нужно СМИ: для политического влияния, для информирования друзей или для заработка.

В чем ошибка? Да в том, что влияние может дать только СМИ, которое приносит деньги. Логика такова: влияние обеспечивается популярностью издания, его большим тиражом и аудиторией. А тираж и аудитория приносят деньги - от продажи копий и от рекламы: рекламодателям интересны СМИ, у которых большой охват. И у кого при этом наибольшая потенциальная аудитория? У «желтых» и приближенных к этой категории изданий. А люди, которым хочется влиять, предпочитают запускать для этого более статусные проекты, которые «не стыдно показать другу». Мы понадевались СМИ для того, чтобы информировать друзей и влиять на них, а потом спрашиваем, почему нет рекламы и кто виноват.

Безусловно, помимо массовых изданий и каналов, люди будут читать/смотреть специализированные. За нишевыми СМИ будущее, для рекламодателей это очень хорошая аудитория – четко очерченная, эмоционально вовлеченная. Но пока стоимость контакта на крупнейших телеканалах будет оставаться низкой, нишевые СМИ не получат заслуженной доли денег. Смотрите, что делают производители памперсов: при ЦА 100–150 тыс. человек они пускают рекламу «ковровым бомбардированием» на всех общенациональных каналах. Потому что это дешево. А собственники СМИ зачастую имеют завышенные ожидания – рассчитывают, что, допустим, политическое СМИ с потенциальной аудиторией 10 тыс. человек будет зарабатывать так же, как общенациональный канал.

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МАТЕРІАЛУ

Автор аналізу – Климентова Олена

(Аналіз здійснено російською мовою)

«СМИ – такой же бизнес, как и любой другой»

Автор материала – Татьяна Белозерова

Телекритика. – 20.03.2010

Аналіз здійснюється за такими аспектами аналізу будь-якої проблематики ЗМІ:

- 1) *формальний* (лексико-семантичний, синтактико-стилістичний; психолінгвістичний, соціолінгвістичний);
- 2) *змістовий* (структурно-смісловий),
- 3) *функціональний* (рольовий);
- 4) *соціально-оціночний* (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки).

Текст Тетяни Білозерової має такий формальний аспект:

1. Лексико-семантичні особливості.

Поданні слова, словосполучення та речення мають семантику важливості, семантику дефініцій і функцій маркетингової діяльності на ринку ЗМІ, семантику важливості журналістської діяльності, результативності діяльності, семантику акредитації, професіоналізму як запоруки успішної робочої діяльності, текст містить морально-етичну семантику, семантику співставлення попиту і можливості задовольнити свої потреби, семантику мотивування, самопозиціонування, семантику чесності, небезпеки, орієнтації на читача, оскільки даний журналістський текст надрукований у спеціалізованому виданні - орієнтація його змісту направлена на таких самих авторів, яким був створений цей текст. А саме – на журналістів, які під час виконання своїх професійних обов'язків можуть зіштовхнутися з такою несправедливістю (яка описується), хоча і четверта

влада взаємодіє стосовно законодавству; направленості інформації, історична семантика ЗМІ у часи Радянського Союзу, семантика впливу, законності, семантика розставлення пріоритетів.

«Журналіст – такий же виробник товару (в даному випадку - інформації) як і, наприклад, людина, розробляюча двигун для автомобіля», «ЗМІ – такий самий бізнес, як і будь який інший», «Преса – це товар. А для того, щоб товар перетворився на гроші, він повинен створюватися у відповідності із законами маркетингу», «так багато спорів відносно джинси», «Просунення», «порушення журналістської етики», «орієнтація на покупця», «собівартість друкованих видавництв, у нас в країні, як правило вище тієї вартості, яку може сплатити споживач», «приймаючи рішення про створення якого-небудь ЗМІ, люди часто керуються не бізнес- міркуваннями, а бажанням приєднатися до сильного каналу впливу на свідомість людей», «Люди, яким хочеться впливати, вибирають запускати для цього більш статусні проекти, які «не стидно показати другу».

2. Синтактико-стилістичні особливості.

Перший абзац має два простих питальних речення, що є початком підняття проблеми «взаємодії журналістів з ЗМІ».

Другий абзац має п'ять речень, перше з яких є простим, друге є також простим, але уточнюючим, вжиті дужки, які надають реченню роз'яснення, багато орфографічних знаків, що говорить про бажання автора впливати на читача емоційно. Третє речення складне безсполучникове, четверте і п'яте речення є простими, шосте є простим, в ньому вжиті лапки, за для висловлення сленгу, наприкінці стоїть троє крапка, що говорить про незакінченість думки. Абзац досить інформаційно насичений.

Третій абзац має вісім речень всі речення крім останнього є простими. У п'ятому реченні використана ціла низка іншомовних слів. В шостому реченні представлені тлумачення попередньо висловленої іншомовної маркетингової концепції. Абзац не обтяжний і читається з легкістю.

Четвертий абзац має п'ять речень, третє і п'яте речення за структурою є складними. У цьому абзаці автор дає поради щодо об'єктивності матеріалу.

П'ятий абзац має чотири речення, перше речення є простим, друге простим з уточненням, третє речення є складним, четверте простим, а п'яте речення повністю складається з прямої мови, - розповідь йде від першого лица, і це повинно переконувати читача у справедливості описуваного матеріалу.

Шостий абзац має п'яти речень, четверте речення складне з двокрапкою, що говорить про те, що в реченні щось далі розповідається, розкривається, або перераховується. П'яте речення повністю представлене прямою мовою. Автор у цьому абзаці розповідає про метод «просунення» матеріалів для друку.

Сьомий абзац складається з трьох простих речень, останнє висловлено в іронічній формі і написано прямою мовою. В абзаці описується методологія розповсюдження преси, історична тематика.

Восьмий абзац складається з трьох речень, останні два є складними. Просте висловлювання думки автора.

Дев'ятий абзац складається з двох речень, перше з яких є складним, друге простим питальним реченням, висловлюються намагання автора пояснити проблему непрофесіоналізму.

Десятий абзац складається з восьми речень, третє і сьоме речення є складними, інші речення цього абзацу є простими. У цьому абзаці можна прослідити глибину думки, сформованої на підставі історичної обізнаності.

Одинадцятий абзац складається з чотирьох речень, перше речення є складносурядним, третє речення також є складним.

Дванадцятий абзац складається з одного з одного скиданого речення.

Два попередніх абзаців несуть суто інформаційну функцію.

Тринадцятий абзац складається з восьми речень, кожне з яких є простим, або просто ускладненим, що говорить про намагання автора пояснити сутність проблеми.

Чотирнадцятий абзац вміщує шість речень, як простих так і складних. Вжиті статистичні данні. Абзац є закінченням статті, в якому автор дає порівняльну характеристику політичним ЗМІ і державним.

3. Психолінгвістичний і соціолінгвістичний аналіз формальних особливостей статті дозволяє фіксувати такі особливості:

1) стаття є аналітичним жанром в журналістиці, стаття завжди розглядає глобальні процеси, прив'язуючи їх до потреб окремих людей. Стаття – жанр надто складний, який вимагає великої розумової, творчої роботи. Вважаю, що ця стаття вийшла тоді, коли суспільна свідомість (в даному випадку журналістська) перестала вдовольнятися пустим спогляданням події, або подій і процесів, які відбуваються в Україні, з метою виправити несправедливість, або хоча запропонувати шляхи вирішення;

2) завданням автора було довести те, що ЗМІ є таким самим бізнесом як й інші сфери бізнесової діяльності. Пізнати які приховані пружини є рушійною силою під час вироблення справді гарного інформаційного товару;

3) справедливо вважається, що працювати в жанрі статті можуть лише найдосвідченіші журналісти, які є спеціалістами в даній галузі. Аналітичне мислення в спеціалізованому журналістському тексті безперечно присутнє, є актуальність теми, логіка викладення фактів. У статті виявлено прагнення журналіста заглибитись в тему;

4) присутнє прагнення автора до переконливості (вживання прямої мови) і розставленню пріоритетів;

5) точні визначення функцій героїв статті, методології діїє.

4. Змістовий аналіз (структурно-смісловий) аналіз: дає право занотувати чітку структуру тексту, а саме: зачин, розповідь про подію та її учасників, статистичні дані, висловлення надії на покращення справ. Разом із тим, у статті не спостерігається глибокого аналізу проблеми «не отримання

зарплатні», поганого попиту на власні публікації, не наведено сумні історії людей, які постраждали від даної ситуації, подається суха методологія. Яка, як на практиці працівника ЗМІ і так відома, не подаються інші шляхи вирішення проблеми;

5. Функціональний аналіз або (рольовий): стаття спрямована на вирішення проблеми самопозиціонування журналістської продукту – інформації на ринку продажі.

6. Соціально-оціночний аналіз (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки): автор статті дає оцінку явищу функціонування українських ЗМІ, зачіпає актуальну тему маркетингової діяльності, просування артефактів найвигіднішими шляхами.

Матеріал є достатньо добре підготованим спеціалістом у своїй галузі, проблематика є актуальною і повно проаналізованою, хоча за нашої «свободи слова» і корупції в політичних і державних ЗМІ, на цю тему можна говорити і говорити.

ПРОБЛЕМИ КУЛЬТУРИ

ЧОТИРИ НЕПРАВДИ ПРО СУЧАСНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ КІНОПРОКАТ

Автор матеріалу – Петро Борисів,

П'ятниця, 07 березня 2008, 16:20

Джерело: www.pravda.com.ua/articles/4b1a9f251eecf/

Я щойно повернувся з України, але не тільки це дає мені право робити деякі висновки в зв'язку з ситуацією, яка склалася сьогодні в українському кінопрокаті. Впродовж, принаймні, останніх десяти років я пильно відстежую ситуацію в українській кіноіндустрії й добре знаю, що в ній відбувається.

З усієї впевненістю стверджую: за нинішньою епатажною й лукавою дискусією про дублювання та субтитрування фільмів українською мовою, стоїть велика провокація. І базується вона на чотирьох неправдах.

Неправда перша – дублювання й субтитрування фільмів українською мовою призведе до величезних збитків. Збитків у кого? Кінопрокатники в Росії й Україні, які хоч і заробляють гроші на голлівудських та європейських фільмах, все ще воліють жити за радянськими правилами.

Більшість з них працюють в унікальній ситуації, якої не існує в жодній висококультурній і, головне, правовій державі – отримують величезні прибутки від прокату кінострічок іноземного виробництва, не обтяжуючи себе жодними витратами.

Але гляньмо, як працюють їхні колеги в інших країнах. Скажімо, у Франції, де, як відомо, дуже суворі державні приписи щодо прокату іноземних фільмів, кінопрокатник спочатку купує право на прокат фільму, потім платить за копії, озвучення французькою мовою, рекламу...

У Франції більшість населення без проблем може дивитися фільми англійською мовою, однак там навіть ніхто не ставить так питання, бо французи на те й французи, щоб дивитися фільми французькою мовою.

Українським кінопрокатникам, з огляду на те, хто контролює сьогодні цю сферу, не вигідно бути "державниками". Набагато вигідніше напряму з Росії отримувати голлівудські фільми з російським дубляжем і заявляти, що в Україні, мовляв, усі звикли дивитися кіно по-російськи й українську мову з кіноекрану не сприймають.

Уже 17 років, як сконав Радянський Союз, а Росія й досі вважає весь пострадянський простір своїм. Інакше як пояснити, що російські кінопрокатники беруть ліцензії на прокат голлівудських фільмів не тільки на просторах Росії, а й в усіх колишніх радянських республіках, за винятком, можливо, країн Балтії.

Причому на периферію, в тому числі й в Україну, часто потрапляє вже явно "несвіжий" товар – сотні разів прокручені, потерті, неякісні стрічки, яким давно вже місце на смітнику.

Але чому б не заробити на "менших братах", які радо беруть "сміття" й "варять" на ньому хоч і менші, але немалі гроші.

Як на мене, російським кінопрокатникам та їхнім "меншим братам" в Україні, які гордо йменують себе "бізнесменами", перед тим, як пересідати на Мерседеси, вбиратися в костюми від Армани й вирушати на відпочинок, замість звичного Бердянська на екзотичні Канари, варто було б бодай побіжно ознайомитися із законами, за якими живуть цивілізації, матеріальними й інтелектуальними цінностями яких вони так зухвало й безсоромно користуються для власного карколомного збагачення.

Неправда друга – в Україні не хочуть дивитися україномовні фільми. Звичайно, навіть запеклий націоналіст не захоче дивитися найкращий голівудський фільм, але на подертій і потертій плівці, із суржикуватим перекладом, який до того ж читають гнітючим гугнявим голосом.

Переклад – це ціла наука. Якщо ж за нього беруться люди, які до пуття не знають ані англійської, ані рідної української мови, то виходять... "бабло, чувак" та інші подібні слова-мутанти, які підкинули нам північно-східні сусіди.

Коли освічений україномовний глядач дивиться фільми з таким перекладом, він, наслухавшись вже на початку перегляду "лох", "мент", "прикол", "кльово", "що ти мені париш", "борзеєт", "тьолка", встає і біжить геть від такої української мови.

Наша мова не потребує цих страхітливих запозичень з Росії, вона має свій багатющий потенціал й може самотужки, з відповідними відтінками передати будь-що сказане іноземною мовою.

Не кращий результат і тоді, коли два актори однаковими голосами й інтонаціями прокурора озвучують десять або п'ятнадцять ролей. Якщо ж

дублювання робиться високопрофесійно, справжньою українською мовою, то навіть у Донбасі такі фільми йдуть на ура.

Ось приклад. Озвучені українською мовою "Пірати Карибського моря" мали в Донбасі більший успіх, ніж російськомовний варіант. Тому що фільм потрапив в Україну не через московських посередників і був озвучений справжніми професіоналами.

На жаль, професійно дублює іноземні фільми в Україні поки що єдина компанія – V&N Film Distribution, генеральним директором якої є Богдан Батрух.

Аби остаточно спростувати цю другу неправду ворогів українського кіно, наведу дані Київського міжнародного інституту соціології. Лише 3% опитаних респондентів заявили, що відвідувати кінотеатри частіше їм заважає дублювання фільмів українською мовою.

Неправда третя – голлівудські компанії не хочуть мати справи з україномовним ринком. Це відверта брехня, тому що для Голівуду україномовний кіноринок – це насамперед нові прибутки.

В Америці, де вміють рахувати гроші, будь-який новий ринок – це справжній Клондайк, який намагаються відразу ж освоїти. В Голівуді розуміють, що співпрацюючи з Україною через Москву, вони втрачають неабиякі кошти, які дістаються російським ділкам з кінопрокату.

Саме тому деякі студії, скажімо Disney, самі роблять україномовні варіанти своїх фільмів.

Два роки тому ми разом з послом України в США Олегом Шамшуром та генеральним консулом України в Сан-Франциско Миколою Точицьким мали кілька важливих зустрічей з керівниками провідних компаній Голівуду.

Усі вони підтвердили, що хочуть і готові працювати з українським ринком, але не через Москву, а напямую.

Неправда четверта – питання прокату україномовних фільмів – це корисна дискусія. Насправді це ніяка не дискусія, а звичайнісінька провокація, спрямована на нищення української мови й культури.

Недаремно однією з вимог розблокування роботи Верховної Ради Партія регіонів називає зняття з порядку денного питання українізації українського кінопрокату.

Тому що кіно – це потужний важіль впливу на свідомість людей, засіб виховання певних цінностей, мистецтво, за допомогою якого люди дізнаються яких дідів-прадідів вони онуки.

Прикро, що в гонитві за "довгим доларом" на позиції запеклих супротивників українського кіно стали й такі люди, як Олександр Ткаченко з його дистриб'юторською компанією "Cinergy UA".

В Україні його пам'ятають як талановитого тележурналіста, який готував блискучі україномовні телепрограми на кшталт "Післямови". Тепер він обійняв посаду керівника Одеської кіностудії й раптом виступив одним з найнепримиренніших противників дублювання й субтитрування іноземних фільмів українською мовою.

І він не єдиний. Згадаймо хоча б Антона Пугача – генерального директора "Мультиплекс-холдингу".

Чомусь вважається нормальним під прапором України презентувати світові російськомовні фільми.

Так, на Канський та Берлінський кінофестивалі у супроводі державних достойників українські кіномитці привезли фільми в яких герої спілкуються... російською мовою.

Це все одно, якби серби, наприклад, привезли фільм, в якому всі розмовляють грецькою. Таке саме "добро" везуть і в Голівуд.

На щастя, в Оскарівського комітету вистачило розуміння парадоксальності ситуації. В 2004 році комітет відхилив кінострічку Олександра Роднянського "Водій для Вери", бо було незрозуміло чому український фільм озвучено російською мовою.

Наступного року Україна знову збирається представити голлівудським кіноакадемікам російськомовний фільм, але вже з українськими субтитрами.

З таким же успіхом можна взяти китайський фільм, підготувати до нього українські субтитри й передати Американській академії кіномистецтва на предмет отримання золотої статуетки "Оскар".

Але в Голівуді статуетку можуть дати китайцям – за китайськомовний фільм, туркам – за турецькомовний, росіянам – за російськомовний, а українцям – за україномовний. Невже на сімнадцятому році незалежності це й досі не зрозуміло?

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МАТЕРІАЛУ

Петра Борисіва «Чотири неправди про сучасний український кінопрокат».

Автор аналізу – Шестопап Наталія

Формальний аналіз

З позицій лексико-семантичного аналізу слід занотувати, що журналістський матеріал «Чотири неправди про сучасний український кінопрокат» має такі ознаки:

- 1) автор у матеріалі використовує неологізми, архаїзми (пострадянський, суржикуватим, державні приписи, карколомного збагачення, самотужки);
- 2) автор використовує професіоналізми (дублювання, субтитрування);
- 3) зловживає словами з переносним значенням («несвіжий» товар; невігідно бути «державниками»; чому б не заробити на «менших братах»; які радо беруть «сміття» й «варять» на ньому хоч і менші, але немалі гроші; гордо йменують себе «бізнесменами»; «довгим доларом»; таке саме «добро» везуть);
- 4) присутнє висміювання (гнітючим гугнявим голосом);
- 5) журналіст використовує сленг, жаргонізми щоб продемонструвати укр. переклад (бабало, чувак; мент; прикол; кльово; що ти мені париш; борзеєт; тьолка).

Синтаксико-стилістичний аналіз дозволяє нам констатувати такі специфічні особливості аналізованого журналістського матеріалу:

- 1) текст має 20 абзаців. Кожний з яких гарно пов'язаний між собою, логічно будує думку;
- 2) 1 абзац містить 2 складних речення;
- 3) 3 абзац містить 4 речення. Остання складне з дієприслівниковим зворотом;
- 4) 4 абзац містить 3 речення – 1 просте, 2 складне з підрядним зв'язком, 3 складнопідрядне речення з сполучником причини (бо), мети (щоб);
- 5) п'ятий абзац складається з двох речень, перше складне, друге складнопідрядне з порівняльним сполучником (що);
- 6) шостий абзац складається з двох речень, перше складне, друге речення складної синтаксичної конструкції.
- 7) матеріал насичений складнопідрядними реченнями.

Психолінгвістичний і соціолінгвістичний аналіз змусив констатувати такі чинники журналістського матеріалу:

- 1) мова матеріалу унаочнює, створює образи (тележурналіст Олександр Ткаченко);
- 2) на початку матеріалу (перший абзац) журналіст переконливо сповістив читача про те що добре орієнтується в тій проблематиці, яку розглядає. Обізнаність автора надає переконливості, тим фактам, які присутні в матеріалі;
- 3) у матеріалі відчувається авторська позиція, відчувається що журналіст не байдужий до проблеми українського кінопрокату, перекладу і розвитку українського кінематографу;
- 4) стаття сприймається досить легко, не перенасичена термінологією та незрозумілою лексикою;
- 5) текст орієнтований на пересічного громадянина;
- 6) у матеріалі журналіст повністю розкриває проблему.

Змістовий (структурно-смісловий) аналіз журналістського матеріалу «Чотири неправди про сучасний український кінопрокат» дозволив нам зафіксувати низку характерних рис, а саме:

- 1) журналіст порівнює, наводить приклади з кінопрокатом в інших країнах, задля створення цілісної картини проблеми;
- 2) текст побудований органічно та має чітку структуру (зачин, розповідь, кінцівку);
- 3) назва тексту розкриває зміст у матеріалі;
- 4) текст змістовно пов'язаний між собою.

Функціональний (рольовий) аналіз журналістського матеріалу «Чотири неправди про сучасний український кінопрокат» дає можливість занотувати, що:

- 1) текст є актуальним та має суспільно-важливе значення;
- 2) стаття спрямована проінформувати та стимулювати вирішення даної проблеми;
- 3) автор публікацією прагне розвіяти міфи про український кінопрокат;

Здійснення соціально-оціночного аналізу (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки) журналістського матеріалу «Чотири неправди про сучасний український кінопрокат» привів нас до висновків про те, що:

- 1) матеріал є соціально актуальним, журналіст у свою чергу професійно виконав свій обов'язок;
- 2) журналіст дотримався етичних норм.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. ЗМІ: проблема підвищення суспільного престижу наукової діяльності.
2. Проблеми музичної галузі життя людини у світлі журналістських публікацій.

3. Проблеми кінематографу як фокусні проблеми ЗМІ.
4. Театр: особливості проблем і специфіки висвітлення їх в мас-медіа.
5. Висвітлення проблем, дотичних образотворчого мистецтва.
6. Проблеми сучасного мистецьких напрямів та специфіка їхнього висвітлення в ЗМІ.
7. Мас-медіа: проблеми сприйняття мистецького твору: відбір і фіксація (виписки, нотатки, цитати, власні враження).
8. Особливості висвітлення в ЗМІ проблем розуміння естетичної природи мистецтва, його різновидів.
9. Літературно-мистецька критика на сторінках спеціалізованих та загальнополітичних часописів.
10. Мовна проблематика на шпальтах українських друкованих ЗМІ.
11. Проблеми двомовності очима журналістів, надмір лексичних запозичень.
Журналісти про проблеми суржику та сленгу.
12. Висвітлення питань літератури та літературної критики.
13. Журналісти про проблеми обізнаності з історією і сучасним станом літератури.
14. Розуміння і тлумачення сучасними мас-медіа проблем тенденцій сучасного світу, обізнаності із запитами та потребами сучасної публіки.
15. Вміння журналістів зіставляти мистецькі твори з вимогами життя.
Володіння образним стилем.
16. Організація планомірного огляду літературного процесу. Літературна критика на сторінках спеціалізованих та загальнополітичних якісних видань.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Характеризуйте проблеми музичної галузі життя людини у світлі журналістських публікацій.

2. Згадайте одну-дві публікації в мас-медіа, присвячених проблемі кінематографу.
3. Доведіть, що проблеми нинішнього театру погано/гарно висвітлюються в мас-медіа.
4. Наведіть дві публікації, які присвячено висвітленню проблем, дотичних образотворчого мистецтва.
5. Характеризуйте проблеми сучасного мистецьких напрямів та специфіка їхнього висвітлення в ЗМІ.
6. Згадайте дві телевізійних програми, які присвячено висвітленню проблеми сприйняття мистецького твору. Доведіть, що висвітлення в ЗМІ згаданої проблеми має специфіку (відбір і фіксація матеріалу).
7. Доведіть, що проблеми розуміння естетичної природи мистецтва, його різновидів мають особливості висвітлення в ЗМІ.
8. Характеризуйте сучасну літературно-мистецьку критику на сторінках спеціалізованих та загальнополітичних часописів.
9. Доведіть, що мовна проблематика на шпальтах українських друкованих ЗМІ має специфіку.
10. Розкажіть про проблеми двомовності та надмір лексичних запозичень очима журналістів.
11. Доведіть необхідність висвітлення в ЗМІ проблеми суржику та сленгу.
12. Доведіть доцільність розуміння і тлумачення сучасними мас-медіа проблем тенденцій сучасного світу, обізнаності із запитами та потребами сучасної публіки.
13. Доведіть положення про те, що журналіст повинний володіти вмінням зіставляти мистецькі твори з вимогами життя.

ТЕСТ

для перевірки поточних знань

1. У ЗМІ музикою традиційно називають:

- 1) мистецтво дезорганізації музичних звуків, передовсім у часовому (ритм), звуковисотному, тембральному та інших відношеннях;
 - 2) мистецтво організації музичних звуків, передовсім у часовому (ритм), звуковисотному, тембральному та інших відношеннях;
 - 3) мистецтво організації музичних звуків, передовсім філософському, звуковисотному, тембральному та інших відношеннях.
2. Журналісти, які висвітлюють проблеми культури, впевнені, що:
- 1) музичним звуком не може бути практично будь-який звук, який має певні акустичні властивості, що відповідають естетиці відповідної епохи та може бути відтвореним при виконанні музики;
 - 2) музичним звуком може бути теоретично будь-який звук, який має певні акустичні властивості, що відповідають естетиці відповідної епохи та може бути відтвореним при виконанні музики;
 - 3) музичним звуком може бути практично будь-який звук, який має певні акустичні властивості, що відповідають естетиці відповідної епохи та може бути відтвореним при виконанні музики.
3. Журналісти, які висвітлюють проблеми культури, впевнені, що з точки зору класифікації мистецтв, музика є:
- 1) часовим мистецтвом (музичний твір розгортається та сприймається у часі, так само як і в театрі, літературі, танці);
 - 2) просторовим мистецтвом (музичний твір розгортається та сприймається у часі, так само як і в театрі, літературі, танці);
 - 3) зоровим мистецтвом (музичний твір розгортається та сприймається у часі, так само як і в театрі, літературі, танці).
4. Ті журналісти, які аналізують проблеми мистецтва, вважають, що з точки зору класифікації мистецтв, музика є:

- 1) виконавським мистецтвом (посередником між творчістю та сприймачем є виконавець, так само як і в танці, театрі);
 - 2) виконавчим мистецтвом (посередником між творчістю та сприймачем є виконавець, так само як і в танці, театрі);
 - 3) викривальним мистецтвом (посередником між творчістю та сприймачем є виконавець, так само як і в танці, театрі).
5. У мас-медіа поширена думка про те, що з точки зору класифікації мистецтв, музика є:
- 1) зображальним мистецтвом (музичні образи в більшості випадків вільні від конкретного відображення дійсності, так само, як, наприклад, і архітектурні);
 - 2) незображальним мистецтвом (музичні образи в більшості випадків вільні від конкретного відображення дійсності, так само, як, наприклад, і архітектурні);
 - 3) незображальним мистецтвом (зображальні образи в більшості випадків вільні від конкретного відображення дійсності, так само, як, наприклад, і архітектурні).
6. На думку журналістів, які висвітлюють проблеми культури, музика може поєднуватись з іншими видами мистецтва, а саме:
- 1) зі словом (вокальні та вокально-інструментальні твори, опера та оперета, музична декламація);
 - 2) з дією (вокальні та вокально-інструментальні твори, опера та оперета, музична декламація);
 - 3) з образом (вокальні та вокально-інструментальні твори, опера та оперета, музична декламація).
7. На думку журналістів, які висвітлюють проблеми культури, музика може поєднуватись з іншими видами мистецтва, а саме:
- 1) травматичною дією (театральні і кіно- твори),
 - 2) драматичною дією (театральні і кіно- твори),
 - 3) нелегітимною дією (театральні і кіно- твори).

8. Знайдіть помилку у твердженні: «На думку представників мас-медіа, слід виокремлювати такі соціокультурні функції музики:
- 1) гедоністична,
 - 2) експресивна,
 - 3) комунікативна,
 - 4) пізнавальна,
 - 5) духовно-катарсична,
 - 6) маніфестаційна,
 - 7) магічно-сугестивна,
 - 8) суспільно-організаційна функція.
9. Журналісти вважають, що гедоністична функція музики обумовлюється здатністю музики приносити слухачам:
- 1) насолоду,
 - 2) проблему,
 - 3) ризик.
10. Журналісти вважають, що експресивна функція музики обумовлюється природною потребою людини в зовнішньому (наприклад, жестикуляційному, мімічному, звуковому) вираженні:
- 1) слабких емоцій та почуттів,
 - 2) несильних емоцій та почуттів,
 - 3) сильних емоцій та почуттів.
11. Мас-медіа повідомляють про те, що в 17-18 столітті в Європі виникає новий жанр музики:
- 1) опера,
 - 2) народні пісні,
 - 3) хороводи.
12. За повідомленнями журналістів, які вивчають проблематику музики, відомо, що опера, ораторія і кантата з'явилися в:
- 1) Італії,
 - 2) Іспанії,

- 3) Ірландії.
13. ЗМІ, повідомляючи про проблеми музики, розповсюджують інформацію про те, що клавірна школа верджиналістів виникла в:
- 1) Аравії,
 - 2) Англії,
 - 3) Австралії.
14. Журналісти, які збирають матеріали про проблеми культури, впевнені, що Й. С. Бах – це:
- 1) нідерландський композитор,
 - 2) німецький живописець,
 - 3) німецький композитор.
15. На переконання журналістів-дослідників проблем музики, до представників Віденської класичної школи другої половини XVIII ст. належать:
- 1) Й. Гайдн, В. Моцарт та Л. ван Бетховен;
 - 2) Й. Геббельс, А. Гітлер, Й. Штраус,
 - 3) К. Маркс, Ф. Енгельс, А. Шнітке.
16. Як вважають журналісти-історики музики, симфонізм – це:
- 1) спосіб авангардного мислення,
 - 2) метод музичного мислення,
 - 3) прийом симфонії.
17. За повідомленнями журналістів, які досліджують проблеми музики, у композиторській творчості 19 століття стверджується:
- 1) романтизм,
 - 2) класицизм,
 - 3) реалізм.
18. ЗМІ, що висвітлюють проблематику музики, стверджують, що з середини 19 століття виникає жанр:
- 1) оперети,
 - 2) опери,

3) балету.

19. За даними журналістів, які висвітлюють проблематику культури, відомо, що в професійній творчості у 19 столітті виділяється самостійна лінія:

- 1) «важкої» музики,
- 2) «легкої музики»,
- 3) шансонної музики.

20. Журналісти висвітлюють проблеми музики, розповідаючи про представників експресіонізму:

- 1) К. Дебюссі, частково М. Равеля;
- 2) А.Шенберг, А.Берг;
- 3) П. Хіндеміта, частково І. Стравінського;
- 4) Г. Малера, Р. Штрауса, С. Рахманінова, К. Шимановського.

21. ЗМІ, розповідаючи про проблеми музики, при визначенні жанру звертають увагу на умови їх побутування, виконання, а також змістовну або конструктивну спрямованість певного:

- 1) композитора,
- 2) музичного твору,
- 3) музичного інструменту.

22. Театральні критики на шпальтах газет тлумачать театр (від грец. *θέατρον* — місце видовища) як вид сценічного мистецтва, що відображає життя в сценічній дії, яку виконують:

- 1) актори перед слухачами,
- 2) сценаристи перед глядачами,
- 3) актори перед глядачами.

23. За даними істориків-журналістів, у Давньому Римі актори представляють:

- 1) вищі шари суспільства,
- 2) середні шари суспільства,
- 3) нижчі шари суспільства.

24. За повідомленнями театральних істориків, які публікують результати своїх досліджень на шпальтах українських видань, за часи Середньовіччя театри не мали великого успіху й тому стали закриватися, а замість них розвивалася творчість бродячих акторів – західноєвропейських гістрионів, жонглерів, та Руських блазнів і:

- 1) пілігримів,
- 2) скоморохів,
- 3) міністрелей.

25. За даними театральних критиків та істориків театру, які рідко друкуються в пресі, за часи Середньовіччя особливий інтерес представляли ваганти – співці-сказителі із середовища недоучених семінаристів і:

- 1) розжалуваних священників,
- 2) розбещених студентів,
- 3) розпустних монахинь.

26. Як повідомляють у пресі історики театру, у творчості мандрівних акторів Середньовіччя, особливо вагантів, розвивалися переважно:

- 1) комічні сюжети,
- 2) сатиричні лінії,
- 3) драматичні події.

27. Кінокритики, які виступають у ЗМІ, вважають, що кінематограф (від греч. κίνημα, κίνηματος — рух і грец. γραφω — писати, зображувати) – це:

- 1) галузь нелюдської діяльності, що полягає в створенні рухомих зображень;
- 2) галузь людської діяльності, що полягає в створенні рухомих зображень;
- 3) галузь людської діяльності, що полягає в руйнуванні рухомих зображень.

28. Журналісти вважають, що синематограф (від фр. cinematographe, устар.) кінематограф (від греч. κίνημα, κίνηματος — рух і грец. γραφω — писати, зображувати) – це:
- 1) тотожні поняття,
 - 2) нетотожні поняття.
 - 3) неспроможні поняття.
29. На думку журналістів-кінокритиків кінематограф був винайдений у:
- 1) XXI столітті,
 - 2) XX столітті,
 - 3) XIX столітті.
30. У мас-медіа розповсюджена думка про те, що кінематограф став украй популярний у:
- 1) XXI столітті,
 - 2) XX столітті,
 - 3) XIX столітті.
31. Як вважають журналісти-кінокритики, у поняття кінематографа входять кіномистецтво і:
- 1) кіноіндустрія (кінопромисловість),
 - 2) кінотехніка,
 - 3) кінотеатри.
32. Як вважають журналісти-кінокритики, кінематограф:
- 1) це вид сучасного художнього мистецтва, твори якого створюються за допомогою нерухомих зображень,
 - 2) це вид сучасного монументального мистецтва, твори якого створюються не за допомогою рухомих зображень;
 - 3) це вид сучасного образотворчого мистецтва, твори якого створюються за допомогою рухомих зображень.
33. Як вважають журналісти-кінокритики, кіноіндустрія (кінопромисловість) – це:

- 1) галузь мистецтва, що виробляє кінофільми, спецефекти для кінофільмів, мультиплікацію, і що демонструє ці твори для глядачів;
 - 2) галузь науки, що виробляє кінофільми, спецефекти для кінофільмів, мультиплікацію, і що демонструє ці твори для глядачів;
 - 3) галузь економіки, що виробляє кінофільми, спецефекти для кінофільмів, мультиплікацію, і що демонструє ці твори для глядачів.
34. Кінокритики, які дописують на сторінках друкованих ЗМІ, вважають, що твори кіномистецтва створюються за допомогою:
- 1) кінотехніки,
 - 2) кінокритиків,
 - 3) кіноманів.
35. На думку журналістів, які висвітлюють проблеми кіно, вивченням кінематографа займається наука:
- 1) кінознавство,
 - 2) кінотеатрознавство,
 - 3) кінотеатромузикознавство.
36. Кінокритики вважають, що у багатьох країнах кіноіндустрія є значущою галуззю:
- 1) економіки,
 - 2) мистецтва,
 - 3) освіти.
37. Журналісти-критики кіно, вважають, що виробництво кінофільмів зосереджене на:
- 1) студіях звукозапису,
 - 2) кіностудіях,
 - 3) сценічних підмостках.

38. Фахівці кіно, які іноді висвітлюють проблеми кінематографу, вважають, що перша гнучка світлочутлива негорюча плівка була винайдена російським фотографом:
- 1) І. Ст. Станіславським (1878–1881),
 - 2) І. Ст. Болдиревим (1878–1881),
 - 3) І. Ст. Богдановичем (1878–1881).
39. Фахівці кіно, які іноді висвітлюють проблеми кінематографу, вважають, що перші апарати хронофотографической зйомки були сконструйовані в:
- 1) 70–х роках ХІХ століття,
 - 2) 80–х роках ХІХ століття,
 - 3) 90–х роках ХІХ століття.
40. Журналісти-кінокритики до нових кінематографічних шкіл відносять ті, що існують у країнах, у яких кіно:
- 1) не існувало або не було розвинене до останнього часу,
 - 2) існувало або було розвинене до останнього часу,
 - 3) не існувало або було розвинене до останнього часу.

РОЗДІ 9

СОЦІАЛЬНА Й РЕЛІГІЙНА ПРОБЛЕМАТИКА

Проблемно-жанрові особливості аналізу та підготовки матеріалів з соціальної тематики

СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМАТИКА ЗМІ

1. Соціальна норма і престиж преси.

Варто визначитися з поняттями «соціальна норма» і «престиж преси».

Згідно зі словником, поняття «соціальна норма» (лат. *norma* – керівне начало, правило, зразок) – «це засіб соціальної регуляції поведінки індивідів і груп, загальноприйняте правило поведінки, за яким неодмінно стоїть санкція: нагорода або покарання, схвалення або осуд».

Поняття «престиж преси» ми не знайшли в словниках і тому поджаємо власне тлумачення. «Престиж», або «повага», «гідність» – це стан поваги до кого-небудь, чого-небудь. Престиж преси ми розуміємо як повага до преси, гідність і честь преси.

Розгляд єдності двох понять «соціальна норма» і «престиж преси» дає нам можливість розуміти, що повага до преси детермінується (зумовлюється) тим, що вона виступає у суспільстві як соціальний регулятор поведінки індивідів, загальноприйняте правило поведінки, за яким стоять санкції.

2. Соціальні програми

Престиж преси визначається низкою актуальних тем, які вона порушує, висвітлює і дає напрямок активності у спрямуванні санкцій в суспільстві.

Яскравим прикладом публікації на соціальну тематику слід вважати подану далі. Ознайомимося з текстом і викоремимо конкретні засоби (інструменти) автора, спрямовані на висвітлення й аналіз проблеми соціальних програм.

Міська соціальна програма підтримки молодих підприємців

Кредитна спілка «Перше кредитне товариство» та організація молодих підприємців «Молодіжна корпорація» представляють за підтримки Молодіжного виконавчого комітету при Виконавчому комітеті Одеської міської ради експериментальну програму підтримки молодих підприємців «Кредитування молодіжного підприємництва».

Програму розроблено для людей віком від 18 до 28 років яка передбачає як навчальний курс по підприємництву, так і кредитування, включаючи беззаставне та безвідсоткове мікрокредитування.

Суть Програми міститься в тому, щоб навчити молодих людей взаємовідносинам з банківською системою, виростити з них бізнесменів, готових до серйозного кредитування, вивести їх в зрілий світ комерції.

Якщо молодий чоловік готовий подати бізнес-план своєї підприємницької діяльності, він братиме участь у конкурсі, якщо йому для цього не вистачає знання або досвіду, йому буде запропоновано бізнес-освіта. Це ще один аспект Програми.

Головне для участі в конкурсі – базова освіта. Хоча свої бізнес-плани можуть подавати навіть учні старших класів. В цьому і полягає принцип

своєрідного бізнес-інкубатора – готувати майбутню бізнес-еліту буквально з пелюшок.

Бізнес-плани, що пройшли конкурс, розглядаються Правлінням Кредитної спілки «Перше кредитне товариство» на предмет видачі молодому підприємцю без заставного безвідсоткового кредиту терміном до одного року.

Крім того, молоді бізнесмени користуються інформаційною, юридичною та кадровою підтримкою, їм надаються кваліфіковані консультації з питань ведення бізнесу, бухгалтерського обліку і звітності, а також діловодства.

Міська соціальна програма підтримки молодих підприємців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.creditukraine.com/ua/social/business4beginners.html>

Інструментарій (засоби) журналіста

1. Вказування на владну підтримку запропонованої дії.
2. Визначення віку молоді, на який спрямовано соціальну програму.
3. Визначення сутності соціальної програми.
4. Показані різні аспекти й функціональність соціальної програми.
5. Висвітлені переваги соціального проекту.
6. Зазначено інформацію про додаткові можливості соціального проекту.

3. Інвалідність

Наступна соціальна проблема, що досить часто висвітлюється на шпальтах друкованих ЗМІ, а також – на сайтах інтернет-видань, в телепрограмах та радіопередачах, це інвалідність та допомога інвалідам з боку суспільства.

Для прикладу ми звернемося до публікації в регіональній газеті «Слово трудівника», що видається на Житомирщині і вдамося до аналізу тих

інструментів, які допомогли авторів матеріалу висвітлити проблему інвалідності і ставлення до неї з боку суспільства.

Інвалід» не означає «непрацездатний

Згідно із законодавством України інвалід – це особа, яка потребує соціальної допомоги і посиленого соціального захисту, а також відповідних заходів з боку держави для забезпечення її законодавчо визначених прав. Відтак, забезпечення правових гарантій соціального захисту інвалідів – один із пріоритетних напрямків діяльності служби зайнятості.

Ми допомагаємо громадянам з обмеженими можливостями у підборі роботи, яка їм підходить, надаємо інформаційні, психологічні та юридичні послуги. З цією метою проводиться комп'ютерне діагностування, яке допомагає виявити професійні схильності вищевказаної категорії громадян.

У районному центрі зайнятості функціонують куточки для осіб з обмеженою працездатністю. В них розміщено інформацію про види послуг, які надаються державною службою зайнятості, перелік та адреси організацій та установ, що займаються питаннями соціальної та професійної реабілітації осіб з фізичними вадами. Постійно оновлюється інформація про наявність вільних робочих місць для працевлаштування інвалідів. Спеціалісти відділів взаємодії з роботодавцями активно працюють над тим, щоб підвищити мотивацію роботодавців щодо працевлаштування осіб з інвалідністю.

У рамках проведення акції «Тиждень зайнятості громадян, які мають інвалідність» у центрі зайнятості 27 листопада пройшов профінформаційний семінар «Соціальна адаптація людей з обмеженими фізичними можливостями», в якому взяли участь представники районного товариства інвалідів. Так, голова товариства С. В. Бондарчук розповів про проблеми інвалідів та про послуги, які надає їм Якимівське районне товариство інвалідів, начальник відділу призначення пенсій Якимівського відділення Пенсійного фонду України О. І. Забара – про призначення та перерахування

пенсій, заступник начальника управління соціального захисту населення В.А. Косе – про соціальні виплати інвалідам, навчання за рахунок Фонду соціального захисту інвалідів тощо. Директор центру зайнятості О. О. Маругін та заступник директора О. Г. Мартинова розповіли учасникам семінару про заходи, які вживаються для сприяння працевлаштуванню осіб з обмеженими фізичними можливостями.

Під час проведення акції працювали консультаційні пункти, де інвалідам, які звертались до центру зайнятості, надавалась допомога в підборі підходящої роботи, інформаційні та профконсультаційні послуги з інформацією про можливість навчання та професійної реабілітації інвалідів. Всі бажаючі отримали буклети з інформацією про послуги державної служби зайнятості.

Спеціально для проведення «Тижня зайнятості громадян, які мають інвалідність» протягом місяця профінформаційний сектор центру зайнятості оновлювався матеріалами, що містять корисну інформацію для інвалідів. Це дало їм можливість отримати необхідну інформацію самостійно.

Цілеспрямована, щоденна праця по соціальному захисту людей з обмеженими фізичними можливостями дає позитивні наслідки. Так, з 27 інвалідів, що перебували на обліку в Якимівському районному центрі зайнятості, протягом року було працевлаштовано 10 чоловік, в тому числі 1 інвалід – на громадські роботи, а ще один пройшов професійне навчання (стажування) в ПП «НВП «Прогрес» з послідуочим працевлаштуванням.

Інвалід» не означає «непрацездатний // Слово трудівника. – 2 грудня 2009 року. – С. 3.

Перелік інструментів журналіста

1. Посилання на визначення терміну «інвалід» згідно з чинним законодавством.
2. Визначення пріоритетності напрямку в соціальній роботі.
3. Розповідь про колективний характер соціальної допомоги інвалідам.
4. Інформація про різні заходи, спрямовані на підтримку інвалідів.

5. Називання імен представників владних і невлadних організацій, які надають конкретну допомогу інвалідам.
6. Як підсумок соціальної допомоги інвалідам автор наводить цифрові показники.

4. Безробіття

Досить неприємна нині проблема безробіття не залишається без уваги журналіста. Далі ми наводимо приклад публікації, яка висвітлює проблему з різних боків, пропонує аналіз ситуації, подає порівняння з європейськими державами, які також потерпають від безробіття. Актуальна проблема знайшла висвітлення в публікації на газетній сторінці.

БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ ВИРОСЛО ДО 9,5 %

Реальне безробіття в Україні, згідно з методологією Міжнародної організації праці, збільшилося до 9,5 % – за минулий рік роботи позбулися понад півмільйона людей.

Втім, у шести країнах Євросоюзу ситуація на ринку праці ще гірша. На думку експертів, у середині року зростання безробіття повинно загальмуватися, за найгіршим прогнозом, роботи в Україні не буде всього в 15 % активного населення.

У січні-березні цього року число безробітних в Україні збільшилося до 2,097 млн. осіб, що на 518,7 тис. більше, ніж в I кварталі 2008 року, повідомив Держкомстат з посиланням на дані Міжнародної організації праці.

Таким чином, за рік рівень реального, а не офіційного безробіття виріс із 7,1 % до 9,5 %. Як повідомлялось, на 1 квітня кількість зареєстрованих у Державній службі зайнятості безробітних становила 897,8 тис. Але за методологією Міжнародної організації праці враховуються всі люди 15–70 років, які не мають роботи, активно її шукають і готові приступити до неї в

найближчі два тижні; що навчаються за направленням Держслужби зайнятості; що очікують рішення роботодавця.

Економічно активне населення України за рік зменшилося на 192 тис. людей – до 22,102 млн, а зайняте – на 711 тис., до 20,005 млн. Знизилася і кількість неактивного населення (пенсіонери, студенти, зайняті в особистому господарстві, що зневірилися знайти роботу) – на 204 тис., до 12,871 млн. осіб.

Найсильніше збільшення безробіття відзначене в Києві – до 102 тис. (+58,3 тис.), Донецькій - 223,6 тис. (+92,5 тис.), Дніпропетровській – 136,6 тис. (+49,4 тис.) і Вінницькій областях – 88,3 тис. (+33,5 тис.). Найменше безробітних з'явилося в Івано-Франківській, Львівській і Чернівецькій областях – середній приріст на 1,8 тис.

У порівнянні з Євросоюзом рівень безробіття в Україні всього на 1 % більший (у ЄС – 8,5 %), а в шести країнах ЄС ситуація на ринку праці ще гірша, ніж в Україні.

Показово, що економічна ситуація в цих країнах найгірша в ЄС, говорить експерт Бюро економічних і соціальних досліджень Олена Осінкіна. Рік тому в ЄС і Україні рівень безробіття був ідентичний – 7,1 %. Збільшення реального безробіття в Україні до 9,5 % пані Осінкіна назвала очікуваним, але вже восени, коли завершаться туристичний сезон і збиральна кампанія, число безробітних, на її думку, може вирости до 3 млн, а фактичний рівень безробіття перевищить 10 %.

"Якщо не буде інвестицій у виробництво, підприємства не зможуть утримувати співробітників на умовах неповного робочого тижня або в адміністративних відпустках, – вважає вона. – Безробіття збільшиться в аграрних регіонах – Черкаській, Чернівецькій, Рівненській та Івано-Франківській областях, де середній рівень зайнятості в сільському господарстві становить 30–50 %, а також у туристичному центрі – Криму". Аналітик ІК "Трійка Діалог Україна" Ірина Піонтковська впевнена, що, якщо в другому півріччі виробництво не почне відновлюватися, безробіття за

підсумками року підвищиться до 12–15 % за рахунок "прихованого безробіття" – неповної зайнятості штатних співробітників і неоплачуваних відпусток.

Втім, провідний науковий співробітник Інституту демографії НАНУ Лідія Ткаченко більш оптимістична і прогнозує зниження фактичного безробіття до кінця року до 8 %. Уже в II кварталі незайняте населення скоротиться до 1,8 млн. людей. "В Україні пристосувалися до кризи. Люди намагаються не звільнятися, щоб зараховувався стаж, а керівництво підприємств дозволяє їм підробляти на стороні. Крім того, підприємствам не вигідно звільняти – потрібно попереджати співробітників за два місяці і ще платити вихідну допомогу", – пояснює Ткаченко.

Безробіття в Україні виросло до 9,5%
[Електронний ресурс] – Режим доступу :
<http://sd.org.ua/news.php?id=16912>

Аналіз використаних журналістом інструментів

1. У ліді найменування конкретної проблеми безробіття.
2. Зауваження про те, що в країнах Євросоюзу проблема безробіття також існує.
3. Посилання на думку експертів.
4. Надлишкове використання цифрових показників, що утворює враження про точність висловлених думок, але відштовхує пересічного читача.
5. Наприкінці автор тексту посилається на компетентну думку вченого.

5. Бідність

Будь-який рівень безробіття тягне за собою збіднілість незабезпечених верств населення, що породжує низку нових проблем. Наступний матеріал дає уявлення про те, який діапазон бідності нині має українське суспільство. Проаналізуємо щасоби, які використовував журналіст – автор матеріалу.

БІДНІСТЬ В УКРАЇНІ: ДІАГНОЗ ПОСТАВЛЕНО – БУДЕМО ЛІКУВАТИ?

Автор: Елла ЛІБАНОВА

*Бідність породжує сором.
Той, хто соромиться, втрачає
мужність.
Боягуз страждає від принижень.
Принижених всі зневажають.
Зневажений впадає у відчай.
Зневірений втрачає розум.
Божевільний гине.
Так, бідність — джерело всіх бід.*

Давньоіндійська мудрість

Українське суспільство хворе. Хвороба називається бідністю, хоча в офіційному переліку захворювань (тобто в чинному законодавстві) така навіть не згадується. Немає, відповідно, й офіційних критеріїв бідності; офіційна статистика не дає інформації про масштаби, глибину та гостроту проблеми; соціальну допомогу надають, виходячи з офіційних середніх доходів на душу населення, про ступінь відповідності яких реальному рівню добробуту відомо навіть школяреві. То, можливо, й не існує в нашій країні бідності, як не було сексу в СРСР?

Звісно ж, є. Хоча б тому, що немає жодної країни – навіть найбагатшої та найсправедливішої, – де б частина людей вимушено не жила значно гірше, ніж більшість населення. Бідність визначається як неможливість через брак коштів підтримувати спосіб життя, притаманний конкретному суспільству в конкретний період часу. До бідних верств суспільства належать ті, хто не з власної волі позбавлений необхідного: нормального житла, їжі, одягу, здоров'я, можливості здобувати освіту. Крім того, бідність – це ще й страх

перед майбутнім, обумовлений непевністю людини у своїх можливостях уберегти себе та близьких від нестатків.

Проте поряд із такими загальними ознаками українська бідність має цілу низку специфічних особливостей:

- 1) низький рівень життя населення в цілому;
- 2) психологічне неприйняття економічної нерівності;
- 3) у край висока питома вага людей, котрі вважають себе бідними;
- 4) поширеність бідності серед працюючого населення.

Низький рівень життя. Сьогодні населення України в цілому бідне. Це засвідчують найрізноманітніші показники: низька якість раціону харчування, постійний відтік громадян за межі країни, низька народжуваність, висока захворюваність і смертність, незадоволеність широких верств суспільства загальноекономічною ситуацією та своїм матеріальним становищем. Незважаючи на те, що частка витрат на харчування в бюджеті середньої української родини виросла за 1991–2000 роки з 33 до 64 %, якість харчування помітно погіршилася: енергетична цінність денного раціону знизилася з 3597 до 2505 ккал, вміст білків – зі 105 до 73 г, жирів – зі 124 до 71 г, кальцію – з 1362 до 848 г. Але, можливо, це закономірність, характерна для нового ставлення до режиму харчування в багатих країнах?

Узагалі-то, коли бачиш традиції багатого застілля в Україні, здається, що люди не голодують, але... Неупереджена статистика свідчить: якість харчування населення в нас помітно нижча, ніж в інших європейських країнах. До того ж у 10 млн. чоловік (майже п'ятої частини населення!) енергетична цінність харчування – нижча від 2100 ккал. А це, за визначенням фахівців Всесвітньої організації охорони здоров'я, є межею бідності.

Низька якість харчування в поєднанні з погіршенням медичного обслуговування, недоступністю для широких верств населення багатьох ліків, відмовою від занять спортом, хронічними психологічними й емоційними перевантаженнями, роботою в несприятливих умовах тощо – усе це позначається на стані здоров'я нації. Приміром, рівень поширення

залізодефіцитної анемії серед жінок 15–54 років збільшився за 10 років майже втричі, а кількість хворих на туберкульоз – більш як у півтора раза; кількість ВІЛ–інфікованих та хворих на СНІД, котрі перебувають на обліку, за п'ять років зросла більш як у 17 разів. На щастя, й адаптація населення до нових умов життя, і скорочення виробничого травматизму, і зусилля медиків щодо зниження смертності, передусім новонароджених і дітей раннього віку, зрештою, привели до деякого збільшення середньої тривалості життя в країні.

Безпосередньою реакцією громадян на низький рівень життя є міграційний відтік. Щорічно протягом 1994–2000 років через міграцію загальна чисельність населення України скорочувалася приблизно на 90 тисяч чоловік – найбільш активних, ініціативних, освічених. І хоча за останні два роки негативне сальдо міграції скоротилося більш як удвічі, офіційні дані віддзеркалюють лише верхівку айсберга. Значна частина мігрантів (особливо тих, хто від'їздить на заробітки) залишає територію країни нелегально. Україна перетворилася на постачальника дешевої й досить кваліфікованої робочої сили в багато країн близького й далекого зарубіжжя. За даними Національного інституту українсько-російських відносин, лише в Росії працюють понад 300 тисяч наших співвітчизників.

Бідність в Україні: діагноз поставлено – будемо лікувати? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dt.ua/2000/2650/30585/>

Аналіз інструментів журналіста

1. Епіграф-посилання на народну мудрість, яка висловлюється про бідність.
2. Використання метафори, яка дозволяє читачеві уявити бідність як хворобу.
3. Використання іронії через риторичне питання.
4. Прагнення науково пояснити феномен бідності, подати визначення соціальному явищу.

5. Аргументоване доведення тези про те, що бідність є виразкою суспільства.
6. Пошук причин бідності в міграції населення.

6. Проблеми молоді

Найактивніше в пресі обговорюються проблеми молоді в Україні. Наступний матеріал дає уявлення про кризові явища, що характеризують не тільки розвиток українського суспільства, але й суттєво впливають на розвиток молоді – майбутнього нашої країни.

НАЙБІЛЬШ УРАЗЛИВІ КАТЕГОРІЇ ДО ЗАРАЖЕННЯ НА ВІЛ В УКРАЇНІ – ДІТИ ТА ПІДЛІТКИ

Про це 11 грудня 2009 року заявила директор Державної соціальної служби для сім'ї, дітей та молоді Наталія Лук'янова на Національному круглому столі щодо розробки та впровадження національної моделі профілактики ВІЛ/СНІДу серед підлітків.

Дослідження свідчать: лише за офіційними даними на сьогодні в Україні зареєстровано понад 141 000 людей, що живуть з ВІЛ, п'ята частина з них – підлітки та молодь до 20 років. Наразі наша країна залишається лідером європейського регіону (разом з Росією) по темпах росту нових випадків ВІЛ-інфекції. Крім того, особливої уваги держави потребують діти та молодь, які живуть та працюють на вулиці, адже 76 % відсотків молодих «мешканців вулиці» мають досвід статевих відносин, а 61 % опитаних з цієї категорії під час останнього споживання ін'єкційних наркотиків використовували один шприц спільно з іншими.

Сьогодні основним документом, що визначає сучасну політику боротьби з ВІЛ-інфекцією є ухвалена Верховною Радою України 19 лютого 2009 року Загальнодержавна програма забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції,

лікування, догляду та підтримки ВІЛ-інфікованих та хворих на СНІД на 2009–2013 роки. Втім, вказана Програма є загальним документом, що не містить спеціальних заходів, спрямованих на окремі цільові групи.

У зв'язку з цим Державною соціальною службою для сім'ї, дітей та молоді за підтримки Дитячого фонду ООН в Україні (ЮНІСЕФ) була ініційована та забезпечена розробка Національного стратегічного плану дій з профілактики ВІЛ серед дітей і молоді груп ризику та уразливих до ВІЛ, догляду й підтримки дітей та молоді, яких торкнулась проблема ВІЛ/СНІДу на 2009–2013 рок.

«Це стратегічний документ спільних дій та заходів всіх зацікавлених сторін», – пояснила пані Лук'янова, – «а також інструмент практичної реалізації національної політики щодо протидії епідемії ВІЛ/СНІДу та мобілізації додаткових ресурсів, що сьогодні надзвичайно потрібно нашій країні».

Довідка: Державна соціальна служба для сім'ї, дітей та молоді є урядовим органом, який діє у складі Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту і забезпечує діяльність 1852 центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді по всій Україні, в яких працює понад 5 000 фахівців, які надають допомогу усім, хто опинився у складних життєвих обставинах.

Найбільш уразливі категорії до зараження на ВІЛ в Україні – діти та підлітки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dss.visti.net/39.1037.0.0.1.0.phtml>

Аналіз використаного журналістом інструментарію

1. Журналіст у назві налагоджує читача на проблему уразливої категорії громадян – дітей і підлітків.
2. Посилання на авторитет і захід, організований ним.
3. Використання цифрових даних для утворення документальності обговорюваної проблеми.

4. Посилання на перелік офіційних документів, які зазвані гарантувати безпеку дітям і підліткам, які мають справи з ВІЛ/СНІД.
5. Посилання-цитування прямої мови авторитеної особи.
6. На закінчення матеріалу журналіст подає довідку, яка свідчить про конкретні заходи.

7. Сім'я.

Найсерйознішою низкою проблем сучасного українського суспільства є проблема сім'ї. Палітра згаданих проблем настільки широка, що викласти її в межах однієї лекції майже неможливо. Саме тому ми звертаємо увагу на матеріал Ольги Скрипник як на один з прикладів висвітлення проблематики.

ДВІЙКА ЗА МОЛОКО

Автор: Ольга СКРИПНИК

Особисто я не люблю молока, мені більше подобаються соки. Але все одно мушу купувати його для сім'ї, тому що жодна дитина не виросте здоровою і бадьорою, якщо не вживатиме молока та молочно-кислих продуктів. На цьому наполягають педіатри й гастроентерологи. Було б чудово, якби хтось ще підказав, яке саме молоко можна беззастережно давати нашим дітям і тим, для кого це – щоденний дієтичний продукт харчування. Виробники наввипередки рекламують свою продукцію, не шкодуючи грошей ні на білборди, ні на телефір, але ж ми з вами знаємо, що агресивний маркетинг зовсім не означає чудову якість продукту. Що вкотре підтвердили результати тестування молока, які стали відомі буквально днями.

– Для тесту ми відібрали 10 популярних марок пастеризованого молока жирністю 2,5 %, які повсюди продаються в магазинах столиці, – розповідає Валентин Безрукий, керівник Науково-дослідного центру незалежних споживчих експертиз «Тест». – Вивчати зразки, як завжди, почали з маркування. Відразу ж упало в око, що тільки один із 10 зразків – молоко

«Лукавиця» – зроблений за Держстандартом (ДСТУ 2661–94), в інших випадках виробники скористалися ТУ – технічними умовами. На жаль, наші виробники не хочуть працювати за ДСТУ, очевидно, вважаючи вимоги цього документа надто жорсткими, хоча насправді це не так. Чотири марки – «Літній день», «Повна чаша», «Простоквашино» і «Біла лінія» – позиціують себе як «молоко пастеризоване «Українське», – воно проходить вищу температурну обробку, але в межах, допустимих для пастеризації.

– Що виявила органолептична експертиза? Яке молоко найсмачніше?

– Звісно, смаки в усіх різні, і не завжди думки збігаються. Але всі дегустатори поставили оцінку «відмінно» таким зразкам, як «Повна чаша», «Лукавиця» і «Слов'яночка». До чотирьох зразків були невеличкі зауваження з приводу смакових особливостей, але загалом вони справили хороше враження.

Попри те, що всі зразки, судячи з маркування, мали «запас міцності», деякі з них скисли задовго до закінчення терміну реалізації. Так, молоко «Простоквашино» виявилось кислим, хоча до закінчення терміну реалізації залишалося ще п'ять днів (загальний термін зберігання, як зазначено на етикетці, 12 діб). Істотно було знижено оцінку за органолептикою молока «Добряна», яке мало не тільки кислуватий смак, а й сторонні відтінки запаху. Молоко «Яготинське» не було кисле, але мало неприємний, відштовхуючий запах, який зовсім відбивав бажання його куштувати. Проте експерти напружилися – покуштували й відзначили, що в молоці «відчувався легкий неприємний присмак». Внаслідок чого молоко «Яготинське» за органолептику отримало оцінку «погано».

На думку експертів, такий смак молоко може мати з різних причин. Основні з них – низька якість сировини, порушення санітарних норм на виробництві. Це, зокрема, підтверджує і той факт, що в «несмачної трійці» було виявлено проблеми з мікробіологічними показниками: у зразках молока «Добряна», «Простоквашино» і «Яготинське» не тільки знайшли бактерії групи кишкової палички (БКПП), а й виявили перевищення норм за

МАФАМи (мезофільні аеробні і факультативно анаеробні мікроорганізми). Перевищення за МАФАМи було зафіксовано також у зразку молока «Білосвіт».

Дієтологи рекомендують молоко для дитячого і дієтичного харчування насамперед тому, що в ньому оптимальне співвідношення повноцінного білка і легко засвоюваного жиру. Останнім часом часто доводиться чути, що багато молокозаводів збільшують випуск продукції за рахунок т.зв. порошкового молока. Спеціалісти профільних науково-дослідних інститутів називають це фальсифікатом, але стверджують, що такого на нашому ринку немає, хоча частково збагачене порошком – трапляється. Окремо його не розливають, а роблять «мікс» – до натурального молока у певній пропорції додають відновлене із сухого. Визначити це в лабораторії дуже складно – потрібне спеціальне обладнання і методики. Експерти стверджують, що хороший фахівець і без цього аналізу може впевнено сказати, яке молоко якісне, а яке – ні. Для цього достатньо перевірити зразки молока на жирність і кислотність, оцінити мікробіологічну безпеку, перевірити наявність соди, консервантів і антибіотиків.

Відомо, що жирність впливає на ціну молока на всіх етапах – від заготівлі до продажу готового продукту. Найчастіше відсоток жиру знижують найпримітивнішим методом – розбавляють молоко водою. Експерти відзначають, що в попередні роки під час тестування регулярно виявлялася занижена кількість жиру. Цього разу кожен із 10 зразків мав той показник жирності, який було зазначено на маркуванні. Тішить також, що в жодному зразку не виявили соди, якою, як відомо, інколи намагаються врятувати молоко від скисання. На цьому приємні сюрпризи, схоже, закінчилися.

– Судити про якість і безпеку молока можна тільки в тому разі, коли воно пройшло перевірку на наявність антибіотиків і сульфамідних речовин, – коментує результати Ніна Кільдій, керівник експертно-аналітичного відділу центру «Тест». – Ці показники ми перевіряли з допомогою дельвотесту. У

трьох випадках якісна реакція виявилася позитивною, «попалися» «Літній день», «Лукавиця» і «Веселий молочник». Але це зовсім не означає, що виробник навмисне додав у молоко антибіотики, швидше за все, причина полягає в самій сировині: якщо корів лікують антибіотиками, залишки цих речовин переходять у молоко. Очевидно, виробники повинні були ретельніше контролювати якість сировини.

– Не завадить посилити контроль і на виході! Не корови «винні» в тому, що деякі зразки отримали низькі оцінки.

– З десяти зразків усього два отримали загальну оцінку «відмінно» – це «Повна чаша» і «Слов'яночка». Молоко «Лукавиця» хоча й виявилось смачним, але, разом зі зразками «Літній день» і «Веселий молочник», не витримало перевірки дельвотестом на антибіотики, тому кожне з них одержало те, що заслуговувало, – загальну оцінку «погано». Молоко «Білосвіт» теж отримало «погано» через проблеми з мікробіологією. Наступні три зразки – «Добряну», «Простоквашино» і «Яготинське» – підвела не тільки мікробіологія, а й органолептика, внаслідок чого загальна оцінка була знижена до «дуже погано».

– А як взаємопов'язані ціна і якість у протестованих зразках?

– Слід мати на увазі, що схожі на вигляд упаковки можуть містити від 1000 до 870 грам молока, щоразу потрібно уважно читати маркування. Для наочності ми визначили ціну продукту в перерахунку на 1000 грамів. І побачили, що найдорожче з протестованих зразків – молоко «Біла лінія», проте, хоча воно й коштує 5,98 грн., це молоко у лідери не вийшло, загальна його оцінка – «добре». «Яготинське» з оцінкою «дуже погано» за ціною стоїть на другій сходинці після найдорожчого зразка – 5,38 грн. Його сусіди у таблиці – «Добряна», «Простоквашино» – теж коштують недешево: 4,43 грн. і 5,02 грн., відповідно. Ціни, звісно, змінюються, ми оперуємо тими, що були в листопаді, на час купівлі зразків, – підкреслила Н. Кільдій.

Пригадується, навесні, коли було оприлюднено результати тестування молока, які не сподобалися виробникам, ті не просто образилися на

експертів, а й погрожували судами, звинувачуючи їх (а заодно й пресу) у змові проти вітчизняних виробників. Нинішні результати, швидше, свідчать про змову проти споживачів. І, що найтривожніше, споживачів особливих – дітей і старих, у меню яких молоко посідає чільне місце.

Двійка за молоко Дзеркало тижня. – № 47
(775) 5 – 11 грудня 2009 року [Електронний
ресурс]. – Режим доступу :
<http://www.dt.ua/3000/3450/67912/>

ВИХІД Є. ЯК ПРИМУСИТИ БАНКИ ПОВЕРНУТИ ДЕПОЗИТИ З КОМПЕНСАЦІЄЮ ЗА КОРИСТУВАННЯ КОШТАМИ ВКЛАДНИКІВ

Автор: Володимир КОНОВАЛЕНКО

Одночасно багатьох вкладників позбавили права розпоряджатися власними коштами. Дострокове повернення вкладів було заборонене постановою правління НБУ від 11.10.2008 р. № 319. Відтоді вкладники могли тільки спостерігати, як їхні заощадження стрімко знецінюються.

НБУ, очевидно усвідомлюючи, що його дії, спрямовані на обмеження прав вкладників, спираються на слабку законодавчу базу, зняв обмеження на дострокове розірвання депозитних договорів (п. 7 постанови правління НБУ від 04.12.2008 р. № 413). При цьому банки продовжують відмовляти вкладникам у достроковому розірванні депозитних договорів, посиляючись на п. 2 постанови № 413: «Зобов'язати банки: ...вжити всіх необхідних заходів, які б забезпечували позитивну динаміку збільшення обсягів депозитів, з метою недопущення дострокового повернення коштів, розміщених вкладниками».

Проте в постанові № 413 немає заборони на дострокове розірвання депозитних договорів. У документі йдеться про вжиття банками заходів із метою недопущення дострокового повернення коштів, розміщених на депозитах. До таких заходів можна зарахувати, зокрема, дії банків з перегляду відсоткових ставок, які діють на час укладання депозитного

договору, у бік їх збільшення. Наприклад, на час укладання депозитного договору кошти розміщувалися під 12 % річних. Нині відсоткова ставка дорівнює, припустімо, 24 %. Зміна відсоткових ставок — один зі способів недопущення дострокового повернення коштів, розміщених вкладниками.

Незважаючи на те, що правової підстави для відмови у поверненні вкладів банки не мають, вони достроково вкладів не повертають. А нині деякі банки не роблять цього й по закінченні терміну дії депозитного договору.

Чи є вихід із такої ситуації?

Так, є. Причому гроші можна повернути з компенсацією за користування коштами вкладників.

Цивільним кодексом (ст. 536) передбачається сплата відсотків за користування чужими коштами. Обов'язковою умовою отримання цих відсотків є звернення вкладника в банк із заявою про дострокове розірвання депозитного договору або про повернення коштів по закінченні терміну його дії. Від дати отримання заяви банк стає боржником вкладника і зобов'язаний сплатити йому суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також 3 % річних від простроченої суми (ч. 2 ст. 625 ЦКУ).

Слід також зазначити, що банк не звільняється від відповідальності за порушення грошових зобов'язань, навіть коли не має можливості їх виконати (ч. 1 ст. 625 ЦКУ). Це означає, що і в період дії постанови № 319 банк зобов'язаний сплатити відсотки за користування чужими коштами.

Ця норма закону – імперативна, що виключає внесення в депозитний договір умов із відмовою вкладника від компенсації за користування чужими коштами. Якщо такі умови в договорі прописані, то вони можуть бути визнані недійсними.

Єдиною причиною повернення банками вкладу без компенсації за користування чужими коштами є відсутність заяви вкладника про дострокове розірвання депозитного договору або про повернення коштів по закінченні терміну його дії.

Оскільки час – гроші, рекомендуємо вкладникам звертатися в банк із письмовою заявою про дострокове розірвання депозитного договору, якщо, звісно, збитки вкладника від втрати відсотків за депозитним договором не перевищують суму компенсації за користування чужими коштами. Аналогічну заяву слід подати в банк і по закінченні терміну дії депозитного договору. Пропонуємо скористатися нижченаведеним зразком такої заяви.

Директору

_____ (зазначити банк)

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

_____ (зазначити прізвище, ім'я, по батькові вкладника або назву юридичної особи)

ЗАЯВА

Прошу Вас достроково повернути вклад на суму _____, що розміщений у вашому банку відповідно до депозитного договору від ____ № ____.

На цей час немає нормативно-правових актів, відповідно до яких було б введено мораторій на дострокове розірвання депозитних договорів, оскільки постанова правління НБУ від 11.10.2008 р. №319 втратила силу.

У зв'язку з тим, що в депозитному договорі не зазначено терміну повернення вкладу, то, відповідно до частини 3 ст.1068 Цивільного кодексу України, вклад має бути виданий готівкою (перерахований на поточний рахунок) у день подачі цієї заяви.

Хочу зазначити, що, якщо банк не поверне мені вклад протягом _____ днів, то я вимагаю повернути мені борг з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення (з моменту подачі цієї заяви), а також з урахуванням 3% річних від простроченої суми (ч. 2 ст. 625 ЦКУ).

Дата _____

Підпис _____ (Прізвище, ім'я, по батькові)

Коноваленко В. Вихід є. Як примусити банки повернути депозити з компенсацією за користування коштами вкладників // Дзеркало

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МАТЕРІАЛУ

СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМАТИКА

ВІДРОДЖЕННЯ НАЦІЇ

*Автор матеріалу – Фізер Ольга
7.05.2009 17:44*

Джерело: <http://narodna.pravda.com.ua/nation/4a02f3b1e0d63/>

1. Відродження української самосвідомості потребує негайного прийняття ефективних дій і за важливістю повинно прирівнюватися до питань національної безпеки.

2. Сильна країна може бути лише у сильної нації, а сильна нація – це нація яка себе поважає.

3. Україна – країна дзвінких пісень, оригінальних звичаїв та стародавніх традицій... Так пишуть про нашу Батьківщину у путівниках і розповідають іноземним туристам, такою пам'ятається вона українській діаспорі у далекій Канаді, але чи є Вона такою тепер?

4. Україна живе своїм щоденним життям: то бореться з кризами то вихваляється здобутками, створює нові коаліції то блокує трибуни, вирішує з ким дружити, чію сторону приймати, кому продавати наші підприємства і за які гроші викупляти наших моряків. Звичайне життя звичайної країни. Але ми не звичайна країна, ми – Україна – країна дзвінких пісень, оригінальних звичаїв та стародавніх традицій!!!

5. Україна живе своїм щоденним життям, а ми, українці, у вирі того життя починаємо потроху забувати ким ми є. Не вірите? Вийдіть на вулицю і спитайте прохожого скільки українських народних пісень він знає, які

колядки співають у його родині на святвечір, які народні танці танцювали на його весіллі, які колискові він шепоче перед сном своєму синові. А ще спитайте його у якому році князь Володимир похрестив Русь, в якому році Богдан Хмельницький підняв повстання проти Польщі і як звать українця що написав першу в світі конституцію?

6. Як це не сумно, але мало хто з пересічних українців дасть вам правильні відповіді на ці запитання.

7. Так, ми починаємо забувати ким ми є. Чому? Можливо тому, що цей світ щодня поглинає нас, закручує у вир можливостей, які аж ніяк не можна втратити, у стоси рахунків які треба оплачувати і щоденних клопотів, що потребують негайного вирішення і ми просто не маємо часу перечитати книгу з історії чи поспівати пісень з нашими друзями. А може нам просто байдуже? Надіюсь що ні.

8. Можливо хтось скаже що ця проблема є суб'єктивною, що це особиста справа кожної окремої людини, проте кожен погодиться, що держава може, і повинна, створити усі необхідні умови аби пробудити зацікавлення людей до дослідження історично-культурної спадщини свого народу.

9. На мою думку, **ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ САМОСВІДОМОСТІ ПОТРЕБУЄ НЕГАЙНОГО ПРИЙНЯТТЯ ЕФЕКТИВНИХ ДІЙ І ЗА ВАЖЛИВІСТЮ ПОВИННО ПРИРІВНЮВАТИСЯ ДО ПИТАНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ.**

10. Адже якщо ми перестанемо бути **УКРАЇНЦЯМИ** то і перестанемо бути народом, а там де не має народу, – там і держави теж не має.

11. Реалізувати свій обов'язок держава може через створення якісної, політично нейтральної комплексної програми заходів спрямованих на підвищення рівня національної самосвідомості громадян України не залежно від їхнього віку, професійної діяльності чи фінансового стану.

12. Така програма може включати впровадження для вивчення у навчальних закладах всіх рівнів акредитації спеціальної дисципліни, в рамках якої спонукатиметься дослідження і вивчення українського фольклору та

звичаїв, відродження традицій. Такою програмою може бути передбачений випуск спеціальних, доступних кожному, видань у яких розповідатиметься про значущі для України історичні події, про видатних українців минулого та сьогодення, про наукові відкриття чи сучасні ноу-хау авторами яких є українці. Також, у рамках такої програми варто фінансувати проведення масштабних концертів і фестивалів народної творчості та сучасної української естрадної пісні. Фінансувати безкоштовні курси народних танців для всіх бажаючих, підтримувати театральні колективи, що у своїх виставах відображають оригінальні звичаї та традиції українського народу. Держава повинна підтримувати музеї і виставкові зали, більше уваги приділяти збереженню історичних архітектурних пам'яток та фінансувати археологічні та історичні дослідження метою яких є відновлення та збереження історично-культурної спадщини України. Варто звернути увагу на кіноіндустрію, тобто фінансувати випуск якісного україномовного кіно. Зрештою, є багато таких та подібних заходів які можуть бути реалізовані через таку програму, головне те, аби їх метою було підвищення української самосвідомості та відродження українського національного духу.

13. СИЛЬНА КРАЇНА МОЖЕ БУТИ ЛИШЕ У СИЛЬНОЇ НАЦІЇ, А СИЛЬНА НАЦІЯ – ЦЕ НАЦІЯ ЯКА СЕБЕ ПОВАЖАЄ.

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МАТЕРІАЛУ

Автор аналіза – Андрійчук Ніна

Проаналізуємо матеріал з чотирьох аспектів проблематики ЗМІ:

- 1) *формальний* (лексико-семантичний, синтактико-стилістичний; соціопсихолінгвістичний);
- 2) *змістовий* (структурно-смісловий),
- 3) *функціональний* (рольовий);

- 4) *соціально-оціночний* (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки).

Формальний аналіз.

З позиції *лексико-семантичного* аналізу матеріал має такі ознаки.

1. Вживаються стилістично експресивні вирази і слова:

«потребує негайно ефективних дій; сильна країна; не звичайна країна; ми перестанем бути УКРАЇНЦЯМ; питань національної безпеки; бореться з кризами; ми починаємо забувати ким ми є; потребують негайного вирішення;»

2. Матеріал тяжіє до патріотичних ідей, підвищення самосвідомості українців як народу, які виражаються такими словосполученнями:

«Відродження української самосвідомості; сильна країна; сильна нація; Батьківщина; бореться з кризами; блокує трибуни; Ми – Україна; ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ САМОСВІДОМОСТІ ПОТРЕБУЄ НЕГАЙНОГО ПРИЙНЯТТЯ ЕФЕКТИВНИХ ДІЙ; там де не має народу, – там і держави теж не має; відродження українського національного духу; СИЛЬНА НАЦІЯ – ЦЕ НАЦІЯ ЯКА СЕБЕ ПОВАЖАЄ».

Синтаксично-стилістичні особливості.

1. Матеріал складається з тринадцяти абзаців. Має простий інформативний заголовок. Перших два абзаци – зачин. Далі 3–12 абзаци – основна частина. Останній абзац закінчення у формі лозунга, заклику.
2. Перший і другий абзац складаються із поодиноких складних речень, подальші абзаци також мають багато складних і складених речень – це дозволяє сказати про складність викладу.
3. У тексті наявні чотири риторичні запитання, що свідчить про прагнення автора примусити читача мислити, вникнути в проблему, залучити читача до діалогу.
4. Усі абзаци логічно пов'язані один з одним, що вказує на професіоналізм журналіста.

Соціопсихолінгвістичний аналіз формальних особливостей статті дозволяє фіксувати особливості.

1. Автор використовує дієслова у наказовій формі (*вийдіть на вулицю і спитайте; а ще спитайте його; варто фінансувати; держава повинна; варто звернути увагу на..*), чим має на меті не тільки поінформувати читача і владу про проблему, а й спонукати до конкретних дій.

2. Аналіз проблеми поданий слабо. Більше - констатація фактів. Суб'єктивні думки і переживання автора (*на мою думку; надіюсь; можливо, що ні*).

3. Метафоричність: Україна вживається як матеріальна жива істота (*«Україна живе своїм щоденним життям»*).

4. Матеріал насичений виразами і реченнями з дещо утопічними ідеями (*відродження української самосвідомості потребує негайного прийняття ефективних дій і за важливістю повинно прірівнюватися до питань національної безпеки; сильна нація – це нація яка себе поважає; та весь дванадцятий абзац*), які, на мою думку, свідчать про досить молодий вік автора, його амбіційність і максималізм.

5. Текст містить частини написані великими буквами, що відразу привертає до них увагу і підкреслює експресивність викладу.

6. Матеріал простий для розуміння і орієнтований на всіх громадян України, незалежно від віку, рівня освіти чи соціального стану.

Змістовий (структурно-смісловий) аналіз

За жанром матеріал тяжіє до проблемного нариса, або твору роздуму. Змістовий аналіз не дає змоги зафіксувати чітку будову тексту, але вона наближена до стандартної схеми твору-роздуму, хоча і порушує її, замінюючи висновки на рекомендації, таким чином будову твору можна охарактеризувати: тези, аргументи, рекомендації. Детальний аналіз проблеми відсутній, але подаються шляхи її вирішення.

Функціональний (рольовий) аналіз

Нарис спрямований викликати певну реакцію суспільства і влади на проблему, втілити в життя патріотичні ідеї, викликати у читача відчуття усвідомлення себе як українця. Спонукає поважати свою націю, традиції і берегти їх.

Соціально-оціночний аналіз

1. Автор дотримався морально-етичних норм. Підняв питання поваги до власної країни і нації, підвищення самоусвідомлення громадян, як українців.

2. Матеріал є соціально актуальним, оскільки проблема дійсно існує в суспільстві (народ забуває свої традиції, коріння, зневажає свою країну).

СОЦІАЛЬНА ТЕМАТИКА

ВИТВЕРЕЗНИКИ МОЖУТЬ ПОВЕРНУТИСЯ

Джерело:

http://www.bbc.co.uk/ukrainian/news/2010/06/100610_detoxification_centers_bo.shtml

Автор матеріалу – Євгенія Руденко
Бі-Бі-Сі, Київ

Київська міліція пропонує повернути витверезники, твердячи, що такі установи можуть врятувати людей у стані алкогольного сп'яніння від загибелі. Міліція не приховує, що ідея з витверезниками з'явилася після трагічної смерті київського студента у райвідділку.

"Київська міліція підняла це питання, щоб були витверезники хоча б не такі, як за радянських часів, а медичні установи, які б мали спеціальний статус. Щоб тих людей міліція не збирала і не доправляла до райуправлінь", – речник київської міліції Володимир Поліщук у коментарі Бі-Бі-Сі говорить, що не має точної концепції якими будуть ці нові витверезники і все залежить від законотворців.

Радянська практика

Перші витверезники були створені на початку 20-го століття, як притулки для сп'янілих. Пізніше, за часів Ряднського Союзу, ці установи набули поширення і мали на меті боротьбу з пияцтвом.

Але люди, які туди потрапляли, зустрічали переважно замість доброзичливих медиків, які б допомагали зняти алкогольну інтоксикацію, міліціонерів, що виводили людину зі стану сп'яніння принизливим способом. Український письменник та громадський діяч Дмитро Капранов згадує свої студентські роки і роботу у так званій добровільній народній дружині:

"Нам завжди пропонували роботу у витверезнику. Формулювалося це так – хто хоче їхати у витверезник – робота непильна і цирк безплатний. Можна було збиткуватися з п'яних – їх обливали з шланга під високим напором водою, штовхали, били. На п'яного потім все спишеш десь він впав, ми такого його уже взяли, – ніхто ж не бачив".

Протокол і сп'яніння

Правозахисник Дмитро Гройсман згадує, що останній в Україні витверезник закрили десять років тому з простої причини – він мав бути медичною установою без жодного відношення до міліції.

Пан Гройсман стверджує, що утримання людини у стані алкогольного сп'яніння у райвідділку не врегульовано законом: "Якщо людина знаходиться у такому стані, то неможливо скласти протокол, бо вона не може з ним нормально ознайомитися. І це серйозна проблема, яка не врегульована законом".

У радянський час на тих, хто споживає алкоголь намагалися вплинути не лише за допомогою витверезників.

Водночас, речник київської міліції Володимир Поліщук стверджує, що нині немає медичних установ, які б зайняли місце витверезників. Існують наркологічні диспансери, виклик яких додому коштує майже тисячу гривень:

"Ми б хотіли, щоб були заклади, де можна було б надавати кваліфіковану медичну допомогу людям напідпитку".

На запитання Бі–Бі–Сі чи означає це, що присутність працівників міліції там не передбачається, пан Поліщук відповів: "Ні, чому, там спецпалати будуть".

Назад у минуле?

Письменник Дмитро Капранов вважає відновлення витверезників однією з ознак повернення України у радянське минуле:

"Це будуть зони тренінга у яких можна виховувати катів. З іншого боку – майданчик для боротьби з опозицією. Навіть кефір має мінімальний градус алкоголю. У витверезнику люди незахищені повністю, бо немає адвоката. У советів найбільші катування були у психлікарнях, - тобто закладах не міліцейських, а медичних".

Більшості мешканців Західної Європи такий заклад, як витверезник, невідомий.

Якщо людина не може сказати, куди їй треба йти і поводить себе неадекватно, - її доправляють до лікарні.

Загальноприйнятне європейське правило – цивільна поліція супроводжує людину у стані алкогольного сп'яніння додому і віддає на поруки родичам або близьким друзям.

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МАТЕРІАЛУ

Автор аналізу – Кузнєцова Олександра

Публікація «Витверезники можуть повернутися» журналіста Євгенії Руденка розміщена на інтернет-порталі «Бі–бі–сі» Київ має чотири нормативні аспекти:

1. Лексико-семантичний аналіз.

Більшість слів застосованих у тексті однозначні, домінують слова і словосполучення розмовного характеру. Але і зустрічаються слова термінологічного характеру: райвідділок, цивільна поліція, у стані алкогольного сп'яніння, поруки, медична установа, райуправління,

концепція, алкогольну інтоксикацію, наркологічні диспансери, поводити себе неадекватно, правозахисник, врегульовано законом, опозицією, градус алкоголю, зони тренінгу, тощо.

Слова у тексті використані у прямому значенні, не призводячи до двозначності понять.

Більша частина лексики тексту активна, до пасивної можна віднести словосполучення як цивільна поліція, алкогольна інтоксикація, зона тренінгу, законотворці, тощо.

Основний пласт складають загальноживані слова (міліція, міліціонер, людина, витверезник, притулок для сп'янілих, людина, п'яниця, Радянський Союз, радянське минуле, медична допомога, спец палати, тощо). Але в тексті є значна кількість лексики обмеженого використання або, навіть, спеціалізованої термінології (яку використовують в юридичних і медичних областях) – алкогольна інтоксикація, наркологічний диспансер, речник, райуправління, стан алкогольного сп'яніння, врегульовано законом, градус алкоголю, зони тренінгу, тощо. Що характерно для тексту з науковим відтінком.

У статті автор використовує вступні конструкції, які вказують на джерело повідомлення:

– речник київської міліції Володимир Поліщук у коментарі Бі-Бі-Сі говорить;

– правозахисник Дмитро Гройсман згадує;

– пан Гройсман стверджує;

– пан Поліщук відповів;

– письменник Дмитро Капранов вважає;

– водночас, речник київської міліції Володимир Поліщук стверджує;

Для позначення різних явищ суспільно-політичного життя вживається номенклатурна лексика: райвідділок, райуправління, цивільна поліція, медична установа, правозахисник, наркологічний диспансер, адвокат, законотворчі.

Стаття написана за допомогою коментарів трьох людей: речника МВС Володимира Полішука, правозахисника Дмитра Гройсмана і письменника Дмитра Капрановича.

2. Синтактико-стилістичний аналіз.

Текст складається з 16 абзаців, та розділений на 4 підрозділи, два підрозділи мають назви (ремарки), а інші два починаються з «риторичного питання».

Перший абзац складається з двох складнопідрядних додаткових речень. Перше речення ускладнене дієприслівником «твердячи». Застосування таких лінгвістичних конструкцій дозволяє автору статті пояснити на якому підґрунті тема стала актуальною.

Другий абзац, починається прямою мовою, яка складається з складного і простого речення. Перше речення – складне речення з підрядними і сурядними зв'язками. Для зв'язку використовуються сполучники сурядності -«а», підрядності – «щоб», «які». Речення ускладнене порівняльним зворотом «як за радянських часів». Друге речення просте. Після прямої мови використовується пояснювальна конструкція, вказуючи на автора. У вигляді складного речення зі зв'язками сурядності та підрядності. Пряма мова дозволяє автору статті затвердити офіційність новини словами речника МВС, та розтлумачити читачеві призначення цих закладів.

Третій абзац складається з двох речень. Перше просте речення, де пунктуаційно кома перед «як» поставлена не правильно. Друге – просте речення з відокремленими обставиними (уточнення) і однорідними присудками. У слові Ряднського допущено 2 помилки (Радянського – Ряднського). Використання автором обставини уточнення вказує читачу на потрібний період часу.

Четвертий абзац складається з двох речень, одного складного речення із трьома підрядними частинами. Усі три підрядні частини – підрядні означальні. Друге речення – оформлене у вигляді прямої мови. Слова автора стоять перед прямою мовою і представляють собою просте речення,

ускладнене однорідними підметами і додатками. Але саму пряму мову автор починає писати з нового абзацу, що порушує «закони оформлення прямої мови». Лінгвістична конструкція першого речення насичена підрядними частинами, можливо їх використовував журналіст для створення інформаційного шуму. Також, тут думка, яку автор намагається донести до читача губиться, «перебивається» підрядними частинами, які в свою чергу не несуть інформаційного навантаження.

Пятий абзац – пряма мова, складається із чотирьох речень. Перше речення просте. Друге – безсполучникове складне речення, автор відокремлює одне речення від іншого за допомогою тире. Третє речення – складне, безсполучникове, відокремлена одна від іншої «авторськими» пунктуаційними знаками, друга частина речення ускладнене однорідними присудками. Останнє речення у прямій мові є складне речення, безсполучникове, відокремлені частини комами, і третє речення відокремлене для підсилення авторського відношення за допомогою тире. Також тут відсутня кома після слова «спишеш». Цей абзац перенасичений складними реченнями. У реченнях багато «авторських» знаків пунктуації, які не відповідають синтаксичним нормам. Ті речення, які потрібно оформлювати як складнопідрядні, оформлені у вигляді вставної конструкції. Відповідний абзац негативно зображує існування витверезників.

Шостий абзац – одне складне речення із безсполучниковим і підрядним зв'язком. Автор використовує підрядний зв'язок для запобігання цитування, просто повідомлюючи джерело та його думку.

Сьомий абзац – це речення з прямою мовою, слова автора – складнопідрядне речення, підрядне додаткове. Пряма мова складається з двох складнопідрядних речень. Спостерігаємо складний характер висловлювання думки, а саме нагромадження підрядних конструкцій.

Автор виділяє абзацом одне складнопідрядне додаткове речення. Ми вважаємо що так не потрібно було робити, бо відчувається незавершеність думки.

Наступний (дев'ятий) абзац, складається з двох речень. Перше – складнопідрядне, ускладнене вставним словом «водночас». Підрядні речення пов'язані між собою послідовно. Друге – безсполучникове складне речення. Зауважимо, що далі у реченні автор намагається оформити пряму мову з нового (десятого) абзацу, але порушує у них закони оформлення, складається враження, що просто не правильно поставлені лапки. Таким чином, автор намагається знайти «плюси» існування витверезників, підтверджуючи їх словами речника МВС.

Одинадцятий абзац оформлений у вигляді прямої мови. Починається зі слів автора. Це складнопідрядне речення пов'язане з наступною частиною, безсполучниковим зв'язком. Пряма мова подається у вигляді складної конструкції. Ми вважаємо, що автор статті повинен був поділити перше речення на 2, щоб полегшити його розуміння і не спричинити плутанини.

Дванадцятий абзац складається зі слів автора, подається у вигляді простого речення. За смислом речення є незакінчене, бо наступна його частина оформлена у вигляді прямої мови з нового абзацу.

Тринадцятий абзац – пряма мова складається як із простих, так і з складних речень із зв'язками підрядності, сурядності. Останє речення ускладнене уточненням. Автор використовує дані лінгвістичні конструкції для побудови негативного образу витверезників.

Чотирнадцятий абзац – одне просте речення з уточненням. У цьому абзаці ми можемо побачити спробу автора перейти від детального вивчення цієї проблеми у нашій країні, до досвіду інших країн.

Пятнадцятий абзац. Складнопідрядне речення з підрядним умови і підрядним додатковим, тут поставлене авторське тире, для підсилення авторського відношення. Автор ознайомлює читача з правилами цивілізованих країн.

Шістнадцятий, останій абзац – складне, безсполучникове речення відокремлене одне від одного тире де друга частина ускладнена однорідними присудками, пов'язані сполучником «і». У цьому абзаці ми бачимо спробу

автора узагальнити досліджувану проблему, посилаючись на західно-європейський досвід.

Остані три абзаци нараховують по одному реченню. Складається враження не закінченості думки і відсутність розуміння мети у цій частині, навіть якщо це, за задумом автора, йде як висновок.

Завдяки назвам підрозділів, особливо останнього автор ніби задає запитання, для спонукання читача замислитися, а потім дає відповідь очевидця, який застав часи витверезників і критично відноситься до них. У тексті наведена історична довідка щодо існування витверезників у Радянському Союзі та дві точки зору щодо їх повернення. Порівнюючи їх автор показує обидві сторони «медалі». Зауважимо, що критична сторона зображена конкретніше і змістовніше, що дає нам підстави вважати автора прихильником цієї думки.

Абзаци тексту не пов'язані між собою і викликають зауваження з боку лінгвістичної ознаки зв'язуваності текста. Особливу увагу привертають абзаци, які починаються цитатами, вони не завжди оформлені коректно.

3. Психолінгвістика і соціолінгвістичний аналіз формувальних особливостей статей дозволяє фіксувати наступні особливості:

- прагнення автора «негативно» описати наявність витверезників
- прагнення автора статті до переконливості, використовуючи прямі слова письменника Дмитра Капранова: "Це будуть зони тренінга у яких можна виховувати катів. З іншого боку – майданчик для боротьби з опозицією. Навіть кефір має мінімальний градус алкоголю. У витверезнику люди незахищені повністю, бо немає адвоката. У советів найбільші катування були у психлікарнях, – тобто закладах не міліцейських, а медичних." А також коротко зображуючи європейський досвід роботи із п'яницями. «Більшості мешканців Західної Європи такий заклад, як витверезник, невідомий. Якщо людина не може сказати, куди їй треба йти і поводить себе неадекватно, - її доправляють до лікарні. Загальноприйнятне європейське правило – цивільна поліція супроводжує людину у стані

алкогольного сп'яніння додому і віддає на поруки родичам або близьким друзям».

Якщо підрахувати кількість абзаців, які несуть у собі смисл невдоволення існування витверезників, то отримаємо 7 абзаців позитивної думки і 8 абзаців негативної, що знову таки наштовхує нас на негативне відношення до поновлення роботи описуючих установ.

– У тексті думка автора у вигляді висновку виражена або словами письменника Д. Капранова, що витверезники стануть зоною тренінгу для катів, або пояснення європейських правил у відношенні до сп'янілих.

4. Змістовний(структурно-смісловий аналіз).

Текст починається офіційним поясненням за яких обставин виникла ідея відновлення роботи витверезників та її мета, заплановані наслідки. Потім автор наводить історичну довідку про витверезники 20-го століття цитуючи для цього Дмитра Капранова. Потім йде нейтральна думка правознавця Дмира Гройсмана, чому людину не можна тримати у райвідділі у стані алкогольного сп'яніння. І для впливу на алкозалежного не завжди використовували витверезники.

Мета і завдання тексту не глибокі, побіжні. Водночас розраховані на зацікавленого читача (людей які мають проблеми з алкоголем, та людей які знають людей яка мають алкозалежність). Завдяки розподілу тексту на три частини автору вдається показати гарні і погані сторони існування витверезників. Але не професійним на наш погляд є дотримання вузького профілю опису роботи міліції у витверезнику (їх просто зображують у вигляді безпочутєвих «церберів», яким приносить задоволення дивитися на п'яниць, бити їх та поливати холодною водою). Журналіст не врахував, що велика кількість п'яниць не розуміють мову вмовляння, тому щоб заспокоїти їх треба йти на жорсткі міри. Навіть лікарі травматологічних відділень, до яких часто привозять травмованих «п'яниць», можуть прив'язувати їх до ліжок, з метою не заважати іншим хворим, та збереження лікарняних препаратів, які містять спирт.

Актуальною у тексті є думка, що повернення витверезників буде регресивним кроком для України у відношенні з європейськими нормами.

5. Функціональний (рольовий) аналіз.

Стаття спрямована виконати як не деталізовано-інформативну роль, так роль «збудника» аудиторії (суспільної думки).

6. Соціально-оціночний аналіз статті під назвою «Витверезники можуть повернутися» дає можливість занотувати про те, що:

– своїм прагненням до показання негативних аспектів роботи витверезників, автор відхилився від соціально-етичної норми, налаштовуючи читача проти працівників міліції та українських законів.

– автор намагається вести читача до того, що треба відходити від старих методів і переходити на більш цивілізовані методи роботи і вирішення проблеми.

МЕДИЧНА ТЕМАТИКА СОЦІАЛЬНА ТЕМАТИКА

РЕКОРДНА СПЕКА ПІДРИВАЄ ЗДОРОВ'Я КИЯН

Джерело:

<http://www.kreschatic.kiev.ua/ua/3712/art/1276191551.html>

Автор матеріалу – Ірина Лабунська

Лікарі радять уникати прогулянок в обідні години

Цієї суботи киян очікує сильна спека. В Укргідрометцентрі кажуть, що температура повітря може сягнути рекордної для цього дня позначки. Вдень повітря прогріється до 35–37 градусів. Однак спека дарує не лише чудову засмагу, а й купу клопотів. Небезпека чатує на людей, що мають серцеві недуги, астму, надмірне сонце може спалити шкіру та "вдарити" по нирках. У столичній "швидкій" повідомляють про зростання кількості викликів і просять киян не наражатися на теплові удари.

Справжня літня спека настає в Києві. Начальник відділу метеорологічних прогнозів Укргідрометцентру Людмила Савченко

розповіла: “Для літа така погода є нормальною, однак цієї суботи можлива рекордна температура для цього дня. Очікується плюс 35–37 градусів”.

Спеку пояснюють полем високого тиску та антициклоном. Розжарене повітря на терени України несе південно-західними потоками. Втім, уже з наступного тижня температурне напруження дещо спаде. В понеділок удень стовпчик термометра показуватиме вже максимум +29°C. Гідрометеорологи прогнозують дощі та навіть зливи. Передбачити погоду на найближчий місяць синоптики не беруться. Однак кажуть, що значне похолодання навряд чи буде.

Для когось спека в радість – є нагода сходити на пляж та порозважатися. А втім, багатьом не до розваг, бо висока температура повітря провокує ускладнення здоров'я. Навіть похолодання не приносить особливого полегшення, бо перепад атмосферного тиску боляче “б'є” по самопочуттю. Зокрема страждають люди з гіпертензією, астмою, а також ті, хто має проблеми з нирками.

Оскільки спека тільки прийшла до столиці, потерпілих серед киян ще небагато. “Кількість викликів незначно зросла. Загострюються хронічні хвороби, особливо серцево-судинної системи. Опіків і теплових ударів ще не було. Але ж попереду вихідні”, – каже головний лікар Міської станції швидкої допомоги Анатолій Вершигора. Він радить молодим людям у вихідні не намагатися перетворити себе на “курку-гриль”, щоб потім не довелося лікувати “засмагу” в стаціонарі.

“Дуже обачним треба бути літнім людям, особливо хворим на атеросклероз. Вони дуже чутливі до будь-яких кліматичних змін, перепадів тиску і навіть магнітних збурень на Сонці. Тому раджу не виходити у розпал спеки надвір. У магазині чи аптеці, якщо є потреба, ліпше побувати до 11-ї чи після 16-ї. Відпочивати краще в затінку”, – рекомендує лікар Голосіївської ЦРП Валентин Соколовський.

У ці дні фахівець радить уникати прямих сонячних променів, захищати голову косинкою чи кепкою. Також слід пити достатньо рідини, старшим – 1

л на день, молодим – 2 л. Не варто зловживати енергетичними напоями, оскільки вони негативно впливають на роботу серця і замість тамування спраги можуть зашкодити здоров'ю. Тим, хто все ж таки не боїться сонця і обожнює пляж, Валентин Соколовський радить використовувати захисні креми. “Молоді здорові люди можуть проводити на сонці без шкоди для себе і до двох годин щодня. Правда, коли сонце в зеніті, з 13–ї до 16–ї години, не раджу затримуватися на пляжі”, – каже лікар.

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МАТЕРІАЛУ

Автор аналізу – Кузнєцова Олександра

Публікація «Рекордна спека підриває здоров'я киян» журналіста Ірини Лабунської з газети «Хрещатик» має нормативні аспекти.

1. Лексико-семантичний аналіз.

У тексті є як однозначні (кияни, спека, температура, тощо), так і багатозначні слова (сягнути, купа клопотів, швидка, надмірне сонце, спалити шкіру, старшим, молодим, енергетичні напої, тощо). Зустрічаються термінологічні слова метеорологічного і медичного характеру:

– рекордна температура, повітря прогріється, температура повітря може сягнути, поле високого тиску, антициклон, південно-західний потік, магнітне збурення, перепад тисків, синоптики, похолодання;

– гіпертензія, астма, самопочуття, нирки, опік, тепловий удар, атеросклероз, хронічні хвороби, серцево-судинна система, головний лікар, швидка допомога, прямі сонячні промені.

Більша частина лексики пасивна особливо слова пов'язані з медициною та метеорологією. Це характерно для тексту, який має науковий відтінок.

У статті автор використовує вступні конструкції, які вказують на джерело повідомлення:

– Людмила Савченко розповіла;

- рекомендує лікар Голосіївської ЦРП Валентин Соколовський;
- каже головний лікар Міської станції швидкої допомоги Анатолій Вершигора.

Для позначення різних явищ суспільно-політичного життя вживаються усталені слова: швидка допомога, Голосіївська ЦРП, Укргідрометцентр, гідрометеорологи, тощо.

Стаття написана за допомогою коментарів трьох людей: начальник відділу метеорологічних прогнозів Укргідрометцентру Людмила Савченко, головний лікар Міської станції швидкої допомоги Анатолій Вершигора, лікар Голосіївської ЦРП Валентин Соколовський.

2. Синтактико- стилістичний аналіз.

Текст складається з 9 абзаців, логічно поєднані між собою і не викликають зауваження з боку лінгвістичної ознаки зв'язуваності тексту.

Перший абзац складається з одного простого речення, яке конкретизує проблему. Другий абзац складається з шести речень (4 простих та 2 складних речень). Перше речення просте. Друге речення складнопідрядне додаткове. У третьому простому реченні використовують числа. Четверте просте речення ускладнене однорідними членами речення, які зв'язані в свою чергу сполучником «а». П'яте – складне речення з безсполучниковим і підрядним зв'язком, підрядна частина ускладнена однорідними додатками, на письмі відокремлені комами. Наступна частина даного речення ускладнена присудками поєднаними між собою сполучником «та». Шосте речення просте, ускладнене однорідними присудками пов'язаних між собою сполучником «і». Всі застосовані лінгвістичні засоби надають можливість автору описати небезпеку приданого явища.

Перше речення третього абзацу просте. Далі оформлена пряма мова, де перше речення складнопідрядне, а друге речення просте. Використання цитати світить про прагнення автора різносторонньо розглянути питання, користуючись думкою експерта. І у намаганні доступно її викласти.

Четвертий абзац складається з 7 речень, де 6 простих речень і сьоме складне речення, підрядне додаткове. Це показує прагнення журналіста лаконічно і точно описати проблему «підняту» у тексті, без застосування інформаційного «шуму».

П'ятий абзац складається з 4 речень. Перше речення – складне безсполучникове, тире в реченні указує на наслідок, про який йдеться у другій частині. Друге та третє речення складнопідрядні (підрядне причини). Останнє речення – складне речення з сурядним і підрядним зв'язком, ускладнене однорідними членами речення. Що дає змогу автору розтлумачити і деталізувати думки (показати саме в чому закладається проблематика відповідного явища)

Шостий абзац. Перше речення – складне безсполучникове. Далі в тексті оформлена пряма мова, вона складається з 4 простих речень, друге речення має відокремлену конструкцію уточнення, яка дозволяє деталізувати проблему. За тим йдуть слава автора, оформлені простим реченням. П'яте речення – складнопідрядне, обставинне (причини). Використання даних конструкцій дозволяє пояснити основну думку речення, використовуючи при цьому метафори і порівняння.

Сьомий абзац оформлений у вигляді прямої мови і містить в собі 5 речень. З них четверте речення складнопідрядне умови. Інші речення прості, деякі з них ускладнені однорідними членами речення. Використання прямої мови і її оформлення окремим абзацом має на меті, за задумом автора, лише підтвердити основну думку статті словами фахівця відповідної галузі.

Восьмий абзац. Перше речення просте з однорідними присудками, друге речення складне з пропущеними присудками, на місці яких ставиться тире. Третє речення – складнопідрядне речення, підрядне причини. Що дозволяє журналістові ознайомити читача що до «техніки безпеки» у такі дні.

Дев'ятий абзац. Перше речення – складнопідрядне, додаткове. Далі йде оформлена пряма мова, де два речення. Перше речення просте, а друге речення має складну конструкцію, починається вставним словом. Це речення

складнопідрядне обставинне (часу), крім цього у речення вводиться уточнююча конструкція. Використання прямої мови, дозволяє завершити текст авторитетною думкою спеціаліста, яка детально пояснює, що треба робити. На відміну від більшості інших абзаців, які забороняють робити те чи інше, лякають читача наслідками проблеми. То останній абзац показує, що все це не так страшно, якщо бути уважним, що дозволяє читачу розслабитись.

3. Психолінгвістика і соціолінгвістичний аналіз формувальних особливостей статей дозволяє фіксувати наступні особливості:

- прагнення автора статті до переконливості, застосовуючи точну термінологію.

- прагнення автора до підтримки наукового стиля статті (застосовуючи складну для неспеціалізованого читача спеціалізовану (профілюючу) лексику).

- прагнення автора до точності (використання коментарів і порад спеціалістів даних галузей).

- жвавість викладу матеріалу, використовуючи метафору, приближену до розмовної лексики. для написання цієї проблеми: не наражатися на теплові удари, сонце може спалити шкіру, «вдарити» по нирках, спека дарує, спека прийшла, тощо.

4. Змістовний(структурно-смісловий) аналіз.

Даний текст є чітким, а саме зачин, розповідь про подію, її причину та наслідки, також важливе місце присвячене запобіганню проблем, які можуть виникнути під час обговореної події.

Текст розрахований на зацікавленого читача (клян, гостей столиці). Він є актуальним, оскільки попереджає цільову аудиторію про проблему яка відбудеться у недалекому майбутньому. Розповідає що спричинює таке потепління і які наслідки воно за собою понесе. Відповідно, можна зробити висновок, що текст орієнтований на самозбереження (або програмування масової аудиторії до цього), оскільки є поради двох медичних фахівців щодо

поведінки у ці дні (вживання води, захист голови, користування сонцезахисними кремами, відпочивати у затінку, не виходити на вулицю у розпал спеки).

5. Функціональний аналіз.

Основні функції даної статті – інформаційна і пропогандиська. Незважаючи на те, що стаття розповідає про проблеми які можуть спричинити висока температура на організм людини, але не піднімає питання вирішення або запобігання розвитку проблеми світового масштабу «Глобальне потепління».

6. Соціально-оцінюючий аналіз.

Проаналізувавши статтю «Рекордна спека підриває здоров'я киян» можна зробити такі висновки:

- автор не порушив соціальних норм;
- матеріал є актуальним. Він інформує цільову аудиторію та «програмує» її на самобереження;
- розрахований на достатній рівень обізнаності читацької аудиторії, оскільки містить наукову термінологію.

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МАТЕРІАЛУ СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМАТИКА

24 БЕРЕЗНЯ – ВСЕСВІТНІЙ ДЕНЬ БОРОТЬБИ З ТУБЕРКУЛЬОЗОМ

Джерело: газета «Хрещатик» від 3 березня 2010 року.

Згідно зі статистичними даними Київського міського центру здоров'я, починаючи з 1995 року захворюваність на туберкульоз в Україні неухильно зростала. Зокрема, в 2005 році кількість захворюваних збільшилась з 41,7 особи на 100 тис. населення до 84,5. А вже починаючи з 2006 року темпи

розповсюдження туберкульозу уповільнилися, зменшилась смертність від цієї недуги. Законом України від 8 лютого 2007 року затверджено Загальнодержавну програму протидії захворюванню на туберкульоз на 2007–2011 роки, інформує прес-служба КМДА.

«В Києві у 2009 році зареєстровано різке зниження показника захворюваності на туберкульоз – до 36,9 на 100 тис. населення, в порівнянні з 46,6 у 2008 році. У 2,5 рази знизилась дитяча захворюваність. Але ці зміни відбуваються на фоні значного зниження профілактичних оглядів населення, як дорослого, так і дитячого. Профогляди дітей за допомогою Реакції Манту знизилися в три рази і це при тому, що туберкулінодіагностика залишається основним методом виявлення початкових проявів туберкульозної інфекції у дітей, дає можливість провести профілактичне лікування з метою запобігання розвитку хвороби», – повідомив головний лікар Київського міського центру здоров'я Отто Стойка.

За його словами, специфічною профілактикою за допомогою вакцини БЦЖ в Києві у 2009 році було охоплено 70,2 % новонароджених, це значно більше, ніж у 2008 році (59,8 %).

«Батьки мають усвідомлювати свою відповідальність за здоров'я та життя малюків – вакцинація в такому віці захищає дитину від генералізованої форми хвороби, туберкульозного менінгіту. Суттєво знизилась минулого року ревакцинація дітей 7 та 14 років. Діти, внаслідок своїх анатомо-фізіологічних особливостей, є найбільш уразливими контингентами до туберкульозної інфекції, тому фтизіатри наголошують на необхідності проведення ревакцинації, адже однократне введення вакцини новонародженим забезпечує імунітет тільки протягом 7 років. Небезпека зустрітись в повсякденному житті з туберкульозною інфекцією є у всіх людей», – зазначив Отто Стойка.

Щорічно в світі майже 100 млн. дітей отримують щеплення проти туберкульозу. На даний час БЦЖ–вакцинація є обов'язковою у 64 країнах, офіційно рекомендованою – у 118. Серед Європейських країн, де

застосовують БЦЖ, вакцинація є обов'язковою у 29 країнах, добровільною – у 7-ми.

Певні позитивні зрушення в боротьбі з туберкульозом в Україні обумовлені впровадженням світових стандартів профілактики, діагностики та лікування, в тому числі хіміорезистентного туберкульозу. На сьогодні обстеження на туберкульоз шляхом мікроскопії мазка мокротиння проводять в кожній районній поліклініці. Занепокоєння лікарів викликає факт збільшення питомої ваги хворих з поєднаною туберкульозною та ВІЛ-інфекцією, тому в протитуберкульозних закладах впроваджується замісна терапія для хворих, що є споживачами ін'єкційних наркотиків.

Нагадаємо ключові моменти, які необхідно знати всім людям. Клінічні симптоми, які вказують на туберкульоз: кашель більше 2 тижнів, підвищена температура тіла більше 7 днів, задишка, біль в грудній клітині, поганий апетит, постійна слабкість, безпричинне зниження ваги, підвищена пітливість, особливо вночі, кровохаркання. При таких симптомах потрібно звертатись до лікарів загальної поліклінічної мережі, які можуть своєчасно діагностувати хворобу. Лабораторії поліклінік нашого міста оснащені всім необхідним для діагностики хвороби «за зверненням», тобто кожна людина може безкоштовно зробити аналіз харкотиння на мікобактерію туберкульозу і, при необхідності, отримати безкоштовну медичну допомогу. При ранньому виявленні захворювання і правильному лікуванні туберкульозвиліковний.

Нагадаємо, щорічно 24 березня Всесвітня організація охорони здоров'я проводить заходи до Всесвітнього дня боротьби з туберкульозом.

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МАТЕРІАЛУ

Автор аналіза – Гончаренко Анна

Отже, стаття «24 березня – Всесвітній день боротьби з туберкульозом» має такий формальний аспект:

1) лексико-семантичні особливості:

○ *текст перенасичений штампами та кліше, що наближують текст до звіту:*

“Згідно зі статистичними даними Київського міського центру здоров’я”, “Законом України від 8 лютого 2007 року затверджено”, “zareєстровано різке зниження показника захворюваності”, “Реакції Манту знизилися в три рази”, “проводить заходи до Всесвітнього дня боротьби з туберкульозом”;

Текст переобтяжений складними конструкціями і маловживаними словами: «Діти, внаслідок своїх анатомо-фізіологічних особливостей», «туберкулінодіагностика залишається основним методом», «лікарів загальної поліклінічної мережі», «мікроскопії мазка мокротиння», «аналіз харкотиння на мікобактерію туберкульозу».

○ *наступні вирази свідчать про намагання автора привернути увагу читачів до описуваної ним проблеми:*

“Батьки мають усвідомлювати”, “захворюваність на туберкульоз в Україні неухильно зростала”, “фтизіатри наголошують на необхідності проведення ревакцинації”, «Небезпека зустрітись в повсякденному житті з туберкульозною інфекцією є у всіх людей».

2) синтактико-стилістичні особливості:

○ *текст має 8 абзаців, які переважно складається із складних речень, що ускладнює його сприйняття, а наявність великої кількості однорідних членів речення свідчить про уточнювальний та пояснювальний характер журналістського твору;*

○ *перший абзац має чотири речення. Перше, третє і четверте є складними, що дозволяє сказати про складний характер висловлення думки; друге речення просте.*

○ *другий абзац має чотири речення, перше речення ускладнюється однорідними членами речення, друге – має пояснювальний характер, що допомагає легше сприйняти текст та свідчить про намагання автора пояснити деталі проблеми; третє – просте, ускладнене однорідними членами. Останнє*

– складне, складносурядне. Це говорить про намагання автора глибше пояснити суть обговорюваної проблеми.

- третій абзац складається з одного простого речення, що має пояснювальний характер;

- четвертий абзац має чотири речення, перше з яких – складне, складносурядне – обтяжене медичними термінами, друге – просте. Третє – складне, так само переобтяжене термінами, що не входять до щоденного вжитку. Четверте – просте, виконує роль підсумку. Все це ускладнює сприйняття абзацу, але разом з тим уточнює деталі проблеми, що не можуть бути відомі заздалегідь для пересічного читача;

- п'ятий абзац має три речення, перші два є простими і сильно переобтяженими аббревіатурами. Третє – складне. Всі три речення містять велику кількість цифр, що утруднює сприйняття;

- шостий абзац містить три речення, перші два – прості, ускладнені, переобтяжені специфічними термінами, які ніяк не пояснюються в тексті. Третє – складне, складнопідрядне, не завантажене незрозумілими термінами, воно пояснює нинішню ситуацію щодо обговорюваної проблеми;

- сьомий абзац містить п'ять речень. Перші два прості, друге – ускладнене, містить однорідні члени речення. Третє і четверте – складні, складнопідрядні, не переобтяжені термінами і аббревіатурами, містять чіткий комплекс порад, що говорить про спробу автора глибше роз'яснити суть проблеми і допомогти тим читачам, що зіткнулися з нею. Останнє речення просте, виконує роль підсумку.

- Останній восьмий абзац складається з одного простого речення і є спробою автора логічно закінчити матеріал.

2) *психолінгвістичний і соціолінгвістичний аналіз формальних особливостей статті дозволяє фіксувати такі особливості:*

- текст складний для сприймання, це впливає на його розуміння;

- текст переобтяжений «формальними» виразами, що надає йому рис звіту, в ньому багато незрозумілих медичних термінів і абревіатур («БЦЖ», «хіміорезистентного туберкульозу», «туберкульозного менінгіту»);
- у тексті відстежується прагнення автора до пояснення та структуризації різноманітних елементів (уточнювальні речення, однорідні члени речення);
- в тексті превалюють сухі вислови, що позбавляють текст онаочнення, емоційності, відчуття присутності чи причетності читача;
- вдало використана статистика в перших трьох абзацах показує реальну картину проблеми, надає всьому текст відчуття реальності проблеми. Поради автора читачам в передостанньому абзаці вказують на намагання автора наблизити читачів до вирішення проблеми, бути корисним для суспільства.

Змістовий (структурно-смісловий) аналіз: текст містить чітку структуру, а саме: зачин, офіційну статистику, розповідь про конкретні заходи щодо подолання проблеми туберкульозу, офіційний коментар лікаря, роз'яснення щодо небезпеки проблеми і поради щодо уникнення. Кінцівка нелогічна, обірвана – текст не має чіткого завершення.

Функціональний (рольовий) аналіз: стаття спрямована виконати інформативно-спонукаючу роль.

Соціально-оціночний аналіз (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки): журналіст-автор тексту дотримався етичних норм, матеріал є актуальним для досить широкого кола читачів.

Інструменти:

- офіційні документи (в даному випадку, офіційна статистика щодо захворюваності на туберкульоз, вакцинації, ситуації в Європі; витяги із законів);
- коментар експерта (Отто Стойко).

СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНА ПРОБЛЕМАТИКА

ПРИКРАСИ ГУНІВ ЗНАЙШЛИ ПІД ОДЕСОЮ

Автор матеріалу – Оксана ХУДОЯР

Джерело: <http://gazeta.ua/index.php?id=326947>

Конкурувати із чорними археологами вчені не можуть

Прикраси кріпилися на пояс воїна. Виготовлені із золота, оздоблені альмандинами – червоним дорогоцінним камінням. Одеські вчені розповіли про унікальні знахідки коштовних прикрас кінця V ст. Їх знайшли на території області, біля озера Ялпуг, яке розташоване на кордоні з Румунією. Прикраси належали представникові зниклого східноєвропейського народу гунів. Це кілька золотих предметів, кінська зброя та елементи одягу.

2006–го в Білгород-Тірську експедицію чоловік приніс диск із фото 30 прикрас. Сказав, знайшов їх біля озера Ялпуг. Очевидно, металошукачем. У нього взяли диск і забули про нього. «Чотири роки цим ніхто не займався. Місяць тому в розмові з колегами я згадав про диск, показав фото. Між одеськими археологами говорять, чоловік хотів продати прикраси на чорному ринку. Але не встиг, їх украли,» – розповідає Олег Савельєв, 30 років, працівник Одеського інституту археології. Він вважає, що предмети все ж продали у приватну колекцію знатного українця.

Особливість прикрас гунів – золото, поєднане з червоними дорогоцінними каменями. Замовляли їх неодмінно в грецьких майстрів, чи в Константинополі. Прикраси потребували філігранної роботи, – говорить археолог Тетяна Самойлова, 62 роки. Одеські історики вважають, що така колекція коштує від кількох сотень тисяч доларів до мільйона.

Зі слів Савельєва, серед предметів були золоті накладки з альмандинами, які кріпилися до сідла, деталі уздечок, срібні кільця, пряжки. А також поясна гарнітура: пряжка, накладка, золота скоба для підвішування

піхви меча. Альмандини схожі на рубіни, у той час їх виготовляли лише в Константинополі.

Хотілося б вірити, що це речі Атілли – вождя гунів із 434-го по 453 рік нашої ери, який об'єднав під своєю владою варварські племена від Рейну до Північного Причорномор'я. Але доказати це не можемо. Речі престижні, належали людині з найвищої ланки гунської общини. Очевидно, це могила хана. Такого рівня поховань кінця V століття нашої ери є лише чотири по всій Європі. Зокрема в Румунії та Угорщині. Тетяна Самойлова додає, що для українських музеїв така колекція безцінна. Але конкурувати із чорними археологами вчені не можуть.

В них хороші металошукачі. А в нас бракує коштів. Щоб розкопати один курган, треба 100 тисяч гривень. Звертаємося в міліцію зі скаргами на цих злодіїв. Нам відповідають: "У нас щодня людей вбивають. А ви хочете, щоб ми займалися якимись черепками".

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МАТЕРІАЛУ

Автор аналізу – Гребінь Максим

Стаття «Прикраси гунів знайшли під Одесою» журналіста Оксани Худояр має такий формальний аспект:

1. Лексико-семантичні особливості: Автор використовує багато історичних термінів (гуни, Константинополь, давньогрецькі..) та географічних положень (Угорщина, Румунія, Північне Причорномор'я), за допомогою яких намагається ширше розкрити досліджувану тему. Намагається надати певну офіційність та документальність статті. Викладає факти сухо, без емоцій, трішки іронізуючи події.

2. Синтактико-стилістичні особливості:

❖ Перший абзац складається із п'яти речень, чотирьох простих та одного складного. Це зумовлюється простою констатацією фактів.

❖ Другий абзац складається із восьми коротких простих речень що мають наметі викладення фактів без пояснень та доповнень, містить пряму мову.

❖ Третій абзац складається із чотирьох складних речень. Вживаються історичні та наукові терміни. Автор намагається якнайкраще розказати та пояснити відомості та додаткову інформацію.

❖ Четвертий абзац складається із трьох речень, двох складних та одного простого. Автор вживає багато термінів та перераховувань однотипних предметів для відтворення детальної картинки предмету та подій що його супроводжували.

❖ П'ятий абзац містить вісім речень. Сім простих і одне складне. Автор знов переходить до чітких не перегружених інформацією речень. Що пояснюється намаганням автора у тезах зробити певні висновки.

❖ Шостий абзац складається із чотирьох речень. Трьох простих і одного складного, з прямою мовою. Це зумовлюється тим, що автор намагається зіронізувати події і залишити питання відкритим.

3. Психолінгвістичний та соціолінгвістичний аналіз дозволяє фіксувати такі особливості:

❖ Намагання автора надати статті документальності ті історичності (вказування історичних та географічних термінів);

❖ Прагнення до максимальної стриманості від власної суб'єктивності у статті, невтручання у перебіг подій, а лише їх висвітлення;

❖ Невіра у виправлення ситуації (іронічність останнього речення).

Змістовий (структурно-смісловий) аналіз.

Стаття не маж чітко окресленого вступу та висновку. Фактологічний матеріал подається рівномірно впродовж всіх шести абзаців. Глибокий аналіз проблеми відсутній.

Функціональний аналіз.

Стаття має на меті повідомити певні відомості про проблему. Проте не пропонує шляхів вирішення цієї проблеми, та навіть не закликає до цього.

Соціально-оціночний аналіз: автор не дає чіткої оцінки подія та проблемі, залишаючи питання без змін відкритим, лише акцентує увагу на наявності проблеми. Окрім того приділяє багато уваги історичним знахідкам, а не самій проблемі відсутності фінансування. Журналіст дотримався суспільних норм поведінки.

СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМАТИКА

ВІДОМИХ ДИЗАЙНЕРІВ ПОПРОСИЛИ ЗБІЛЬШИТИ РОЗМІРИ МОДЕЛЕЙ

Джерело: <http://life.pravda.com.ua/fashion/4a37a1ed643f2/>

Мода на нульовий розмір (Size Zero) має припинитися. Александра Шульман, редактор британського Vogue, вимагає від провідних дизайнерів змін у моді на занадто маленькі розміри. Створюваний ними одяг не пасує вже навіть зіркам-моделям.

Днями Александра Шульман звернулася з листом до Карла Лагерфельда, Джона Гальяно та їхніх колег, зокрема до таких будинків моди, як Prada, Versace, Yves Saint Laurent і Balenciaga, повідомляє "Німецька хвиля".

У своєму зверненні редакторка британського Vogue звертає увагу на той факт, що останніми роками дизайнери створюють моделі дедалі менших розмірів. З 1992 року, відколи пані Шульман прийшла до Vogue, розміри пропонованого зірковими дизайнерами для фотозйомок одягу постійно зменшуються.

Останнім часом журналу доводиться запрошувати для демонстрації одягу просто надзвичайно худих, кістлявих моделей.

"Ми досягли нині тієї стадії, коли надісланий дизайнерами одяг не можуть одягнути навіть популярні зірки-моделі", - зауважили Шульман.

Ці речі настільки малі, що пасують лише дуже худим дівчатам. Після цього - справа за фотографами, яким доводиться ретушувати фотографії, "домальовуючи" моделям хоч по пару кілограмів, аби вони не виглядали так хворобливо.

"З листів читачів і взагалі з настроїв у Великобританії я роблю висновок, що люди не хочуть бачити надзвичайно худих моделей ні в рекламі, ні на сторінках модних журналів", – пише Александра Шульман у своєму листі до дизайнерів.

Вона закликає творців сучасної моди до процесу переосмислення тих тенденцій, які вони започатковують. До речі, редакторку британського видання журналу Vogue підтримали вже кілька інших провідних імен у галузі моди.

Зокрема британська супермодель Ерін О'Коннор назвала звернення Александри Шульман "величезним зрушенням". А дизайнер спідньої білизни Сара Шоттон вказала на те, що останнім часом модельні агенції направляють до неї настільки худих дівчат, що їй важко уявити співпрацю з ними.

За останні роки, відколи почалася дискусія навколо "нульового розміру", ситуація лише погіршилася, каже дизайнер.

2006 року світ моди сколихнули кілька випадків раптових смертей дівчат-моделей, які практично нічого не їли, аби їхня фігура відповідала тим розмірам, які диктує сучасна мода.

Без автора

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МАТЕРІАЛУ

Автор аналізу – Антонюк Наталії

Стаття «Відомих дизайнерів попросили збільшити розміри моделей» має такий *формальний аспект*:

1) лексико-семантичні особливості:

– подані далі слова, словосполучення та речення мають семантику занепокоєння, обурення, засудження, порозуміння:

– «Мода на нульовий розмір (*Size Zero*) має припинитися», «редактор британського *Vogue*, вимагає від провідних дизайнерів змін у моді», «дизайнери створюють моделі дедалі менших розмірів», «розміри пропонованого зірковими дизайнерами для фотозйомок одягу постійно зменшуються», «надзвичайно худих, кістлявих моделей», «доводиться ретушувати фотографії», «аби вони не виглядали так хворобливо», «люди не хочуть бачити надзвичайно худих моделей», «кілька випадків раптових смертей дівчат-моделей», «британська супермодель Ерін О'Коннор назвала звернення Александри Шульман "величезним зрушенням"».

Синтаксико-стилістичний аналіз дозволяє нам констатувати такі специфічні особливості аналізованого журналістського матеріалу «*Відомих дизайнерів попросили збільшити розміри моделей*»:

1) текст має 11 абзаців, з логічними та послідовними переходами, що робить текст зв'язним та смисловим. Текст з такою побудовою не важко сприймати;

2) у тексті домінує вживання речень з підрядними поясненнями, які дають можливість автору уточнити, конкретизувати і розтлумачити, для точнішого донесення думки до читача.

Психолінгвістичний і соціолінгвістичний аналіз формальних особливостей матеріалу дозволяє фіксувати такі особливості:

1) текст складається з декількох напрямлень: оповідальний, інформуючий, пояснювальний;

2) текст здебільшого розрахований на звичайних громадян, а також на людей, які цікавляться модою;

3) автор пише просто, зрозумілою мовою, тож текст легко сприймається пересічним громадянином.

Змістовий аналіз дає можливість виділити таку структуру тексту: лід,

передісторія, зачин, пряма мова дизайнера та редактора модного журналу, основна частина(виклад), висновки. Матеріал звертає увагу читача на дуже специфічну проблему, яка існує в нашому суспільстві зокрема, адже робота дизайнерів передусім спрямована на покупця, отже інформація даного характеру закликає бути більш пильними до свого здоров'я і не намагатися притримуватись критеріїв та стандартів, які запроваджують відомі модні тренди.

Функціональний (рольовий) аналіз: матеріал аналізує проблему бігло, не засуджує, є інформативним.

Соціально-оціночний аналіз (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки): автор дає пояснення проблеми: *«редакторка британського Vogue звертає увагу на той факт, що останніми роками дизайнери створюють моделі дедалі менших розмірів»*, дає оцінку явища: *«дизайнер спідньої білизни Сара Шоттон вказала на те, що останнім часом модельні агенції направляють до неї настільки худих дівчат, що їй важко уявити співпрацю з ними»*, в той же час матеріал є соціально актуальним, а не тільки інформативним.

СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМАТИКА

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА ПРОБЛЕМАТИКА

СУД СКАСУВАВ НАКАЗ ПРО ПІДВИЩЕННІ ЖИТЛОВИХ ТАРИФІВ У СЕВАСТОПОЛІ

Автора не вказано

Джерело: <http://www.unian.net/ukr/news/news-369189.html>

Севастопольський апеляційний адміністративний суд скасував наказ від 21 вересня 2009 року голови міської державної адміністрації, начальника Цивільної оборони Севастополя Сергія КУНІЦИНА про підвищення комунальних тарифів.

Як передає кореспондент УНІАН, відповідне рішення суд ухвалив сьогодні. (УНІАН: відповідно до наказу С. КУНІЦИНА, тарифи на житлово-комунальні послуги в місті підвищилися приблизно в 2,5 разу. Наказ було оскаржено в суді групою жителів міста і міською радою.)

С. КУНІЦИН, коментуючи рішення суду, заявив, що керівництво виконавчої влади міста подасть касацію до Вищого адміністративного суду України.

За його словами, «у будь-якому разі наказ, підписаний мною як начальником Цивільної оборони міста, свою функцію виконав. Я вдячний всім севастопольцям, хто справно платив за новими тарифами. Завдяки громадянській позиції цих городян, ми змогли пройти опалювальний сезон без серйозних зривів. Ми впоралися із завданнями подачі тепла, газу, води, обслуговування житлового фонду міста».

Глава міста висловив жаль, «що суди у нас чомусь не повертають трирічної давнини ціни на бензин, на продукти харчування, не відмінюють тарифи, що приймаються централізовано і постійно підвищуються» (востаннє тарифи на ЖКП в місті було підвищено міськрадою влітку 2006 року; останні два роки міськадміністрація кілька разів зверталася до міськради з пропозиціями про підвищення тарифів, на що завжди одержувала відмову – УНІАН).

«Проте, – як сказав С. КУНІЦИН, – не суд, а політичний популізм і бездіяльність депутатського корпусу міста в галузі тарифної політики завдали удару по всьому житлово-комунальному господарству Севастополя». За його твердженням, «місто не зможе сплатити за природний газ, «Севміськводоканал» не зможе оплачувати електроенергію і, швидше за все,

рано чи пізно буде відключений від її подачі». Перспектива залишитися без тепла, газу, води і світла - більш ніж реальна, сказав голова МДА.

С. КУНІЦІН упевнений, що ухвалене судове рішення – «сигнал міськраді негайно зайнятися проблемами ЖКГ Севастополя». На його думку, депутати мають невідкладно скликати позачергову сесію і виробити заходи із забезпечення безперебійної роботи ЖКГ, життєдіяльності всього міста. Але для цього депутатам, додав він, «доведеться знайти більш як 400 млн. грн. на дотації комунальникам. Чи знайде міськрада ці кошти? Досі далі розмов про «захист інтересів городян» справа не йшла». На думку С. КУНІЦИНА, «депутатам все ж таки доведеться переглянути старі тарифи».

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МАТЕРІАЛУ

«Суд скасував наказ про підвищенні житлових тарифів у Севастополі».

Автора матеріалу не вказано.

Автор аналізу – Ковтун Ксенія Валеріївна

Дослідження наведеного вище журналістського матеріалу ми здійснимо за чотирма аспектами аналізу будь-якої проблематики ЗМІ:

- *формальний* (лексико-семантичний, синтактико-стилістичний; психолінгвістичний, соціолінгвістичний);
- *змістовий* (структурно-смісловий),
- *функціональний* (рольовий);
- *соціально-оціночний* (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки).

Формальний аналіз журналістського матеріалу “ Суд скасував наказ про підвищенні житлових тарифів у Севастополі” ми здійснювали за такими критеріями: лексико-семантичний, синтактико-стилістичний; соціопсихолінгвістичний.

Лексико-семантичний аналіз журналістського матеріалу “ Суд скасував наказ про підвищенні житлових тарифів у Севастополі” дозволив нам виокремити такі специфічні риси:

1) матеріал тяжіє до висвітлення суспільних проблем (*«Як передає кореспондент УНІАН, відповідне рішення суд ухвалив сьогодні. (УНІАН: відповідно до наказу С.КУНІЦИНА, тарифи на житлово-комунальні послуги в місті підвищилися приблизно в 2,5 рази. Наказ було оскаржено в суді групою жителів міста і міською радою)»*).

2) матеріал не перенасичений комунальними і технічними термінами, зрозумілий і доступний читачу (*«Глава міста висловив жаль, «що суди у нас чомусь не повертають трирічної давнини ціни на бензин, на продукти харчування, не відмінюють тарифи, що приймаються централізовано і постійно підвищуються» (востаннє тарифи на ЖКП в місті було підвищено міськрадою влітку 2006 року; останні два роки міськадміністрація кілька разів зверталася до міськради з пропозиціями про підвищення тарифів, на що завжди одержувала відмову - УНІАН)»*).

Синтаксико-стилістичний аналіз журналістського матеріалу “ Суд скасував наказ про підвищенні житлових тарифів у Севастополі” фіксує такі особливості:

1) журналістський матеріал складається з семи абзаців, що є різними за обсягом і якістю речень;

2) перший абзац складається з одного складного речення з пояснювальним залежним реченням;

3) другий абзац має два речення, перше з яких є складним з пояснювальним залежним, друге – простим;

4) третій абзац складається з одного складного речення з пояснювальним залежним реченням;

5) четвертий абзац містить три речення, із яких тільки останнє речення є простим, а перші два – складними зі структурою уточнюючих та пояснювальних підрядних речень;

6) п'ятий абзац складається з одного складного речення з пояснювальним залежним реченням;

7) шостий абзац містить три речення, із яких тільки останнє речення є простим, а перші два – складними зі структурою уточнюючих та пояснювальних підрядних речень;

8) сьомий абзац містить п'ять речень, які є складними зі структурою уточнюючих та пояснювальних підрядних речень

9) пункти 2)–8) свідчать про те, що у тексті журналістського матеріалу переважають за синтаксичною структурою складі речення з підрядними пояснення, що означає, на нашу думку, прагнення автора матеріалу деталізувати та розтлумачити читачеві деталі описуваного об'єкта.

Соціопсихолінгвістичний аналіз журналістського матеріалу “Суд скасував наказ про підвищенні житлових тарифів у Севастополі» дозволив занотувати такі риси:

1) текст сприймається легко, що впливає на його розуміння; всі читачі зможуть одразу після ознайомлення з інформацією зрозуміти її;

2) текст орієнтований на звичайну людину, що вказує на його популярність серед таких прошарків населення, як, наприклад, люди старшого покоління та жінки, діти шкільного віку, робочі та люди із середньою освітою тощо;

3) текст є інформативним, але не розкриває проблеми.

Змістовий (структурно-смісловий) аналіз журналістського матеріалу “Суд скасував наказ про підвищенні житлових тарифів у Севастополі” дозволив нам зафіксувати низку характерних рис, а саме:

1) текст має нечітку структуру (центральна частина розповіді розмита, неконкретизована);

2) закінчення матеріалу розмите, малозрозуміле.

Функціональний (рольовий) аналіз журналістського матеріалу “Суд скасував наказ про підвищенні житлових тарифів у Севастополі” дає можливість занотувати, що:

- 1) матеріал виконує роль недеталізованого інформування;
- 2) текст не є аналізом проблеми;
- 3) сама проблема виписана нечітко, двозначно.

Здійснення *соціально-оціночного аналізу* (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки) журналістського матеріалу “Суд скасував наказ про підвищенні житлових тарифів у Севастополі” привів нас до висновків про те, що:

- 1) журналіст-автор тексту дотримався етичних норм і не занурювався в детальний опис специфіки комунальних послуг та комунальних працівників Севастополя;
- 2) матеріал є соціально актуальним, але розповідь здійснена на низькому журналістському рівні.

СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМАТИКА

ЯК ВИЯВИТИ, ЧИ ВЖИВАЄ ВАША ДИТИНА НАРКОТИКИ

Джерело: <http://likar.org.ua/content/view/7885/2/lang,uk/>

Медики стверджують, якщо вчасно почати лікувати наркозалежність, у людини є шанс вижити.

Останні п'ять років в Україні спостерігається небачене зростання наркоманії. Сьогодні наркозалежність поступово "молодіє", середній вік людей, що вживають нелегальні наркотики, стабільно знижується.

За даними МВС, на сьогоднішній день офіційно налічується близько 500 тис. наркоманів, з них 171,6 тис. вживають наркотики регулярно. При цьому близько 5 тис. наркозалежних не досягли 18 років. Більше всього наркозалежних проживають в південних областях країни.

Найбільш уражена наркоманією Дніпропетровська, Донецька, Луганська, Запорізька області, Автономна Республіка Крим і Київ. Але реальна кількість наркоманів, на думку експертів, може бути в 10 разів вище.

Статистика, надана МОЗ України ще тривожніша: в Україні вживають важкі наркотики близько 550 тис. чоловік. Щорічна кількість наркоманів в нашій державі, за даними МВС, збільшується в середньому на 5–10 %.

Треба відмітити, що для більшості споживачів наркотиків зараз дуже актуальна проблема якості продукту. Мало того, що самі наркотики небаченими темпами гробили здоров'я і психіку наркомана, так це негативна дія ще і посилюється їх низькою якістю.

Іншою проблемою є те, що в більшості регіонів України через відсутність державного фінансування не забезпечено лікування наркохворих. В Україні для них існує близько 7 тис. ліжок-місць, одночасно на обліку в медичних установах знаходиться 72 тис. таких людей, на обліку в органах внутрішніх справ як вже повідомлялося – 154 тисячі.

Останнім часом багато фахівців приходять до висновку, що звичний спосіб боротьби з наркоманією, коли головна увага приділяється поліцейським заходам, – неефективний. У багатьох розвинених країнах, де в боротьбу з наркобізнесом вкладаються величезні засоби, вживання наркотиків стабільно росте. Єдиний спосіб протистояти наркоманії – сильна і гнучка система профілактики розповсюдження наркоманії і соціальної реабілітації людей, що вживали наркотики.

Те, що наркоманія в Україні буде рости, не викликає сумніву. Очевидно, вона буде рости за рахунок розповсюдження опіатів – одного з найнебезпечніших видів наркотиків. Розширюватиметься коло споживачів героїну, в основному за рахунок підлітків трьох груп: дітей багатих батьків, підлітків з кримінальною спрямованістю і підлітків, що живуть в районах, прилеглих до центрів продажу героїну.

Недивно, якщо скоро ми дізнаємося, що більше 10 % школярів, пробували героїн. Рівень споживання марихуани швидше за все

стабілізується (далі рости вже нікуди). Недорогі і неякісні наркотики освоюватимуть ринки спальних районів, де молоді до цих пір нікуди себе подіти.

Частіше потрапляють в небезпечну залежність 15–16-річні підлітки. Причини – прагнення бути "як всі" в компанії; бажання випробувати сильні незнайомі відчуття; нудьга, цікавість.

Продавці наркотиків перші порції зазвичай дають безкоштовно – поки не сформується залежність. А вже потім на придбання психотропних препаратів потрібні гроші – наркомани скоюють злочини, самі стають розповсюджувачами наркотичних засобів. Навіть перші пробні дози швидко підпорядковують волю людини – викликають бажання знов і знов "зловити кайф". Спочатку формується психічна залежність від наркотика, а коли приєднується ще і фізична (ломка), людина вимушена приймати наркотик щодня (іноді – неодноразово).

Існують ознаки, по яких можна запідозрити вживання наркотиків. Це особливо важливо для батьків, які хочуть захистити своїх дітей від наслідків наркоманії.

- пропажа з дома грошей, речей; виявлення шприца (голки від нього) або невідомого порошку;
- сліди від ін'єкції на внутрішній стороні передпліччя;
- незвичайне збудження, балакучість, плутана мова; вузькі або розширені зіниці.

При цьому однозначна відповідь про вживання наркотиків дає тільки присутність їх в біорідині – крові або сечі. Наявність або відсутність наркотика визначає спеціальне токсикологічне обстеження в лабораторії наркологічної медекспертизи. По аналізах визначаються доза і вид наркотика, наявність в крові антитіл до препарату. При цьому антитіла до марихуани можуть виявлятися в крові протягом місяця після вживання.

Захистом від наркоманії є любов батьків, рівні довірливі відносини в сім'ї і зайнятість дитини.

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МАТЕРІАЛУ
 «Як виявити, чи вживає ваша дитина наркотики»
 Автор аналізу – Кричківська Світлана

Формальний аналіз.

1. Лексико–семантичні особливості: подані далі слова, словосполучення та речення мають семантику загальнодержавного прогресу залежності від наркотичних засобів:

«небачене зростання наркоманії», «наркозалежність поступово «молодіє», «офіційно налічується близько 500 тис. наркоманів, з них 171,6 тис. вживають наркотики регулярно», «5тис. наркозалежних не досягли 18 років», «найбільш уражена», «реальна кількість», «споживачі наркотиків», «наркохворі», «спосіб боротьби з наркоманією», «самі наркотики небаченими темпами гробили здоров'я і психіку наркомана», «наркобізнес», «спосіб протистояти наркоманії», «соціальна реабілітація людей», «небезпечна залежність».

2. Синтактико–стилістичні особливості:

- перший абзац має одне складне речення, що дає можливість сказати про цілеспрямованість висловлювання;
- другий абзац має два речення, одне з яких є складним, що дає можливість прослідкувати поступове інтегрування автором читача у складність проблеми;
- третій абзац наповнений трьома реченнями, два з яких є простими та одне просте ускладнене. Речення насичені цифровими показниками та виражають прагнення автором детальніше змалювати стан проблеми на сьогодні;
- четвертий абзац має два простих речення, у яких спостерігається географічна насиченість поставленої проблеми;

- п'ятий абзац має два простих речення, у яких журналіст продовжує формулювати особисту думку кожного читача варіюючи інформацію джерел;
- шостий абзац має два речення, одне просте, а друге складне протиставне речення, у якому автор протиставляє проблему вживання наркотиків, що створює емоціональне психологічне напруження читача у сприйнятті наркотика як предмета поза його згубною здатністю при вживанні;
- сьомий абзац також має два простих речення з ускладненими конструкціями, останнє з яких містить статистичну відповідність існуючим потребам ліжко- місць та хворих в Україні, що фокусує увагу на діяльності державних установ;
- восьмий абзац має три складних речення, у яких автор аналізує досвід вирішення проблеми, що підсилює переконливість висвітлюваного;
- дев'ятий абзац містить три простих речення, два з яких є короткими. Абзац несе прогностичні міркування автора, речення якого зосереджують сприйняття читача лаконічністю. Останнє речення містить перелік осіб, які перебувають у зоні ризику проблеми, тому початкова лаконічність створює ефект наступній насиченості вираження;
- десятий абзац має три речення, два з яких простих та одне складне, що несуть у собі тлумачення попереднього абзацу. Журналіст вдається до спрощення трактування молоді і її діяльності, що нашоухує на значно глибші роздуми про смисл речень;
- одинадцятий абзац має два простих речення, у яких автор роз'яснює чим спричинена байдужість молоді до ризику деградації особистості;
- дванадцятий абзац має шість простих речень. Автор пояснює механізм формування проблеми наркоманії, засобом підсилення значень виступає мова сленгу;
- тринадцятий абзац має три простих речення, що формулюють ознаки наркомана, якими автор моделює значення їх у сприйнятті та ідентифікації як об'єкта;

- чотирнадцятий абзац має чотири простих речення, синтаксис яких насичений медичною термінологією;
- п'ятнадцятий абзац має одне просте речення, у якому журналіст спрощено формулює вирішення проблеми, що може викликати згоду у читача.

3. Психолінгвістичний і соціолінгвістичний аналіз формальних особливостей статті дозволяє фіксувати такі особливості:

- прагнення автора до документальності й точності опису проблеми (вказування на дату й місце події; цифрові показники);
- прагнення автора до переконливості (виражено у статистичних даних державних організацій);
- недостатній прояв співпереживання щодо наркоманів (присутні настанови щодо виявлення наркозалежності та обмеженість у настановах щодо збереження психологічного здоров'я у різних вікових категоріях, відсутність конкретики створення умов для спонукання психологічного і фізичного здоров'я громадян; відсутність, що найголовніше, порад для суспільства щодо поведінки з наркоманами; обмеження у висвітленні соціологічних факторів, що спричиняють розлади у здоров'ї людей, відсутність очевидної мотивації, спонукання для роботи волонтерів);
- відсутність надії щодо виправлення ситуації, наявна негрунтовна настанова для сімейних людей, які є не єдиними у зоні ризику смертельної залежності (останнє речення в статті).

Змістовий аналіз дає право занотувати структуру тексту, а саме: зачин, розповідь про проблему, свідчення державних організацій, зазначення методів ідентифікації людини з наркоманом. Зокрема, у статті не спостерігається глибокого аналізу шляхів подолання опрацьованої проблеми.

Функціональний аналіз: стаття спрямована виконати інформативну роль, а не роль вирішення проблеми.

Соціально–оціночний аналіз: стаття несе слабе негативне ставлення до зображуваної проблеми, автор дає читачам можливість визначитися

самостійно. Матеріал є інформаційно насиченим, але щодо шляхів розв'язання проблеми автор обмежується декількома реченнями: *«...Єдиний спосіб протистояти наркоманії – сильна і гнучка система профілактики розповсюдження наркоманії і соціальної реабілітації людей, що вживали наркотики... Існують ознаки, по яких можна запідозрити вживання наркотиків. Це особливо важливо для батьків, які хочуть захистити своїх дітей від наслідків наркоманії... Захистом від наркоманії є любов батьків, рівні довірливі відносини в сім'ї і зайнятість дитини».*

Отже, за чотири параметрами ми здійснили аналіз статті з позицій усвідомлення цінностей, зразків поведінки та принципів ставлення до інших індивідів і соціальних груп.

СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМАТИКА
ГРИП ПЕРЕБИРАЄ ЖЕРТВАМИ
 Автор матеріалу – Тетяна НЕГОДА

Вірус найстрашніший для вагітних і людей середнього віку, які потерпають від ожиріння. Але головне, стверджують фахівці, – потрібно терміново змінювати методи лікування

Днями на брифінгу заступник міністра охорони здоров'я Василь Лазоришинець оголосив, що в Україні лабораторно підтверджено 166 випадків нездужання на пандемічний грип А/Н1N1, а від початку епідемії грипу та ГРВІ (29 жовтня) померло 299 осіб.

Її географія прогнозовано розширюється: перших жертв вірусів уже ховають у Житомирській, Харківській, Запорізькій областях, у Севастополі. Тим часом фахівці, навчені гірким досвідом західних областей, аж ніяк не сидять склавши руки: за словами начальника бюро Чернівецької обласної судмедекспертизи, доктора наук Віктора Бачинського, терміново змінюватимуть схему лікування важкохворих – згідно з новими даними.

Відповідне звернення вже скеровано в МОЗ і РНБО, щоправда, ще питання, чи дочекаємося ми швидкої резолюції чиновників.

– Думаю, їхня реакція буде швидкою: адже змогли ж вони оперативно, на початок листопада, розробити тимчасові стандарти лікування пневмонії, отже, зможуть швидко внести зміни в них, – вважає професор Бачинський. – За напрацюваннями фахівців Буковини ми вже можемо сказати, які групи населення найбільш уразливі – це люди віком 20-40 років, ті, хто має проблему зайвої ваги, та вагітні.

Нічого дивного в тому, що якісь групи населення більш уразливі, вважає відомий харківський лікар Євген Комаровський. Завжди є люди з низькою та високою вразливістю до будь-якого вірусу. І другі нерідко вмирають від нього.

– Генетична схильність існує, поза всяким сумнівом, – каже Комаровський. – Наприклад, дружина і син нещодавно померлого харків'янина самі навіть жодного разу не пчихнули. От тільки хто саме належить до категорії людей з високою вразливістю, ніхто не може знати заздалегідь. Єдине – якщо відомо, що у вашій родині вже були випадки смерті від грипу, то вам цілком певно слід прищеплюватися будь-якою протигрипозною вакциною.

Насправді лікар, який хвилюється за здоров'я пацієнтів, повинен писати про свої відкриття не в МОЗ, а туди, де з його напрацюваннями та порадами могли б ознайомитися люди, вважає пан Євген. Адже всім добре відома схильність наших держструктур до бюрократії й тяганини, а ціна витраченого на вичікування часу зараз занадто висока.

– Я вже казав в ефірі «5 каналу», що потрібні нові адекватні схеми лікування, просив надати вже наявні протоколи лікування цієї пневмонії, але так і не побачив їх. Тепер виходить, що лікарі східних областей так і не зможуть скористатися досвідом, який здобули лікарі західних, і повторюватимуть їхні помилки, – висновує лікар.

А медики чернівецьких лікарень, не чекаючи на закінчення досліджень судмедекспертів, самі потихеньку вдосконалюють методи лікування хворих, керуючись отриманим досвідом.

– Було зроблено перші кроки, щоб не занепастити людей: ми вже зрозуміли, що не можна застосовувати вентиляцію легень, не можна давати хворому антибіотики – від них тільки гірше, – розповів «Газеті...» Віктор Бачинський. – Відомо вже, яке устаткування знадобиться, грошей на нього просимо в губернатора області. Наразі цілком зрозуміло, на думку Бачинського, що найбільшої шкоди в цій епідемії людям завдали аптеки, продаючи будь-кому антибіотики й аспірин.

Наковтавшись без дозволу лікарів цих «панацей», люди приходили до них уже з настільки зміненою картиною захворювання, що було неможливо допомогти їм у стаціонарі – в організмі почалися незворотні процеси, констатували згодом патологоанатоми. Багато медиків зараз навіть заперечують, що для боротьби з грипом потрібні препарати для вироблення інтерферону: вірус грипу сам по собі наймогутніший стимулятор продукування цієї речовини в організмі, і додаткові стимули не потрібні, вважає лікар Комаровський. Їх необхідно застосовувати радше при гепатиті чи герпесі.

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МАТЕРІАЛУ

Автор аналізу – Мандзюк Надія

Стаття «Грип перебирає жертвами» журналіста Тетяни Негоди має такий формальний аспект: лексико-семантичні особливості: подані слова, словосполучення та речення мають семантику небезпеки, незабезпеченості, паніки: «випадків нездужання», «географія розширюється», «які групи населення найбільш уразливі», «нерідко вмирають від нього», «нещодавно померлого», «випадки смерті від грипу», «потрібні нові адекватні схеми

лікування», «неможливо допомогти їм у стаціонарі», «констатували згодом патологоанатоми».

1) синтактико-стилістичні особливості:

– ЛІД має два складні речення. Автор використовує посилення на фахівців, але ЛІД не несе такої інформативності, щоб можна було сказати про що йтиметься далі;

– 1 абзац має одне складне речення, що дозволяє сказати про бажання автора вмістити якнайбільше інформації;

– 2 абзац має два складні речення, що свідчить про прагнення автора пояснити суть проблеми;

– 3 абзац має одне ускладнене речення. Використання конструкції «щоправда, ще питання чи...» вказує на іронію та невпевненість автора у вирішенні проблеми;

– 4 абзац містить два складні речення. Це – пряма мова, що фіксує посилення на спеціаліста.

– 5 абзац має три речення. Одне складне, друге, третє – прості. Використання слів фахівця.

– 6 абзац містить чотири речення. Це – пряма мова. Розповідь про випадок із професійної практики має на меті акцентувати увагу суспільства на проблемі.

– 7 абзац має два складні речення. Використання слів лікаря – свідчення про авторитет фахівця та його рівень довіри від автора.

– 8 абзац має 2 складні речення. Пряма мова – висновок лікаря щодо проблеми. Намагання окреслити ситуацію.

– 9 абзац містить одне складне речення, ускладнене дієприслівниковим зворотом, фіксує прагнення переконати читача у можливій зміні ситуації

– 10 абзац має два складні речення – пряма мова, що має на меті переконати читача у можливості вирішення проблеми

– 11 абзац має три речення. Два - складні, одне – просте. Переказ думки фахівця, використання пояснень і розяснень.

2) психолінгвістичний і соціолінгвістичний аналіз формальних особливостей статті дозволяє фіксувати такі особливості:

- прагнення автора до точності (використання статистичних даних)
- відсутність бажання автора зануритись в суть проблеми, подається тільки її побіжне окреслення (використовуються цитати тільки лікарів)
- поширення паніки
- прагнення автора застерегти людей від дій та схем лікування лікарів-непрофесіоналів
- відсутність пропозицій виходу із ситуації

Змістовий(структурно-смісловий) аналіз дає право занотувати таку структуру тексту – зачин, основна частину і відсутність висновків. Текст здається не завершеним, з відкритим фіналом. Ситуація показана лише з одного боку (точки зору лікарів). Весь матеріал побудований на прямій мові та цитуванні. Не використовується думка хворих, чи представників влади, у яких проситимуться на гроші на покращення ситуації, прогнози чи побажання автора.

Функціональний (рольовий) аналіз: стаття спрямована виконати інформативну роль, а не роль вирішення проблеми.

Соціально-оціночний аналіз(оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки): автор статті дає оцінку діям лікарів в екстремальних умовах (умови епідемії) шляхом використання слів більш авторитетних лікарів-професіоналів і на їх прикладі показує зразок поведінки та дотримання соціальних норм.

Отже, за чотирма параметрами ми здійснили аналіз статті з позицій усвідомлення своєї значущості, зразків поведінки та принципів професіоналізму в нестандартних умовах.

СОЦІАЛЬНО–ЕКОНОМІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА

РЯТІВНИЙ КРУГ ДЛЯ СПОРУДЖЕННЯ ЖИТЛА

11.03.2010

Автор матеріалу – Роман МАЛИК «Урядовий кур'єр»

Джерело: <http://www.ukurier.gov.ua/index.php?articl=1&id=10481>

Оптимістичні прогнози про можливий вихід будівельників з кризи, на жаль, ще поки не набули характеру незворотності. Більше того, за даними експертів, протягом першого півріччя в будівельній галузі варто очікувати збільшення дефолтів за облігаціями на суму, що перевищує 700 млн. грн.

ДЕРЖАВНА ІНІЦІАТИВА

Зведення доступного житла, за словами очільника Мінрегіонбуду Василя Куйбіди, розглядається урядом як один із заходів, який допоможе галузі вийти з кризового стану. З цією метою було затверджено Державну цільову соціально-економічну програму будівництва (придбання) доступного житла на 2010–2017 роки. Документом передбачено протягом цих років збудувати або придбати 265,8 тис. квартир загальною площею 16,6 млн. кв. м. При цьому витрати на реалізацію програми мають становити 88 499,7 млн. грн, а саме: кошти державного бюджету в розмірі 26 відсотків, місцевих бюджетів – 6 відсотків, кошти з інших джерел – 68 відсотків. У реалізації цієї програми братимуть участь будівельні компанії, які споруджують житло відповідно до державних норм та стандартів, використовують вітчизняні будівельні матеріали, застосовують новітні технології, що забезпечують своєчасне і якісне виконання будівельно-монтажних робіт. А визначені на конкурсних умовах забудовники матимуть можливість залучати до будівництва доступного житла недержавні будівельні компанії, які запропонують вигідні умови співпраці.

У Мінрегіонбуді наголошують ще на одній суттєвій проблемі, яка може виникнути у ході реалізації програми. Чинне законодавство забороняє

проектування і будівництво окремих будівель і споруд, що не узгоджуються з генеральним планом населеного пункту та іншою містобудівною документацією. Ця вимога повинна стимулювати органи місцевого самоврядування до розроблення генеральних планів населених пунктів. Проте робота з розробки та оновлення містобудівної документації, насамперед генеральних планів та місцевих правил забудови населених пунктів, залишається незадовільною.

Міністр додав, що необхідно вжити заходів, аби прискорити наведення ладу в містобудівній документації на регіональному та місцевому рівнях. Зокрема, передбачити у відповідних місцевих бюджетах окремим рядком фінансування робіт з планування територій, передусім інвестиційно привабливих. Крім того, органам місцевого самоврядування необхідно забезпечити резервування земельних ділянок під будівництво доступного житла для конкретного населеного пункту з обов'язковим зазначенням таких земель у генеральних планах населених пунктів, щоб унеможливити їх використання для інших цілей, зокрема для будівництва елітного житла.

БУДІВЕЛЬНІ "ГРАБЛІ"

Нині різні типи квартир доступного житла проектується за принципом 21 кв. м на одного члена сім'ї та додатково 10,5 кв. м загальної площі житла на родину. "У багатьох країнах для житла економ-класу відводилися території з найдешевшою землею та слабо розвиненою транспортною інфраструктурою й інфраструктурою послуг, що давало змогу заощаджувати на будівництві. Крім того, мешканці таких будинків платили за житло та комунальні послуги за зниженим тарифом. Головний недолік такої системи – фактичне створення зон соціального гетто. З цією проблемою зіткнулися у Франції, де навколо багатих районів створювалися житлові масиви для бідних. Нині там практично неможливо жити, оскільки вони з часом стали кримінальними розплідниками", – зазначив член наглядової ради компанії "XXI Століття" Андрій Миргородський.

На переконання експертів, якщо вдасться подолати всі існуючі труднощі та забезпечити доступність квартир, які будуватимуться за програмою доступного житла, є всі шанси реанімувати не тільки будівельну, а й багато суміжних галузей. А це дасть поштовх усій вітчизняній економіці. Втім, як наголосив віце-президент Всеукраїнського громадського об'єднання фахівців з нерухомості "ФІАБСІ–Україна" Олександр Бондаренко, на одній-двох урядових ініціативах не слід зупинятися. Робота з порятунку галузі має тривати і стати системною. Лише за таких умов можна гарантовано досягти позитивного результату.

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МАТЕРІАЛУ

Романа МАЛИКА «Рятівний круг для спорудження житла»

Автор аналізу – Михайлюк Юля

Проведемо аналіз матеріалу Романа Малика «Рятівний круг для спорудження житла» за чотирма аспектами:

- 1) формальний (лексико-семантичний, синтактико-стилістичний, психолінгвістичний та соціолінгвістичний);
- 2) змістовий (структурно-смісловий);
- 3) функціональний (рольовий);
- 4) соціально-оціночний (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки).

Стаття «Рятівний круг для спорудження житла» журналіста «Урядового кур'єра» Романа Малика має такий формальний аспект:

– лексико-семантичні особливості: подані слова, словосполучення та речення, які мають семантику сумніву, песимізму, скептицизму, відчуття небезпеки невдачі проекту, передчуття небезпечності: «можливий вихід», «поки не набули», «варто очікувати збільшення дефолтів», «суттєва проблема», «залишається незадовільною», «прискорення наведення ладу», «унеможливити», «рятівний круг», «головний недолік», «кримінальні

розплідники», «якщо вдасться», «на переконання експертів, не слід зупинятися», «лише за таких умов».

Синтактико-стилістичні особливості:

–перший абзац налічує два речення, які є складними за стилістикою, що говорить про важливість проблеми, яка розглядається в даному матеріалі та намагання журналіста відразу представити перед читачем всю широту питання;

–другий абзац складається з шести речень, більшість з яких, а саме чотири, є складними або ж простими ускладненими додаванням цифр та назвами підприємств. В даному реченні, автор розкриває проблему, її сутнісні особливості;

–третій абзац має чотири речення, два з яких є синтаксично складними, за допомогою яких журналіст роз'яснює сутність проблеми та різні її дефініції;

–четвертий абзац об'єднує три речення, серед яких лиш одне є складним, в якому журналіст робить своєрідний висновок першої частини матеріалу. Таке речення за своєю структурою є пояснювальним, що фіксує прагнення автора розтлумачити читачеві поставлене в матеріалі питання.

–п'ятий абзац нараховує шість речень, три з яких є синтаксично ускладненими поданими цифровими показниками та цитацією, що мають переконати читача у точності суджень та думок на фоні подальших висновків. Ці речення розкривають проблему, яка тісно пов'язана з першою, більше того витікає з попередньої, що також говорить про складність поставленого питання;

–шостий абзац, останній, з'єднує в собі п'ять речень, з яких два є ускладненими цитатою та назвою громадського об'єднання, хоча все ж прості за синтаксисом. Таким чином журналіст підбиває підсумки отриманих даних та висловлює власну позицію проблеми через судження експерта.

Психолінгвістичний і соціолінгвістичний аналіз формальних особливостей статті дозволяє занотувати такі особливості:

–автор намагався подати інформацію найбільш точно та лаконічно без особливих літературних засобів;

–журналіст неодноразово звертається до статистичних показників, що пояснюється намаганням автора до переконливості інформації та її правдивості;

–досить стримана подача інформації у тексті, беземоційне викладення фактів та аргументів;

–автор досить скептично налаштований до ймовірного вирішення даної проблеми (до прикладу: «Проте робота з розробки та оновлення містобудівної документації, насамперед генеральних планів та місцевих правил забудови населених пунктів, залишається не задовільною»);

–журналіст не намагався насаджувати власну точку зору, лиш підводив до продукування самостійних висновків у читачів (наприклад, в першому абзаці («льоді»), журналіст лише подав стрижневу інформацію даного матеріалу: «Оптимістичні прогнози про можливий вихід будівельників з кризи, на жаль, ще поки не набули характеру незворотності. Більше того, за даними експертів, протягом першого півріччя в будівельній галузі варто очікувати збільшення дефолтів за облігаціями на суму, що перевищує 700 млн. грн»);

–журналіст Роман Малик в матеріалі неодноразово вживає соціокультурні маркери, як «недержавні будівельні компанії», «міністр», «очільник Мінрегіонбуду», «генеральний план населеного пункту», «містобудівна документація», «органи місцевого самоврядування», «місцеві правила забудови», «будівництво доступного житла» та інші, що відображають соціальну взаємодію суб'єктів та об'єктів цієї соціально – економічної проблематики.

Змістовий (структурно-смісловий) аналіз дозволяє зафіксувати таку структуру тексту, а саме: зачин, розкриття проблеми, аналіз поставленого питання, висвітлення думок експертів, висновки. Не дивлячись на досить

невеликий об'єм даної статті, журналіст подав аналіз проблеми, але не розкрив вирішення питання.

Функціональний (рольовий) аналіз: стаття спрямована на інформування читача про стан справ даної галузі та представити перед ним певні висновки, які, варто зазначити, подаються в не нав'язливій формі. Журналіст дещо завуальовано подає власну точку зору в останньому абзаці, прикриваючись думкою експерта.

Соціально-оціночний аналіз (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки): автор матеріалу не мав на меті при написанні статті вплинути на читача, журналіст подає інформацію та аналізує її досить стримано, точно та лаконічно. В шостому абзаці автор Роман Малик приєднується до думки експертів і таким чином висловлює своє бачення вирішення проблеми: «На переконання експертів, якщо вдасться подолати всі існуючі труднощі та забезпечити доступність квартир, які будуватимуться за програмою доступного житла, є всі шанси реанімувати не тільки будівельну, а й багато суміжних галузей. А це дасть поштовх усій вітчизняній економіці»; також автор в спокійній тональності дає оцінку соціально – економічному явищу («Ця вимога повинна стимулювати органи місцевого самоврядування до розроблення генеральних планів населених пунктів», «Робота з порятунку галузі має тривати і стати системною. Лише за таких умов можна гарантовано досягти позитивного результату»), однак, разом з тим однозначної суб'єктивної думки журналіста в матеріалі не висвітлено, тобто автор притримувався об'єктивного подання інформації.

СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМАТИКА

СНІД: СЬОГОДНІ ЙОГО ЖЕРТВОЮ МОЖЕ СТАТИ КОЖЕН

Автор матеріалу – Тетяна ГАЛКОВСЬКА

Джерело: Дзеркало тижня. – № 46 (471) 29 листопада – 5 грудня 2003; а

також: <http://www.dt.ua/3000/3450/44132/>

У 25-річної Світлани ВІЛ (вірус імунодефіциту людини) виявили практично перед самими пологами – після того як вкотре зробили аналіз крові. Молода жінка була шокована і спочатку звинуватила в усьому медиків: мовляв, це вони внесли їй інфекцію при внутрішньовенному заборі крові. Проте невеличке розслідування дуже швидко встановило істину. Інфекцію приніс у дім Світланин чоловік. Вагітність у дружини проходила важко, про якісь інтимні стосунки й мови бути не могло, тож він і вирушив під час відпустки зі своїм приятелем у так званий секс-тур до Азії. Нещодавно у подружжя народилася донька Даринка. Заразиться вона від матері чи ні – можна буде з упевненістю сказати лише через півтора року. Саме стільки часу (а іноді й довше) у крові дитини можуть зберігатися антитіла ВІЛ-інфікованої матері.

За неофіційними даними, носіями вірусу імунодефіциту людини в Україні є сьогодні не менше 600 тисяч чоловік. В офіційних же реєстрах на вересень нинішнього року значилося 58,5 тисячі заражених, приблизно 10 відсотків із яких – діти. Ця історія – наочне підтвердження того факту, що епідемія, яка раніше лютувала в основному лише в «групах ризику», вирвалася на волю. Причому найуразливішими, «сліпими» жертвами стають саме жінки, які ведуть найзвичайніший, не ризикований спосіб життя, та їхні новонароджені діти. Про це свідчать і результати дослідження, проведеного кілька років тому в Мексиці: лише 0,8 % усіх відомих випадків СНІДу виявлено в «професіоналок», тоді як на частку одружених домогосподарок припадало 9 %.

Аналіз вітчизняної статистики також свідчить про тенденцію до стрімкого зростання кількості осіб, які заразилися гетеросексуальним шляхом. Хоча в більшості випадків (67 %) інфікування ВІЛ відбувається, як і раніше, у середовищі ін'єкційних наркоманів і «трудівників» секс-бізнесу. Змінилися й темпи настання хвороби. За даними міжнародних експертів, саме в Україні, а також у її найближчих сусідів – Росії та Естонії – епідемія ВІЛ/СНІДу розвивається найагресивніше, захопивши майже 1 % дорослого

населення. Якщо вірити прогнозам тих самих експертів, то, в найкращому випадку, вже через шість років кількість інфікованих збільшиться вдвічі, а в гіршому – сягне 5 % дорослого населення.

Донедавна особливих підстав для оптимізму не було. Інфіковані та хворі, по суті, опинялися сам на сам із лихом: медики лише діагностували захворювання й сяк-так намагалися впоратися з опортуністичними (супутніми) інфекціями. Не було ні ліків на лікування СНІДу, ні грошей на їх придбання. Причому не лише для дорослих, а й для дітей. З «мертвої» точки справа почала зрушуватися лише протягом останніх двох років, коли держава стала виділяти кошти (слід сказати, дуже малі) на придбання ліків для лікування хворих на СНІД – антиретровірусної терапії. Гроші ці були краплею в морі: їх вистачало на лікування поодиноких хворих, тоді як їх налічувалося сотні.

Швидше за все, ситуація й далі розвивалася б за песимістичним прогнозом, якби в справу не втрутилися стурбовані темпами зростання пандемії міжнародні організації. Було підписано угоди з Глобальним фондом боротьби зі СНІДом, туберкульозом і малярією та зі Світовим банком. Перший надав грант на загальну суму 92 млн. доларів, із яких понад шість мільйонів уже надійшли в Україну. У середині листопада парламент ратифікував угоду й зі Світовим банком про позику в 60 млн. доларів на реалізацію спільного проекту «Контроль за туберкульозом і ВІЛ/СНІДом в Україні».

Відтак світ побачила п'ята національна програма профілактики ВІЛ-інфекції та лікування ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД на 2004–2008 роки, що вперше матиме донорське фінансування. Це дозволить закупити специфічні антиретровірусні препарати та ліки на лікування опортуністичних хвороб практично для всіх чотирьох тисяч хворих. Гроші буде виділено на закупівлю лабораторного та діагностичного устаткування, у тому числі й практично відсутньої в нас ПЦР-діагностики, що дозволяє встановити діагноз протягом кількох годин, а також на придбання лікувальної апаратури

та транспорту. Останній дуже важливий у профілактиці й на ранньому виявленні захворювання в глухих районах країни. Крім того, передбачається виділити значні кошти на навчання і підвищення кваліфікації медиків, моніторинг та інформаційну роботу.

Поки що, за словами директора Українського центру профілактики та боротьби зі СНІДом професора Алли Щербинської, в Україні лікується близько 100 чоловік: 65 дорослих і 30 дітей. Усі вони отримують терапію відповідно до протоколів, спеціально розроблених ВООЗ для країн СНД. Це не означає, що наших хворих лікують гірше, ніж на Заході, – йдеться лише про більш раціональні методи лікування: далеко не всім хворим відразу ж потрібні складні препарати.

– Сьогодні є 15 препаратів, із яких можна створити кілька схем терапії, – пояснює Алла Михайлівна. – Ці схеми призначають, як правило, починаючи з менш ефективних до більш ефективних. У міру того, як у хворого розвивається стійкість до препаратів, ми змінюємо менш складні препарати на більш складні. Але при цьому враховується й економічна ефективність. Для країн СНД, в яких лікування ще, по суті, не проводилося (отож немає стійких до препаратів форм вірусу), ВООЗ розробила стартову терапію для 80 % усіх, хто починає лікування. А ось 20 % отримають складнішу схему лікування: у хворих можуть бути протипоказання проти тих чи інших препаратів, анемія, що потребує певних ліків, або взагалі несприйнятливність до цієї терапії. Однак за необхідності ми можемо застосовувати всі схеми, які використовуються у світі.

На кінець грудня тих, хто отримує лікування, стане значно більше. Вже проведено тендер на закупівлю антиретровірусної терапії, і щойно Глобальний фонд надішле підтвердження, відразу розпочнеться закупівля препаратів. Таким чином, можна сподіватися, що завдяки коштам міжнародних фінансових організацій вдасться якщо не купірувати епідемію, то бодай полегшити долю тих, кого вона торкнулася, спробувати запобігти появі нових жертв. До речі, для реалізації останнього Мінздорів'я починає

розробляти єдину інформаційну політику у сфері ВІЛ/СНІДу, якої Україна досі не мала. Просвітительська діяльність численних неурядових організацій практично ніяк не впливає на рівень поінформованості суспільства та формування толерантного ставлення до хворих на СНІД, які сьогодні, по суті, є ізгоями.

...Що ж до Даринки, то про її ВІЛ-статус ще нічого певного сказати не можна: маляті лише півроку. У такому віці діагноз більш-менш точно можна поставити лише у випадку, якщо починають проявлятися клінічні симптоми СНІДу. Але дівчинка почувається нормально, і батьки сподіваються, що їй пощастило не заразитися. Звісно, все ускладнюється тим, що Світлана дуже пізно почала приймати антиретровірусну терапію. Та й на останніх місяцях вагітності, зокрема у поєднанні з іншими методами профілактики (особливе ведення пологів, правильне вигодовування маляти), вона цілком ефективна.

Сьогодні ризик передачі ВІЛ-інфекції від матері до дитини – вертикальної трансмісії – знизився в Україні з природного рівня до 10 %. Отже, у дівчинки є шанс вирости здоровою.

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МАТЕРІАЛУ

Тетяни Галковської

«СНІД: сьогодні його жертвою може стати кожен»

Автор аналізу – Підгорецька Марія

Дослідження наведеного вище журналістського матеріалу ми здійснимо за чотирма аспектами аналізу будь-якої проблематики ЗМІ:

- *формальний* (лексико-семантичний, синтактико-стилістичний; психолінгвістичний, соціолінгвістичний);
- *змістовий* (структурно-смісловий),
- *функціональний* (рольовий);

➤ *соціально-оціночний* (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки).

Отже, стаття «СНІД: сьогодні жертвою його може стати кожен» журналіста Тетяни Галковської має такий формальний аспект:

3) *лексико-семантичні особливості*:

- матеріал тяжіє до висвітлення швидких темпів процесу розвитку ВІЛ/СНІДУ на теренах України: *“носіями вірусу імунодефіциту людини в Україні є сьогодні не менше 600 тисяч чоловік”, “58,5 тисячі заражених”, “5 % дорослого населення”*;

- подані далі слова, словосполучення та речення мають семантику співчуття, суспільної незахищеності, пригнічення, відчуття небезпеки: *“вкотре”, “58,5 тисячі заражених”, “10 відсотків із яких — діти”, “розвивається найагресивніше”, “опинялися сам на сам із лихом”, “«слітими» жертвами” “гроші ці були краплею в морі”, “полегшити долю тих”, “наших хворих лікують гірше”, “маляті лише півроку”, “ізгоями”*.

2) *синтактико-стилістичні особливості*:

➤ перший абзац має вісім речень чотири з яких є складними, що дозволяє сказати про складний характер висловлення думки, опису ситуації – прикладу, перше речення складається з одного складного речення з пояснювальним залежним реченням;

➤ другий абзац має п'ять речень, кожне з яких є складним або простим ускладненим, також у другому, третьому та п'ятому автор звертається до цифрових показників, що також свідчить про прагнення автора тексту підтвердити сутність проблеми реальними цифрами;

➤ у третьому абзаці – чотири речення: тільки перше речення є простим, решта три речення мають структуру складного пояснювального та простого, ускладненого однорідними членами речення, що фіксує прагнення журналіста до пояснення та роз'яснення читачу проблеми;

➤ четвертий абзац має шість речень, перше та шосте з яких - просте, а друге – є складною синтаксичною структурою безсполучникового та складного речення з порівняльно підрядним, що може розглядатися як прагнення журналіста до точності й лаконічності на фоні тенденції до пояснення;

➤ у п'ятому абзаці чотири речення, усі зі складною структурою уточнюючих та пояснювальних підрядних речень;

➤ шостий абзац має п'ять речень, які також є складними підрядними реченнями, що означає, на нашу думку, прагнення автора матеріалу деталізувати та розтлумачити читачеві деталі описуваної проблеми.

➤ у сьомому абзаці три речення: автор використовує прості ускладненні скороченням речення цитації та деталізації у поясненні проблеми, та складні речення з підрядним зв'язком.

➤ восьмий абзац містить чотири речення, які також є складними або ускладненими вставними конструкціями (наприклад, прямою мовою), що за задумом автора статті повинно переконати читача у потрібності описуваного матеріалу;

➤ у дев'ятому абзаці п'ять речень, перше речення просте, складного речення з пояснювальним залежним реченням;

➤ десятий абзац має п'ять речень: речення є складними або ж складно – підрядними.

➤ в одинадцятому абзаці два речення: перше ускладнене науковим словосполученням, друге – просте.

3) психолінгвістичний і соціолінгвістичний аналіз формальних особливостей статті дозволяє фіксувати такі особливості:

○ прагнення автора до документальності й точності опису проблеми (часті посилення на цифрові показники, роки, медичну термінологію);

○ прагнення автора до переконливості (виражено у цитуванні першої особи – директора Українського центру профілактики та боротьби зі СНІДом);

- точний приклад соціальних агентів проблеми (сімя Світлани);
- сухість у співпереживанні щодо ВІЛ/СНІД інфікованих (стислі характеристики; сухі подачі цифр, не вказані джерела звідки журналіст брав дані статистики);
- надія на виправлення ситуації (останні два абзаци в статті);
- однорідність деяких абзацив через обтяжування всього тексту цифрами та декількома термінам підкреслює те, що автор хоче привернути нашу увагу до поставленої проблеми, хоча текст сприймається важко, що впливає на його розуміння; не всі читачі зможуть одразу після ознайомлення з інформацією зрозуміти її.

Змістовий (структурно-смісловий) аналіз дає право занотувати чітку структуру тексту, а саме: зачин, розповідь про історію жінки та її рідних, пояснення причинно-наслідкових відношень. Основна частина – це аналіз автором ситуації в країні на період 2003 року. Та закінчення - висловлення надії на покращення справ. Разом з тим у статті спостерігається глибокий аналіз проблем зараження СНІДУ.

Функціональний (рольовий) аналіз: стаття спрямована виконати інформативну роль, а не роль вирішення проблеми, автор пропонує декілька варіантів вирішення проблеми ,для деяких реципієнтів може стати повчальною.

Соціально-оціночний аналіз (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки):

- матеріал є соціально актуальним;
- дотримання соціальних норм (автор не залякує глобальною проблемою, а лише стримано констатує факти);
- існує порівняння з іншими країнами Росія, Естонія.

Отже, за чотирма параметрами ми здійснили аналіз статті з позицій усвідомлення цінностей, зразків поведінки та принципів ставлення до інших індивідів, соціальних груп та людей носіїв вірусу імунодефіциту.

СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМАТИКА

**НАЙБІЛЬШ УРАЗЛИВІ КАТЕГОРІЇ ДО ЗАРАЖЕННЯ НА ВІЛ В
УКРАЇНІ – ДІТИ ТА ПІДЛІТКИ**

Автора не зазначено

Джерело: <http://dss.visti.net/39.1037.0.0.1.0.phtml>

Про це 11 грудня 2009 року заявила директор Державної соціальної служби для сім'ї, дітей та молоді Наталія Лук'янова на Національному круглому столі щодо розробки та впровадження національної моделі профілактики ВІЛ/СНІДу серед підлітків.

Дослідження свідчать: лише за офіційними даними на сьогодні в Україні зареєстровано понад 141 000 людей, що живуть з ВІЛ, п'ята частина з них – підлітки та молодь до 20 років. Наразі наша країна залишається лідером європейського регіону (разом з Росією) по темпах росту нових випадків ВІЛ-інфекції. Крім того, особливої уваги держави потребують діти та молодь, які живуть та працюють на вулиці, адже 76 % відсотків молодих «мешканців вулиці» мають досвід статевих відносин, а 61 % опитаних з цієї категорії під час останнього споживання ін'єкційних наркотиків використовували один шприц спільно з іншими.

Сьогодні основним документом, що визначає сучасну політику боротьби з ВІЛ-інфекцією є ухвалена Верховною Радою України 19 лютого 2009 року Загальнодержавна програма забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду та підтримки ВІЛ-інфікованих та хворих на СНІД на 2009-2013 роки. Втім, вказана Програма є загальним документом, що не містить спеціальних заходів, спрямованих на окремі цільові групи.

У зв'язку з цим Державною соціальною службою для сім'ї, дітей та молоді за підтримки Дитячого фонду ООН в Україні (ЮНІСЕФ) була ініційована та забезпечена розробка Національного стратегічного плану дій з профілактики ВІЛ серед дітей і молоді груп ризику та уразливих до ВІЛ,

догляду й підтримки дітей та молоді, яких торкнулась проблема ВІЛ/СНІДу на 2009-2013 рок.

«Це стратегічний документ спільних дій та заходів всіх зацікавлених сторін», – пояснила пані Лук'янова, – «а також інструмент практичної реалізації національної політики щодо протидії епідемії ВІЛ/СНІДу та мобілізації додаткових ресурсів, що сьогодні надзвичайно потрібно нашій країні».

Довідка: Державна соціальна служба для сім'ї, дітей та молоді є урядовим органом, який діє у складі Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту і забезпечує діяльність 1852 центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді по всій Україні, в яких працює понад 5 000 фахівців, які надають допомогу усім, хто опинився у складних життєвих обставинах.

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МАТЕРІАЛУ

«Найбільш уразливі категорії до зараження на ВІЛ в Україні – діти та підлітки» (автора не зазначено)

Автор аналізу – Шibaєва Олена

Отже, стаття «Найбільш уразливі категорії до зараження на ВІЛ в Україні – діти та підлітки» має такий формальний аспект:

Лексико-семантичні особливості: текст перенасичений штампами та кліше, що наближують текст до звіту: “Дослідження свідчать”, “на сьогодні в Україні зареєстровано понад”, “Сьогодні основним документом, що визначає сучасну політику”, “У зв’язку з цим”, “інструмент практичної реалізації”; наступні назви свідчать про стурбованість держави з даного приводу та спроби певними органами покращити ситуацію: “директор Державної соціальної служби для сім'ї, дітей та молоді”, “Загальнодержавна програма забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду та підтримки ВІЛ-інфікованих та хворих на СНІД на 2009-2013 роки”, “за підтримки Дитячого фонду ООН в Україні (ЮНІСЕФ)”, “розробка Національного

стратегічного плану дій з профілактики ВІЛ серед дітей і молоді груп ризику та уразливих до ВІЛ, догляду й підтримки дітей та молоді, яких торкнулась проблема ВІЛ/СНІДу на 2009-2013 рік”.

Синтактико-стилістичні особливості:

- текст має 6 абзаців, які переважно складається із складних речень, що ускладнює його сприйняття, а наявність великої кількості складних для сприйняття назв установ та нормативних документів може ще більше заплутати читача, разом з тим наявність однорідних членів речення, що позначають певні категорії свідчить про уточнювальний та пояснювальний характер журналістського твору;
- перший абзац має одне речення, яке є логічним продовженням назви журналістського твору та є складним за своєю будовою, все це свідчить про серйозність теми та досить важке сприйняття;
- другий абзац має три речення, кожне з яких обтяжене статистичними даними та є складними за своєю будовою;
- третій абзац містить два речення кожне з яких є складним, перше з яких є ускладненим назвою нормативного акту, що конкретизує рішення з даної проблеми та намагається пояснити певні кроки вирішення проблеми, при цьому в другому реченні міститься заперечувальна частка, що викликає протиріччя;
- четвертий абзац складається із одного речення, що є переобтяженим назвами установ та нормативних актів та має досить важки сприйняття;
- п'ятий абзац складається із одного речення, що є цитатою та має на меті полегшити сприйняття тексту;
- шостий абзац складається з одного речення, переобтяжений цифровими даними та написаний для отримання чіткої інформації для подальшої обробки.

Психолінгвістичний і соціолінгвістичний аналіз формальних особливостей статті дозволяє фіксувати такі особливості:

- ❖ текст складний для сприймання, це впливає на його розуміння;
- ❖ текст переобтяжений «формальними» виразами, що надає йому рис звіту;
- ❖ у тексті відстежується прагнення автора до пояснення вирішення певних проблем офіційними установами (назви офіційних установ на нормативних актів);
- ❖ у тексті превалюють сухі вислови, що позбавляють текст онаочнення;
- ❖ вдало використана статистика в другому абзаці показує реальну ситуацію, яка склалася в країні та надає всьому тексту відчуття реальності проблеми та офіційну позицію установ до вирішення проблеми.

Змістовий (структурно-смісловий) аналіз: текст містить чітку структуру, а саме: зачин, розповідь про призначення, розповідь про конкретні заходи реалізації програми та очікуваний результат.

Функціональний (рольовий) аналіз: стаття спрямована виконати інформативну роль.

Соціально-оціночний аналіз (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки): журналіст-автор тексту дотримався етичних норм, матеріал є актуальним для досить широкого кола, бо проблема, яка розглядається може стати актуальною для кожного.

СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМАТИКА

«ІНВАЛІД» НЕ ОЗНАЧАЄ «НЕПРАЦЕЗДАТНИЙ»

Джерело: Слово трудівника. – 2 грудня 2009 року. – С. 3.

Згідно із законодавством України інвалід – це особа, яка потребує соціальної допомоги і посиленого соціального захисту, а також відповідних заходів з боку держави для забезпечення її законодавчо визначених прав. Відтак, забезпечення правових гарантій соціального захисту інвалідів – один із пріоритетних напрямків діяльності служби зайнятості.

Ми допомагаємо громадянам з обмеженими можливостями у підборі роботи, яка їм підходить, надаємо інформаційні, психологічні та юридичні послуги. З цією метою проводиться комп'ютерне діагностування, яке допомагає виявити професійні схильності вищевказаної категорії громадян.

У районному центрі зайнятості функціонують куточки для осіб з обмеженою працездатністю. В них розміщено інформацію про види послуг, які надаються державною службою зайнятості, перелік та адреси організацій та установ, що займаються питаннями соціальної та професійної реабілітації осіб з фізичними вадами. Постійно оновлюється інформація про наявність вільних робочих місць для працевлаштування інвалідів. Спеціалісти відділів взаємодії з роботодавцями активно працюють над тим, щоб підвищити мотивацію роботодавців щодо працевлаштування осіб з інвалідністю.

У рамках проведення акції «Тиждень зайнятості громадян, які мають інвалідність» у центрі зайнятості 27 листопада пройшов профінформаційний семінар «Соціальна адаптація людей з обмеженими фізичними можливостями», в якому взяли участь представники районного товариства інвалідів. Так, голова товариства С. В. Бондарчук розповів про проблеми інвалідів та про послуги, які надає їм Якимівське районне товариство інвалідів, начальник відділу призначення пенсій Якимівського відділення Пенсійного фонду України О. І. Забара – про призначення та перерахування пенсій, заступник начальника управління соціального захисту населення В. А. Косе – про соціальні виплати інвалідам, навчання за рахунок Фонду соціального захисту інвалідів тощо. Директор центру зайнятості О. О. Маругін та заступник директора О. Г. Мартинова розповіли учасникам семінару про заходи, які вживаються для сприяння працевлаштуванню осіб з обмеженими фізичними можливостями.

Під час проведення акції працювали консультаційні пункти, де інвалідам, які звертались до центру зайнятості, надавалась допомога в підборі підходящої роботи, інформаційні та профконсультаційні послуги з інформацією про можливість навчання та професійної реабілітації інвалідів.

Всі бажаючі отримали буклети з інформацією про послуги державної служби зайнятості.

Спеціально для проведення «Тижня зайнятості громадян, які мають інвалідність» протягом місяця профінформаційний сектор центру зайнятості оновлювався матеріалами, що містять корисну інформацію для інвалідів. Це дало їм можливість отримати необхідну інформацію самостійно.

Цілеспрямована, щоденна праця по соціальному захисту людей з обмеженими фізичними можливостями дає позитивні наслідки. Так, з 27 інвалідів, що перебували на обліку в Якимівському районному центрі зайнятості, протягом року було працевлаштовано 10 чоловік, в тому числі 1 інвалід – на громадські роботи, а ще один пройшов професійне навчання (стажування) в ПП «НВП «Прогрес» з послідуочим працевлаштуванням.

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МАТЕРІАЛУ

«Інвалід» не означає «непрацездатний»

(автора матеріалу не вказано)

Автор аналізу – Олена Шибасва

Отже, стаття «Інвалід» не означає «непрацездатний» має такий формальний аспект:

Лексико-семантичні особливості:

- текст перенасичений штампами та кліше, що наближують текст до звіту:

“Згідно із законодавством України”, “ відповідних заходів з боку держави для забезпечення ”, “ З цією метою проводиться”, “ У районному центрі зайнятості функціонують ”, “ Під час проведення акції працювали консультаційні пункти”;

- наступні вирази свідчать про допомогу та спроби колективно вирішити проблему:

“Ми допомагаємо громадянам з обмеженими можливостями”, “Спеціалісти відділів взаємодії з роботодавцями активно працюють”, “та про послуги, які надає їм Якимівське районне товариство інвалідів”.

Синтактико-стилістичні особливості:

➤ текст має 7 абзаців, які переважно складається із складних речень, що ускладнює його сприйняття, а наявність великої кількості однорідних членів речення свідчить про уточнювальний та пояснювальний характер журналістського твору;

➤ перший абзац має два речення, обидва є складними, що дозволяє сказати про складний характер висловлення думки;

➤ другий абзац має два речення, перше речення ускладнюється однорідними членами речення, друге – має пояснювальний характер, що допомагає легше сприйняти текст та свідчить про намагання автора пояснити деталі проблеми;

➤ у третьому абзаці – чотири речення: перше та третє речення є простими, друге та четверте - мають структуру складного пояснювального із однорідними членами речення та складнопідрядне пояснювальне, що свідчить про прагнення деталізації у поясненні проблеми;

➤ четвертий абзац має три речення, перше з яких обтяжене назвами, а друге – містить складну синтаксичну конструкцію, в якій декілька простих речень ускладнюються пояснювальними та уточнюючими елементами, третє – просте речення із однорідними членами речення та пояснювальними елементами. Все це ускладнює сприйняття абзацу, але разом з тим уточнює деталі проблеми, що не можуть бути відомі заздалегідь для пересічного читача;

➤ п'ятий абзац має два речення, перше з яких є складним пояснювальним реченням, друге – просте. Цей досить лаконічний абзац має на меті полегшити сприйняття тексту читачем;

➤ шостий абзац містить два речення, перше з яких обтяжене назвою, друге – просте, що сприймається легко, такі речення свідчать про спробу автора зробити текст більш легким до сприйняття;

➤ сьомий заключний абзац містить два речення, останнє з яких обтяжене статистичними даними, що вказує на намагання автора підвести підсумок та структурувати все, що було сказано попередньо.

Психолінгвістичний і соціолінгвістичний аналіз формальних особливостей статті дозволяє фіксувати такі особливості:

- ❖ текст складний для сприймання, це впливає на його розуміння;
- ❖ текст переобтяжений «формальними» виразами, що надає йому рис звіту;
- ❖ у тексті відстежується прагнення автора до пояснення та структуризації різноманітних елементів (уточнювальні речення, однорідні члени речення);
- ❖ в тексті преваюють сухі вислови, що позбавляють текст онаочнення;
- ❖ вдало використана статистика в останньому абзаці показує реальну картину вирішення проблеми та надає всьому текст відчуття реальності проблеми та результати її вирішення.

Змістовий (структурно-смісловий) аналіз: текст містить чітку структуру, а саме: зачин, розповідь про призначення, розповідь про конкретні заходи реалізації програми, результати.

Функціональний (рольовий) аналіз: стаття спрямована виконати інформативну роль, виконує когнітивну та ознайомчу функції.

Соціально-оціночний аналіз (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки): журналіст-автор тексту дотримався етичних норм, матеріал є актуальним для досить вузького кола.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Соціальна норма і престиж преси.

2. Інформаційний процес і соціокультурна реальність.
3. Соціальні програми. Проблематика безробіття, перекваліфікації кадрів, бідності, безпритульності.
4. Мас-медіа про проблеми освіти: державні та приватні навчальні заклади.
5. Проблеми молоді в ЗМІ.
6. Збереження історичної спадщини у публікаціях журналістів.
7. ЗМІ: проблеми депопуляції, сім'ї, здоров'я. Пропаганда в мас-медіа здорового способу життя.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Поясніть сутність проблеми «Соціальна норма і престиж преси».
2. Поясніть сутність проблеми «Інформаційний процес і соціокультурна реальність».
3. Наведіть приклади висвітлення в мас-медіа проблематики безробіття, перекваліфікації кадрів, бідності, безпритульності. Проаналізуйте одну-дві публікації за чотирма критеріями аналізу будь-якої проблеми, висвітленої в ЗМІ.
4. Доведіть доцільність аналізу журналістами проблем освіти. Наведіть два приклади таких проблемних публікацій в сучасній пресі України.
5. Пригадайте дві публікації, що висвітлюють проблеми молоді в ЗМІ, піддайте їх аналізу за чотирма критеріями аналізу будь-якої проблеми в мас-медіа.
6. Доведіть, що журналіст зобов'язаний присвячувати свої публікації проблемі збереження історичної спадщини.
7. Доведіть доцільність висвітлення в ЗМІ проблеми релігійних війн і ролі ЗМІ в зазначеному процесі.

ТЕСТ
для перевірки поточних знань

1. Поняття «соціальна норма» і «престиж преси» є:
 - 1) тотожними,
 - 2) нетотожними.
2. Для журналіста поняття «соціальна норма» (лат. *norma* – керівне начало, правило, зразок) – це засіб соціальної регуляції поведінки індивідів і груп, загальноприйняте правило поведінки, за яким неодмінно стоїть санкція: нагорода або покарання:
 - 1) схвалення або осуд,
 - 2) прийняття опозиційної думки,
 - 3) провокація.
3. Працівникам мас-медіа варто пам'ятати про те, що престиж преси – це:
 - 1) зневага до преси, гідність і честь преси;
 - 2) повага до преси, гідність і честь преси;
 - 3) повага до преси, негідність і честь преси.
4. Розгляд єдності двох понять «соціальна норма» і «престиж преси» дає можливість розуміти, що повага до преси детермінується (зумовлюється) тим, що вона виступає у суспільстві як соціальний регулятор поведінки індивідів, загальноприйняте правило поведінки, за яким стоять:
 - 1) санкції,
 - 2) санації,
 - 3) санаторії.
5. Відомо, що престиж преси визначається низкою актуальних тем, які вона порушує, висвітлює і дає напрямок активності у спрямуванні:
 - 1) санкцій в суспільстві,
 - 2) оцінки суспільства,
 - 3) симпатій суспільства.

ПИТАННЯ

для іспиту (заліку)
з навчальної дисципліни
«ПРОБЛЕМАТИКА ЗМІ»
Для студентів спеціальності 6.0303001 - журналістика
(6, 7 та 8 семестри)

VI СЕМЕСТР

1. Предмет і завдання курсу “Проблематика ЗМІ”. Основні джерела вивчення даної дисципліни. Основні праці науковців.
2. Проблематика ЗМІ як елемент змісту журналістського матеріалу, що певною мірою визначає творчий процес.
3. Предмет і завдання курсу “Проблематика ЗМІ”. Структура курсу.
4. Загальна характеристика проблемно-тематичних напрямків періодичного видання, програми.
5. Проблема з точки зору рівня соціальної реальності, протяжності у часі, націленості публікацій.
6. Чотири аспекти аналізу проблематики: формальний, змістовий, функціональний і соціально-оціночний.
7. Література до курсу «Проблематика ЗМІ». Пошук літератури в бібліотеках та читальних залах.
8. Конспектування лекцій та першоджерел з навчального курсу «Проблематика ЗМІ». Порядок проведення семінарських занять, виконання самостійних завдань, написання курсових робіт.
9. Політична журналістика. ЗМІ як один з найважливіший чинників розвитку політичної системи.
10. Динаміка розвитку ролі ЗМІ в політичних процесах.
11. Принципи об'єктивності, гласності, демократизму ЗМК.
12. Свобода слова та висвітлення проблем, пов'язаних зі свободою слова.
13. Роль та місце ЗМІ у відносинах між громадянським суспільством та правовою державою.
14. Політична комунікація та політична журналістика.

- 15.Співвідношення між журналістськими та політичними полями.
- 16.Політична журналістика в новітній історії України.
- 17.Преса і електорат: специфіка взаємовідносин.
- 18.Політична кампанія у пресі.
- 19.Постановка політичної проблеми та окреслення шляхів її розв'язання у ЗМІ.
- 20.Фактори ефективності впливу журналістського тексту.
- 21.Сучасна українська політична портретистка.
- 22.Політична журналістика в інформаційному суспільстві.
- 23.Історія та тенденції розвитку економічної преси.
- 24.Суспільні функції економічної журналістики.
- 25.Українська спеціалізована економічна преса.
- 26.Економічна проблематика на сторінках загальнонаціональних ЗМІ.
- 27.Основні напрямки економічної політики України на шпальтах суспільно-політичних видань.
- 28.Висвітлення проблем, пов'язаних із фінансами.
- 29.Висвітлення проблем, пов'язаних із підприємництвом.
- 30.Висвітлення проблем, пов'язаних із інвестуванням.
- 31.Висвітлення проблем, пов'язаних із сільським господарством.
- 32.Висвітлення проблем, пов'язаних із нерухомістю.
- 33.Висвітлення проблем, пов'язаних із пільговим оподаткуванням.
- 34.Висвітлення проблем, пов'язаних із проблемами роздержавлення, переділом власності.
- 35.Висвітлення проблем, пов'язаних із рейдерством.
- 36.Висвітлення проблем, пов'язаних із захистом споживачів.
- 37.Методи і прийоми висвітлення економічних тем.
- 38.Джерела економічної інформації. Написання економічних текстів для різних типів видань.
- 39.Актуальність проблеми захисту навколишнього середовища.
- 40.Розвиток екологічної журналістики.

41. Висвітлення проблем, пов'язаних із проблемами деградаційного антропогенного впливу на природу.
42. ЗМІ про основні чинники екологічного лиха в Україні.
43. Висвітлення в ЗМІ проблем, пов'язаних з урбанізацією.
44. Екологічні проблеми міста: особливості висвітлення у ЗМІ.
45. Екологічна небезпека воєнних дій: особливості висвітлення у ЗМІ.
46. Запобігання ядерній катастрофі: особливості висвітлення у ЗМІ.
47. Забруднення довкілля відходами хімічної та ін. видів промисловості: особливості висвітлення у ЗМІ.
48. Марнотратне ставлення до природних ресурсів: особливості висвітлення у ЗМІ.
49. Проблеми заповідних територій: висвітлення в ЗМІ.
50. Особливості висвітлення в ЗМІ міжнародних конфліктів через стан навколишнього середовища.
51. Жанрові форми та мовностилістичні прийоми масово інформаційної діяльності у висвітленні екотематики.
52. Використання термінології в екологічних матеріалах ЗМІ.
53. Особливості висвітлення в ЗМІ екології ноосфери.
54. Патогенний текст і проблематика ЗМІ.
55. Медіанасильство: психологічна привабливість зла; психологія впливу медіанасильства; романтизація насильства; екранний тероризм; аргументи прихильників екранного насильства; метафізичний вимір насильства; профілактика.
56. Висвітлення проблем, пов'язаних із проблемами деградаційного антропогенного впливу на природу.
57. ЗМІ про основні чинники екологічного лиха в Україні.
58. Українська спеціалізована економічна преса.
59. Економічна проблематика на сторінках загальнонаціональних ЗМІ.
60. Проблеми заповідних територій: висвітлення в ЗМІ.

VII СЕМЕСТР

1. Особливості висвітлення в ЗМІ проблем, пов'язаних з інноваційними технологіями.
2. Проблеми К-суспільства (Knowledge society): висвітлення в ЗМІ.
3. Висвітлення в ЗМІ проблем, пов'язаних із проблемами фундаментальних досліджень у галузі найважливіших проблем природничих, суспільних та гуманітарних наук.
4. ЗМІ: висвітлення проблеми демографічної політики, розвитку людського потенціалу і формування громадянського суспільства.
5. Збереження навколишнього середовища і стабільний розвиток: висвітлення проблем у ЗМІ.
6. ЗМІ: висвітлення проблем, пов'язаних з новітніми біотехнологіями; діагностикою і методами лікування найпоширеніших захворювань.
7. ЗМІ про проблеми нових комп'ютерних засобів і технологій інформатизації суспільства.
8. Висвітлення в ЗМІ новітніх технологій і ресурсозберігаючих технологій в енергетиці, промисловості і агропромисловому комплексі, проблема вироблення новітніх речовин і матеріалів.
9. Жанрові особливості публікацій про проблеми науки і технології.
10. Скорочення кількості публікацій і передач на теми науки.
11. Відсутність глибокого публіцистичного освоєння сучасного стану наукової сфери.
12. Проблеми недофінансування наукової галузі як одна з проблем, що висвітлюється в ЗМІ.
13. Проблема взаємостосунків між наукою і владою: висвітлення в ЗМІ.
14. Медіа про проблеми стосунків між наукою і державою.
15. Висвітлення в мас-медіа проблем, пов'язаних з особистісним потенціалом у науці.
16. Проблема “відтоку мозків” та особливості її висвітлення в ЗМІ.

- 17.ЗМІ: проблема підвищення суспільного престижу наукової діяльності.
- 18.Проблеми музичної галузі життя людини у світлі журналістських публікацій.
- 19.Проблеми кінематографу як фокусні проблеми ЗМІ.
- 20.Театр: особливості проблем і специфіки висвітлення їх в мас-медіа.
- 21.Висвітлення проблем, дотичних образотворчого мистецтва.
- 22.Проблеми сучасного мистецьких напрямів та специфіка їхнього висвітлення в ЗМІ.
- 23.Мас-медіа: проблеми сприйняття мистецького твору: відбір і фіксація (виписки, нотатки, цитати, власні враження).
- 24.Особливості висвітлення в ЗМІ проблем розуміння естетичної природи мистецтва, його різновидів.
- 25.Літературно-мистецька критика на сторінках спеціалізованих та загальнополітичних часописів.
- 26.Мовна проблематика на шпальтах українських друкованих ЗМІ.
27. Проблеми двомовності очима журналістів, надмір лексичних запозичень.
Журналісти про проблеми суржику та сленгу.
- 28.Висвітлення питань літератури та літературної критики.
- 29.Журналісти про проблеми обізнаності з історією і сучасним станом літератури.
- 30.Розуміння і тлумачення сучасними мас-медіа проблем тенденцій сучасного світу, обізнаності із запитами та потребами сучасної публіки.
- 31.Вміння журналістів зіставляти мистецькі твори з вимогами життя.
Володіння образним стилем.
- 32.Організація планомірного огляду літературного процесу. Літературна критика на сторінках спеціалізованих та загальнополітичних якісних видань.
- 33.Соціальна норма і престиж преси.
- 34.Інформаційний процес і соціокультурна реальність.

35. Соціальні програми. Проблематика безробіття, перекваліфікації кадрів, бідності, безпритульності.
36. Мас-медіа про проблеми освіти: державні та приватні навчальні заклади.
37. Проблеми молоді в ЗМІ.
38. Збереження історичної спадщини у публікаціях журналістів.
39. ЗМІ: проблеми депопуляції, сім'ї, здоров'я. Пропаганда в мас-медіа здорового способу життя.
40. Висвітлення в мас-медіа проблем взаємин церкви і держави, церкви і влади.
41. Специфічні навички журналістів у висвітленні міжконфесійних неузгоджень, релігійної нетерпимості, фанатизму.
42. Релігійні війни і роль ЗМІ (інспірація, ескалація, розв'язання конфліктів).
43. Релігійна проблематика на шпальтах загальнополітичних видань.
44. Проблеми релігії на сторінках спеціалізованих часописів.
45. Роль спеціалізованих часописів у формуванні світогляду суспільства і особистості, специфіка і концептуальні особливості висвітлення подій і фактів суспільного та культурного життя.
46. Висвітлення в ЗМІ проблем, пов'язаних із проблемами фундаментальних досліджень у галузі найважливіших проблем природничих, суспільних та гуманітарних наук.
47. ЗМІ: висвітлення проблеми демографічної політики, розвитку людського потенціалу і формування громадянського суспільства.
48. Збереження навколишнього середовища і стабільний розвиток: висвітлення проблем у ЗМІ.
49. ЗМІ: висвітлення проблем, пов'язаних з новітніми біотехнологіями; діагностикою і методами лікування найпоширеніших захворювань.
50. ЗМІ про проблеми нових комп'ютерних засобів і технологій інформатизації суспільства.

51. Висвітлення в ЗМІ новітніх технологій і ресурсозберігаючих технологій в енергетиці, промисловості і агропромисловому комплексі, проблема вироблення новітніх речовин і матеріалів.
52. Організація планомірного огляду літературного процесу. Літературна критика на сторінках спеціалізованих та загальнополітичних якісних видань.
53. Соціальна норма і престиж преси.
54. Інформаційний процес і соціокультурна реальність.
55. Мас-медіа: проблеми сприйняття мистецького твору: відбір і фіксація (виписки, нотатки, цитати, власні враження).
56. Особливості висвітлення в ЗМІ проблем розуміння естетичної природи мистецтва, його різновидів.
57. Літературно-мистецька критика на сторінках спеціалізованих та загальнополітичних часописів.
58. Мовна проблематика на шпальтах українських друкованих ЗМІ.
59. Проблеми двомовності очима журналістів, надмір лексичних запозичень. Журналісти про проблеми суржику та сленгу.
60. ЗМІ: проблеми депопуляції, сім'ї, здоров'я. Пропаганда в мас-медіа здорового способу життя.

VIII СЕМЕСТР

1. ЗМІ про мораль як духовно-культурний механізм регуляції поведінки особистості та соціальних груп за допомогою уявлень про належне, в яких узагальнені норми.
2. Мас-медіа про цінності, зразки поведінки, принципи ставлення до інших індивідів та соціальних груп.
3. Висвітлення в ЗМІ специфіки моральної свідомості, регулятивних можливостей моралі.

4. Роль ЗМІ у формуванні вселюдського, універсального масштабу морального світосприйняття й виходу за межі групових, етнічних, національних інтересів до обрії людства як єдиного цілого.
5. Роль преси в духовному відродженні нації.
6. Телевізійні програми та публікації в друкованих і електронних ЗМІ про титульну націю і національні меншини, про толерантність і нетерпимість, про національні конфлікти.
7. Особливості висвітлення в ЗМІ проблем, пов'язаних з проявами шовінізму, расової, етнічної ворожнечі.
8. Звичай і традиції на шпальтах друкованих ЗМІ.
9. Проблеми висвітлення нормативної етики в ЗМІ. Необхідність розробки нових принципів нормативної етики – стримування, обмеження, пересторога – у зв'язку із загостренням глобальних планетарних проблем.
10. Журналістська етика.
11. Проблеми розуміння права і джерела права, що висвітлюються в мас-медіа.
12. Українське законодавство та міжнародні договори в електронних мас-медіа.
13. Право ЗМІ. Інститут права ЗМІ в Україні.
14. Поняття оціночних суджень.
15. Звільнення від відповідальності за висловлювання оціночних суджень.
16. Звільнення від відповідальності за поширення суспільно значимої інформації.
17. Особливості правового захисту репутації певних категорій осіб: політики, судді, державні службовці.
18. Проблеми захисту приватного життя і поняття публічної особи як проблеми, яким журналісти приділяють увагу.
19. Співвідношення особистого і приватного як проблема суспільства, яке знаходиться під впливом мас-медіа.
20. Потенційні позови до журналістів.

21. Проблематика авторського права в роботі журналістів.
22. Кримінальний процес. Презумпція невинності. Особливості висвітлення в ЗМІ судових процесів та діяльності суддів.
23. Журналісти про співвідношення права на свободу слова та права на неупереджений суд. Цивільний процес.
24. Порядок розгляду справ за участю журналістів.
25. Висвітлення в ЗМІ взаємовідносин: Україна – Росія, Україна – ЄС, Україна – НАТО, Україна – ЄСП.
26. Вплив мас-медіа на зовнішню політику.
27. Легалізація (“відмивання”) доходів, отриманих злочинним шляхом як міжнародна проблема, якій мас-медіа приділяє увагу.
28. ЗМІ: екологія України як міжнародна проблема. Міжнародне розв’язання глобальних проблем.
29. Мас-медіа: міжнародна співпраця розвідок. Міжнародна проблема нерозповсюдження ядерної зброї. Проблема міжнародного тероризму.
30. Висвітлення ЗМІ воєнної політики держави в умовах трансформаційних процесів.
31. ЗМІ про проблеми обороноздатності регулярної армії, оновлення матеріально-технічної бази, утилізацію застарілих видів озброєнь.
32. Проблеми створення професійної армії на сторінках українських ЗМІ. Роль воєнної науки в реформуванні збройних сил.
33. ЗМІ про вплив економічного чинника на збройні сили України.
34. Мас-медіа про національний та релігійний фактори в збройних силах України.
35. Роль ЗМІ у сприйнятті суспільством збройних сил.
36. Роль ЗМІ у розвитку Олімпійського спорту.
37. Особливості висвітлення спорту в суспільно-політичних і спортивних виданнях.
38. Компетентність спортивних журналістів: професійна і предметна.

- 39.Електронні ЗМІ про актуальні проблеми сучасного спорту: фізкультура і спорт; спорт масовий і професійний; пошук і підготовка молодих кадрів для різних видів спорту, тренерів і суддів, менеджерів спортивних організацій.
- 40.ЗМІ про випадки неправильного суддівства, вживання допінгу та травматизм.
- 41.Особливості висвітлення в ЗМІ проблем, пов'язаних з матеріально-технічним і кадровим забезпеченням підготовки спортсменів.
- 42.Морально-етичні проблеми, яким присвячують журналісти свою увагу.
- 43.Система і стратегія у висвітленні в мас-медіа проблем спорту: тематична спрямованість, жанрова палітра.
- 44.Відмінні риси спортивного огляду та коментарю.
- 45.Релаксаційні можливості якісних і популярних друкованих ЗМІ: кросворди, карикатури, гумористичні оповідання, вікторини, тести, світські хроніки, сенсаційно-викривальні репортажі, інтерв'ю-сповіді “зірок” естради, кіно, спорту і політики (іноді — на межі китчу).
- 46.Реалізація розважальної функції в телепросторі: гедоністичний напрям (еротичні телепередачі, комічні, травестійні, маріонетково-травестійні); епікурогедоністичний напрям (музичні передачі, кулінарні, про світ моди, інтелектуальні ігри, реаліті-шоу, комерційні ігри, комунікативні, жахи та фантастика).
- 47.Роль преси в духовному відродженні нації.
- 48.Телевізійні програми та публікації в друкованих і електронних ЗМІ про титульну націю і національні меншини, про толерантність і нетерпимість, про національні конфлікти.
- 49.Особливості висвітлення в ЗМІ проблем, пов'язаних з проявами шовінізму, расової, етнічної ворожнечі.
- 50.Звичаї і традиції на шпальтах друкованих ЗМІ.

51. Проблеми висвітлення нормативної етики в ЗМІ. Необхідність розробки нових принципів нормативної етики – стримування, обмеження, пересторога – у зв'язку із загостренням глобальних планетарних проблем.
52. Журналістська етика.
53. Проблеми розуміння права і джерела права, що висвітлюються в мас-медіа.
54. Українське законодавство та міжнародні договори в електронних мас-медіа.
55. Електронні ЗМІ про актуальні проблеми сучасного спорту: фізкультура і спорт; спорт масовий і професійний; пошук і підготовка молодих кадрів для різних видів спорту, тренерів і суддів, менеджерів спортивних організацій.
56. ЗМІ про випадки неправильного суддівства, вживання допінгу та травматизм.
57. ЗМІ: екологія України як міжнародна проблема. Міжнародне розв'язання глобальних проблем.
58. Мас-медіа: міжнародна співпраця розвідок. Міжнародна проблема нерозповсюдження ядерної зброї. Проблема міжнародного тероризму.
59. Висвітлення ЗМІ воєнної політики держави в умовах трансформаційних процесів.
60. Висвітлення ЗМІ воєнної політики держави в умовах трансформаційних процесів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

ВСТУП. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ТА ЗМІСТ КУРСУ

1. Здоровега В. Теорія і методика журналістської творчості : підруч. / Здоровега В. – [2-ге вид., переробл. і доп.]. – Львів : ПАІС, 2004. – 267 с.
2. Калмыков А. А., Коханова Л. А. Интернет-журналистика : учеб. пособ. / А. А. Калмыков, Л. А. Коханова. – М. : ЮНИТИ–ДАНА, 2005. – 383 с.
3. Кузнєцова О. Аналітичні методи в журналістиці: навч. посіб. / Кузнєцова О. – Л. : Вища школа, 1997. – 110 с.
4. Ла Рош Вальтер фон. Вступ до практичної журналістики: навч. посіб. / Ла Рош Вальтер фон. [за заг. ред. В. Ф. Іванова та А. Коль]. – К. : Академія Української Преси, 2005. – 229 с.
5. Моисеев В. А. Журналистика и журналисты / Моисеев В. А. – К. : Дакор, 2002. – 400 с.
6. Москаленко А. Сучасна українська преса: навч. посіб. / Москаленко А. – К. : Центр вільної преси, 1999. – 170 с.
7. Основи масово-інформаційної діяльності / А. З. Москаленко та ін. – К. : ВЦ “Київ. ун-т”, 1999. – 634 с.
8. Популяризація науки в Україні: Історія і сучасність / [під ред. А. З. Москаленка, О. Ф. Коновця]. – К. : Хрещатик, 1992. – 238 с.
9. Потятиник Б. Медіа: ключі до розуміння / Потятиник Б. – Львів: ПАІС, 2004. – 298 с. – (Серія: Медіакритика).

10. Проблематика СМІ: Інформаційна повестка дня : учеб. пособ. / [под ред. М. В. Шкондина, Г. С. Вычуба, Т. И. Фроловой]. – М. : Аспект Пресс, 2008. – 316 с.

ПОЛІТИЧНА ЖУРНАЛІСТИКА

1. Здоровега В. Теорія і методика журналістської творчості : підруч. / Здоровега В. – [2-ге вид., переробл. і доп.]. – Львів : ПАІС, 2004. – 267 с.
2. Калмыков А. А., Коханова Л. А. Интернет-журналистика : учеб. пособ. / А. А. Калмыков, Л. А. Коханова. – М. : ЮНИТИ–ДАНА, 2005. – 383 с.
3. Кузнєцова О. Аналітичні методи в журналістиці: навч. посіб. / Кузнєцова О. – Л. : Вища школа, 1997. – 110 с.
4. Ла Рош Вальтер фон. Вступ до практичної журналістики: навч. посіб. / Ла Рош Вальтер фон. [за заг. ред. В. Ф. Іванова та А. Коль]. – К. : Академія Української Преси, 2005. – 229 с.
5. Литвинова М. К. Політична журналістика в Україні в Україні: деякі аспекти теорії і практики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1520>
6. Моисеев В. А. Журналистика и журналисты / Моисеев В. А. – К. : Дакор, 2002. – 400 с.
7. Москаленко А. Сучасна українська преса: навч. посіб. / Москаленко А. – К. : Центр вільної преси, 1999. – 170 с.
8. Основи масово-інформаційної діяльності / А. З. Москаленко та ін. – К. : ВЦ “Київ. ун-т”, 1999. – 634 с.
9. Популяризація науки в Україні: Історія і сучасність / [під ред. А. З. Москаленка, О. Ф. Коновця]. – К. : Хрещатик, 1992. – 238 с.
10. Потятиник Б. Медіа: ключі до розуміння / Потятиник Б. – Львів: ПАІС, 2004. – 298 с. – (Серія: Медіакритика).

11. Проблематика СМІ: Інформаційна повестка дня : учеб. пособ. / [под ред. М. В. Шкондина, Г. С. Вычуба, Т. И. Фроловой]. – М. : Аспект Пресс, 2008. – 316 с.
12. Стадніченко О. ЗМІ як чинник демократизації суспільно-політичного життя: українські реалії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.democracy.kiev.ua/publications/...2/Stadnichenko.doc

ЕКОНОМІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА

1. Дуркот Ю. Становище на ринку економіки. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
www.economy.com.ua/upload/11267
2. Животко А. Історія української журналістики / Животко А. – К., 1999.
3. Казанжи Т. Связи с общественностью не должны приносить прибыль компании. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://mmr.net.ua/issues/year/2006/num/23/news/215/index.html?PPHPI D=718f045f71bf62a07d7a1c2d0b6dc534>
4. Квірінг Г. Економіка – справа захоплююча: [пер. з нім.]. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
www.aup.com.ua/upload/1126788674MedienwerkstattWirtschaftsjournalismus.pdf
5. Кузнецов И.В. История отечественной журналистики. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://evartist.narod.ru/text8/05.htm>
6. Кучерова О. О. Плани змісту та повідомлення британського газетного новинного дискурсу (початок ХХІ століття). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://www.lib.ua-ru.net/inode/5160.html>

7. Лужанська Т. Аграрна преса України в контексті державної аграрної та інформаційної політики. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
[profile_cache4_opr0EIP1.pdf](#)
8. Мальцева В. В. Економічна проблематика на сторінках преси ФРН (1996–2001 рр.): дис. ... канд. філол. наук : 10.01.08 / Мальцева Віта Володимирівна. – К., 2004.
9. Мальцева В. Стан німецької преси перед першою світовою війною, її вплив на суспільну думку Німеччини. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=363>
10. Михайлин І. Л. Реальна економіка та економічна журналістика. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
http://www-philology.univer.kharkov.ua/Kathedras_files/JOURNAL_files/nauka_zhurnalistika/vidkr_lecciones/lectia_29_2_08.htm
11. Шумпетер І. А. История экономического анализа. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
http://13-msk.boom.ru/ID_16_44_31.htm

Додаткові джерела

1. Біла І. Українська економіка виборсується з кризи, зовнішня політика України пожвавішала (Огляд преси) [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://www.radiosvoboda.org/author/17566.html>
2. Здоровега В. Теорія і методика журналістської творчості : підруч. / Здоровега В. – [2-ге вид., переробл. і доп.]. – Львів : ПАІС, 2004. – 267 с.
3. Калмыков А. А., Коханова Л. А. Интернет-журналистика : учеб. пособ. / А. А. Калмыков, Л. А. Коханова. – М. : ЮНИТИ–ДАНА, 2005. – 383 с.

4. Кузнєцова О. Аналітичні методи в журналістиці: навч. посіб. / Кузнєцова О. – Л. : Вища школа, 1997. – 110 с.
5. Ла Рош Вальтер фон. Вступ до практичної журналістики: навч. посіб. / Ла Рош Вальтер фон. [за заг. ред. В. Ф. Іванова та А. Коль]. – К. : Академія Української Преси, 2005. – 229 с.
6. Литвинова М. К. Політична журналістика в Україні в Україні: деякі аспекти теорії і практики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1520>
7. Моисеев В. А. Журналистика и журналисты / Моисеев В. А. – К. : Дакор, 2002. – 400 с.
8. Москаленко А. Сучасна українська преса: навч. посіб. / Москаленко А. – К. : Центр вільної преси, 1999. – 170 с.
9. Основи масово-інформаційної діяльності / А. З. Москаленко та ін. – К. : ВЦ “Київ. ун-т”, 1999. – 634 с.
10. Популяризація науки в Україні: Історія і сучасність / [під ред. А. З. Москаленка, О. Ф. Коновця]. – К. : Хрещатик, 1992. – 238 с.
11. Потятиник Б. Медіа: ключі до розуміння / Потятиник Б. – Львів: ПАІС, 2004. – 298 с. – (Серія: Медіакритика).
12. Солонина Є. Продовольчий кошик полегшав і подорожчав надовго [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.radiosvoboda.org/content/article/1967994.html>

ЕКОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА

1. Олтаржевський Д. О. Висвітлення екологічної тематики на сторінках сучасної української преси (засади, проблематика, досвід, жанрові форми та мовностилістичні прийоми) 2004 год : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.08 «Журналістика» / Д. О. Олтаржевський. – К., 2004. – 16 [1] с.

2. Урбанізація [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://uk.wikipedia.org/wiki>
3. П'ять надзвичайно гострих екологічних проблем України [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://narodna.pravda.com.ua/life/4705eccc339e2/>

МЕДІАЕКОЛОГІЯ

1. Артамонова І. Ігровий дискурс / Артамонова І. // Збірник праць Науково дослідного центру періодики. – Л., 2003. – Вип. 11. – С. 529–536.
2. Артамонова І. Комунікативна система “Текст-інтерпритатор у структурі знакового спілкування” / Артамонова І. // Українська періодика: Історія і сучасність : доп. та повідомл. восьмої Всеукр. наук.-теорет. конф. [за ред. М. М. Романюка], (Львів, 24-26 жовтня 2003 р.) / НАН України, Львівська національна бібліотека ім. В. Стефаника, Науково-дослідне управління періодики. – Л., 2003. – С. 528–532.
3. Бабенко В. Телевізійний образ та його компоненти як семіотична категорія / Бабенко В. // Телевізійна і радіожурналістика: зб. наук.-метод. праць. – 2007. – Вип. 6. – С. 14–26.
4. Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики / Бацевич Ф. – К. : Видавничий центр “Академія”, 2004. – 344 с.
4. Бідзіля Ю. Масова комунікація і проблеми насильства над масовою свідомістю / Бідзіля Ю. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
www.new.ways.iatp.org.ua/new5/index5/htm.
5. Білоус О. Діти – найвимогливіша і найбеззахисніша телевізійна аудиторія / Білоус О. // Телевізійна і радіожурналістика: зб. наук.-метод. праць. – 2007. – Вип. 6. – С. 72–87.

5. Брайант Д., Томсон С. Екранне насильство: вплив мас-медіа. Медіа Критика / Д. Брайант, С. Томсон [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
www.mediakrytyka.info/?рада=archire&type=text. –
6. Брушлинская М. Криминальное насилие в семье и его трансляция средствами массовой информации / Брушлинская М. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
www.media.utmn.ru/library_view_book.php?chapter_num=9&bid=324. – 27 березня 2007 р.
6. Кульчицький О. Основи філософії і філософських наук / Кульчицький О. – Мюнхен ; Львів, 1995.
7. Обзор основных показателей телеканалов. Телекритика [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
www.telekritika.kiev.ua/img/files/1/1_week_report_14_2002.doc. – 25 квітня 2007 р.
7. Потятиник Б. В. Патогенний текст у масовій комунікації: ідентифікація, типологія, нейтралізація: автореф. дис. На здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук : спец. 10.01.08 «Журналістика» / Б. В. Потятиник. – К., 1996. – 31, [1] с.
8. Потятиник Б., Лозинський М. Патогенний текст / Б. Потятиник, М. Лозинський. – Л., 1996.

НАУКА І ТЕХНІКА

1. Здоровега В. Теорія і методика журналістської творчості : підруч. / Здоровега В. – [2-ге вид., переробл. і доп.]. – Львів : ПАІС, 2004. – 267 с.
2. Калмыков А. А., Коханова Л. А. Интернет-журналистика : учеб. пособ. / А. А. Калмыков, Л. А. Коханова. – М. : ЮНИТИ–ДАНА, 2005. – 383 с.
3. Кузнецова О. Аналітичні методи в журналістиці: навч. посіб. / Кузнецова О. – Л. : Вища школа, 1997. – 110 с.

4. Ла Рош Вальтер фон. Вступ до практичної журналістики: навч. посіб. / Ла Рош Вальтер фон. [за заг. ред. В. Ф. Іванова та А. Коль]. – К. : Академія Української Преси, 2005. – 229 с.
5. Моисеев В. А. Журналистика и журналисты / Моисеев В. А. – К. : Дакор, 2002. – 400 с.
6. Москаленко А. Сучасна українська преса: навч. посіб. / Москаленко А. – К. : Центр вільної преси, 1999. – 170 с.
7. Основи масово-інформаційної діяльності / А. З. Москаленко та ін. – К. : ВЦ “Київ. ун-т”, 1999. – 634 с.
8. Популяризація науки в Україні: Історія і сучасність / [під ред. А. З. Москаленка, О. Ф. Коновця]. – К. : Хрещатик, 1992. – 238 с.
9. Потятиник Б. Медіа: ключі до розуміння / Потятиник Б. – Львів: ПАІС, 2004. – 298 с. – (Серія: Медіакритика).
10. Проблематика СМІ: Информационная повестка дня : учеб. пособ. / [под ред. М. В. Шкондина, Г. С. Вычуба, Т. И. Фроловой]. – М. : Аспект Пресс, 2008. – 316 с.

ПРОБЛЕМИ КУЛЬТУРИ НА СТОРІНКАХ СУЧАСНИХ ВИДАНЬ

1. Здоровега В. Теорія і методика журналістської творчості : підруч. / Здоровега В. – [2-ге вид., переробл. і доп.]. – Львів : ПАІС, 2004. – 267 с.
2. Калмыков А. А., Коханова Л. А. Интернет-журналистика : учеб. пособ. / А. А. Калмыков, Л. А. Коханова. – М. : ЮНИТИ–ДАНА, 2005. – 383 с.
3. Кузнєцова О. Аналітичні методи в журналістиці: навч. посіб. / Кузнєцова О. – Л. : Вища школа, 1997. – 110 с.
4. Ла Рош Вальтер фон. Вступ до практичної журналістики: навч. посіб. / Ла Рош Вальтер фон. [за заг. ред. В. Ф. Іванова та А. Коль]. – К. : Академія Української Преси, 2005. – 229 с.
5. Моисеев В. А. Журналистика и журналисты / Моисеев В. А. – К. : Дакор, 2002. – 400 с.

6. Москаленко А. Сучасна українська преса: навч. посіб. / Москаленко А. – К. : Центр вільної преси, 1999. – 170 с.
7. Музика [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://uk.wikipedia.org/wiki>
8. Образотворче мистецтво [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://uk.wikipedia.org/wiki>
9. Основи масово-інформаційної діяльності / А. З. Москаленко та ін. – К. : ВЦ “Київ. ун-т”, 1999. – 634 с.
10. Популяризація науки в Україні: Історія і сучасність / [під ред. А. З. Москаленка, О. Ф. Коновця]. – К. : Хрещатик, 1992. – 238 с.
11. Потятиник Б. Медіа: ключі до розуміння / Потятиник Б. – Львів: ПАІС, 2004. – 298 с. – (Серія: Медіакритика).
12. Проблематика СМІ: Інформаційна повестка дня : учеб. пособ. / [под ред. М. В. Шкондина, Г. С. Вычуба, Т. И. Фроловой]. – М. : Аспект Пресс, 2008. – 316 с.

СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМАТИКА ЗМІ

1. Бідність в Україні: діагноз поставлено – будемо лікувати? [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://www.dt.ua/2000/2650/30585/>
2. Безробіття в Україні виросло до 9,5 % [Електронний ресурс] – Режим доступу :
<http://sd.org.ua/news.php?id=16912>
3. Двійка за молоко Дзеркало тижня. – № 47 (775) 5 – 11 грудня 2009 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://www.dt.ua/3000/3450/67912/>
4. Здоровега В. Теорія і методика журналістської творчості : підруч. / Здоровега В. – [2-ге вид., переробл. і доп.]. – Львів : ПАІС, 2004. – 267 с.

5. Інвалід" не означає "непрацездатний // Слово трудівника. – 2 грудня 2009 року. – С. 3.
6. Калмыков А. А., Коханова Л. А. Інтернет-журналістика : учеб. пособ. / А. А. Калмыков, Л. А. Коханова. – М. : ЮНИТИ–ДАНА, 2005. – 383 с.
7. Коноваленко В. Вихід є. Як примусити банки повернути депозити з компенсацією за користування коштами вкладників // Дзеркало тижня. – № 5 (733). – 14–20 лютого 2009 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://www.dt.ua/2000/2650/65386/>
8. Кузнєцова О. Аналітичні методи в журналістиці: навч. посіб. / Кузнєцова О. – Л. : Вища школа, 1997. – 110 с.
9. Ла Рош Вальтер фон. Вступ до практичної журналістики: навч. посіб. / Ла Рош Вальтер фон. [за заг. ред. В. Ф. Іванова та А. Коль]. – К. : Академія Української Преси, 2005. – 229 с.
10. Міська соціальна програма підтримки молодих підприємців [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://www.creditukraine.com/ua/social/business4beginners.html>
11. Моисеев В. А. Журналістика и журналисты. – К.: Дакор, 2002. – 400 с.
12. Москаленко А. Сучасна українська преса: Навч. посіб. – К.: Центр вільної преси, 1999. – 170 с.
13. Найбільш уразливі категорії до зараження на ВІЛ в Україні – діти та підлітки [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://dss.visti.net/39.1037.0.0.1.0.phtml>
14. Соціальна норма [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
http://www.edportal.org.ua/KURS_PolitProc/Slovnyk.htm

Предметний покажчик

Автор

Авторське право

Адекватне сприйняття

Адресат

Акт комунікації

Аналіз художнього тексту

Аналітична журналістика

Аналітичні жанри

Анонімний автор

Антропогенний вплив

Антропогенний фактор

Антропоцентричність

Аудиторія

Базова світоглядна система

«Великий арбітр»

Веб-сторінки

«Відкрите» суспільство

Відкритість журналіста до всіх точок зору

Військова проблематика

Вільний доступ до інформації

Випуск новин

Висвітлення подій

Висвітлення політичних компаній

Вплив мас-медіа

Газети

Герменевтика

Гіпербола

Громадянське суспільство

Деградаційний антропогенний вплив

Декодування

Джерело інформації

Дієвість

Динаміка стилю викладу

Дискурс

Доступ до телебачення та газет

Друковані ЗМІ

Екожурналістика

Екожурналісти-теоретики

Екологічна журналістика

Екологічна інформація

Екологічна політика

Екологічна преса

Екологічна проблематика

Екологічний контекст

Екологічні проблеми міста

Екологічне лихо

Екологічне мислення масової аудиторії

Екопублікація

Економічна журналістика

Економічна преса

Економічна інформація

Екстралінгвістичний фактор

Електорат

Емоційний стан читача

Етика журналіста

Етичні норми

Ефективність

Ефірний час

Жанрові форми

Журналіст

Журналістика

Журналістикознавство

Журналістська етика

Журналістське розслідування

Журналістський матеріал

Журнали

Заангажованість журналістики

Загальнонаціональні ЗМІ

Загальнополітичні часописи

Замітка

Запобігання ядерній катастрофі

Засіб репрезентації

Засоби масової інформації

Захист навколишнього середовища

Зв'язність тексту

Зразки поведінки

Глокутивна мета

Інновації
Інноваційні технології
Інтерпретація творів ЗМІ
Інститут політики
Інститут права ЗМІ
Інтенція автора
Інтенція мовця
Інтерактивність авторського тексту
Інтерв'ю
Інтернет-видання
Інформативність тексту
Інформаційний стан суспільства
Інформаційний процес
Інформаційне суспільство
Інформаційні агентства

Категорія інформативності
Когнітивна методика
Коментар
Компетентність журналіста
Конотативна інформація
Концепт
Концепція
Комунікативні завдання
Комунікативна спрямованість
Комунікація
Контекст інтерпретації
Концептуальність тексту
Кореспонденція
Круглий стіл

К-суспільство

Культура подання матеріалу

Лаконічність стилю

«Ланцюговий пес демократії»

Легкість стилю викладу

Лексичні засоби

Лід

Лінгвістична прагматика

Лінгвістично-комунікативні методи

Літературна критика

Літературно-мистецька критика

Літота

Лист

Масовий читач

Масовоінформаційна діяльність

Масовоінформаційні процеси

Мас-медіа

Ментальний прообраз

Метафора

Мистецтво слова

Мовленнєва діяльність

Мовностилістичні прийоми

Модальність тексту

Мотиви автора

Нанотехнології

Насильство щодо журналістів

Наукова преса

Наукова публікація

Незалежна політична журналістика

Новини

Нотатка

Образність

Огляд

Однозначні слова

Офіційні мас-медіа

Офіційна преса

«Очі та вуха суспільства»

Оціночні судження

Переслідування журналістів

Перешкоджання збору інформації

Перешкоджання поширенню інформації

Персоніфікація

Пізнавальна активність

Політична журналістика

Політична система

Політична цензура

Право ЗМІ

Престиж преси

Принципи журналістики

Проблеми довкілля

Проблемна публікація

Професійна етика журналіста

Позов до журналіста

Політична комунікація

Політична портретистка

Правдоподібність інформації

Право громадянина на інформацію

Преса

Престиж преси

Проблема

Проблематика

Проблематика ЗМІ

Протиставлення

Професія журналіста

Публіцистика

Радіо

Радянські методи пропаганди в журналістиці

Релігійна проблематика

Репортаж

Рівний доступ до ЗМІ

Ринок ЗМІ

Розважальна функція ЗМІ

Розгорнуті структури тексту

Роль ЗМІ

Роль преси

Сайт

Свобода слова

Семантика концепту

Семантика слова

Синтаксис

Синтаксичні засоби

Сленг

Словесна комунікація
Соціальна норма
Соціальне управління
Спеціалізовані видання
Соціокультурний контекст дійсності
Спортивний журналіст
Спортивний коментар
Спортивний огляд
Сприйняття
Сприйняття текстової інформації
Стаття
Стилістичні засоби
Стилістичні прийоми
Стиль
Субкатегорія емотивності
Суперзнак
Суржик
Суспільно-значима інформація
Суспільно-політичні видання
Суспільство знань

Творчий процес
Творчі засади журналістики
Творчий процес
Текст
Текстові категорії
Телебачення
Телеканали
Теленовини
Телепростір

Тема

Теорія мовної комунікації

Точність журналіста

Упередженість ЗМІ

Фізична розправа над журналістом

Філологічний аналіз

Функції журналістики

Художній текст

Чесність журналіста

«Четверта влада»

Цензура

Цілісність тексту

Цінності

Цитування

Цифрові показники

Якісні видання

Якість теленовин

Іменний покажчик

Акопов О.

Андрійчук Н.

Антонюк Н.

Апресян Ю.

Аристотель

Аристофан

Аругюнова Н.

Ахієзер А.

Барт Р.

Бахтін М.

Бацевич Ф.

Белозерова Т.

Беневоленська Т.

Берджесс Е.

Берн Е.

Беляков О.

Біла І.

Борейко В.

Борисів П.

Боришполець О.

Братусь О.

Бюхер К.

Веклик М.

Вернадський В.

Винокур Т.

Вірт Л.

Вычуба Г. С.

Габор Н.

Гайда Ю.

Галковська Т.

Ганс Г.

Гобан-Клас Т.

Гончаренко А.

Гордієнко Т.

Городецький Б.

Гофман Є.

Грайс П. –Г.

Гребінь М.

Гриценко О.

Гросс Е.

Губа Н.

Дарвін Ч.

Дейк Т. ван

Деррида Ж.

Джефферсон Т.

Дичко О.

Довженко О.

Донцова Л.

Дюкро О.

Еврипід

Еко У.

Есхіл

Зануда А.

Здровега В.

Іванова В.

Ізер В.

Кабанець О.

Калмыков А.

Кастеллз М.

Климентова О.

Клюковська А.

Коваль Л.

Ковтун К.

Коль А.

Комбар'є Ж.

Кондратюк І.

Коноваленко В.

Коновець О.

Конфуцій

Корконосенко С.

Корнієнко К.

Коханов Л.

Кричківська С.

Кузнецов О.

Кузнецова О.

Куляс І.

Кучеренко М.

Лабунська І.

Лаптев О.
Ла Рош Вальтер фон
Лигачева Н.
Лібанова Е.
Лопатка М.
Лотман Ю.
Лукрецій Кар

Маклюен М.
Малик Р.
Мальцева В.
Мамалига А.
Мандзюк Н.
Мельник Т.
Михайлюк Ю.
Мойсеев В.
Москаленко А.
Муратова А.

Набоков В.
Наритник Т.
Негода Т.
Непийвода Н.

Онацький Є.
Опанасенко М.
Олтажервський Д.
Оруел Дж.
Остін Дж.

Парк Р.
Пароль В.
Патон Б.
Підгорецька М.
Піфагор
Піховшек В.
Плавт
Платон
Плахотний В.
Пономарів О.
Поппер К.
Потебня О.
Потятиник Б.
Почепцов Г.
Прилюк Д.
Прихода Я.
Прохоров Е.

Рассел Б.
Рахманін С.
Рибак М.
Різун В.
Рікер Ф.
Рожен О.
Руденко Є.
Рузвельт Т.

Сенека
Серль Дж.

Симоненко П.
Сколотяний Ю.
Скрипник О.
Солонина Є.
Сорос Дж.
Софокл
Спенсер Г.
Сталін Й.
Станкевич Н.
Степанець Д.
Степанов Ю.
Стойко Т.

Теренцій

Фізер О.
Фітер К.
Фролова Т.

Харві Д.
Хоменко В.
Хом'як В.
Худояр О.

Цендровський В.

Чередниченко Т.
Чопенко В.

Шестопал Н.

Шибяева О.

Шкляр В.

Школьна О.

Шкондин М.

Штумпф К.

Якіменко Ю.

Навчальне видання

ПРОБЛЕМАТИКА ЗМІ

Навчальний посібник

Українською і російською мовами

Редактор Піскова Р. В.
Коректор – Передерій Г. М.
Комп’ютерний набір – Холод О. М., автори
Комп’ютерна верстка, дизайн,
архітектоніка видання – Багірова Н. В.
Технічне забезпечення – Багіров Б. С.

Підписано до друку 02.11.2011. Формат 60x84/16.
Папір офс. Гарнітура «Ukrainsan TimesET». Друк офс.
Ум. др. арк. 35,4 Обл.-вид. арк. 34,8.
Тираж 400 прим. Зам. № 1492

Видавництво «Київський міжнародний університет»
Свідоцтво про внесення суб’єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців,
Вигоготовників і розпоряджувачів видавничої продукції
ДК № 978 від 08.07.2002 р.
03179, Україна, м. Київ, вул. Львівська, 49
Т. (044) 424-64-88

Видруковано в друкарні Київського міжнародного університету
03179, Україна, м. Київ, вул. Львівська, 49
Т. (044) 424-64-88

П 53 **Проблематика ЗМІ:** навч. посіб. : у 2 т. – т. 1. [ред. і упоряд. О. Холод ; автори: О. Баришполець, М. Веклик, О. Холод та ін.]. – К., 2011. – – .
Т. 1 : Вступ. Концептуальні засади та зміст курсу. Політична журналістика. Економічна проблематика. Екологічна проблематика. Медіаекологія. Наука і техніка. Проблеми культури на сторінках сучасних видань. Соціальна проблематика ЗМІ. – К. : Київський міжнародний університет, 2011. – 440 с.

ISBN 978-617-651-017-8

ISBN 978-617-651-018-5

У томі 1 навчального посібника подано теоретичний і практичний матеріали з проблематики засобів масової інформації.

Автор пропонує оригінальний теоретичний матеріал щодо концептуальних засад навчального курсу, аналізу політичної, економічної, екологічної проблематики ЗМІ. Розглядає проблеми, пов'язані з медіаекологією, спортом, культурою. Аналізу підлягає соціальна проблематики.

Навчальний посібник розрахований на студентів, що навчаються за спеціальністю 6.030301 – журналістика.

ISBN 978-617-651-017-8

ISBN 978-617-651-018-5

УДК 07 : 304 : 659

П 53

ББК 659.4

ХОЛОД Олександр Михайлович

Доктор філологічних наук, професор.
Завідувач кафедри масової комунікації Інституту журналістики
Київського міжнародного університету.
Фахівець у галузі соціальних комунікацій.
Автор теорії інмутації суспільства і
260 публікацій, до числа яких входять
14 монографій, 17 навчальних посібників і курсів лекцій.
Засновник наукового фахового журналу «Психолінгвістика».
Співголова Української асоціації психолінгвістів.